

Overijssel

Zuivelconsulentschap

V. R. IJ. Croese 1900-1909

Dr. A. G. Breen 1909-1940

Botercontrolestation

Gelderland-Overijssel

BCGO

INHOUD

MAP OVERIJSEL
Zuivelconsulentschap
Botercontrolestation Gelderland-Overijssel

Knipsel	Bron:	Onderwerp		Blz.
		1905 / 1910 / 1915 / 1920 / 1925 / 1940 Bijlage Deventer 2014		
1900				
1900-04-20	POZC	INGEZONDEN Zuivelconsulent Croesen 'Handkrachtfabrieken'		
1900-05-18	POZC	INGEZONDEN Handkrachtroomboterfabrieken – 2		
1901				
1901-01-01	POZC	Geneesk. Raad Overijssel en Drenthe 'Zuivelfabrieken en Hygiene' – 1		
1901-05-03	POZC	Geneesk. Raad Overijssel en Drenthe 'Zuivelfabrieken en Hygiene' – 2		
1901-11-16	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1900	Z	
1902				
1902-05-28	POZC	Rapport: 'verbreiding besmettelijke ziekten door zuivelfabrieken'.		
1902-07-18	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1901	Z	
1902-10-24	POZC	Een Botercontrolestation voor de provinciën Gelderland en Overijssel.		
1903				
1903-03-11	DDA	Knipsel: Eerste bestuursvergadering Botercontrolestation G/O	B	
1903-04-24	POZC	ZC. Croesen over 'Handcentrifuges op de Boerderij'.		
1903-05-18	DDA	Botercontrolestation Gelderland en Overijssel te Deventer (B. C. G. O.).		
1903-06-17	DDA	Knipsel: Deelnemerlijst BCGO – 2e versie		
1903-06-23	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1902		
1904				
1904-04-08	POZC	'Oefenen Zuivelfabrieken een nadeeligen invloed uit op den veestapel'?		
1904-04-20	DDA	Knipsel: Kort verslag Vergadering BCGO	B	
1904-04-23	POZC	Croesen over brochure 'Boterproductie en Botercontrole'.	B	
1904-05-11	POZC	Verslag Botercontrolestation Gelderland-Overijssel – 1903	B	
1904-05-31	POZC	Boter-controle. – Postuma over knoeierijen in zuid-Nederland	B	
		Verslag 1903 niet gevonden (gezocht op Croesen en zuivelconsulent)	Z	
1904-06-21	POZC	Bijeenkomst GOZ voor deelname Coöp. Zuivelfabrieken Overijssel		
1904-07-30	DDA	Knipsel: Ingezonden Croesen nav. couranten-verslag	B	
▲				
1905				

1905-02-28	POZC	Verslag verg. Botercontrolestation Gelderland-Overijssel. -B		
1905-03-01	POZC	Verslag verg. Botercontrolestation Gelderland-Overijssel. -C		
1905-04-26	POZC	Lezing Croesen over melkonderzoek voor leden boterfabriek		
1905-05-25	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1904		
▲				
1906				
1906-01-11	POZC	Ledentoeiname BCGO. na invoering Rijkstoezicht aug. 1904	B	
1906-05-03	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1905		
1906-12-14	POZC	Croesen uit verslagen vd Landbouw 'Onze Nederlandsche kaas.'		
▲				
1907				
1907-01-21	POZC	Croesen: De Zuivelbereiding in Zweden.		
1907-03-11	DDA	Verslag vergadering Botercontrolestation Gelderland-Overijssel	B	
1907-03-19	DDA	Knipsel: Kort verslag Vergadering BCGO	B	
1907-05-31	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1906		
1907-07-13	POZC	Lezing op FNZ vergadering Croesen: Verbetering der Zuivelbereiding.		
1907-08-30	POZC	Knipsel: ZC. Croesen over voorkomen verspreiding MKZ uitbraak		
1907-11-30	POZC	BCGO: Lezing Croesen over 'Het vochtgehalte der boter'.	B	
1907-12-19	POZC	Verslag vergadering FNZ – met Croesen over FNZ Cursussen		
1907-12-23	DDA	Landbouwlezing Croesen: voordeel coöp. zuivelfabrieken	Z	
▲				
1908				
1908-01-21	POZC	Knipsel: Den-Ham Lezing zuivelconsulent Croesen 'Veeverbetering	Z	
1908-02-07	POZC	Zuivelconsulent Croesen over 'stalverbetering'.	Z	
1908-02-14	POZC	Zuivelconsulent Croesen over 'contrôle op boerenboter'.	Z	
1908-03-26	POZC	Zwolle eo.: Afsluiting Cursus over Melkonderzoek.	Z	
1908-03-30	DDa	Knipsel: Botercontrolestation Gelderland-Overijssel – 1907	B	
1908-04-17	POZC	Knipsel: ZC. van GOMvL naar als provincie – nw. zuivelcommissie	Z	
▲				
1909				
1909-03-01	POZC	Knipsel: Ontslagaanvraag zuivelconsulent V.R.IJ. Croesen		
1909-07-15	POZC	Bij afscheid: Hulde aan den heer V. R. Y. Croesen.	Z	
1909-09-07	DDa	Knipsels: Betreft werkzaamheden zuivelconsulent dr. Breen	Z	
▲				
1910				

1910-01-22	POZC	Lezing zuivelconsulent Breen over 'zindelijke' melk	Z	
1910-02-08	POZC	Hardenberg: Wedstrijd Stalverbetering rundveestallen – zuivelfabriek		
1910-02-18	POZC	Oldenzaal: Wedstrijd voor stalverbetering rundveestallen – OMvL		
1910-06-02	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1909 – ZC Breen	Z	
▲				
1911				
1911-03-02	DDA	Knipsel: Kort verslag werkzaamheden zuivelconsulent Breen	Z	
1911-03-04	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1910 – dl-1	Z	
1911-03-13	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1910 – dl-2	Z	
1911-05-08	POZC	Mond- en klauwzeer Gemeente Haaksbergen – ook dr. Breen	Z	
1911-11-18	POZC	Zuivelconsulent Dr. Breen over veeverbetering .	Z	
▲				
1912				
1912-01-31	POZC	Lezing Zuivelconsulent Breen over melkbehandeling		
1912-02-03	POZC	Lezing zuivelconsulent Breen: voordeel vetgehalt-uitbetaling melk		
1912-03-21	DDA	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel-1 – 1911 – Bron ontbreekt	Z	
1912-03-23	DDA	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel-2 – 1911 – Bron ontbreekt		
1912-03-28	DDA	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel-3 – 1911 – Bron ontbreekt		
1912-03-30	POZC	Verslag verg. Botercontrolestation Gelderland-Overijssel. – 1911		
1912-06-12	POZC	Lezing Breen over melkverwerking niet leden op coöp. zuivelfabrieken		
▲				
1913				
1913-04-17	POZC	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1912		
▲				
1914				
1914-03-28	POZC	Verslag verg. Botercontrolestation Gelderland-Overijssel. – 1913	B	
1914-08-14	POZC	Dr. A. Gr. Breen: Problemen bij Zuivelfabrieken door WO-I.		
▲				
1915				
1915-09-16	DDA	Verslag van de Zuivelconsulent Overijssel – 1914	Z	
▲				
1916				
1916-02-08	POZC	Tubbergen: Lezing Wnd. Zuivelconsulent van As over nieuwe statuten	Z	

1916-06-08	DDA	Verslag van de <u>waarnemend</u> Zuivelconsulent Overijssel – 1915	Z	
1917				
1917-04-02	POZC	Verslag Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel – 1916	B	
1918				
1918-04-22	POZC	Kort verslag Botercontrolestation Gelderland-Overijssel – 1917	B	
▲				
1919				
1919-05-03	POZC	Verslag Botercontrole-Station Gelderland-Overijssel. – 1918	B	
1919-06-12	POZC	Verslag van de <u>waarnemende</u> Zuivelconsulenten Overijssel – 1918	Z	
1919-12-24	POZC	Vergadering G. O. Mij. v. Landbouw. Met twee lezingen		
▲				
1920				
1920-06-12	AHb	dr. Breen weer terug naar Overijssel als Rijkszuivelconsulent		
1920-06-28	DeTijd	Uit jr.-verslag zuivelconsulent Gelderland Hijlkema		
▲				
1921				
1921-05-20	POZC	Verslag Rijkszuivelconsulent 1920.		
▲				
1922				
1922-06-17	POZC	Verslag Rijkszuivelconsulent 1921.		
▲				
1923				
1923-04-30	POZC	Botercontrolestation Gelderland-Overijssel – 4e alg. vergadering		
1923-06-29	POZC	Verslag Rijkszuivelconsulentschap Overijssel over 1922		
▲				
1924				
1924-06-28	POZC	Jr-Verslag Rijkszuivelconsulentschap Overijssel. over 1923		
▲				
1925				
1925-04-28	POZC	Botercontrolestation Gelderland-Overijssel – 44e alg. vergadering		

1925-09-21	POZC	Kort verslag vergadering BCGO		
1927				
1927-06-03	AZB			
▲				
1928				
1928-03-31	POZC	Dr. A. G. Breen 25-jarig ambtsjubileum (BCGO en zuivelconsulent)		
1928-04-03	POZC	Uitvoerig verslag Huldiging 25-jr-jubileum dr. A. G. Breen.		
1928-04-01	OO	Uit <i>Officieel Orgaan</i> FNZ. 25 Jubileum dr. A. G. Breen		
▲				
1940				
1940-06-14	POZC	Dr. A. G. BREEN Oud-rijkszuivelconsulent voor Overijssel		

1900

Provinciale Overijsselse en Zwolsche Courant 1900-04-20

INGEZONDEN Handkrachtroomboterfabrieken – 1.

(Zuivelconsulent Overijssel V. R. IJ. Croesen¹)

Waar we in den laatsten tijd waarnemen, dat het aantal handkrachtroomboterfabriekjes in deze provincie in sterke mate toeneemt, en waar het met alle recht betwijfeld mag worden of deze weg inderdaad voordeel zal opleveren aan onze veehouders, daar achtte ik het van belang in dit veel gelezen blad een en ander over dit punt te zeggen.

Laten we eerst eens nagaan welke voordeelen het fabriekmatig verwerken van de melk in 't groot, dus in stoomzuivelfabrieken, aanbiedt boven het oude bedrijf op de boerderij om daarna ons af te vragen, in hoeverre kan men die voordeelen ook verkrijgen door kleine fabriekjes, gedreven door handkracht. Ten slotte zullen we dan nog bespreken of de handkrachtfabriekjes ook nadelen hebben, die zich bij stoomzuivelfabrieken niet voordoen.

De voordeelen van het verwerken van de melk in stoomzuivelfabrieken zijn dan in 't kort de volgende:

Door de machinale ontrooming van de melk blijft er in de afgeroomde melk slechts 0,1 pct. vet, of nog minder, achter. In de afgeroomde melk, die men op de boerderij verkrijgt volgens de oude wijze van werken (afscheppen van de roomlaag, die zich na rustig staan op de melk gevormd had) vindt men menigmaal 0,4 of 0,5 pct. vet, ja het komt ook wel voor, dat er 0,8 p.t. vet achterblijft. Dat dus bij machinale ontrooming de boteropbrengst veel grooter is, dan bij de oude manier van werken op de boerderij, zal ieder duidelijk zijn. Doch niet alleen door de ontrooming, maar ook door het karnen zal men op een stoomzuivelfabriek grooter boteropbrengst krijgen.

De zoogenaamde Holsteinsche karn (voor stoomkracht), die men op de meeste stoomzuivelfabrieken aantreft, staat zeer hoog, wat betreft het uitkarnen van de room. Door groote hoeveelheden melk in dezelfde fabriek te verwerken, krijgt men een groote hoeveelheid van een goed, gelijkmatig product, en dat is voor den handel veel waard. Verder zal over 't algemeen de fabrieksboter (van een stoomzuivelfabriek) beter zijn dan de boerenboter.

We komen hier op een zeer gevaarlijk en voor menigeen hoogst gevoelig terrein en daarom wil ik er direct op wijzen, dat ik de laatste zal zijn, die beweert dat de beste boerenboter in kwaliteit onder moet doen voor beste fabrieksboter. Maar hetgeen ik met het bovenstaande zeggen wil is het volgende: gaan we eens na, hoe weinig boerderijen er zijn, waar men inderdaad beste boter maakt en hoeveel er zijn, waar men alles behalve goede boter maakt, dan zal wel niemand willen ontkennen, dat het gemiddelde van de boerenboter staat beneden het gemiddelde van de fabrieksboter.

En dat kan ook niet anders, wanneer men nagaat, dat er op een fabriek zooveel hulpmiddelen zijn, die dienen om de goede hoedanigheid van het product te verzekeren. Lang niet ieder is een goede botermaakster of maker, terwijl men op de fabriek zorgen kan een botermaker te krijgen, die zijn vak uitmuntend verstaat, die zich juist in die richting heeft ontwikkeld. Dat men verder, met betrekkelijk geringe kosten (gering met 't oog op de groote hoeveelheid melk, die verwerkt wordt) een doelmatig gebouw kan plaatsen, geheel volgens de laatste eischen des tijds, is ook een niet te ontkennen feit. En daardoor heeft men meer de factoren in zijn macht die slechte of minder goede boter veroorzaken.

1 Volledige naam ook geschreven als V.R.Y. Croesen. Y in deze MAP veranderd in 'IJ' (IJsbrand) ZF.nl

Hierop verder in te gaan zou te groote uitvoerigheid van dit artikel veroorzaken, doch ieder, die eenmaal een goed ingerichte stoomzuivelfabriek bezocht heeft, zal van 't bovengezegde overtuigd zijn.

Pasteuriseer-toestellen, koel-apparaten en reinkulturen voor het aanzuren van den room zijn verder allemaal hulpmiddelen, die men in stoomzuivelfabrieken aantreft en daar ook gemakkelijk bekostigd kunnen worden en waardoor een goede hoedanigheid van de te maken boter meer verzekerd is. En ten slotte is het voor een stoomzuivelfabriek de kosten loonend een goed directeur aan te stellen, iemand, die geheel op de hoogte is van zijn vak en wiens kennis daardoor ten goede komt aan de hoedanigheid van het gemaakte product.

En nu de handkrachtfabriekjes. Men heeft er eveneens een centrifuge doch gedreven door handkracht en daarbij is de ontrooming niet zoo scherp, ten minste doorgaans niet, als bij de centrifuge voor stoomkracht. Iets dergelijks heeft plaats bij het karnen. Tengevolge van het karnen met de tonkarn (Victoria, Triumph), de meest geschikte karn voor handkrachtfabriekjes, blijft er meer vet in de karnemelk achter, vooral in de zomermaanden. Beide oorzaken hebben een geringer boteropbrengst ten gevolge.

De gebouwen, waarin de handkrachtfabriekjes gevestigd zijn, zijn doorgaans zeer primitief en alles behalve voldoende, trouwens de geringe hoeveelheid verwerkte melk maakt 't onmogelijk grooter uitgaven voor een goed ingericht gebouwtje te doen. In vele gevallen is het slechts een houten loods en, om slechts één voorbeeld te noemen, daarin is het in de zomermaanden, wanneer een lage temperatuur in het zuivelbereidingslokaal zoo zeer gewenscht is, verre van koel.

Van pasteuriseerinrichtingen en reinkulturen kan men in handkrachtfabriekjes geen gebruik maken, terwijl een koel-apparaat daarin ook een hooge zeldzaamheid is. Een en ander heeft tengevolge dat de kans om goede boter te maken in handkrachtfabriekjes veel geringer is terwijl dit in bepaalde tijden van het jaar bijna onmogelijk is. Doordat handkrachtfabriekjes een goeden directeur niet kunnen bekostigen is het beheer doorgaans ook verre van uitstekend te noemen. Ik richt hiermede geen verwijt tot de directeuren (tevens botermaker meestal) van handkrachtfabriekjes, doch ik wil er alleen op wijzen, dat men aan handkrachtfabriekjes geen salaris geven kan, dat vereischt wordt voor een beheerder, die een voldoende praktische en wetenschappelijke opleiding heeft genoten.

Een bezwaar, dat men wel eens tegen zuivelfabrieken in 't algemeen hoort aanvoeren is dit: Aan een fabriek komt melk van zeer veel boerderijen en waar men op de eene boerderij zindelijk is en acht geeft op een goede behandeling van de melk, daar is zulks niet het geval op andere boerderijen. Daardoor komt goede en minder goede melk aan de fabriek en waar melkgebreken dikwijls heel aanstekelijk kunnen zijn, bestaat de kans, dat de melk van enkele boeren, die van de overigen bederft, 't Gevolg zal zijn dat men vooral op groote zuivelfabrieken, dikwijls met slechte melk te kampen heeft. Er ligit geen kern van waarheid in dit beweren, doch geheel juist is 't niet. Aan stoomzuivelfabrieken maakt men met 't oog daarop gebruik van pasteuriseerapparaten voor den room, waardoor het doorgaans gelukt de schadelijke bestanddelen van den room te vernietigen.

Voor het pasteuriseeren (dat is verhitten tot een hooge temperatuur) is stoom noodig en die heeft men wel op stoomzuivelfabrieken, maar niet op fabrieken gedreven door handkracht, zoodat men op de laatste niet pasteuriseeren kan. 't Bezwaar van het gezamenlijk verwerken van goede en slechte melk, blijkt dus wel te bestaan voor handkrachtfabriekjes, maar niet voor inrichtingen, gedreven door stoom.

Met 't oog op verspreiding van besmettelijke veeziekten wordt van zuivelfabrieken ook dikwijls veel kwaads verteld. Afgezien van het feit, dat men nog nooit met zekerheid een geval geconstateerd heeft van verspreiding van het mond- en klauwzeer door zuivelfabrieken, kan men ten aanzien van andere ziekten, die zonder twijfel door de afgeroomde melk van zuivelfabrieken onder het vee verspreid worden (b.v. tuberculose) op stoomfabrieken afdoende maatregelen nemen en wel door pasteuriseeren van de afgeroomde melk.

Dat is nu alles goed en wel zal misschien menigeen denken, maar de kosten voor al die werktuigen en hulpmiddelen op een stoomzuivelfabriek verhoogden de bereidingskosten van de boter toch zonder twijfel. Men vergete echter niet dat die onkosten over een groote hoeveelheid melk verdeeld worden en daardoor betrekkelijk gering zijn. En daarnaevens staat een hoogere boteropbrengst en een betere hoedanigheid, dus een meerdere geldelijke opbrengst. En die meerdere geldelijke opbrengst weegt ruim op tegen de meerdere uitgaven bij de bereiding.

Over het algemeen staat het vast, dat een stoomzuivelfabriek, niettegenstaande het duurder gebouw en de meerdere werktuigen, een hoogere zuivere opbrengst uit de melk kan maken, dan een handkrachtfabriekje. En als men dan in aanmerking neemt, dat men in handkrachtfabriekjes in 't algemeen geen maatregelen kan nemen tegen de verspreiding van besmettelijke ziekten door de afgeroomde melk, en dat men daar evenmin in de gelegenheid is om den room te pasteuriseeren, waardoor de boter soms zeer slecht en de geldelijke opbrengst van de melk daardoor menigmaal uiterst gering is, dan is het inderdaad te bejammeren, dat in menige streek van Overijssel, zoo bij uitstek geschikt voor het oprichten van stoomzuivelfabrieken, de handkrachtfabriekjes als paddestoelen uit den grond schieten. Ze mogen hier of daar tijdelijk goed gaan, doch op den duur kan het niet anders of een kwijnend bestaan wordt hun deel.

Hiermede voorloopig eindigend, hoop ik binnen kort tijd te kunnen vinden om nog een en ander over dit onderwerp te zeggen.

Zwolle, 12 Maart 1900.

V. R. IJ. CROESEN.

Zuivelconsulent voor Overijssel.

INGEZONDEN Handkrachtroomboterfabrieken – 2.

(Zuivelconsulent Overijssel V.R.IJ. Croesen)

Een vorigen maal maakte ik in dit blad onder hetzelfde opschrift een vergelijking tusschen roomboterfabrieken gedreven door handkrachten door stoomkracht, 't Is thans mijn plan als vervolg daarop de verschillende voordeelen te bespreken, welke door sommigen aan handkrachtfabriekjes boven stoomzuivelfabrieken worden toegeschreven en eens na te gaan in hoeverre die vermeende voordeelen inderdaad bestaan.

Menigmaal hoorde ik de opmerking, dat de afgeroomde melk van handkrachtzuivelfabrieken beter was voor de voeding van kalveren, varkens enz. dan die van stoomzuivelfabrieken.

We zagen reeds vroeger, dat de afgeroomde melk van handkrachtfabrieken doorgaans een hooger vetgehalte heeft. Waar nu, vooral bij de voeding van kalveren, een niet te laag vetgehalte in het voedsel een zaak van groote beteekenis is, daar mag men een hooger vetgehalte van de afgeroomde melk zeker als een gunstig feit aanzien. Evenwel slechts ten deele. Men vergete niet, dat het meerdere vet, dat de stoomzuivelfabrieken uit de melk halen betaald wordt tegen den prijs van boter en dat het meerdere vet, dat de handkrachtfabriekjes in de melk achterlaten, bij de voeding lang zoo'n hooge waarde niet vertegenwoordigd. Het vet, dat bij de voeding noodig is, kan men in een anderen en veel goedkooperen vorm aan het voedsel toevoegen en daarom is de meest voordeelige handelwijze: de melk zoo scherp mogelijk te ontroomen en aan de vetarme afgeroomde melk wat geplet lijnzaad of iets dergelijks toe te voegen.

De afgeroomde melk van handkrachtfabriekjes moge dus beter zijn voor de voeding van verschillende landbouwdieren, omdat zij iets meer vet bevat, maar het meest voordeelige voedsel (d. w. z. het goedkoopste voedsel) is het niet.

Bovendien zagen we reeds vroeger, dat de afgeroomde melk van handkrachtfabriekjes ook wel slechter kan zijn als die van stoomzuivelfabrieken en wel omdat men het aan de eerste lang niet altijd in zijn macht heeft de afgeroomde melk in goeden toestand af te leveren, als een gevolg van het feit dat men niet kan pasteuriseeren. Waar we nu toch over pasteuriseeren spreken, daar wil ik meteen even wijzen op de hoogst ondoelmatige manier, waarop dit aan enkele stoomzuivelfabrieken geschiedt. 't Bovenstaande met enkele landbouwers in een paar gemeenten in deze provincie besprekende, werd mij gezegd: „we willen van het pasteuriseeren van de ondermelk niets weten, want daarvan wordt ze veel slechter.” Bij onderzoek bleek mij, dat in hun omgeving de afgeroomde melk gepasteuriseerd (dus verhit) werd door inleiden van stoom, 't Gevolg daarvan is, dat wel is waar de warmtegraad der melk verhoogd wordt, doch tevens wordt zij niet onbelangrijk verdund. Dat bij zoodanig pasteuriseeren de afgeroomde melk er niet op vooruitgaat, geef ik gaarne toe.

Bij goed pasteuriseeren, echter met behulp van een pasteuriseertoestel heeft, die verdunning niet plaats en die wijze van handelen heb ik dan ook alleen bedoeld, waar ik sprak van pasteuriseeren en de voordeelen daarvan.

Een tweede bezwaar, dat ik wel eens hoorde aanvoeren tegen stoomzuivelfabrieken en dat niet zou bestaan bij handkrachtfabrieken, is de grootere afstand, waarover de melk naar de fabriek moet worden vervoerd. Zeer zeker heeft de melk van het vervoer over groote afstanden te lijden, vooral in het warme jaargetijde en wanneer de wegen slecht zijn. In een streek, waar

het aantal koeien op één boerderij over het algemeen klein is, zal men de melk op zeer groote afstanden moeten ophalen, wil men voldoende melk voor een stoomzuivelfabriek bijeen krijgen en onder dergelijke omstandigheden wil ik gaarne toestemmen, dat het wel eens beter kan zijn in zulk een streek een handkrachtfabriekje te stichten inplaats van een stoomzuivelfabriek. Onder bepaalde omstandigheden dus erken ik het recht van bestaan van handkrachtrouwboterfabrieken, doch ik wil er tevens direct aan toevoegen, dat bij vele van de in deze provincie aanwezige handkrachtfabriekjes, die bepaalde omstandigheden niet aanwezig zijn. Dikwijls toch treft men handkrachtfabrieken aan op een afstand van een half uur, een kwartier en nog minder en dan nog wel in streken waar de wegen volstrekt niet slecht zijn en het aantal koeien per boerderij niet bepaald klein is te noemen. In zulke streken heerscht dan wel eens de meening, dat de melk hoogstens over een afstand van 20 of 30 minuten mag vervoerd worden, wil men er aan de fabriek nog goede boter uit kunnen maken. 't Juiste van die meening nu ontken ik ten stelligste, vooral als men de room en de afgeroomde melk aan de fabriek pasteuriseert en de zindelijkheid bij het melken en de behandeling van de melk na het melken, niet te veel te wenschen overlaat.

Hoever de melk zonder nadeel vervoerd kan worden, is niet zoo maar voor alle omstandigheden te zeggen, maar zeker is het, dat ik in het vervoeren van de melk over een afstand van 1 á 1½ uur bij goede wegen, zindelijke behandeling en goed pasteuriseeren, volstrekt geen groot bezwaar zie.

Dat men aan een stoomzuivelfabriek meerdere onkosten heeft als aan een handkrachtfabriek wordt ook wel eens als nadeel van de eerste genoemd. Daartegenover echter staat, ik wees er reeds vroeger op, een betere hoedanigheid van de gemaakte boter en een hoogere opbrengst, en die beide zijn zeer zeker in staat om de meerdere uitgaven ruimschoots te vergoeden. En waar dat zeker is, daar vervalt ook het bezwaar dat een vrij groote som noodig is om een stoomzuivelfabriek te stichten, want ook de te betalen rente voor het stichtingskapitaal rekende ik onder de hierboven bedoelde meerdere onkosten aan stoomzuivelfabrieken.

De goed geslaagde coöperatieve stoomzuivelfabrieken in deze en andere provinciën bewijzen voldoende, dat men een zoodanige inrichting met vrucht kan drijven, niettegenstaande het benoodigde geld voor oprichting van de fabriek dikwijls geheel of gedeeltelijk door een leening op aandelen moet worden bijeengebracht. Moge daarom een eind komen aan het oprichten van coöperatieve handkrachtfabriekjes, inrichtingen, die op den duur moeten uitloopen op schade voor de deelnemers, en moge men overgaan tot het overwegen van de mogelijkheid om meerdere kleine fabrieken te doen samensmelten tot één groote, aan de laatste eischen des tijds beantwoordende coöperatieve stoomzuivelfabriek.

De Zuivelconsulent voor de provincie Overijssel,
V. R. IJ. CEOESEN. Zwolle ,
14 Mei 1900.

Verslag lezing Croesen tijdens vergadering Geneeskundige Raad voor Overijssel en Drenthe

Zuivelconsulent Overijssel Croesen:

“Is het met een economische exploitatie van een zuivelfabriek vereenigbaar, dat ook de hygiënische eischen worden in acht genomen ? “

Zaterdag 29 December, 's middags om 1 uur, heeft de Geneeskundige Raad voor Overijssel en Drenthe in het Raadhuis te Zwolle een vergadering gehouden, onder presidium van den heer dr. M. W. Pijnappel, inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezicht in Overijssel en Drenthe.

De voorzitter zegt naar aanleiding van het sterfgeval van den heer Damman de Witt te Gieten, dat velen zich hem nog herinneren zullen als lid van den Geneeskundigen Raad en dat die herinnering een aangename en een goede zal zijn.

De heer V. R. IJ. Croesen, zuivel-consulent voor Overijssel, bracht daarna, naar de Zw. Crt. meldt, daartoe uitgenoodigd door den inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezicht in Overijssel en Drenthe, rapport uit over de vraag: “Is het met een economische exploitatie van een zuivelfabriek vereenigbaar, dat ook de hygiënische eischen worden in acht genomen ?” De heer Croesen begint met de zuivelfabrieken te verdeelen in “handkrachtzuivelfabrieken” en “stoomzuivelfabrieken”, om dan de wijze van werken van elk der twee genoemde categorieën na te gaan.

Op alle zuivelfabrieken, waar men zich uitsluitend met de boterbereiding bezig houdt, wordt de melk machinaal met behulp van centrifuges ontroomd. Ten einde een zoo scherp mogelijke ontroming te verkrijgen, dient men de melk, alvorens ze te centrifugeren, te verwarmen op een temperatuur van 30 á 35gr. C. (voorwarmen). Op stoom-zuivelfabrieken geschiedt dit in de zoogenaamde “voorwarmer”, waarin de melk door een ruimte geleid wordt, die omgeven is door stoom.

Op handkrachtfabrieken plaatst men bakken met melk in warm water. Door het centrifugeeren wordt de melk gescheiden in room en afgeroomde melk (ook wel ondermelk genoemd). Het vetgehalte van den room loopt zeer uiteen, het wisselt door verschillende omstandigheden tusschen 16—30 pct., het vetgehalte der afgeroomde melk bedraagt onder normale omstandigheden 0.1 pct.

Tengevolge van het centrifugeeren wordt een groot deel van het in de melk aanwezige vuil daaruit verwijderd. Men vindt dit in de vorm van **centrifugeslib** na het werken in de centrifuge. In dit centrifugeslib vindt men, behalve een deel van het vuil der melk, een klein deel van kaasstof en aschbestanddeelen der melk en bovendien een menigte bacteriën, waaronder vooral veel tuberkelbacillen.

De room wordt na het centrifugeeren óf direct afgekoeld en daarna ter zuring weggezet, óf eerst gepasteuriseerd, daarna afgekoeld en vervolgens ter zuring weggezet.

De afgeroomde melk wordt na het centrifugeeren al of niet afgekoeld aan de melkleveranciers teruggegeven of soms eerst gepasteuriseerd en vervolgens na afkoeling teruggegeven. Het afkoelen van room en afgeroomde melk geschiedt met behulp van koelapparaten. Daarmede kan

² Is tekst uit PDAC – geen bron meer in systeem

men den room resp. afgeroomde melk in enkele minuten b.v. van 80 gr. C. tot 10 gr. C. afkoelen.

In verband met bovenstaande vraag, gaat de heer Croesen na in hoeverre het mogelijk is zekerheid te verkrijgen, dat de verschillende ziektekiemen, welke in melk kunnen voorkomen, zullen worden vernietigd, zonder dat de hoedanigheid van het te vervaardigen product door die maatregelen lijdt, en bespreekt daarna afzonderlijk: 1. roomboter; 2. afgeroomde melk; 3. karnemelk; 4. kaas.

De heer Crossen komt hierna tot de volgende conclusies:

- 1) het afleveren van producten, steeds vrij van ziektekiemen, is niet mogelijk in handkrachtzuivelfabrieken ;
- 2) het produceeren van boter, steeds vrij van ziektekiemen, in stoomzuivelfabrieken, is niet alleen vereenigbaar met een economische exploitatie, maar zelfs ten zeerste gewenscht met het oog op de meerdere zekerheid, die het bedrijf er door verkrijgt, mits het mogelijk is den gepasteuriseerden room ten spoedigste zeer laag af te koelen;
- 3) door het pasteuriseeren van den room is de karnemelk tevens van ziektekiemen bevrijd;
- 4) het pasteuriseeren van de afgeroomde melk op zuivelfabrieken is vereenigbaar met een economische exploitatie, omdat het een krachtige factor uitmaakt van het welslagen der onderneming ;
- 5) het maken van kaas uit een grondstof, die door pasteuriseeren van mogelijk aanwezige ziektekiemen is bevrijd, is tot op heden niet mogelijk.

In de Deensche wet tot bestrijding van tuberculose onder het rundvee wordt o. a. bepaald: "Melkerijen mogen geen afgeroomde melk of karnemelk afleveren, die niet verwarmd is geweest tot minstens 85° C. De slib der centrifuges moet verbrand worden."

In het ontwerp van wet ter bestrijding van tuberculose onder het rundvee, onlangs aan de Tweede Kamer ter overweging aangeboden, staan deze bepalingen niet. Toch beschouwen vele autoriteiten in Denemarken deze wettelijke voorschriften als zeer doelmatig.

Enkele punten van zijn rapport lichtte de heer Croesen nog mondeling eenigszins nader toe. Het pasteuriseren op 85° C. heeft vele moeilijkheden. Men verwarmt met stoom. Om nu den room of de melk, die 't verst van de verwarmende oppervlakte verwijderd is, op 85° C. te brengen, moest men met de oude toestellen de melk, die 't dichtst bij de verwarmende oppervlakte was, veel hoger verwarmen, zoodat ze een kooksmaak kreeg. Met de nieuwe toestellen is dit bezwaar weggenomen.

De voorzitter stelt de vergadering voor een adres aan den Minister te richten, waarin wordt aangedrongen om in het ontwerp van wet ter bestrijding van tuberculose onder het rundvee alsnog maatregelen te willen opnemen, die door een betere regeling in de zuivelfabrieken de verspreiding van tuberculose onder het rundvee kunnen tegengaan; en verder om het centrifugeslib te verbranden. Met het oog op den noodigen spoed is het misschien beter niet eerst de andere raden te raadplegen.

Het voorstel wordt met algemeene stemmen aangenomen. Een commissie, bestaande uit de heeren Stoffens, Croesen en Uiterdijk, zal met den voorzitter voor de redactie van het adres zorgen.

In de tweede plaats stelt hij voor hen te machtigen om, in overleg met den heer Croesen, van den inhoud van het rapport aan de directies der zuivelfabrieken kennis te geven, om op die

wijze het eigenlijke doel, waartoe door hem aan den heer Croesen was verzocht het rapport uit te brengen: het bestrijden van de gevaren, waartoe de zuivelfabrieken ten opzichte van de verspreiding van besmettelijke ziekte kunnen aanleiding geven, te bereiken. Dit voorstel wordt evenzoo met algemeene stemmen aangenomen.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1901-05-03

Geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe 'Zuivelfabrieken en Hygiene'.

In de laatste vergadering van den Geneeskundigen Raad voor Overijssel en Drenthe werd, zooals velen zich ongetwijfeld nog zullen herinneren,³ een zeer belangrijk vraagpunt besproken.

Het gold de vraag: Is het met een economische exploitatie van een zuivelfabriek verenigbaar, dat ook de hygienische eischen worden in acht genomen?

De vraag is belangrijk. Meer dan eens toch is gebleken dat de volksgezondheid benadeeld kan worden door het gebruik van melk en zuivelproducten. De Geneeskundige Raad heeft dan ook gemeend het besprokene in breeder kring te moeten verspreiden.

In de eerste plaats wordt door den Gen. Raad gedacht aan het gevaar voor verspreiding van de febris typhoidëa en van andere infectieziekten, difteritis en roodvonk, door de melk. Ten deele kan dit gevaar reeds worden vermeden door de melk uit de besmette gezinnen, van welke besmetting dan door den burgemeester aan de betrokken zuivelfabriek moet zijn kennis gegeven, niet met de andere melk te vermengen, maar ze afzonderlijk te behandelen, zoodat de mogelijk besmette ondermelk niet in andere gezinnen wordt gebracht, maar aan het gezin, van waar ze kwam, wordt teruggegeven. Naar door verschillende directeuren van fabrieken verzerd werd, behoeft deze maatregel geen bezwaar op te leveren.

Behalve door deze infectie van buiten, door ondoelmatige behandeling en onreinheid in het gezin van den veehouder, kan de melk besmet zijn door ziekte van de koe, die ze leverde, en wel vooral door de kiemen der tuberculose. In beide gevallen levert ze gevaar op voor de volksgezondheid en op grond van die overweging heeft de *Geneeskundige Raad* gemeend, dat hij ook den steun van de directies der zuivelfabrieken mocht inroepen om, door het nemen van de maatregelen die aan hun bedrijf niet anders dan ten goede kunnen komen, meer nog dan alleen door bovengenoemde voorzorg mogelijk is, tegen overbrenging van besmetting door hunne producten te helpen waken.

De ziektekiemen, welke op de een of andere wijze in de melk geraken, worden bij het verwerken van de melk in zuivelfabrieken slechts ten deele daaruit verwijderd. Een gedeelte van de bacteriën uit de melk komt namelijk door het centrifugeren in het zoogenaamde centrifuge-slib terecht. Hieruit volgt reeds, dat het centrifugeslib niet in alle opzichten zonder gevaar als voerdmiddel kan worden aangewend en dat het dus afkeuring verdient dit aan varkens, kalveren, honden, kippen en andere huisdieren te vervoederen, iets wat nog maar al te dikwijls voorkomt. Verbranding van het centrifuge-slib verdient ten zeerste aanbeveling.

3 Zie voorgaande POZC-1901-01-01

De bacteriën, welke niet in het centrifuge-slib uitgescheiden worden, komen zoowel in de boter als in de afgeroomde melk en karnemelk voor. In het rapport 't welk door den zuivelconsulent van Overijssel, den heer Croesen, op de vraag was uitgebracht, werd nagegaan in hoeverre het mogelijk is, dat de zuivelfabrieken maatregelen nemen, waardoor de verschillende producten, welke afgeleverd worden, bevrijd worden van mogelijk aanwezige ziektekiemen, zonder dat daardoor groote moeilijkheden voor de fabriekmatige boterbereiding ontstaan. De conclusies waartoe hij kwam, waren:

- 1) het afleveren van producten, steeds vrij van ziektekiemen, is niet mogelijk in handkrachtfabrieken;
- 2) het produceren van boter, steeds vrij van ziektekiemen, is niet alleen vereenigbaar met economische exploitatie, maar zelfs ten eerste gewenscht met het oog op de grootere zekerheid die het bedrijf er door verkrijgt, mits het mogelijk is den gepasteuriseerden room ten spoedigste zeer laag af te koelen;
- 3) door het pasteuriseren van den room is de karnemelk tevens van ziektekiemen bevrijd;
- 4) het pasteuriseren van de afgeroomde melk op zuivelfabrieken is vereenigbaar met een economische exploitatie, omdat het een krachtige factor uitmaakt van het welslagen der onderneming ;
- 5) het maken van kaas uit een grondstof, die door pasteuriseren van mogelijk aanwezige ziektekiemen is bevrijd, is tot op heden mogelijk.

De Geneeskundige Raad een en ander ter kennis van belanghebbenden brengende voegt er nog bij wat bij gelegenheid van de behandeling van het rapport werd aangevoerd door den consulent en anderen.

Met 't oog op conclusie sub 1 verdient het vermelding dat men tegenwoordig pasteuriseertoe-stellen met warmwatercirculatie heeft vervaardigd, waardoor ook op handkrachtfabrieken de room kan worden gepasteuriseerd.

Over de conclusien onder 2 en 3 werd opgemerkt dat:

- a) Het pasteuriseren van den room een krachtig hulpmiddel is ter bestrijding van botergebreken, en niet alleen van gebreken veroorzaakt door bacterien, doch ook van gebreken als de knollensmaak, veroorzaakt door het voederen van knollengroen. Over het algemeen kan gezegd worden dat de boter, vervaardigd uit gepasteuriseerde room van betere hoedanigheid is dan de boter uit niet gepasteuriseerde room.
- b) Het pasteuriseren van den room de zekerheid van het bedrijf zeer verhoogt.

Het pasteuriseren van den room dient onmiddellijk gevolgd te worden door een snelle afkoeling van den room tot een lage temperatuur. Wordt niet zoo spoedig mogelijk na het pasteuriseren afgekoeld tot een temperatuur van ongeveer 10° C. (lager is beter) dan is het gevolg een belangrijk kleinere boteropbrengst en een minder duurzaam en ook slecht product.

Het pasteuriseeren van den room verdient dientengevolge geen aanbeveling indien men niet lager afkoelen kan dan tot circa 15° C. Ten einde zekerheid te hebben dat door pasteuriseren de verschillende mogelijk aanwezige ziektekiemen gedood worden, dient men te pasteuriseren op een temperatuur van 85° C., hetgeen met behulp van de tegenwoordig vervaardigde pasteuriseerapparaten geen bezwaar behoeft op te leveren.

Over punt 4, het pasteuriseren van melk, werd door den consulent nog het volgende opgemerkt: „Minder algemeen dan bij den room wordt het pasteuriseren toegepast op de afgeroomde melk, hoewel ook in die richting eenig vooruitgang is waar te nemen.

„De reden, waarom doorgaans minder acht gegeven wordt op het pasteuriseren van de afgeroomde melk, is wel in hoofdzaak deze, dat de voordeelen van pasteuriseren hierbij minder duidelijk in 't oog springen. Toch zijn zij zeer zeker even groot als bij het pasteuriseren van den room omdat een der belangrijkste factoren voor het welslagen van een zuivelfabriek is „het teruggeven van de afvalproducten in een goeden toestand””.

Aan menige zuivelfabriek is men hiervan nog niet doordrongen. Integendeel, talrijk zijn de voorbeelden waarbij de afgeroomde melk door de zuivelfabrieken aan de melkleveranciers in een meer of minder bedorven toestand wordt teruggegeven. Sommige zuivelfabrieken geven de afgeroomde melk, die na 't centrifugeren 25—30° C. warm is, niet of onvoldoende afgekoeld aan de leveranciers terug. Dat dergelijke, onvoldoend afgekoelde afgeroomde melk, afkomstig van gemengde melk, zoowel van zundelijke als onzundelijke leveranciers, bijzonder onderhevig is aan allerlei omzettingen, behoeft geen nader betoog.

En toch is het een niet te ontkennen feit, dat juist de goede hoedanigheid der teruggegeven afgeroomde melk (zij 't dan ook een afvalproduct) een der gewichtigste factoren is voor het welslagen der zuivelfabrieken. Het mislukken van menige zuivelfabriek is zeer dikwijls terug te voeren op de slechte hoedanigheid van de teruggegeven afgeroomde melk.

Wanneer aan zuivelfabrieken, waar een goede prijs voor de melk uitbetaald wordt (beter dan daarvoor in eigen bedrijf kan gemaakt worden), velen ophouden met 't leveren van melk aan de fabriek, dan is het bijna altijd, omdat slechte afgeroomde melk wordt teruggegeven. En evenzeer is dat in heel veel gevallen de reden, waardoor menigeen weerhouden wordt zijn melk aan een zuivelfabriek te leveren, ook al is de geldelijke opbrengst van de melk aan de fabriek hooger dan in eigen bedrijf.

Men vergete niet dat de veehouderij met zich medebrengt „veefokkerij,” en voor het opfokken van kalveren is noodig „goede afgeroomde melk”.

Dat fabrieks-ondermelk minder vetgehalte heeft dan afgeroomde melk uit het aloude bedrijf, geeft de heer C. toe, maar dat kan op goedkoope en doelmatige wijze worden aangevuld.

Daarna gaat hij voort:

„Tengevolge van het niet pasteuriseren van de afgeroomde melk komt deze soms in geheel bedorven, soms in zuren en soms in nog vrijwel zoeten toestand bij de leveranciers terug. 't Groote bezwaar nu is gelegen in het feit, dat de jeugdige dieren niet bestand zijn tegen het afwisselend opnemen van zoete en zure afgeroomde melk en dientengevolge menig kalf te gronde gaat. Als gevolg hiervan is aan sommige zuivelfabrieken het gebruik ontstaan de afgeroomde melk aan te zuren en dus steeds in zuren toestand terug te geven. Inderdaad blijkt het geregeld voederen van zure afgeroomde melk minder schadelijk te werken. Maar nog afgezien van de feiten, dat zure ondermelk een minder natuurlijk voedsel is dan zoete afgeroomde melk, dat de voedingswaarde, resp. eiwit besparende werking van het melkzuur, alles behalve vaststaat, en dat in zeer veel streken m. i. terecht een veroordeel bestaat tegen het voederen van gezuurde afgeroomde melk aan kalveren, is het teruggeven van niet gepasteuriseerde afgeroomde melk door zuivelfabrieken steeds afkeurenswaardig, met het oog op het groote gevaar van verspreiding van besmettelijke veeziekten en met name van de tuberculose. Ik acht het overbodig voor het laatste beweren de bewijzen aan te halen; ze zijn te over aanwezig.

„Op de zuivelfabrieken, waar het pasteuriseren van de afgeroomde melk ingang heeft gevonden, geschiedt dit doorgaans met afgewerkten stoom der stoommachine, waardoor de onkosten voor een zoodanigen maatregel volstrekt niet te bezwaard kunnen genoemd worden.

„Het is mijn overtuiging, dat het pasteuriseren van de afgeroomde melk op stoom-zuivelfabrieken, verre van onvereinigbaar te zijn met een economische exploitatie, integendeel juist een belangrijke factor is voor het welslagen der onderneming, terwijl het bovendien hoogst wenschelijk is ter voorkoming van de verspreiding van besmettelijke veeziekten door de zuivelfabrieken.

„In de practijk doen zich soms gevallen voor, waar het pasteuriseren van de afgeroomde melk, hoe wenschelijk ook, niet mogelijk is. Dit is in de eerste plaats het geval daar waar magere kaas uit afgeroomde melk gemaakt wordt (conclusie 5), en in de tweede plaats in streken als Twenthe, waar de melk soms reeds in halfzuren toestand aan de fabriek geleverd wordt, zoodat zij een verhitting op hooge temperatuur niet meer verdraagt. Het laatste is o. m. een gevolg van de minder zindelijke wijze van veehouden en melkwinnen, zooals die in Twenthe en andere deelen van ons vaderland wordt aangetroffen.

Deze wijze van veehouden gaat gepaard met een betere wijze van verzamelen en bewaren van den koemest, in verband met de grootere behoefte aan stalmest in die streken. Wat de zindelijkheid betreft, kan er in die streken zeer veel worden verbeterd; wat de wijze van veehouding betreft, daarin zal misschien na verloop van jaren eenige verbetering kunnen komen.” Nog wordt er op gewezen, dat het leveren van melk in reeds halfzuren toestand aan de zuivelfabrieken menigmaal ook een gevolg is van het niet goed schoon maken der transportkannen.

In streken, waar de zindelijkheid niet heel hoog staat, zou 't inderdaad, volgens den *Gen. Raad* wenschelijk zijn deze transportbussen aan de fabriek zelve schoon te maken en uit te stoomen. Om verschillende redenen is dit echter minder uitvoerbaar. Toch is het zeer goed mogelijk om, ingeval de afgeroomde melk aan een zuivelfabriek gepasteuriseerd wordt, ook de transportbussen van de daarin aanwezige bacteriën te bevrijden. Wanneer namelijk de tot 85° C. verhitte afgeroomde melk, op die temperatuur in de melktransportbussen teruggegeven wordt, zullen de bussen en de daarin nog aanwezige melkresten als het ware evenzeer gepasteuriseerd worden. Deze handelwijze wordt in Denemarken zeer veelvuldig toegepast.

In een slotwoord vestigt de Geneeskundige Raad met aandrang de aandacht op deze beide maatregelen: het verbranden van het centrifugeslib en het verhitten van de afgeroomde melk tot 85°.

Verlag Zuivelconsulent Overijssel – 1900

In het verslag van Gedeputeerden volgt een overzicht van de werkzaamheden van den zuivelconsulent in Overijssel, den heer V. R. IJ. Croesen, die 1 Februari 1900 als zoodanig in functie trad.

Het overzicht is door hem zelf opgesteld en begint met een korte beschouwing omtrent zuivelbereiding en veeteelt in de provincie.

Wij ontleenen er het volgende aan:

„De toestand der zuivelbereiding en veeteelt is in de onderscheidene deelen der provincie zeer uiteenlopend. Terwijl de zuivelbereiding en veeteelt in het westen over 't algemeen vrij hoog staat, moet van het oostelijk deel van Overijssel het tegenovergestelde getuigd worden.

In het westen langs den IJssel en het Zwartewater en op 't Kampereiland treft men een goed veeslag aan. Den geheelen zomer zijn de dieren onafgebroken in de weide, terwijl zij omstreeks November opgesteld worden. In den zomer hebben zij doorgaans goed gras, in den winter goed hooi, terwijl dan tevens gebruik gemaakt wordt van verschillende krachtvoedermiddelen en wel in hoofdzaak voederkoeken. De stallen geven de noodige waarborgen voor zindelijkheid, die ook overigens goed, hoewel somtijds op verkeerde wijze, betracht wordt. Tweemaal daags melken is regel.

In het verband met het feit, dat de zuivelbereiding en met name de boterbereiding in deze streken van oudsher hoofdbron van het bestaan is geweest, is de gemaakte boter veelal van goede hoedanigheid. De hooge markten voor boerenboter te Zwolle, Deventer en Kampen zijn daar om zulks te bewijzen. Hierbij dient echter niet uit 't oog te worden verloren, dat slechts weinigen de hoogste noteringen aan bovengenoemde markten uitbetaald krijgen.

De fabriekmatige zuivelbereiding heeft hier nog weinig ingang gevonden; vooral het aantal zuivelfabrieken, werkende op coöperatieven grondslag, is nog zeer gering.

In genoemde streken treft men menigmaal roebol (paardenstaart) in het land aan, een onkruid, dat voor de zuivelbereiding vaak hoogst lastig kan worden. Ik heb de ervaring opgedaan, dat melk van roebollig land zonder eenig bezwaar verwerkt kan worden in zuivelfabrieken, die tot circa 80° de room verwarmen.

Kaasmakerij komt hier weinig voor, ofschoon de enkele boerderijen in de omgeving van Zwolle waar goede Edammer kaas uit volle melk gemaakt wordt, voldoende bewijzen, dat zulks in deze streken mogelijk is. Ten gevolge van de hooge kaasprijzen in het afgelopen jaar heeft men aan enkele zuivelfabrieken het maken van halfvette of magere kaas ingevoerd, en wel met vrij goede uitkomsten.

Terwijl het aantal zuivelfabrieken in dit gedeelte van mijn ambtsgebied vrij gering is treft men op menige boerderij een handcentrifuge aan.

In het oostelijk deel van Overijssel, in Twenthe, komt zand- en heidevee voor, dat in vele opzichten te wenschen overlaat. Hier zijn de dieren niet den geheelen weidetijd onafgebroken buiten, doch worden des nachts opgesteld, terwijl zij in het midden van den zomer, gedurende het heetst van den dag, ook op stal gehaald worden.

Deze handelwijze (het 's nacht opstallen) heeft in het najaar een eigenaardigen invloed op de scheikundige samenstelling van de boter, zooals mij gebleken is uit een reeks van onderzoeken, welke ik uitgevoerd heb en waarvan ik de resultaten binnenkort hoop te publiceeren. Men treft namelijk in deze streken niet zoo'n belangrijke daling in het gehalte aan vluchtige vetzuren aan als in streken waar het vee tot aan den tijd van opstallen onafgebroken buiten blijft (bijv. Friesland, Overijssel, in de IJsselstreek, enz.)

Waarschijnlijk hebben ook andere factoren invloed op de daling van het gehalte aan vluchtige vetzuren bij de boter, doch bovengenoemde factor is wel een van de belangrijkste, aangezien ik in de verschillende zandstreken van Overijssel de meerdere of mindere daling van het gehalte aan vluchtige vetzuren bijna uitsluitend verband zag houden met het al of niet des nachts op stal halen van het vee.

Bovengenoemde waarnemingen werden reeds vroeger in andere deelen van ons land gedaan door dr. Yan Rijn.

Driemaal daags melken komt in deze streek veelvuldig voor. Daarbij zijn de tusschenruimten tusschen de verschillende melktijden verre van gelijk, hetgeen zeer zeker het productievermogen der melkdieren niet bevordert. Ook in verband met een menigmaal minder krachtige voeding in deze streken acht ik driemaal daags melken niet gewenscht.

Menigmaal hoorde ik in Twenthe spreken over het minder volledig uitmelken van den uier. Ook dat heeft een nadeeligen invloed op het productievermogen der dieren, terwijl daardoor tevens, gedachtig aan het spreekwoord „de laatste drop is de boterknop”, het vetste gedeelte der melk verloren gaat. Op stal staan en liggen de dieren op de mest, waarover wel is waar een dunne laag stroo en ook wel plaggen heen gebracht worden, hetgeen echter niet wegneemt, dat het acherlichaam der dieren regelmatig met korsten ingedroogde mest overdekt is. Dientengevolge wordt de melk tijdens het melken veelvuldig verontreinigd. Ook laat over het algemeen de zindelijkheid in die streken veel te wenschen over, al zijn natuurlijk prijzenswaardige uitzonderingen op te merken.

In verband met boven geschilderden toestand in dit deel van mijn ambtsgebied is de boerenboter menigmaal zeer slecht. Dit geldt vooral ook voor den tijd stoppelknollen gevoederd worden. Zoowel de boerenboter als de boter der handkrachtzuivelfabrieken bezit dan een doordringenden knollensmaak. Op stoomzuivelfabrieken, waar de room goed gepasteuriseerd wordt, kan men dit gebrek te boven komen.

De fabriekmatige zuivelbereiding heeft in een gedeelte van Overijssel haar intrede gedaan; jammer genoeg is echter het aantal gebrekkige pogingen om te komen tot fabriekmatige zuivelbereiding zeer groot, 't Aantal goed ingerichte stoomzuivelfabrieken is gering, hoewel in dat opzicht verbetering valt waar te nemen. Vele fabrieken zijn ondoelmatig ingericht of van gebrekkige hulpmiddelen voorzien. Waar de uitkomsten van het bedrijf de verwachting overtroffen, zijn de fabrieken te klein geworden; enkele werden dientengevolge verbouwd of naar een nieuw gebouw overgebracht.

Daarentegen lijden andere fabrieken aan het bezwaar van te weinig melk te ontvangen. Doorgaans is de grondoorzaak dan te zoeken in het plaatsen van een zuivelfabriek zonder dat vooraf zorgvuldig was overwogen waar de meest geschikte plaats was. Bij het tot stand komen van zoo'n inrichting is maar al te dikwijls de leidende gedachte van de oprichters „in eigen gemeente of in eigen kring een zuivelfabriekje te hebben.” Daardoor vindt men ze nog al eens op plaatsen die buiten 't centrum van een melkrijke streek liggen of op plaatsen, waar tengevolge van de slechte wegen het transport der melk te moeilijk en te duur is. Daardoor komt

het ook voor dat verschillende fabrieken en fabriekjes elkaar de melk betwisten in een streek, waar hoogstens één zuivelfabriek voldoende melk zou kunnen ontvangen.

Dat tengevolge van een en ander de prijzen, welke door verschillende zuivelfabrieken voor de melk uitbetaald worden, lang niet schitterend genoemd kunnen worden is begrijpelijk.”

Na opgemerkt te hebben dat de zuivelfabrieken op coöperatieven grondslag in Overijssel nog zoo zeldzaam zijn, vervolgt de heer Croesen: „En toch zijn het de goed ingerichte coöperatieve stoomzuivelfabrieken, die op den duur het voordeeligst blijken te zijn voor de veehouders vooral ook omdat zij indirect er zooveel toe kunnen bijdragen om den veestapel te verbeteren en de landbouwers te bevrijden uit de macht van den gedwongen ruilhandel.”

(Wordt vervolgd. ???)

Rapport: 'verbreiding besmettelijke ziekten door zuivelfabrieken'.

De *Nederlandsche Maatschappij tot bevordering van Geneeskunst* heeft indertijd een commissie benoemd tot het instellen van een onderzoek over de verbreiding van besmettelijke ziekten door zuivelfabrikatie en melkhandel veroorzaakt. Deze commissie heeft thans rapport uitgebracht, welk stuk deze week in het Weekblad van het *Nederl. Tijdschrift voor Geneeskunde* is geplaatst.

Volgens haar is het ook voor ons vaderland, nu eens met minder dan weer met meer waarschijnlijkheid, tot bijna absolute zekerheid toe, gebleken dat de verspreiding van febris typhoïdea door den melkhandel een veelvuldig voorkomende gebeurtenis is die de volle aandacht der Mij. voor Geneeskunde verdient, opdat door haar de noodige stappen worden gedaan om er paal en perk aan te stellen.

Door de zuivelfabrikatie wordt het gevaar vergroot wijl daar de melk bijeen wordt gevoegd in de centrifuge en op deze wijze het gevaar, voortspruitende uit de melk van één stal met besmette koeien, zich tot de geheele bewerkte hoeveelheid kan uitbreiden. Hier is echter een middel aanwezig. Het pasteuriseeren — het verhitten van de melk, of van den room en de ondermelk afzonderlijk, tot een temperatuur waardoor ziektekiemen worden gedood — komt tevens het bedrijf ten goede. Op verzoek van den *Geneeskundigen Raad in Overijssel en Drenthe* werd door den zuivelonsulent voor Overijssel; den heer Croesen, een rapport uitgebracht over de vraag of de hygiënische eischen van het bedrijf met de economische in overeenstemming zijn te brengen, 't Bleek dat dit niet alleen kon, maar tevens, dat het in acht nemen van de hygiënische eischen voor de productie en de hoedanigheid van de boter niet anders dan nuttig kan zijn. De kwaliteit werd door 't pasteuriseeren beter en de ondermelk werd er duurzamer door.

De commissie heeft nu een onderzoek ingesteld in de verschillende provinciën naar den toestand van stoom- en handfabrieken, terwijl tevens werd gevraagd hoe het gesteld was met het pasteuriseren in de stoomfabrieken en hoe gehandeld werd met het centrifuge-slib, dat bij 't centrifugeren wordt verkregen. Er werd naar 't aantal handkrachtfabrieken gevraagd, omdat deze het meeste gevaar opleveren, wijl daar niet kan worden gepasteuriseerd. Ook was het noodig te weten hoe met het centrifuge-slib werd gehandeld, omdat dat aan dieren voorgeworpen, groot nadeel kan doen.

't Is bij dat onderzoek gebleken, dat er nog veel handkrachtfabrieken zijn en dat het centrifuge-slib meest wordt weggegooid. In vele stoomzuivelfabrieken, maar niet in alle, wordt gepasteuriseerd.

De conclusie waartoe de commissie komt ligt nu voor de hand. Zij wenscht de handkrachtfabrieken te zien vervangen door stoomfabrieken en daar de stoomfabriek economisch voordeliger is, kan die verandering tot stand komen niet alleen zonder verlies, maar in het voordeel van 't bedrijf. Voorts moet tot pasteuriseren worden overgegaan, terwijl moet worden gezorgd, dat het gevaarlijk centrifugeslib geen nadeel doet. Voor wie ruwe melk blijft verkiezen moet waarborg bestaan in volmaakt goede hygiënische melkerijen.

De commissie stelt daarom aan de algemeene vergadering voor om te besluiten zich te wenden tot de regeering met het verzoek maatregelen te heffen: dat de room en de afval-productie in de zuivelfabrieken een bewerking ondergaan, waarbij met zekerheid alle ziekteverwekken-

de kiemen worden gedood; dat het centrifuge-slib wordt verbrand, en dat door regeling van den melkhandel waarborgen worden verkregen tegen de verspreiding van besmettelijke ziekten door het melkgebruik.

De commissie, die 't onderzoek heeft ingesteld en het rapport opgemaakt, bestaat uit de hh. drs. H. W. C. E. Hofstede, M. W. Pijnappel en H. Gr. Ringeling.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1902-07-18

Verslag van den Zuivelconsulent Overijssel – 1901

Verschenen is het verslag der werkzaamheden van den Zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, den heer V. R. IJ. Croesen, in 1901.

Daaruit blijkt dat gedurende dat jaar in den toestand van de zuivelbereiding in ons gewest weinig verandering is gekomen. Bestaande fabrieken werden niet opgeheven, op enkele plaatsen werden nieuwe bijgebouwd. Op verschillende plaatsen bestaan te veel zuivelfabrieken, wat ontegenzeggelijk in 't nadeel is van den landbouwer-veehouder. Reeds vroeger werd hierop door den heer Croesen gewezen.

Een andere, zeer groote misstand op het gebied der zuivelbereiding is het bestaan van zuivelfabrieken, in eigendom toebehoorend aan winkeliers, waardoor de gedwongen ruilhandel bevorderd wordt. Vooral wordt de toestand slecht indien de winkelier daar dan tevens gaat optreden als geldschieder, waarbij als onderpand gelden de onroerende of roerende goederen der geldopnemers. Sommige winkeliers betalen aan hun melkleveranciers, die tevens bij hen kruidenierswaren en veevoederartikelen koopen, meer uit dan aan hen die de kruidenierswaren en voederartikelen elders koopen. Om aan dergelijke toestanden een einde te maken zijn coöperatieve zuivelfabrieken, coöperatieve spaar- en voorschotbanken en coöperatieve aankoopverenigingen de aangewezen weg.

Verschiedene voordrachten werden ook dit jaar door den consulent gehouden, en wel te **Holten, Wierden, IJhorst, Haaksbergen, Enschede, Enter** en **Vriezenveen**. Ook werden vele schriftelijke en eenige mondelinge adviezen over allerlei onderwerpen uitgebracht. Meer dan in het vorige jaar was de consulent in de gelegenheid des Vrijdagsmorgens in zijn laboratorium te zijn, teneinde de marktbezoekers in de gelegenheid te stellen hem te komen spreken. Vooral in de laatste maanden van 1901 werd daarvan gebruik gemaakt.

Niettegenstaande vele door den consulent aangewende pogingen, stelde in 1901 niemand zijn veestapel onder controle. Dat een dergelijke controle veel nut kan hebben, blijkt uit de resultaten van een onderzoek, toegepast op vee van den heer H. Lugtenberg te Heino. Van de groote verschillen die er bestaan tusschen de melkopbrengst, het gemiddeld vetgehalte en de boteropbrengst, geeft het volgende staatje een duidelijk beeld:

Nr.	Naam	Aantal dagen gemolken	Kilogrammen melk	Gemiddeld vetgehalte.	Kilogrammen boter.
1	Nieuw-Leuzen	295	3807	3.34	137.6
2	Van der Weert	295	3787	2.93	119.0
3	Van Duren	295	3231	3.25	111.3
4	de Zwarte Lues	295	3299	2.96 1	04.8
5	de Wiethoorn	295	3144	2.91	98.1
6	de Vrolijkheid	295	3095	2.91	96.5
7	de Roo Lues	295	3066	3.08	101.6
8	de Roo Clement	294	3022	2.94	95.3

No. 1 gaf dus in denzelfden tijd 785 kilogram melk en ruim 42 kilogram boter meer dan no. 8. Wanneer men den prijs van 1 kilogram boter gemiddeld op f 1.10 stelt, dan gaf no. 1 een meerdere zuivere opbrengst van ruim 46 gulden. Hieruit volgt reeds dat het van groot belang is om de hoeveelheid melk en het gemiddelde vetgehalte daarvan voor iedere koe afzonderlijk na te gaan. Daardoor toch leert men welke dieren van zijn veestapel het voordeeligt in den emmer zijn.

Let men alleen op de hoeveelheid melk, dan zal men no. 2 veel hooger stellen dan no. 3, want no. 2 gaf 550 Kg. melk meer dan no. 3.

Daar echter no. 3 een hooger gemiddeld vetgehalte in zijn melk had dan no. 2, bedroeg het verschil in boteropbrengst van beide dieren niet meer dan 7.7 Kg. Hetzelfde is het geval met no. 4 en no. 7. De een gaf 233 Kg. melk meer dan de ander en toch bedroeg het verschil in boteropbrengst niet meer dan 3.2 Kg. boter.

Vele landbouwers koesteren nog de meening, dat het controleeren van melkvee een vrij overbodige maatregel is, omdat dieren, die veel melk geven, tevens geven melk van een laag vetgehalte en omgekeerd. Deze meening, die vrij algemeen is, gaat lang niet altijd op. Ook bij bovenstaande proef kan men dat gewaar worden. No. 1 gaf de meeste melk en had toch tevens het hoogste vetgehalte.

Men zou kunnen denken, dat de raad om een dier af te schaffen, dat zich één of twee jaar door een lage boteropbrengst heeft gekenmerkt ten gevolge van het geven van weinig melk met een laag vetgehalte, niet erg betrouwbaar is, omdat het wel zou kunnen zijn dat een dier, dat het eene jaar een laag vetgehalte in zijn melk gegeven heeft, in een volgend jaar melk met een hoog vetgehalte zou kunnen geven. Ook deze meening is onjuist. Uit de onderzoekingen van den heer Mesdag, zuivelconsulent voor Friesland, is gebleken, dat het gemiddelde vetgehalte in de melk van hetzelfde dier in volgende jaren slechts weinig op en neer gaat.

Voor den melkveefokker heeft het controleeren van de melk- en boteropbrengsten van zijn vee nog meer beteekenis dan voor den melkveehouder. Het geven van veel melk en van melk met hoog vetgehalte of met andere woorden het geven van een hooge boteropbrengst is gebleken te zijn een erfelijke eigenschap, een eigenschap dus die van de ouderdieren op de nakomelingen wordt overgebracht. Wanneer nu de veefokker vooral van die dieren, welke zich door een hooge boteropbrengst hebben onderscheiden, de kalveren aanhoudt, dan kan hij daardoor langzamerhand een veestapel fokken, die zich onderscheidt door hooge boteropbrengsten, door een groot geldelijk voordeel. Hierbij mag echter één ding vooral niet vergeten worden en wel dat het fokken naar uiterlijke eigenschappen vooral niet uit het oog mag verloren worden, wijl het natuurlijk aankomt op krachtige, gezonde, goed gebouwde dieren.

In verband met hetgeen hier wordt gezegd over het controleeren van de melk- en boteropbrengst, geeft de heer Croesen aan 't slot van zijn verslag te kennen, dat hij niet alleen gaarne bereid is dienaangaande nadere inlichtingen te verschaffen, maar ook bij de uitoefening gaarne de behulpzame hand wil bieden.

Aan de Overijsselsche Maatschappij van Landbouw werd door den consulent een adres verzonden, bevattende een met redenen omkleed verzoek, om pogingen in 't werk te stellen voor 't verkrijgen van een botercontrole-station in deze provincie.

Een Botercontrôlestation voor de provinciën Gelderland en Overijssel.

Door de *Overijsselsche Landbouwmaatschappij* en de *Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw* worden pogingen aangewend om gezamenlijk een botercontrôlestation op te richten voor de provinciën Gelderland en Overijssel. Aangezien het hier een zaak betreft die van het grootste belang is voor alle eerlijke boterbereiders, is het te hopen, dat de pogingen van bovengenoemde Landbouw-maatschappijen met een goeden uitslag bekroond zullen worden. Om daartoe mede te werken heb ik het nuttig geoordeeld in een kort artikel uiteen te zetten wat de bedoeling is van het op te richten botercontrôlestation.

De thans van kracht zijnde Boterwet, wet van 9 Juli 1900 (Staatsblad no. 112), houdende bepalingen tot voorkoming van bedrog in den boterhandel, trad den 1^e Jan. 1901, dus voor ruim anderhalf jaar, in werking. Afgaande op het aantal vervolgingen en veroordeelingen van bottervervalschers in de laatste anderhalf jaar, dus op grond van de tegenwoordige boterwet, zou men tot de meening kunnen komen dat de wet van 9 Juli 1900 inderdaad aan zijn doel beantwoord. Toch is dit slechts ten deele waar.

Wat toch is het geval?

De tegenwoordige boterwet steunt evenals de vroegere en de desbetreffende wetten in het Buitenland op scheikundig onderzoek. Nu moge de tegenwoordig algemeen verspreide meening, dat 10 of 20 pct. margarine in boter onmogelijk kan worden aangetoond, niet geheel en al overeenkomstig de waarheid zijn, toch is het een feit, dat boter ver valsching onder bepaalde omstandigheden, door ervaren knoeiers uitgeoefend, kan plaats hebben op een wijze, dat zelfs scheikundigen, die zich geregeld met boteronderzoek bezighouden, niet met zekerheid kunnen aantonen dat bottervervalsching heeft plaats gehad. Wanneer men verder in aanmerking neemt dat ervaren boterknoeijs zeer goed op de hoogte zijn van de door hun ter vervalsching aangekochte boter, ja dikwijls zelf over de hulpmiddelen beschikken om die samenstelling te bepalen en zodoende te weten komen hoeveel margarine of ander vet, niet van melk afkomstig, bij de boter kan gevoegd worden zonder dat vervalsching met zekerheid kan worden aangetoond en wanneer men weet dat de fabrikanten van vervalschingsmateriaal er steeds beter in slagen hun product te verbeteren en een waar afleveren, waarvan de scheikundige samenstelling meer en meer bij die van boter komt, dan zal men moeten erkennen dat een wet tot bestrijding van knoeierij in den boterhandel, die berust op het verschil in scheikundige samenstelling van vet, *dat wel* en vet, *dat niet* van melk afkomstig is, op den duur geen afdoende maatregel kan zijn. 't Is hier niet de plaats en gelegenheid om daarover verder uit te wijden, doch alleen wil ik nog even op het volgende wijzen. Bij de behandeling van de tegenwoordige Boterwet in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is er door verschillende afgevaardigden den nadruk op gelegd, dat zij slechts dan hun goedkeuring aan het Ontwerp van Wet konden schenken, indien daardoor de belangen van de margarine-industrie niet werden benadeeld.

Dit is dan ook niet gebeurd. Men heeft dit wel eens aangemerkt als de oorzaak, waardoor onze tegenwoordige boterwet niet in alle opzichten voldoet. Sommigen hadden gewild, dat men in navolging van Duitschland en België aan de margarinefabrikanten zou voorschrijven, dat zij bij de bereiding van hun product daaraan moesten toevoegen een scheikundig gemakkelijk

aan te toonen stof (sesamolie, aardappel enz.) zoodat men om uit te maken of boter vermengd was met margarine slechts naar die gemakkelijk aantoonbare stof had te zoeken. Het spreekt van zelf, dat men bij een dergelijke handelwijze gebruik moet maken van een voor de gezondheid onschadelijke stof, die onder normale omstandigheden nimmer in boter kan voorkomen. Oogenschijnlijk is een dergelijke bepaling doeltreffend.

Daardoor bereikt men toch, dat het onderzoek niet meer in de eerste plaats berust op het verschil in samenstelling van *vet, dat wel* en *vet, dat niet* van melk afkomstig is, doch op een duidelijk, opzettelijk aangebracht verschil in samenstelling van boter en margarine.

Afgescheiden nog van het feit, dat een verplicht kenmerken van margarine in verband met de enorme margarineproductie van ons land groote kosten voor een geregeld toezicht op de margarinefabrieken met zich zou meebrengen, is ook een dergelijk voorschrift niet voldoende tegenover ervaren knoeiers. Weliswaar kunnen zij de toegevoegde stof niet uit de margarine verwijderen, doch zij kunnen de gekenmerkte margarine zoodanig met verschillende stoffen behandelen, dat de „kenmerkende stof” zelf van samenstelling verandert en niet meer gemakkelijk aangetoond kan worden. Ook de knoeiers weten partij te trekken van den vooruitgang van de wetenschap.

Op grond van het bovenstaande komen we dus tot de conclusie, *dat een wet, tot bestrijding van knoeierij in den boterhandel, berustende op een bestaand of in het leven geroepen verschil in scheikundige samenstelling van boter en margarine, geen voldoende waarborgen op den duur kan aanbieden tegenover ervaren knoeiers.*

De scheikundige samenstelling van boter uit een bepaalde streek is voortdurend aan verandering onderhevig en wel tengevolge van verschillende invloeden als voeding, weersgesteldheid, omstandigheden waaronder het vee verkeerd enz. enz. In die verandering is echter een vrij groote regelmaat te ontdekken, zoodat men bij onvervalschte boter die met tusschenpoozen van bijv. 14 dagen van dezelfde bereidingsplaats is betrokken, geen groote, onverklaarbare verschillen in samenstelling kan aantreffen. Wanneer men nu in staat is om de uitkomsten van het scheidingsonderzoek van de in den handel voorkomende boter van verschillende bereidingsplaatsen te vergelijken met de uitkomsten van het onderzoek van ontwijfelbaar onvervalschte boter van diezelfde bereidingsplaatsen, zonder dat er tusschen het tijdstip van bereiding van beide monsters boter een groote tusschenruimte ligt, dan is men te allen tijde in staat om een oordeel te vellen over die in den handel voorkomende boter en kunnen zelfs vervalschingen met geringe hoeveelheden margarine worden aangetoond.

Hierop nu berust de controle bij de verleden jaar opgerichte *Botercontrolestations in Friesland* en in *Zuidholland* en zal zij ook berusten bij het op te richten *Botercontrolestation voor Gelderland en Overijssel*. Het op te richten Botercontrolestation zal gevestigd worden te

Deventer. Deze gemeente heeft voor laboratorium een lokaal met gas en waterleiding kosteloos afgestaan. Aan het controlestation worden o. m. verbonden een directeur-scheikundige en eenige controleurs. De eerste verricht alle onderzoekingen, terwijl de controleurs minstens één maal in de 14 dagen alle onder controle staande bereidingsplaatsen bezoeken en daar monsters nemen van boter, die onder hun voortdurend toezicht is gekarnd, of wanneer het karnen bij hun komst reeds is afgeloopen, van de aanwezige room, die dan in het laboratorium gekarnd wordt. De controleurs hebben verder het recht, om van alle vetwaren, die zij bij de onder controle staande producenten aantreffen, monsters te nemen.

Deze laatsten moeten zich verbinden om slechts boter te bereiden of te doen bereiden, die voldoet aan art. 1 der Boterwet; dit slechts te doen in lokalen, die onder toezicht van een controlestation zijn gesteld; geen boter te koop, waarvan de bereiding niet geschiedt onder controle van een botercontrolestation; de aangekochte boter niet met eigen product te vermengen; geen margarine of andere voor consumptie geschikte vetten, die niet van melk afkomstig zijn, in voorraad te hebben; hun bereidingsplaatsen zonder eenig voorbehoud toegankelijk te stellen voor de ambtenaren van het controlestation; alle boterzendingen te voorzien van een merk, waardoor het personeel van het controlestation de herkomst van de boter steeds kan nagaan; den ambtenaren uitdrukkelijk toe te staan monsters te nemen van hun boter of op boter gelijkende waar onverschillig waar deze zich ook moge bevinden; de boeten te betalen, die op overtredingen van het reglement van het controlestation zijn gesteld; bij opzettelijke vervalsching van boter met margarine of eenig vet, niet van melk afkomstig, een boete te betalen van minstens f 1200 en hoogstens f 12000.

Iedere boterproducent (zuivelfabriek zoowel als boerderij), die zich in een op zegel gestelde verklaring tot het nakomen van die bepalingen verbindt, kan tot die controle worden toegelaten. De gemaakte bepalingen zijn zoodanig, dat niemand, die bij het botercontrolestation is aangesloten, zich aan vervalsching zal schuldig maken⁴⁾.

Wat kan men nu door botercontrole-stations bereiken? In de eerste plaats dit: dat alle eerlijke producenten zich aansluiten tot één groep van zuivelbereiders, bij wien knoeierij niet denkbaar is. Zij worden daardoor, tegenover de afnemers, van knoeiers onderscheiden. Op zoo ruim mogelijke schaal worden de namen van de onder controle staande producenten zoowel in het binnenland als over de grenzen bekend gemaakt, alsook het bestaan en de wijze van werken van de controle-stations.

Een en ander zal niet alleen den handel van de aangesloten producenten ten goede komen, doch tevens den afzet van vervalschte producten door knoeiers belemmeren. De goede naam van de Nederlandsche boter, die in het buitenland nog al te dikwijls verdacht gemaakt wordt, zal daardoor ongetwijfeld vooruit gaan. Als resultaat van de geregelde onderzoekingen van de boter van de verschillende onder controle staande bereidingsplaatsen kan men bij afwijkende samenstelling (afwijkend van de normen in verschillende landen gesteld) de betrokken producenten waarschuwen hun boter niet naar die landen te zenden. Daardoor worden aanhouding, geruchtmakende processen en schade voor den producent en verkooper voorkomen. Ongetwijfeld zal dit alles den handel ten goede komen en het vertrouwen in de Nederlandsche boter in het algemeen en die der aangesloten producenten in het bijzonder in ruime mate verhoogden.

Het reglement van het botercontrolestation voor Gelderland en Overijssel is dezer dagen met een circulaire, waarin het doel uiteengezet wordt, aan verschillende boterbereiders in Overijssel en Gelderland verzonden. Belanghebbenden, die geen exemplaar ontvingen, en werkelijk belangstellenden kunnen daarvan op aanvraag bij ondergeteekende een exemplaar verkrijgen.

Ten slotte nog het volgende. Men stelt zich volstrekt niet voor dat door de oprichting van enkele botercontrolestations in ons land het lage bedrijf van boterknoeier bij voortdurend onmogelijk zal gemaakt kunnen worden. Wel zal dat het geval zijn indien over het geheele land botercontrolestations werkzaam zijn, zoodat een knoeier nergens meer een streek kan vinden waar nog geen controlestation werkzaam is. De plaatselijke controle moet dus worden tot algemeene controle. Ook daarna wordt gestreefd.

4) Om dit te beoordelen houd men alleen rekening met de bepalingen, zoals zij in het reglement zijn uitgedrukt.

Den 30sten September had in Utrecht een vergadering plaats van verschillende belanghebbenden en belangstellenden bij een eerlijken boterhandel, en op die vergadering heeft men niet alleen de mogelijkheid van een algemeene botercontrole overwogen maar is men ook tot de conclusie gekomen dat zij mogelijk is, en thans is een aldaar benoemde commissie van 5 personen aan het werk om te overwegen hoe men het best een algemeene controle (waarbij de plaatselijke controlestations in stand blijven en in aantal vermeerderd zullen worden) kan verkrijgen.

Krachtig wordt dit streven gesteund door de *Nederlandsche Kamer van Koophandel en Fabrieken in Londen*, die herhaaldelijk als haar meening te kennen heeft gegeven dat alleen door een Algemeene Nederlandsche Botercontrole Nederland de concurrentie op de buitenlandsche markt zal kunnen blijven volhouden. En het is volstrekt geen hersenschim om te meenen, dat wanneer men het eenmaal zoover gebracht heeft, dat ons land overdekt is met een net van Contrôlestations, de Regeering dan genegen zal bevonden worden om op de een of andere wijze te steunen.

Wanneer eenmaal de eerlijke producenten allerwege door aaneensluiting getoond hebben het groote nut van Boter-controlestations in te zien, dan zal de Regeering niet achterwege kunnen blijven om bij verwickelingen op het gebied van den boterhandel in het buitenland de betrouwbaarheid van de boter-controlestations te erkennen en hun streven te steunen.

De zuivelconsulent voor de provincie Overijssel,
V. R. Y. Croesen.
Zwolle, den 23sten Oct. 1902.

2003

Deventer Dagblad 1903-03-11

Eerste bestuursvergadering Botercontrolestation G-O

Zaterdag werd hier de eerste bestuursvergadering gehouden van het botercontrôlestation Gelderland-Overijssel (bij verkorting B.C.G.O. / BCGO⁵), dat op den 14den Februari door 83 producenten met een jaarproductie van ruim 2¼ miljoen kg. boter was opgericht.

Allereerst bleek, dat zich in het tijdvak 14 Febr. tot 7 dezer nog hadden aangemeld 5 producenten met ruim 300.000 kg. boter. Nadat het bestuur uit zijn midden een voorzitter, een ondervoorzitter, een penningmeester en een secretaris had aangewezen, bleken de bestuurefunctiën aldus verdeeld te zijn: Mr. J. G. ridder van Rappard, aangewezen in het bestuur door de Geldersch-Overijssche Maatschappij van Landbouw, voorzitter; de heer W. Stork, aangewezen in het bestuur door de Overijsselsche Landbouw-Maatschappij onder-voorzitter; de heer H. B. Hylkema, zuivelconsulent te Zutphen, penningmeester; de heer V. R. IJ. Croesen, zuivelconsulent te Zwolle, secretaris, en als leden de heeren mr. G. Jannink, aangewezen door Ged. Staten van Overijssel; jhr. G. J. J. M. Dommers van Poldersveldt, aangewezen door Ged. Staten van Gelderland; mr. E. B. Bavink ten Cate, aangewezen door de Overijsselsche Landbouw-Maatschappij; D. van Wijk Heuff, aangewezen door de *Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw*; H. A. Huender, H. R. Kingma en D. P. Simonas, de laatste drie aangewezen door de aangesloten producenten.

Door de commissie van toezicht op het BCGO. was voor de betrekking van directeur-scheikundige de volgende alfabetische voordracht opgemaakt dr. A. G. Breen, te Delft; mej. A. B. J. Heidema, te Arnhem, en de heer Ch. van der Willigen, alhier. Daaruit werd benoemd tot directeur-scheikundige dr. A. G. Breen. Uit ruim 150 sollicitanten voor de betrekking van botercontroleur werden als zoodanig benoemd de heeren J. A. Kreo, te Angerlo en A. Ottens, te Giethoorn.

Besloten word, dat door het BCGO. ook controle zal worden geoefend op het watergehalte in de boter van de aangesloten producenten. Op advies van de zuivelconsulenten voor Gelderland en Overijssel en in verband met art. 81 van het reglement van het BCGO. werd besloten, dat de botercontrolestations te Leeuwarden en te Leiden zullen beschouwd worden als dezelfde waarborgen te geven voor eene doeltreffende controle als het BCGO., terwijl aan genoemde stations wederkerig dezelfde erkenning van het BCGO. zal gevraagd worden.

Het botercontrolestation Gelderland-Overijssel zal 1 April geopend worden, zooals men weet, heeft het gemeentebestuur eenige lokalen met licht en waterleiding kosteloos afgestaan.

5 In deze MAP als BCGO – dus zonder spatie en puntjes geschreven!

ZC. Croesen over 'Handcentrifuges op de Boerderij'.

Het aantal handcentrifuges, op boerderijen in gebruik, neemt voortdurend toe. Het best kan ik dit merken aan het aantal monsters afgeroomde melk van handcentrifuges dat mij ter onderzoek op vetgehalte wordt toegezonden. Vooral in dezen tijd van het jaar, nu de hoeveelheid melk op de boerderijen sterk aanwint, gaat menigeen er toe over zich een dergelijk werktuig aan te schaffen. Het lijkt mij gewenscht eens na te gaan of de aanschaffing van een handcentrifuge werkelijk zooveel voordeel oplevert als men wel eens hoort voorspiegelen en of het niet in vele gevallen beter ware niet tot den aankoop daarvan over te gaan.

Allereerst zal ik bespreken het aanschaffen van handcentrifuges op boerderijen waar men slechts weinig vee houdt en waar het vroeger gewoonte was de gezuurde vuile melk te karnen. Wanneer men bedenkt dat het karnen van gezuurde volle melk plaats heeft in die gevallen, waar men te weinig melk heeft om ter uitrooming weg te zetten omdat men dan dagen achtereen de room zo te moeten verzamelen alvorens een voldoende hoeveelheid voor een karnsel te hebben, dan zou men meenen dat het overbodig is te betoogen dat het aanschaffen van een handcentrifuge op boerderijen met kleine veestapels ongewenscht is.

Toch is het volstrekt niet overbodig op het ongewenschte daarvan te wijzen, want er zijn mij gevallen bekend dat men op aandringen van handelaren of agenten in handcentrifuges op boerderijen van 3 en 4 koeien tot de aanschaffing daarvan is overgegaan. En nog onlangs kwamen mij aanbevelingen van vertegenwoordigers van centrifugefabrieken in handen, waarin gezegd wordt dat het voor iederen houder van 3 of meer stuks vee voordeelig is zich een handcentrifuge aan te schaffen.

Naar mijne meening is het aanschaffen van handcentrifuges op boerderijen met kleine veestapels niet voordeelig, omdat men daar iederen dag slechts kleine hoeveelheden melk te verwerken heeft, die, wanneer zij machinaal ontroomd worden, zóó weinig room opleveren, dat men dagen lang de room moet bewaren, alvorens voldoende te hebben voor één karnsel. Op een boerderij, waar men de melk van 4 koeien tot boter verwerkt, zal men in het best van den tijd gemiddeld niet meer dan 60 L. melk hebben, waarvan men bij centrifugale ontrooming 9 á 10 L. room verkrijgt.

Deze hoeveelheid room kan niet behoorlijk uitgekarned worden in de gewone karn, die men op de boerderij voor het karnen van gezuurde volle melk gebruikt. Daarvoor moet de room van meerdere dagen tegelijk gekarned worden, zoodat de room van één karnsel ten deele reeds zeer oud is. En dat dit ten zeerste nadeelig is voor de hoedanigheid van de te maken boter, is mij meer dan eens gebleken. Zoo is mij een geval bekend van een boerderij, waar men door het aanschaffen van een handcentrifuge slechts om de 4 á 5 dagen kon karnen. De oudste room van één karnsel was daardoor zóó zeer bedorven, dat men geregeld sterke of bittere boter maakte. Men heeft mij verteld, dat sommige verkoopers van handcentrifuges in dergelijke ge-

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 08-03-1907

In elke boerderij de groote voordeelen der **melkfabrieken**

Ziet toe dat U een goeds ontroomer neemt, daar de winst anders in reparatien verloren gaat. - -

Bij de echte WESTFALIA behoeft U nooit bang te zijn voor vele onkosten, zij is ook daarom een goudmijn voor den Landbouwer - - - -

Staat steeds voor het gebruik gereed

Inlichtingen bij mijne agenten of direct bij

O. de Leeuw - Zwolle

vallen den raad geven om wat afgeroomde melk aan den room toe te voegen; waarlijk een raadgeving, een Tijn Uilenspiegel waardig.

Wanneer men verder bedenkt dat de aanschaffing van een handcentrifuge op een kleine boerderij een zeer groote uitgave vertegenwoordigt (groot in verhouding tot de draagkracht van het bedrijf) en dat een niet onbelangrijke som per jaar noodig is aan smeermateriaal en onderhoud, *dan is het niet te ontkennen, dat het aanschaffen van een handcentrifuge op boerderijen, waar men zóó weinig melk heeft dat deze zonder bezwaar in gezuurden toestand, zonder ontrooming kan gekarnd worden, geen voordeel, doch wel nadeel oplevert en ten sterkste moet ontraden worden.*

Zelfs op boerderijen waar men een achttal stuks melkvee houdt zou ik het koopen van een handcentrifuge beslist willen ontraden en aanbevelen het bedrijf op de oude manier te blijven uitoefenen, wanneer men ten minste de melk niet naar een goed ingerichte stoomzuivelfabriek wil of kan zenden.

Het komt mij gewenscht voor er hier even op te wijzen, dat de aanschaffing van een handcentrifuge feitelijk een eerste stap in de richting der zuivelfabriek is. Het argument door velen aangevoerd tegen het leveren van melk aan zuivelfabrieken is, dat de afgeroomde melk van die inrichtingen minder geschikt is voor het grootbrengen van kalveren dan de karnemelk van het aloude bedrijf. Wanneer de afgeroomde melk ter zuivelfabrieken, niet altijd in onbedorven toestand wordt afgeleverd en wanneer men er geen zorg voor draagt het vetgehalte van dit voedsel op de een of andere manier te verhoogen, dan is dit zeker waar.

Doch goed ingerichte stoomzuivelfabrieken kunnen de afgeroomde melk steeds in onbedorven toestand afleveren en wat betreft het vetgehalte der afgeroomde melk, daarvan kan gezegd worden dat er slechts een zeer klein verschil bestaat in de hoeveelheid vet, die men aantreft in de afgeroomde melk van handcentrifuges en in die van stoomcentrifuges. Er is nog wel verschil in vetgehalte van de afgeroomde melk van beide soorten centrifuges en dit verschil kan bij het verwerken van groote hoeveelheden melk een belangrijk verschil in boteropbrengst veroorzaken, doch met 't oog op de voeding van het jongvee is het vrij gering en in ieder geval belangrijk kleiner dan het verschil in de hoeveelheden vet, die achter blijven in de afgeroomde melk van handcentrifuges en in de karnemelk van gezuurde volle melk.

De aanschaffing van een handcentrifuge lijkt mij dus een eerste schrede in de richting der fabriekmatige zuivelbereiding omdat men daardoor het zoo dikwijls ten onrechte veroordeelde afvalproduct der zuivelfabrieken ook in eigen bedrijf verkrijgt en daarom en op grond van het bovenstaande zou ik aan de eigenaars van kleine veestapels, die er over denken een handcentrifuge aan te schaffen, den raad willen geven dit niet te doen, doch liever hun melk te gaan leveren aan een goed ingerichte stoomzuivelfabriek en wanneer dat niet mogelijk is, de melk op de oude manier te blijven verwerken.

Over de aanschaffing van handcentrifuges in streken waar groote veestapels regel zijn, zooals langs den IJssel, in Mastenbroek en op 't Kampereiland, zal ik kort zijn. Het gebruik van een dergelijk toestel op boerderijen met 16 en meer koeien, levert, vergeleken met de oude wijze van werken, inderdaad voordeel op. In de vleutenmelk blijft vrij wat meer botervet achter dan in de afgeroomde melk der handcentrifuges, zoodat de boteropbrengst in het laatste geval niet onbelangrijk grooter is.

Daarbij komt dat de centrifugeroom volkomen zoet is, hetgeen een gunstigen invloed hebben kan op de hoedanigheid der boter en wel omdat men dan door het toevoegen van een goeden zuurwemaker aan de room, de zuring voor een goed deel in de juiste richting kan leiden. Hiermede wil ik natuurlijk niet de dwaze bewering bevestigen, dat boter uit centrifugeroom bereid 10 cent per pond meer zal kunnen opbrengen dan boter bij de oude wijze van ontroomen verkregen. (Dit beweren vond ik in enkele circulaires, waarin het gebruik van handcentrifuges werd aanbevolen). Bij het ontroomen van de melk met behulp van een handcentrifuge zullen verder de werkzaamheden belangrijk vereenvoudigd worden, zoodat veel aan arbeid, tijd en plaatsruimte bespaard wordt, terwijl ten slotte aan de kalveren zoete, afgeroomde melk in plaats van zure karnemelk kan verstrekt worden. Dat dit laatste een voordeel is zal duidelijk zijn voor hen, die bedenken, dat het door de natuur aangewezen voedsel voor de jonge dieren, de moedermelk, ook in zoeten en niet in zuren toestand genuttigd wordt.

Dat ook voor die streken, waar men over het algemeen groote veestapels heeft, het leveren van de melk aan goed ingerichte stoomzuivelfabrieken meer voordeel kan opleveren dan het zelf verwerken van de melk is mijne vaste overtuiging. Doch evenals in Friesland, waar de handcentrifuges de voorloopers waren van de groote zuivelfabrieken, zal ook wel hier het tijdperk van de boterfabrieken voorafgegaan worden door een tijdperk van vrij algemeen gebruik van handcentrifuges op de boerderijen. Zooals ik reeds boven gezegd heb, beschouw ik het aanschaffen van handcentrifuges als een eerste schrede in de richting van het fabriekmatig verwerken der melk.

De reden waarom ik geloof dat in ook in de met name genoemde delen van Overijssel zuivelfabrieken op den duur zullen blijken op hun plaats te zijn is de volgende: In Nederland wordt veel meer boter gemaakt dan voor het binnenlandsch verbruik noodig is. Dientengevolge moet het grootste gedeelte der geproduceerde boter uitgevoerd, d. w. z. op buitenlandsche markten geplaatst worden. Ten einde daarbij een zoo hoog mogelijke zuivere opbrengst voor de boter te kunnen maken, moeten de bereidingskosten zoo gering mogelijk en de boterprijzen zoo hoog mogelijk zijn. Niemand zal kunnen ontkennen dat de bereidingskosten in bijv. 80 kleine bedrijven (boerderijen) grooter zijn dan in één groot bedrijf (stoomzuivelfabriek).

En wat betreft den te maken boterprijs kunnen alleen goed ingerichte stoomzuivelfabrieken een product afleveren, dat de hoogste prijzen kan bedingen op de wereldmarkt, want de groothandel vraagt niet naar een groote hoeveelheid boter bestaande uit een menigte partijtjes van verschillende hoedanigheid (en dat is hetgeen een aantal boerderijen te zamen afleveren), doch wel naar een groote hoeveelheid goede en gelijkmatige boter en dat laatste kunnen een aantal boerderijen te zamen niet afleveren. – Doch het baat weinig hier te redeneeren over de meerdere of mindere toekomst van goed ingerichte stoomzuivelfabrieken in het westelijk deel van Overijssel; de tijd zal alleen kunnen leeren of ze daar reden van bestaan hebben.

Het bovenstaande ten slotte in het kort herhalende heb ik met dit artikel willen aantonen:

- 1) dat het aanschaffen van een handcentrifuge op kleine boerderijen met weinig vee beslist ontraden moet worden;
- 2) dat het gebruik van een handcentrifuge op boerderijen met groote veestapels (in ieder geval uit meer dan 12 stuks bestaande) voordeel oplevert, vergeleken met de oude wijze van werken, doch dat het gebruik van deze werktuigen vermoedelijk niet iets blijvends doch een overgang tot de zuivelfabrieken zal zijn.

Zwolle , 15 April 1903.

De zuivelconsulent voor de provincie Overijssel,
Y. R. IJ. CROESEN.

Het Botercontrôlestation voor Gelderland en Overijssel (BCGO.)

DEVENTER: In de laatste jaren is onze boter door het vermengen met margarine in het buitenland zeer in discrediet gekomen. Daarom is het voor den eerlijken producent van het grootste belang, dat de vroeger bestaande goede naam van de Hollandsche boter terug gewonnen wordt.

Welke is de eenvoudigste weg om een zoo scherp mogelijke scheiding tusschen eerlijk en oneerlijk producent te trekken en van deze scheiding zooveel mogelijk publiciteit te geven in binnen- en buitenland? Deze weg is gevonden door het oprichten van botercontrôlestations, waarbij ieder eerlijk producent zich kan aansluiten door zijn geheele bedrijf vrijwillig onder coolróle te stellen.

Onder het patronaat van de Geldersch-Overijselsche Maatschappij van Landbouw en de Overijselsche Maatschappij is hier ter stede tot stand gekomen een botercontrôlestation, waarbij zich tot nu toe reeds 41 producenten uit de beide provinciënen hebben aangegeven, die gezamenlijk \pm 3.000,000 KG. boter per jaar aan de markt brengen. Hier staan alleen de producenten, riet ook de handelaren onder de geregelde contróle. Te Leeuwarden en Leiden zijn reeds stations, te Assen is men er mee bezig.

De leiding van het station alhier is opgedragen aan een directeur-scheikundige Dr. A. G. Breen, terwijl verder twee controleurs en een amanuensis aan de inrichting verbonden zijn. Wie zich onder controle wenscht te stellen, verbindt zich:

1. Slechts boter te bereiden of te doen bereiden, die voldoet aan art. 1 der Wet houdende bepalingen tot voorkoming van bedrog in den boterhandel (Boterwet 1900) luidende: In den zin dezer wet is boter een vetartikel, waarin geen andere vetbestanddeelen voorkomen dan die van melk afkomstig zijn.
2. Zijn fabriek of boerderij met daarbij behoorende gebouwen of opslagplaatsen ten ellentijde voor de controleurs toegankelijk te stellen en des verlangd behulpzaam te zijn bij het nemen van monsters van vetwaren.
3. Een bedrag van minstens *f* 1200 en hoogstens *f* 12.000 te storten in de kas van het station, wanneer hij wegens opzettelijke vervalsching van boter met margarine of ander vet, niet van melk afkomstig, van de lijst der onder contróle slaande producenten wordt geschrapt.

Wij noemden hier slechte de voornaamste punten en wenschen nu meer de werking van het station te bespreken. Minstens eens in de 14 dagen wordt door een der controleurs een monster genomen van room, melk of boter in duplo; een dier monsters wordt door den scheikundige onderzocht en het resultaat genoteerd. Dit onderzoek is gericht op het vet- en watergehalte en op het refractometergetal (lichtbrekingsgetal). Vooral het onderzoek naar het vetgehalte is van beteekenis. Immers meerdere malen is het in processen aan dan dag gekomen dat de deskundigen op het gebied der scheikunde met elkaar in strijd waren over het al of niet vervalscht zijn der boter.

Door de voortdurende contróle in vergelijk met de gelijktijdige contróle van de melk en room van dezelfde producent bereikt men nu zekerheid. Het vervalscht zijn moet blijken uit het gehalte der vluchtige vetzuren. Na kan het gebeuren dat niet voldoende vetzuren gevonden wor-

den en de boter toch goed is. Om hieromtrent zekerheid te hebben, heeft men de geregelde contróle noodzakelijk geacht.

De noteeringen van elk onderzoek worden in een grootboek overgebracht, waar men iederen aangesloten producent onder zijn hoofd zal vinden met een geregelde staat van noteeringen. Komt er eene afwijking in deze staat, zoo wordt er een extra onderzoek ingesteld. Meent de directeur dat hij bij herhaald onderzoek met vervalsching te doen heeft, zoo kan de verdachte hiertegen nog opkomen door zelf een scheikundige te sturen die het reserve monster (het wordt in duplo genomen) controleert. (De lijst der aangeslotenen is nog niet gepubliceerd maar wel vernemen wij dat tot nu toe enkel fabrikanten, nog geen boeren zich opgaven.)

In het nieuwe gemeentegebouw in de Polstraat heeft Dr. Breen te beschikken over een paar bovenvertrekken, die hij in korten tijd op de handigste wijze tot een laboratorium heeft ingericht. Sinds eenige dagen is de installatie gereed en worden de monsters ingewacht.

Wij juichen deze inrichting ten zeerste toe, vooral om de werking, die zij tegenover het buitenland kan hebben. Men bewijst hiermee immers dat er behalve van Regeeringswege ook door particulieren en wel in het bijzonder door eerlijke producenten tegen het bedrog in den boterhandel gestreden wordt. De nuttige werking van de stations zal zeker niet uitblijven, men zal er in 't buitenland rekening mee houden. Is weldra de algemeene controle in ons land georganiseerd dan heeft men het heft in handen om de onder controle gestelde boter aan eerlijke producenten op de buitenlandsche markt te brengen.

Ook de consument kan in deze meewerken, door zijn moreelen steun te verleen, en zoodra de lijst van onder contróle gestelden gepubliceerd is, steeds naar het merk te vragen, waardoor de herkomst van de boter kan nagegaan worden.

Deventer Dagblad 1903-06-17

Lijst van de bij het Botercontrôle-station Gelderland-Overijssel te Deventer aangesloten boterproducenten.		
<i>Gelderland :</i>		
1. de Coöp. Stoomzuivelfabriek te Aalten.	23. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Erica“, te Zelhem.	
2. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Angerlo-Eldrik“, te Angerlo.	24. de Zutphensche Melkinrichting, te Zutphen.	
3. de Nieuwe Arnhemsche Melkinrichting, te Arnhem.	<i>Overijssel :</i>	
4. de Coöp. Roomboterfabriek „de Eendracht“, te Borculo.	25. de Stoomzuivelfabriek „Statum“ — M. Kingma, te Lemelerveld (Ambt-Ommen).	
5. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Dinxperlo“, te Dinxperlo.	26. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „de Eendracht“, te Ambt-Vollenhove.	
6. de Geldersche Roomboterfabriek — C. P. Simonsz, te Doesburg.	27. de Lonneker Coöp. Melkinrichting en Zuivelfabriek, te Enschede.	
7. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Altena“, te Doornspijk.	28. de Coöp. Roomboterfabriek te Friezenveen.	
8. de Coöp. Roomboterfabriek „Beltrum“, te Beltrum (Eibergen).	29. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Weddehoen“, te Goor.	
9. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Eibergen“, te Eibergen.	30. de Nederlandsche Zuivelfabriek — J. B. Bolleman, te Kampen.	
10. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Gelria“, te Epe.	31. de Stoomzuivelfabriek te Kuinre.	
11. de Coöp. Stoomzuivelfabriek te Oene (Epe).	32. de Boekelosche Coöp. Roomboterfabriek, te Boekelo (Lonneker).	
12. de Coöp. Stoomzuivelfabriek te Almen (Gorsse).	33. de Stoomzuivelfabriek — M. Kingma, te Oldemarkt.	
13. de Coöp. Stoomzuivelfabriek te Eefde (Gorsse).	34. de Naaml. Vennootschap Stoomzuivelfabriek „de Eikelhof“, te Olst.	
14. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Heerde“, te Heerde.	35. de Kaas- en Roomboterfabriek „la Neerlandia“, A. F. Koopmans, te Tubbergen.	
15. de Stoomzuivelfabriek „de IJsel“, te Wapenvelde (Heerde).	36. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „de Vrijheid“, te Tubbergen.	
16. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Hengelo“, te Hengelo (G.)	37. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „de Hoop“, te Wanneperveen.	
17. de Stoomzuivelfabriek — J. Schaap & Co., te Nunspeet.	38. de Saasvelder Stoomzuivelfabriek — Gebrs. Silderhuis, te Dulder (Weerselo).	
18. de Stoomzuivelfabriek — Floris Vos, te Nijkerk.	39. de Coöp. Roomboterfabriek „de Eendracht“, te Rossum (Weerselo).	
19. de Coöp. Stoomzuivelfabriek „Steenderen“, te Steenderen.	40. de Melkinrichting „Hygieia“ — R. Hesselink, te Zwolle.	
20. de Stoomzuivelfabriek „Emstermate“, te Terwolde (Voorst).	41—44. de firma H. en T. Kingma te Meppel, eigenaars der fabrieken te Meppel, Ruinen, Uffelte en Rouveen.	
21. de Coöp. Roomboterfabriek te Vorden.		
22. de Coöp. Roomboterfabriek „de Wierse“, te Linde (Vorden).		

N.B. De gezamenlijke jaarproductie der aangesloten producenten bedraagt ruim 3 miljoen Kilo boter.

Verslag van den Zuivelconsulent Overijssel – 1902

't Verslag over 1902 van den heer Croesen, zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, ligt voor ons. Dit mag door geen enkele van onze landbouwers, die er prijs op stelt op de hoogte te blijven van zijn vak, worden overgeslagen, Wij laten er hier het een en ander uit volgen, maar sporen allen aan het in zijn geheel te lezen.

De heer Croesen heeft in opdracht van den directeur-generaal van de afd. landbouw van 't departement in de maand Juni 1902 verschillende gegevens verzameld betreffende de fabrieksmatige zuivelbereiding in deze provincie en kon daardoor een vrij juist beeld geven van den omvang en den aard daarvan.

Op 1 Juli 1902 werden in Overijssel aangetroffen 78 zuivelfabrieken, welke te zamen; 80.871.000 liter melk tot 2.738.000 Kg. boter verwerkten; verder waren er 3 ontroomstation. , Onder de 78 fabrieken waren 40 particuliere en 38 coöperatieve, maar de hoeveelheid, door de particuliere verwerkt, was niet onbelangrijk grooter (44072000 liter) dan die van de coöperatieve (36799000 liter).

Het zijn vooral de coöperatieve die handkracht-fabriekjes bouwen (van de 78 fabrieken zijn er 53 met stoom- en 25 met handkracht en onder die 25 zijn maar 5 particuliere). De particuliere ondernemers geven dus bijna algemeen aan de stoomzuivelfabrieken de voorkeur, waaruit blijkt, dat zij, niettegenstaande ze veel duurder zijn, toch meer voordeel opleveren dan de goedkoop te bouwen en op te richten handkrachtfabriekjes. Handkrachtfabriekjes zijn dan ook niet anders te beschouwen dan als gebrekkige pogingen om de voordeelen van het fabriekmatig verwerken van melk te verkrijgen.

Bij de handcentrifuges blijft er meer vet in de melk en meer boter in de karnemelk achter dan op een stoomzuivelfabriek. Zonder overdrijving kan, volgens den heer C., worden aangenomen, dat op de handkrachtboterfabrieken het vetgehalte van de afgeroomde melk gemiddeld 0,07 pct. te hoog is en dat van de karnemelk 0,30 pct. Het verlies aan boter, dat op deze wijze door de handkrachtboterfabrieken in Overijssel wordt geleden, wordt door hem geschat op f 17.325, 't welk neerkomt op f 3,50 per koe.

Men leide echter uit het bovenstaande niet af, dat op het gebied der stoomzuivelfabrieken in Overijssel alles rozengeur en maneschijn is, en dat daar nooit iets verloren gaat of nimmer een te lage prijs voor bedongen worden door fabrieken. Het tegendeel is in vele gevallen helaas maar al te waar. Het ware te wenschen dat iedere beheerder van een stoomzuivelfabriek dagelijks zijn afgeroomde melk en karnemelk op vetgehalte onderzocht. Ongetwijfeld zou dan menigeen tot de conclusie komen, dat door allerlei weinig in 't oog vallende fouten in zijn bedrijf, ook in zijn fabriek het vetgehalte van de afgeroomde melk en karnemelk nog te wenschen overlaat. Te meer is een degelijk onderzoek op stoomzuivelfabrieken wenschelijk, omdat men op een goed ingerichte stoomzuivelfabriek de hoogte van het vetgehalte der afgeroomde melk en karnemelk binnen zekere grenzen in zijn macht heeft en men dus bij een gebleken te hoog vetgehalte in een dier beide afvalproducten naar een oorzaak kan gaan zoeken

Evenmin kan gezegd worden dat de inrichting van de stoomzuivelfabrieken, wat betreft de gebouwen en werktuigen, niets te wenschen overlaat. De heer Croesen toont meer in bijzonder-

heden aan wat er ontbreekt óf aan de ligging der lokalen, óf aan de verlichting, óf aan de koelte, óf aan de zindelijkheid en frissche lucht, óf aan muren en vloeren, óf aan de afwatering.

In verschillende zuivelfabrieken ontbreken voorts pasteuriseer-werktuigen. Men vindt ze noch voor het pasteuriseeren van den room, noch voor het pasteuriseeren van de afgeroomde melk. Over dit pasteuriseeren van den room en de voordeelen daarvan spreekt de consulent uitvoerig. Hij wijst vooral op het voordeel, verbonden aan een snel optreden van melkzuurvorming, en doet uitkomen, dat het pasteuriseeren van den room het optreden van botergebreken krachtadig bestrijdt. Men dient echter te zorgen dat op het pasteuriseeren een zoo snel mogelijke en diepe afkoeling volgt. Wordt de room na het pasteuriseeren niet snel op ten minste 10° C afgekoeld, dan is het nadeelig voor de hoedanigheid van de boter en voor de grootte der boteropbrengst.

Het pasteuriseeren van de afgeroomde melk is van groot belang, omdat daardoor de ziektekiemen voorkomen worden, welke in de melk aan een of andere boerderij voorkomen en in de afgeroomde melk van verschillende boerderijen verspreid worden. Er wordt ook een grootere duurzaamheid van de afgeroomde melk verkregen.

De bezwaren, die volgens sommigen aan het pasteuriseeren zijn verbonden, worden nader door hem weerlegd.

Daarop toont de heer C. aan dat de kwaliteit van boter, in de Overijsselsche boterfabrieken gemaakt, in vele gevallen nog heel wat te wenschen overlaat, 't gevolg óf van verontreiniging van de melk door gebrekkige stalinrichting of van geringe zorg bij het teemsen (zeeften) het afkoelen en bewaren van de melk na het melken.

Het is aan een zuivelfabriek evenmin mogelijk uit slechte melk goede boter te maken als op een boerderij, van die waarheid zijn de melkleveranciers aan de fabrieken nog niet genoeg doordrongen. De beheerders of eigenaars dier fabrieken kunnen dan ook veel doen tot verbetering van hun fabriekaat door niet volkomen zoete of niet frisch riekende melk onherroepelijk terug te geven. Ook is het nuttig te bepalen dat niet goed gereinigde melkbussen aan de fabriek worden schoongemaakt, echter tegen een boete van 2½ cent, die van 't melkgeld wordt ingehouden.

Een groot deel van de botergebreken bij de Overijsselsche boterfabrieken zijn zuringsgebreken, 't gevolg van een abnormaal verloop van het zuringsproces. Ook dit wijst er op dat nauwlettend toezicht op de ingeleverde melk, het pasteuriseeren van den room, het gebruiken van een goeden zuurwemaker en een goed ingericht, frisch roomzuurlokaal noodig is.

De heer Croesen geeft ook eenige wenken aangaande het zuivelbedrijf op de boerderij en het gebruik van handcentrifuges. Hij waarschuwt tegen de aanprijzingen van agenten in deze artikelen, die betoogen dat zelfs landbouwers, die 3 of 4 koeien houden, er met voordeel gebruik van kunnen maken. Ook de beweringen, dat boter, uit centrifugeroom bereid, gemiddeld 20 cent per K.G. meer waard is dan boter op andere wijze bereid, is een praatje.

„Het wil mij voorkomen - aldus vervolgt de heer C. — dat het aanschaffen van een handcentrifuge bij kleine veestapels, zooals in Twenthe over het algemeen aangetroffen worden, in het geheel geen voordeel kun opleveren. Bij zeer kleine veestapels toch zal de dagelijksche hoeveelheid melk ternauwernood genoeg zijn om een karn te vullen, zoodat men bij een centrifugale ontrooming den room dagen achtereen zal moeten bewaren, alvorens tot karnen te kunnen overgaan, terwijl ook zelfs bij veestapels van circa 8 koeien de aanschaffingskosten, het

onderhoud enz. van de centrifuge te bezwaardend zijn met 't oog op de geringe hoeveelheid te verwerken melk.

Waar men zijn melk naar een goede zuivelfabriek kan zenden, is het veel voordeliger zulks te doen, en waar dit niet goed mogelijk is, daar karnt men beter de gezuurde volle melk. In de streken langs den IJssel, in den polder Mastenbroek en op het Kampereiland is het leveren van melk aan zuivelfabrieken nog zeer weinig regel en ook lang niet altijd mogelijk, doordat in dit gedeelte van Overijssel nog maar weinig zuivelfabrieken worden aangetroffen. In die streken is het aanschaffen van handcentrifuges op boerderijen met 15 en meer koeien beter verdedigbaar. Daar leveren zij in ieder geval, vergeleken met de oude wijze van room winnen, belangrijke voordeelen op, ook omdat men dan tevens betere, d. w. z. altijd zoete afgeroomde melk krijgt. Of het echter ook voor die streken niet meer aanbeveling verdient de melk te leveren aan goed ingerichte zuivelfabrieken is zoo maar niet door redeneeren uit te maken.

„De tijd zal m. i. leeren dat ook in die streken goede zuivelfabrieken alleszins reden van bestaan hebben, maar dat het tijdperk van de zuivelfabrieken voorafgegaan wordt door een tijdperk van vrij algemeen gebruik van handcentrifuges op de boerderij, evenals zulks vroeger in Friesland geschied is. De aanschaffing van handcentrifuges is een eerste stap in de richting van een grooten ommekeer op het gebied der zuivelbereiding.

„De reden, waarom ik ook voor bovengenoemde streken geloof aan een toekomst voor een fabriekmatige zuivelbereiding is eenvoudig deze. Alleen zuivelfabrieken, aangenomen dat zij goed ingericht en niet te klein zijn, kunnen een groote hoeveelheid van een gelijkmatig product afleveren, m. a. w. een product dat verhandelbaar is op de wereldmarkt. Niet met een groot quantum boter, samengesteld uit kleine partijtjes van verschillende hoedanigheid, zal men op groote markten een concurrerenden prijs kunnen bedingen, doch wèl met één groote hoeveelheid van een goed, gelijkmatig product. Over deze kwestie sprekende, heeft men mij er meer dan eens op gewezen, dat de boerenboter uit de IJsselstreek, Mastenbroek en van Kampereiland voornamelijk voor binnenlandsch verbruik en voor export in blik wordt aangevend en dat vooral voor het laatste doel uitsluitend boerenboter in aanmerking kan komen. In de eerste plaats is het mij bekend, dat het wel degelijk mogelijk is om met goeden uitslag fabrieksboter naar de tropen en andere overzeesche landen te zenden, terwijl het in de tweede plaats slechts zeer weinig boerderijen zijn, die boter leveren, welke voor een dergelijk doel geschikt is.

En wat het binnenlandsch verbruik betreft, afgezien misschien van afnemers, zooals banketbakkers enz., is er geen enkele reden om aan te nemen waarom fabrieksboter niet evengoed geschikt zou zijn voor binnenlandsche consumptie als boerenboter. De hooggeroemde duurzaamheid der boerenboter, die inderdaad bestaat bij het product van sommige boerderijen, maar die iedere boerin welke nog zelf karnt zich toeëigent als toepasselijk op haar product, legt, waar het de directe consumptie betreft, geen gewicht in de schaal. En het gebruik om voor den winter z.g. inlegboter op te slaan raakt meer en meer uit de mode, waar men tegenwoordig te allen tijde versche en niet zoo sterk gezouten boter kan bekomen. Het aantal personen, die geregeld versch bereide fabrieksboter gebruiken, neemt dan ook voortdurend toe.”

„Doch om terug te komen op de handcentrifuges, aldus besluit de heer C., meen ik met ernst te moeten waarschuwen tegen het gebruik van dergelijke werktuigen op boerderijen waar men niet een veestapel van ten minste 12 a 15 stuks melkgevende runderen heeft. Alleen daar zal men in een deel van het jaar een handcentrifuge met voordeel kunnen aanwenden.”

Daarop volgen in het verslag nog verschillende mededeelingen over de werkzaamheden in 't jaar 1902 verricht. Zeer vele adviezen werden door hem aan landbouwers en fabrikanten gegeven. Mondelinge adviezen werden uitgebracht bij zijn bezoek aan verschillende fabrieken, op vergaderingen en aan personen die hem te Zwolle bezoeken. Vooral het bezoek des Vrijdagsmorgens op zijn laboratorium neemt steeds toe. Een verslag van een bezoek aan de landbouwtentoonstelling te Mannheim, van 5 tot 10 Juni 1902 gehouden, is als bijlage opgenomen.

het product boter kan slechte inrichting der ????

1904

Deventer Dagblad 1904-04-20

Kort verslag Vergadering BCGO

Deventer Dagblad 1904-04-20

— Op de alhier gehouden algemeene vergadering der Vereeniging „Botercontrolestation Gelderland-Overijsel” onder leiding van Mr. J. G. Ridder van Rappard, bracht (zie ook het no. van gisteren) de secretaris de heer V. R. IJ. Croesen verslag uit over 1903. Het controlestation vond zoowel bij de producenten als bij het publiek meer en meer waardeering.

Van de 33 aangeslotenen met een jaarproductie van ruim 2 miljoen klg. boter in 1903 steeg het aantal tot 44 producenten met een vermoedelijke jaarlijkse productie van 3 pCt. miljoen klg. boter.

De directeur-scheikundige Dr. Breen deelde mede, dat er 788 onderzoeken zijn gedaan op watergehalte en 789 op vluchtige vetzuren.

De exploitatiekosten waren ongeveer f 4500. Tot bestuurslid werd gekozen de heer Huender, te Eibergen, terwijl de heer W. Stork te Hengelo (O) werd aangewezen door de Overijselsche Maatschappij van Landbouw. De gewijzigde statuten werden behoudens enkele veranderingen aangenomen, en besloten, om de Rijkssubsidie te aanvaarden en aldus zich te stellen onder Rijkstoezicht. De begroting 1904 werd in ontvangst en uitgaaf vastgesteld met een eindcijfer van f 6000.

Oefenen Zuivelfabrieken een nadeeligen invloed uit op den veestapel ?

Bovenstaande vraag wordt herhaaldelijk op landbouwvergaderingen en bij besprekingen tusschen veehouders onderling te berde gebracht en dan gewoonlijk in bevestigenden zin beantwoord. De meening, dat de tegenwoordig veelal gevolgde wijze van verwerken van de melk tot boter, namelijk in zuivelfabrieken, een besliste achteruitgang van den veestapel moet tengevolge hebben, is dus vrij algemeen. Waar de fabriekmatige zuivelbereiding langzamerhand burgerrecht heeft verkregen en in beteekenis nog steeds toeneemt, daar verdient het zeer zeker aanbeveling eens te overwegen of bovenaangehaalde meening inderdaad juist is en zoo ja, of er dan ook iets te doen valt tegen het gevaar, dat van de zijde der zuivelfabrieken voor den veestapel dreigt.

Het eenige directe aanrakingspunt tusschen den veestapel en de zuivelfabrieken, waardoor een zoodanigen invloed door de laatste op de eerste zou kunnen worden uitgeoefend, is de afgeroomde melk, die aangewend wordt voor het opfokken van kalveren.

Een ander aanrakingspunt, waardoor een invloed ten nadeele van den melkveestapel zou kunnen worden uitgeoefend, bestaat er niet.

Schuilt er nu in het gebruik van afgeroomde melk van zuivelfabrieken (hieronder verder aangeduid als „centrifugemelk”) als voedsel voor het jongvee inderdaad een gevaar? De praktijk leert van ja. Daar waar een boterfabriek nieuw opgericht is, hoort men zeer dikwijls klagen over allerlei ongemak met de kalveren. Niet goed gedijen, stoornissen in de spijsvertering en allerlei andere ongesteldheden, ja zelfs sterfte onder de kalveren komt voor en dat in heviger mate dan voor de oprichting der boterfabriek. Wanneer wij echter nagaan wat daarvan de oorzaak is, dan blijkt het, dat die oorzaak niet alleen heel eenvoudig, maar tevens heel goed weg te nemen is.

Van nature zijn de jonge dieren aangewezen op de moedermelk. De ervaring van eeuwen her heeft echter geleerd, dat die moedermelk na eenigen tijd en met inachtneming van bepaalde voorzorgen langzamerhand vervangen kan worden door vleutemelk of karnemelk, zonder dat daardoor een nadeel voor den veestapel ontstaat. Op dezelfde wijze kan men die moedermelk vervangen door centrifugemelk, mits men maar eerst op verstandige wijze nagaat welke voorzorgen of men daarbij heeft in acht te nemen. Doet men dat niet, doch voert men de centrifugemelk op dezelfde manier als vroeger de vleutemelk of karnemelk, dan kan het niet anders of de uitkomsten moeten slecht zijn.

Houdt men daarentegen wel rekening met de verschillen, die er bestaan tusschen de karnemelk en de vleutemelk van het aloude bedrijf en de centrifugemelk van tegenwoordig of heeft men door ervaring geleerd hoe de centrifugemelk voor het opfokken moet worden aangewend, dan blijken de vroeger genoemde bezwaren ook grootendeels te verdwijnen.

Het laatste zien wij bijv. in streken waar de boterfabrieken reeds jaren lang bestaan hebben en waar men de meening omtrent de onbruikbaarheid van centrifugemelk voor het kalveren-opfokken al weder lang bij de oude rommel heeft opgeborgen.

Bij de voeding van het jongvee moet men steeds voor oogen houden, dat het meest natuurlijke en beste voedsel is de moedermelk en dat wanneer men die moedermelk door iets anders gaat vervangen, dat andere zooveel mogelijk overeenkomst moet vertoonen met de moedermelk.

En naarmate de overeenkomst groter is, naar die mate zal vermoedelijk ook de uitkomst beter zijn.

Wanneer een kalf door de moeder gezoogd wordt dan ontvangt het:

- 1) De melk in volkomen zoeten toestand;
- 2) De melk op lichaamstemperatuur;
- 3) Komt in het voedsel een behoorlijke hoeveelheid vet voor;
- 4) Is de samenstelling van het voedsel der jonge dieren in de op elkaar volgende dagen weinig verschillend of wat hetzelfde is, er hebben geen plotselinge doch wel geleidelijke overgangen in de samenstelling van het voedsel plaats.

Wat het eerste punt betreft, wanneer men als eisch stelt, dat het voedermiddel 't welk de volle zoete melk zal vervangen, ook volkomen zoet is, dan verdient reeds daarom de centrifugemelk, die steeds zoet afgeleverd kan worden, de voorkeur boven de karnemelk van het aloude bedrijf. Direct moet ik hier aan toevoegen, dat dit niet geheel in overeenstemming is met wat men in de praktijk waarneemt. Lang niet alle boterfabrieken leveren de centrifugemelk behoorlijk in volkomen zoeten toestand af.

Menigmaal is dat de schuld van de melkleveranciers, die er ook niet voor zorgen de volle melk in volkomen zoeten toestand aan de fabriek te leveren. Verder zijn vele fabrieken niet in staat de centrifugemelk in zoeten toestand af te leveren, omdat zij door gemis aan stoomkracht of door een stoomketel van te kleine afmeting niet voldoende kunnen afkoelen of niet kunnen pasteuriseeren. Waar echter het bedrijf goed ingericht is en waar er nauwkeurig voor gewaakt wordt, dat de volle melk steeds in volkomen zoeten toestand wordt ontvangen (en anders geweigerd), daar kan men de centrifugemelk ook steeds zoet teruggeven.

Krijgt men daarentegen van de boterfabriek nu eens zoete en dan weer zure afgeroomde melk terug en ook wel eens centrifugemelk, die in een begin van zuurwording verkeert en voedert men de afgeroomde melk in dien toestand, zoodat men, orde en regelmaat ter zijde stellende, nu eens volkomen zoete, dan weer zure en dan weer half zure ondermelk aan de dieren geeft, dan kan het niet anders of zij moeten daar onder lijden.

Voorals de half zure centrifugemelk is hoogst nadeelig voor de jonge dieren en kan doorloopen en andere stoornissen, die met den dood eindigen, teweeg brengen. Is men er niet altijd zeker van volkomen zoete centrifugemelk terug te ontvangen, dan voere men als regel in de afgeroomde melk steeds flink zuur aan de dieren te vervoederen. Het gebruik van karnemelk voor het opfokken van kalveren heeft bewezen dat het melkzuur, indien het geregeld in het voedsel voorkomt, geen nadeeligen invloed heeft. Doch waar 't kan is het beter de centrifugemelk steeds zoet aan te wenden.

Als tweede punt heb ik hierboven genoemd dat de jonge dieren bij zoogen de melk steeds in lauw-warmen toestand tot zich nemen. Eveneens verdient het aanbeveling, vooral als de kalveren nog zeer jong zijn, de centrifugemelk in lauw-warmen toestand te geven (30 a 40° C.)

Ten aanzien van het derde, hierboven genoemde punt, het vetgehalte van het voeder, kan het volgende opgemerkt worden. Een behoorlijk vetgehalte in het voedsel van jonge dieren is een beslist vereischte. In de karnemelk van het eigen bedrijf blijft in den regel heel wat meer botervet achter dan in de centrifugemelk. Aanvulling van het vet in het voedsel der jonge dieren was daarom minder noodzakelijk, doch bij het vervoederen van afgeroomde melk van zuivel-fabrieken is toevoegen van wat vet op de een of andere wijze gebiedend noodig. Dit geldt vooral als men te doen heeft met afgeroomde melk van stoomzuivelfabrieken, waar het botervet zoo volledig mogelijk uit de melk verwijderd wordt.

Van menige handkrachtfabriek kan het laatste niet gezegd worden. Er zijn personen die beweren, dat dit een voordeel der handkrachtfabrieken tegenover de stoomzuivelfabrieken is. Niets is meer onjuist, want ging dat beweren op, dan zou 't eveneens voordeelig genoemd kunnen worden boter aan de kalveren te voeren. Het is veel voordeeliger zooveel mogelijk al het vet uit de melk te verwijderen en in den vorm van boter te verkoopen en het tekort aan vet bij de voeding van afgeroomde melk op goedkoope manier aan te vullen, dan zich een geringere boteropbrengst te getroosten terwille van het vetgehalte der centrifugemelk.

Dat de laatste wijze van handelen onvoordeelig is, zal iedereen duidelijk zijn als men bedenkt dat in 1000 L. centrifugemelk, waarvan het vetgehalte slechts 0,05 pct. hooger is dan bij een scherpe ontrooming het geval behoeft te zijn, voor een waarde van ongeveer 75 cent aan boter achterblijft. (En het vetgehalte van de centrifugemelk is in handkrachtfabrieken doorgaans minstens 0,15 pct. hooger dan in stoomzuivelfabrieken).

Het vetgehalte van de centrifugemelk kan voor de voeding op verschillende manieren aangevuld worden. Zoo kan men gebruik maken van een kleine hoeveelheid geplet en met kokend water overgoten lijnzaad of wel van wat fijn gewreven murwe lijnkoek of van havermeel. De hoeveelheid gegeven lijnzaad mag vooral niet te groot zijn. Beginnende op een leeftijd van 14 dagen geve men vooral niet meer dan eenige grammen (een nieuwe gulden weegt 10 gram) per dag en per kalf en gaat daarmee in langzaam stijgende hoeveelheden voort. Herhaaldelijk zag ik slecht gedijen bij kalveren tengevolge van het geven van te veel lijnzaad.

Als vierde punt heb ik genoemd de geleidelijke wijziging in de samenstelling van het voedsel en ook dat punt is van veel belang. De overgang van volle melk tot centrifugemelk mag niet plotseling doch moet geleidelijk geschieden, door in opeenvolgende dagen de hoeveelheid centrifugemelk ten koste van een geringe hoeveelheid volle melk te vermeerderen.

Soms kan het aanbeveling verdienen om aan het voedsel der jonge dieren met 'toog op de beendervorming wat phosphorzure kalk toe te voegen. Men beginne daarmee echter niet voor dat de leeftijd van 3 maanden bereikt is.

Wanneer men het bovenstaande goed in acht neemt, bovendien aan de dieren de biest niet onthoudt, gedurende 8 a 10 dagen moedermelk en gedurende twee of drie weken na hun geboorte uitsluitend volle melk geeft en pas daarna de volle melk gaat vervangen door centrifugemelk, dan zal het zeer goed mogelijk blijken de kalveren zoodanig op te fokken, dat geen achteruitgang van den veestapel veroorzaakt wordt.

Zooals ik reeds vroeger gezegd heb, het feit, dat men in streken, waar de boterfabrieken reeds jaren bestaan hebben, nog maar weinig hoort klagen over de centrifugemelk als voedermiddel voor kalveren bewijst voldoende, dat ook in dit opzicht gebrek aan ervaring de hoofdoorzaak van de slechte uitkomsten is.

Inmiddels kwam net mij van belang voor om aangaande deze quaestie het oordeel te vragen van veefokkers van naam en groote bekwaamheid.

Tot dat doel heb ik mij tot een vijftal personen in de provincie Friesland, waar men in de meeste gevallen in plaats van afgeroomde melk slechts kaaswei van de zuivelfabrieken terug krijgt en aanwendt voor het opfokken van kalveren, gewend en aan hen de vraag gesteld: „Zijt gij al of niet de meening toegedaan, dat de zuivelfabrieken (boterfabrieken of boter- en kaasfabrieken) een nadeeligen invloed op den veestapel uitoefenen?” En het antwoord van allen ademt denzelfden geest: „Een achteruitgang van den veestapel kan worden waargenomen bij hen, die afgeroomde melk of wei voederen aan kalveren, zonder daarbij het tekort aan voe-

dende bestanddeelen aan te vullen, doch waar men op verstandige wijze die voedermiddelen (centrifugemelk of wei) aanvult en aanwendt, daar is van een achteruitgang van den veestapel geen sprake.”

Zwolle , Maart 1904.

De Zuivelconsulent voor de prov. Overijssel,
V. R. IJ. Croesen.

Aandacht voor brochure 'Boterproductie en Botercontrole'.

De brochure „*Boterproductie en Botercontrole*”, die dezer dagen door de *Afdeeling Landbouw van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid* werd uitgegeven, bevat een menigte wetenswaardigheden aangaande de Nederlandsche boterbereiding, een der meest belangrijke onderdeelen van het tegenwoordige landbouwbedrijf. De bedoeling van het geschriftje in kwestie is meer algemeen de aandacht te vestigen op hetgeen onze zuivelbereiders in de laatste 10 jaar hebben gepresteerd, op de groote vlucht die het fabriekmatig verwerken van de melk tot boter hier te lande heeft genomen en vooral ook op datgene wat in de laatste twee jaar door belanghebbenden bij den eerlijken boterhandel is gedaan om in vereeniging met de van rijkswege getroffen maatregelen de knoeierijen krachtdadig te bestrijden. In verband daarmee ligt het dan ook in de bedoeling van de Afdeeling Landbouw om Engelsche en Duitsche vertalingen de wereld in te zenden.

In de eerste plaats wordt een overzicht gegeven van de uitgestrektheid van het bouw- en grasland in de onderscheidene provinciën en van de sterkte van den veestapel. Waar 1.186.843 hectaren grasland tegen 869.442 hectaren bouwland voorkomen, blijkt voldoende van hoe groote beteekenis de veehouderij voor ons land is. In onze provincie is het grasland zeer sterk vertegenwoordigd; er komen daar 126.966 hectaren grasland tegen 60.156 hectaren bouwland voor.

De geheele melkveestapel van ons land telt 967.492 stuks, waarvan er 88.765 in Overijssel voorkomen, dus bijna 11 pct. Naar schatting werd van de melk, die daarvan verkregen en op boter verwerkt werd, 57 millioen K.G. boter geproduceerd. Een aantal tabellen leert ons verder op welke wijze die 57 millioen K.G. gemaakt werden en hoeveel daarvan voor rekening van iedere provincie komt. Ruim 26 millioen K.G. worden op boerderijen bereid, terwijl bijna 31 millioen van de zuivelfabrieken afkomstig zijn.

De hoeveelheid fabrieksboter is dus in de meerderheid. Dit is vooral ook in de provincie Friesland het geval, waar 11.680.000 K.G. fabrieksboter tegenover 1.900.000 K.G. boerenboter staan. In de meeste provinciën is echter nog het omgekeerde het geval en wordt meer boerenboter dan fabrieksboter gemaakt of wel staan de hoeveelheden van beide soorten gelijk. In ons gewest bedragen die cijfers 3.600.000 K.G. voor boerenboter en 2.750.000 K.G. voor fabrieksboter.

Dat bij ons nog zoo'n groote hoeveelheid boerenboter wordt vervaardigd, is wel grootendeels daarvan een gevolg, dat de belangrijke markten van boerenboter, als Kampen, Zwolle en Deventer, gedurende geruimen tijd van het jaar hoog zijn, waardoor in het meest veerrijke gedeelte van de provincie (langs den IJssel en in den polder Mastenbroek) bijna geen boterfabrieken van eenige beteekenis worden aangetroffen.

De grootte der zuivelfabrieken wisselt zeer sterk af; er zijn er, die niet meer dan 5000 K.G. per jaar maken, terwijl enkele op een productie-cijfer van 200.000 K.G. en meer per jaar kunnen wijzen. Het aantal handkrachtfabrieken (510) overtreft dat van de stoomzuivelfabrieken; verwacht mag echter weldra worden, dat dit spoedig anders zal zijn.

Reeds is men in verschillende gedeelten van ons land, zooals Limburg, Oost Noord-Brabant en het Noorden van Drenthe, waar vroeger uitsluitend handkrachtfabriekjes bestonden, ijverig bezig met het verbouwen van een groot deel der bestaande inrichtingen tot stoomzuivelfabrieken.

Werden in het eerste tijdperk der zuivelfabrieken uitsluitend particuliere ondernemingen opgericht, in 1886 deed ook de coöperatie op dit gebied haar intrede en wel met zoo gunstig gevolg, dat thans de coöperatieve vorm verreweg in de meerderheid is. In 1903 werden 705 coöperatieve tegen 229 particuliere ondernemingen aangetroffen. Langzamerhand heeft de coöperatie zich op dit gebied tot een machtige organisatie ontwikkeld; er zijn thans 6 bonden van coöperatieve zuivelfabrieken, die gezamenlijk den „Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond” (FNZ.) vormen met een jaarproductie van ruim 15 miljoen K.G. boter. Krachtig leven en drang tot verbetering gaat van deze organisatie uit.

Van de laatste jaren dagteekent de oprichting van Botercontrolestations door Landbouw-Maatschappijen of Zuivelbonden. Er zijn thans 8 van die instellingen en wel te Leeuwarden, Leiden, Deventer, Assen, Groningen, Eindhoven, Maastricht en Goes. Hun doel is aan de afnemers een afdoende zekerheid te geven van het ontvangen van onvervalschte boter met een normaal watergehalte. Hoe men dat doel tracht te bereiken werd vroeger in dit blad reeds uitvoerig medegedeeld.

Spoedig na hun oprichting heeft de regeering het groote nut dezer instellingen erkend, ze als een welkome aanvulling van de Boterwet begroet en ingezien dat zij in de naaste toekomst een der krachtigste middelen zouden kunnen worden om den goeden naam der Nederlandsche boter terug te winnen en hoog te houden. Doch de regeering deed meer. Op de waterstaatsbegroting voor het jaar 1904 is een post van f 9000 uitgetrokken en goedgekeurd voor het subsidieeren van onder rijkstoezicht staande botercontrolestations. Daarvoor hebben zij te voldoen aan door de regeering vastgestelde hoofdvoorwaarden, die dienen om er voor te waken dat het door de botercontrolestations uitgeoefende toezicht inderdaad afdoende is. Verder heeft de regeering voor de aldus onder toezicht van een gesubsidieerd botercontrolestation geproduceerde boter een rijksmerk ingevoerd, bestaande uit het Nederlandsche wapen, met daarbij de woorden „Nederlandsche Botercontrole onder Rijkstoezicht”.

Tegen het misbruik maken van een dergelijk merk door personen, die niet onder controle van eenig gesubsidieerd botercontrolestation staan, wordt door de regeering streng gewaakt. Een eigenaardigheid van dit „Rijksmerk” is dat het, op de waar zelf aangebracht zijnde, van zodanige aard is, dat het niet zonder vernietiging verwijderd kan worden.

Hiermede eindigende, spreek ik den wensch uit dat de vereenigde en krachtige pogingen van regeering en belanghebbenden tot een goed resultaat mogen leiden. Verwacht mag dat zeker worden, indien slechts alle eerlijke producenten zich aansluiten bij de bestaande Botercontrolestations, want dan zal het voor ieder afnemer mogelijk zijn de eerlijke producenten en handelaars scherp van de knoeiers, die buiten de controlestations staan, te onderscheiden.

Zwolle, 21 April 1904.

De Zuivelconsulent v/d provincie Overijssel,
Y. R. IJ. CROESEN.

Verslag Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel – 1903

Het jaarverslag van het *Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel* (BCGO) over 1903 is verschenen.

Van de jaarvergadering, 16 April te Deventer gehouden, hebben wij mededeeling gedaan, bij welke gelegenheid mede een en ander uit het verslag werd vermeld.

De secretaris, de heer V. R. IJ. Croesen te Zwolle, heeft in zijn verslag uiteengezet, hoe de *Overijsselsche Landbouwmaatschappij* en de *Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw* tot de oprichting van het controlestation zijn gekomen. Men wilde producenten de gelegenheid geven zichzelf onder contrôle te plaatsen, terwijl de afnemers daardoor een voldoende waarborg zouden erlangen voor het ontvangen van onvervalschte boter.

In het tegenwoordig stadium van ontwikkeling van den landbouw in Gelderland en Overijssel maken de veehouderij en de zuivelbereiding de meest belangrijke onderdeelen van het landbouwbedrijf uit. Hoe hooger de prijzen, des te beter voor de producenten.

Er zijn helaas eenige factoren die den prijs van de boter in Nederland drukken, te weten de vroegere knoeierijen en de verkeerde praktijken van enkele knoeiers die er zich nog mee bezig houden. Er dient nu een scherpe grens getrokken te worden tusschen de eerlijke boterproducenten en de knoeiers, zoodat de afnemer steeds weten kan tot wien hij zich wenden moet om met zekerheid onvervalschte boter te ontvangen, en in de tweede plaats om aan het buitenland de overtuiging te schenken dat de eerlijke producenten zich groote opofferingen willen getroosten om den goeden naam van hun product te herwinnen en hoog te houden.

De beide landbouwmaatschappijen zijn overgegaan tot de oprichting, omdat het juist tegenwoordig van het allergrootste belang voor de landbouwers-veehouders in deze provinciën is, om den slechten dunk, die het buitenland van onze boter heeft, weg te nemen. En het lag ook juist op den weg van de landbouwmaatschappijen en niet op dien van de organisaties op zuivelbereidingsgebied om daartoe over te gaan, omdat een controle, ingesteld en uitgeoefend door de direct-belanghebbenden (de zuivelfabrieken) zelf, tegenover de afnemers minder afdoende zou schijnen en een minder goeden indruk zou maken, dan thans het geval is. Nu toch is de contrôle zoodanig ingericht, dat zij, omtrent wier bedrijf tegenover de afnemers iets gegarandeerd wordt, geen rechtstreekschen invloed kunnen uitoefenen op de wijze van controleren.

Nader deelt de heer C. mede welke resultaten reeds bereikt zijn — **deze cijfers werden alreeds opgenomen**⁶ — welke middelen zijn aangewend om reclame voor de zaak te maken, hoe het met de financiën is gesteld en nog een en ander meer. Met den wensch, dat 't aantal aangesloten in 1904 belangrijk moge toenemen, eindigt hij.

In 't verslag van den directeur-scheikundige, den heer A. G. Breen, wordt o.a. gewezen op de nauwgezette wijze waarop de controleurs hun taak hebben vervuld. Dit heeft er toe geleid dat reeds een fabriek boete heeft gekregen tengevolge van 't verzuim om de vaten te voorzien van het controle-merk. Een reeks opgaven omtrent de onderzoekingen zijn aan 't verslag toegevoegd.

6 Nog niet in deze map

Verder in in het boekje opgenomen het verslag van de commissie die de rekening over 1903 nazag en goedkeurde, 't Zijn de heeren J. B. Bolleman te Kampen, K. Ensink te Vorden en J. H. C. Rauwenhoff te Epe. Ook de begroting, zooals zij in de vergadering werd goedgekeurd, is opgenomen.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1904-05-31

Boter-contrôle. – Postuma over knoeierijen in zuid-Nederland

Door den secretaris van het boter-controlestation Gelderland-Overijssel, den heer Y. R. IJ. Croesen te Zwolle, is een circulaire verspreid aan de zuivelfabrieken in beide provinciën, waarin aan de hand van de circulaire van het bestuur van den F. N. Z. (secretaris de heer F. E. Postuma) wordt gewezen op hetgeen thans in 't zuiden des lands gebeurt. De oneerlijke boterhandel begint in te zien dat de botercontrole-station beweging, thans onder toezicht der regeering, het krachtigste middel zal worden dat nog ooit is toegepast ter bestrijding van knoeierij in den boterhandel. „Nu het aldus merkbaar wordt, dat de boterknoeiers zelf beginnen te gevoelen dat er een scherpe scheiding zal komen tusschen de eerlijke productie van handelaren eenerzijds en de knoeiers anderzijds is het zaak — aldus besluit de heer C. — dat gij u aansluit bij de partij waartoe gij behoort, opdat de strijd die voor de deur staat, zoo spoedig mogelijk worde beslecht ten nadeele der boterknoeiers.”

In de circulaire wordt op het volgende gewezen: In het zuiden van ons land bestaat een boterhandel, die op eigenaardige wijze wordt gedreven. Heden ziet men boter voor f 1.— koopen door een koopman, terwijl diezelfde koopman den volgenden dag boter verkoopt in België, Duitschland en Engeland voor 95 cts. „We zeggen niet — vervolgt de heer Postuma — dat deze laatste „boter” dezelfde is als de eerst gekochte, maar ieder voelt wel dat er iets moet hebben plaats gehad, waardoor het mogelijk is op dergelijke wijze handel te drijven.

Gesteld dat men de boter, die zoo'n koopman koopt, van een merk voorziet, en bij het verkoopen wordt geëischt dat het merk er nog op zit, dan bestaat er reden om te twijfelen dat de koopman nog voor f 1.— kan koopen om voor 95 cts. te verkoopen. Dit heeft de koopman best in de gaten en nu het *rijk* aan de onder controle staande fabrieken een rijksmerk wil toekennen, tracht hij dit te voorkomen.

Een formeele poging is daarvoor gewaagd op de mijn van den Noord-Brababantschen Zuivelbond; de kooplieden weigerden te koopen en verklaarden de boter van den N. Z. voor geboycot. Na Eindhoven volgt Maastricht en Zutphen. De toestand is dus hoogst ernstig, omdat het winnen van den strijd door de kooplieden eenvoudig zal beteekenen „al maar door knoeien.”

Wat is daar tegen te doen? Zelf exporteeren! Zoodra de knoeiers geen boter meer ontvangen, houdt alle knoeierij op. Daarom wordt een beroep gedaan op alle eerlijke boterproducenten. Voer uw boter zelf naar 't buitenland uit en verkoop in geen geval op de mijnen der handelaren te 's Hertogenbosch, Eindhoven (nieuwe; filiaal Den Bosch; nieuwsten) en Meppel of aan u onbekende handelaren.

't Spelletje is aldus opgezet: Op de mijnen der handelaren zullen goede prijzen gegeven worden; daardoor wordt er boter heen gelokt. Als voorwaarde zal gesteld worden dat de boter on-

der controle staat, maar, en hierop komt het juist aan, er mag geen rijksmerk op aangebracht zijn.

De kooplieden hopen, dat daardoor bij de fabrieken een stroming ontstaat tegen het rijksmerk en dan

Wel dan hebben zij weder vrij spel, kunnen knoeien zoveel zij willen en kunnen de prijzen betalen die hun goeddunkt.

Op de Bossche mijn is Dinsdag jl. 36000 kg. aangevoerd. Als de heren den prijs even 10 cent laten vallen, is f 3600 schoon geld verdiend.

„Wij waarschuwen u ernstig: nu is het nog tijd. Exporteer zelf uw boter of sluit u aan bij een export-vereniging en loopt niet in den val. Steunt krachtig de van regeringswege toegepaste controle,“ aldus eindigt de heer Posthuma.

Propagandabijeenkomst GOZ voor grotere deelname Coöp. zuivelfabrieken Overijssel

ZWOLLE - Zaterdag is te Zwolle, naar de Zw. Ct. meldt, een vergadering gehouden van de afgevaardigden der Overijsselse coöperatieve zuivelfabrieken, samengeroepen door het bestuur van den GOZ. Het doel der bijeenkomst was het volgende: Er bestaat in Nederland een machtige organisatie op het gebied van de coöp. zuivelfabricage en wel de Algemene Nederlandse Zuivelbond, (FNZ.) samengesteld uit provinciale bonden van coöperatieve zuivelfabrieken.

Terwijl in de meeste provinciën de coöp. boterfabrieken voor het merendeel bij de aldaar bestaande bonden zijn aangesloten, is zulks in Overijssel nog niet het geval. Het heeft bij het bestuur van de Geldersch-Overijsselsche bond van coöp. zuivelfabrieken een punt van overweging uitgemaakt, wat de oorzaak zijn kan van die geringe aansluiting en overwegende, dat het zowel in het belang van de Overijsselse coöperatieve zuivelfabrieken, als in dat van de coöperatieve organisatie in het algemeen is dat aan de bestaande toestand een einde komt, heeft genoemd bestuur besloten, een bijeenkomst te beleggen met de coöp. zuivelfabrieken in Overijssel, ten einde de redenen te bespreken, die de aansluiting tot nog toe hebben tegengewerkt en de middelen te beramen, waardoor een betere aansluiting kan worden verkregen.

De opkomst der Overijsselse coöperatieve zuivelfabrieken was vrij goed. Allereerst werd door de vice-voorzitter van de GOZ., de heer K. Ensink te Vorden, het doel der bijeenkomst uiteengezet.

Daarna verkreeg de heer F. E. Posthuma te Assen, secretaris van de FNZ. het woord voor het houden van een lezing over: „De voordelen van samenwerking door coöperatieve zuivelfabrieken.”

Het resultaat was ten slotte dat een tweetal fabrieken staande de vergadering toetraden, terwijl verschillende andere afgevaardigden te kennen gaven overtuigd te zijn van het nut van toetreding, doch de kwestie van aansluiting eerst te moeten bespreken met het gehele bestuur of de algemene vergadering. De zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, de heer V. R. IJ. Croessen, verklaarde zich bereid, in degelijke bijeenkomsten dit punt nader te komen toelichten.

Verslag bijeenkomst Overijsselse Coöp. Zuivelfabrieken

Doel aansluiting fabrieken bij de GOZ.

ZWOLLE - Zaterdag is te Zwolle, naar de Zw. Ct. meldt, een vergadering gehouden van de afgevaardigden der Overijsselse coöperatieve zuivelfabrieken, samengeroepen door het bestuur van den GOZ. Het doel der bijeenkomst was het volgende: Er bestaat in Nederland een machtige organisatie op het gebied van de coöp. zuivelfabricage en wel de Algemene Nederlandse Zuivelbond, (FNZ.) samengesteld uit provinciale bonden van coöperatieve zuivelfabrieken.

Terwijl in de meeste provinciën de coöp. boterfabrieken voor het merendeel bij de aldaar bestaande bonden zijn aangesloten, is zulks in Overijssel nog niet het geval. Het heeft bij het bestuur van de Geldersch-Overijsselsche bond van coöp. zuivelfabrieken een punt van overweging uitgemaakt, wat de oorzaak zijn kan van die geringe aansluiting en overwegende, dat het zowel in het belang van de Overijsselse coöperatieve zuivelfabrieken, als in dat van de coöperatieve organisatie in het algemeen is dat aan de bestaande toestand een einde komt, heeft genoemd bestuur besloten, een bijeenkomst te beleggen met de coöp. zuivelfabrieken in Overijssel, ten einde de redenen te bespreken, die de aansluiting tot nog toe hebben tegengewerkt en de middelen te beramen, waardoor een betere aansluiting kan worden verkregen.

De opkomst der Overijsselse coöperatieve zuivelfabrieken was vrij goed. Allereerst werd door de vice-voorzitter van de GOZ., de heer K. Ensink te Vorden, het doel der bijeenkomst uiteengezet.

Daarna verkreeg de heer F. E. Posthuma te Assen, secretaris van de FNZ. het woord voor het houden van een lezing over: „De voordelen van samenwerking door coöperatieve zuivelfabrieken.”

Het resultaat was ten slotte dat een tweetal fabrieken staande de vergadering toetraden, terwijl verschillende andere afgevaardigden te kennen gaven overtuigd te zijn van het nut van toetreding, doch de kwestie van aansluiting eerst te moeten bespreken met het gehele bestuur of de algemene vergadering. De zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, de heer V. R. IJ. Croessen, verklaarde zich bereid, in degelijke bijeenkomsten dit punt nader te komen toelichten.

Deventer Dagblad 1904-07-30

Ingezonden.

Mijnheer de Redacteur,

In Uw veelgelezen blad kwam eenige dagen geleden een bericht voor betreffende het Botercontrôlestation Gelderland-Overijsel te Deventer, overgenomen uit de *Aruhemsche Courant*. Daarin wordt o. m. gezegd:

„Hoewel het gebruik van het Rijkmerk een „prachtige reclame is, bereikt men toch er niet „veel mee, zoolang ook niet de winkeliers onder „contrôle staan. Ze kunnen zuivere boter met het „merk verkopen en ze toch vervalschen.“

De persoon, die dit bericht heeft samengesteld, geeft daarmede blijk, geheel onbekend te zijn met de eigenaardigheden van het genoemde Rijkmerk. Dit toch is afgedrukt op stukjes papier, die, eenmaal op de boter gelegd en aangedrukt, daar niet meer van kunnen worden verwijderd, zonder in vele stukken te scheuren. 't Is dus onmogelijk misbruik te maken van het Rijkmerk door dit van gecontroleerde boter af te halen en over te brengen op niet gecontroleerde of vervalschte boter.

Het Rijkmerk wordt verder in 5 formaten aangewend, resp. dienende voor verschillende hoe-

veelheden boter. Er kan dus geen fraude gepleegd worden door een stuk boter van 1/2 K.G. en voorzien van een Rijkmerk, te plaatsen bovenin een vat van 10 K.G. of meer, aangezien het Rijkmerk van een vat van 10 K.G. andere afmetingen heeft dan voor een stuk van 1/2 K.G.

Alleen zij, die aangesloten zijn bij een der onder Rijkstoezicht staande botercontrôlestations kunnen de Rijkmerken in handen krijgen. Ten slotte zij medegedeeld, dat zoowel handelaren in als fabrikanen van boter zich onder contrôle kunnen stellen. De voorwaarden voor aansluiting zijn te uitvoerig om hier te worden medegedeeld, doch kunnen bij de ondergeteekenden worden aangevraagd.

U dankzeggend, Mijnheer de Redacteur, voor de verleende plaatsruimte

Hoogachtend,
Namens het Botercontrôlestation
Gelderland-Overijsel te Deventer,
Dr. A. C. BREEN,
directeur-scheikundige.
V. R. IJ. CROESEN, secretaris.

Onderstaande wel gevonden niet overgenomen of opgehaald - (zoekwoord was 'Breen')

Deventer Dagblad 1905-03-01: Een zeer uitvoerig verslag van de vergadering BCGO, was al een vervolg

Deventer Dagblad 1905-04-13: Over melkvervalsing in Deventer Zowel Croesen als Breen bij betrokken

35 % was vervalst, dwz. verdund, afgeroomd, od.

1905

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1905-02-28

Verslag Botercontrolestation Gelderland-Overijssel.

DEVENTER, Heden, 27 Febr.

In de groote bovenzaal van de societeit „de Hereeniging” te Deventer had heden Maandag, onder leiding van mr. J. G. ridder Van Rappard de vierde algemeene vergadering van de vereeniging „*Botercontrolestation Gelderland-Overijssel*” plaats.

Behalve bijna alle bestuursleden en de afgevaardigden der aangesloten fabrieken waren nog aanwezig de hh. dr. Van Sillevoldt, directeur van het rijkszuivelstation te Leiden en G. J. Bieman, rijksboterinspecteur te Utrecht.

De heer C. P. Simonsz werd als bestuurslid herkozen.

Uit het jaarverslag van den secretaris, den heer Croesen, bleek in de eerste plaats, dat de vereeniging in 1904 een algeheele reorganisatie onderging. Op de Staatsbegroting voor het jaar 1904 was een post van f 9000 gebracht, ten einde botercontrolestations, die zich onder rijks toezicht wenschten te stellen, financiëlen steun te kunnen verleen. Om daartoe te geraken was het echter noodzakelijk, dat het reglement der vereeniging in overeenstemming werd gebracht met de Algemeene Regelen voor gesubsidieerde en onder rijkstoezicht staande botercontrole - stations, welke algemeene regelen door de afdeeling Landbouw van het departement van W. H. en N. waren ontworpen. Dit geschiedde; de Koninklijke goedkeuring op de statuten volgde en met ingang van 13 Aug. 1904 trad het rijkstoezicht in werking en werd het rijksmerk op de boter gebezigd. Tengevolge van het laatste nam de waarde der botercontrole, vooral in 't oog der buitenlandsche afnemers, belangrijk toe, waarvan onder meer het Kon. besluit van 21 Nov. 1904 in Belgie een duidelijk bewijs is.

Bij dat Kon. besluit toch werden zeer bezwarende bepalingen in 't leven geroepen voor den boteruitvoer uit Nederland, echter met dien verstande, dat de invoer van rijksmerkboter geheel onbelemmerd kon plaats hebben.

Eveneens gaven andere regeeringen herhaaldelijk duidelijke blijken van hun instemming met de geheele botercontrolestationbeweging, terwijl ten slotte ook een groot deel van de buitenlandsche afnemers de voorkeur gaan geven aan gecontroleerde boter boven boter zonder rijksmerk. Het is ontegenzeggelijk in hooge mate een verblijdend teeken, dat de Nederlandsche boter, dank zij de goede werking der botercontrolestations haren ouden roem weder gaat terugwinnen en dat men Nederland wederom als voorbeeld gaat stellen, terwijl het nog kort geleden op allerlei mogelijke manieren verdacht gemaakt werd.

Als noodzakelijk gevolg van de toenemende beteekenis der controle waren verschillende zuivelfabrieken, die tot toen geaarzeld hadden zich aan te sluiten, verplicht daartoe over te gaan, zoodat 't aantal aangeslotenen van 44 op 31 Dec. 1903 klom tot 53 op 31 Dec. 1904, terwijl het op 1 Jan. 1905 direct tot 58 steeg.

Dat de totale hoeveelheid gecontroleerde boter in 1904 belangrijk kleiner was dan men had mogen verwachten op grond van de gegevens van het jaar 1903 en de nieuwe aansluiting in 1904 is een gevolg van de groote droogte in de tweede helft van het afgelopen jaar, waardoor vele fabrieken 10—15 pct. minder melk ontvingen. De totale productie van de aangeslotenen in 1904 bedroeg 3.351.309 K.G., terwijl verder 81.516½ K.G. warden aangekocht.

Door dan directeur-scheikundige, dr. A. G. Breen, werden in 1904 1400 monsters boter op Rsichert-Wollnygetal en Refractiecijfer onderzocht, hetzelfde geschiedde met 137 roommonsters, terwijl bij 1229 monsters boter het vochtgehalte werd bepaald.

Aan verschillende buitenlandsche scheikundigen werden inlichtingen verstrekt omtrent de samenstelling van onvervalschte Nederlandsche boter op onderscheidene tijdstippen en als beëdigd deskundige werd door den directeur-scheikundige een boterproces te Mühlheim a/Ruhr mede gemaakt. Reclame werd zoowel in binnen- als buitenland op ruimen schaal gemaakt o. m. door het verspreiden van reclamebrochures.

Het jaarverslag van den secretaris bevat verder de opmerking, dat de beteekenis van de botercontrole voor den binnenlandsche handel nog op verre na zoo goed niet is als men had mogen verwachten en vooral ook zou moeten wenschen.

Waar namelijk verschillende vreemde regeeringen, zooals Frankrijk en Denemarken, het plan hebben Nederland op dit gebied te gaan navolgen, dan zal het niet uit kunnen blijven of een groot aantal buitenlanders komt, ter bestudeering van deze kwestie, naar Nederland. En wat voor poveren indruk zal 't dan maken, wanneer de beteekenis van de botercontrole voor het land, waar die ontstond, zoo goed als niets blijkt te zijn. Om deze en andere redenen is het te wenschen, dat ook bij de binnenlandsche consumptie de botercontrole spoedig een rol mag gaan spelen en dat allen, die gesteld zijn op het ontvangen van onvervalschte boter, aan hun afnemers den eisch gaan stellen, dat zij zich onder controle stellen van een botercontrolestation om zoodoende in staat te zijn boter af te leveren met een rijksmerk of stempel er op.

Het jaarverslag van den secretaris eindigt met de opmerking, dat het wenselijk is, zoo weinig mogelijk boter aan erkende boterknoeiers te verkopen, omdat daardoor de betekenis der botercontrole verkleind wordt.

Daarna kwam in behandeling het verslag van den directeur-scheikundige over de door hem in 1904 verrichte analyses, 't Bleek, dat, vermoedelijk als gevolg van de aanhoudende droogte en de schrale voeding, het gehalte aan vluchtige vetzuren in de boter in sommige tijden van het jaar lager was dan in 1903.

Het vochtgehalte der boter was belangrijk beter dan in 1903; slechts enkele malen werden de grenzen van 16 pct. voor gezouten en 17 pct. voor ongezouten boter overschreden. Uit dit laatste volgt voldoende dat de gestelde grenzen juist gekozen zijn.

Uit het verslag van de commissie voor het nazien van de rekening en verantwoording over 1904 bleek, dat de boeken en kas van den penningmeester geheel in orde bevonden waren. Daarna kwamen in behandeling verschillende ingediende voorstellen en wel in de eerste plaats een voorstel van het bestuur B. C. G. O. om de begrooting over het jaar 1905 alsnog in ontvangsten en uitgaven met f 1000 te vermeerderen, hetgeen noodig bleek te zijn voor aanstelling van een assistent van den directeur-scheikundige en voor andere uitgaven, die een gevolg zijn van de uitbreiding van het getal aangeslotenen. ,

Voor hetgeen verder ter vergadering ter tafel ~ kwam verwijzen wij naar ons Eerste Blad.

Verslag verg. Botercontrolestation Gelderland-Overijssel.

Deventer, 27 Febr. Nadat de voorstellen betreffende stempeling van hoeveelheden boter in potten tot 2½ K.G. en in postpakketten tot 4 K.G. en weglating van het rijksmerk op die hoeveelheden waren verworpen en ingetrokken — zie onder „telegrammen” in ons eerste Blad van gisteren — werd uitgemaakt, dat het voorstel, om adhesie te betuigen aan het schrijven van den *Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond* aan den directeur-generaal van landbouw, geen onderwerp van beraadslaging meer zou uitmaken.

Het volgende voorstel, afkomstig van den heer Beer uit Arnhem bedoelde om aan art. 26 der statuten het volgende toe te voegen: „Wanneer in de boter van een aangeslotene door den Directeur-Scheikundige een hooger watergehalte dan 16 pct. voor gezouten en 17 pct. voor ongezouten boter wordt aangetroffen, wordt dien aangeslotene een boete opgelegd van f 2,50 voor den eersten keer in elk boekjaar, en voor de volgende keeren een boete, die telkens het dubbele is van de voorafgaande, voor dit feit opgelegde boete. De commissie van toezicht heeft het recht van deze boeten ontheffing te verleenen.”

Aangezien het ongewenscht geacht werd thans reeds tot statutenwijziging over te gaan, werd de beslissing over dit voorstel tot later uitgesteld.

Daarop volgde een voorstel hetwelk de strekking had om aan de regeering te verzoeken, het daarheen te willen leiden, dat uniformiteit verkregen werd in de wijze, waarop de botercontrole in ons land wordt uitgeoefend. Het bestuur meende, dat er reeds zooveel mogelijk naar uniformiteit wordt gestreefd, doch dat altijd verschillen in de wijze van uitoefening zullen blijven bestaan als gevolg van andere locale omstandigheden. Het voorstel werd intusschen aangenomen.

Het laatste voorstel van de coöp. boterfabriek te **Vorden**, betreffende wijziging in de voorgescreven boekhouding, werd ten deele afgestemd en voor het andere gedeelte ingetrokken. Bij punt 8 der agenda „rondvraag en sluiting” werden nog eenige kwesties van huishoudelijken aard besproken, waarna de vergadering te circa half vijf eindigde.

Lezing Croesen: melkonderzoek voor leden boterfabriek

OLDEMARKT, 22 April. Voor de aandeelhouders en melkleveranciers der coöperatieve *boterfabriek* trad deze week op de heer Croesen, zuivelconsulent te Zwolle, met het onderwerp: Melkonderzoek als middel om den veestapel te verbeteren. Door spreker werd gewezen op de proeven sinds 1894 in Friesland bij de koeien van verschillende veestapels genomen aangaande melkopbrengst en vetgehalte; hoe daaruit gebleken is, dat een groote hoeveelheid melk niet altijd gepaard gaat met een laag vetgehalte en een kleine opbrengst met een hoog. Proefondervindelijk was ook meermalen aangetoond, dat het vetgehalte niet afhangt van het voer of do grondsoorten, maar hoofdzakelijk van de innerlijke eigenschappen van het dier, die erfelijk zijn en van het oude dier op de jongere overgaan. Vooral op de keuze van den stier moet gelet worden.

Daarop begon spreker te wijzen op het melkonderzoek, hoe reeds jaren in Denemarken controleverenigingen waren opgericht en hoe men ook in de laatste jaren in Friesland en enkele andere streken het nut daarvan had ingezien, waarop spreker de aanwezigen aanspoorde ook hier zulk een controlevereniging op te richten, welke onder zekere voorwaarden ook gesubsidieerd wordt door de veeveredelings-commissie.

Op de vraag van notaris Paul, wie der aanwezigen bereid was in beginsel hiertoe over te geven zich 14 veehouders op. Notaris Paul, die een ruimen financieelen steun toezei, zal nu verder met deze veehouders de zaak tot stand zien te brengen, terwijl de heer Croesen zich bereid verklaarde tot alle mogelijke inlichtingen. Met een woord van dank aan den spreker voor de boeiende rede, werd de bijeenkomst gesloten.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1905-05-25

Verslag werkzaamheden Zuivelconsulent Overijssel -1904

Het verslag van wat de zuivelconsulent voor onze provincie in 1904 verrichte, is in druk verschenen.

Was de vochtigheid in 1903 een factor, die het jaar voor de zuivelbereiders niet gunstig deed zijn, het excès ter andere zij maakte het onmogelijk 1904 gunstig te noemen. De tweede snee gras, en in een groot deel van Twenthe ook de knollenoogst mislukte, de productiekosten der melk werden hooger, terwijl de hoeveelheid en het vetgehalte van wat verkregen werd de verhouding tusschen product en productiekosten nog ongunstiger deed zijn. Ook was de boterprijs in 1904 gemiddeld lager dan in 1903; waar echter kaas werd gemaakt, had man geen reden tot klagen.

Doordat tegenover het handkracht-boterfabriekje, dat in **Bornerbroek** te niet ging, in **Saasveld** een dergelijke inrichting werd opgericht, bleef het aantal stationair. Een stoomzuivelfabriek in **Borne** ging over in handen eener coöperatie, die 't met handkracht ging drijven.

Het verslag vindt hierbij gelegenheid op te merken, dat het zoo jammer is, dat verdeeldheid heerscht, waar door eenheid iets goeds kon worden tot stand gebracht. Zoo ziet men, dat verschillende handkrachtboterfabriekjes naast elkaar bestaan, die met voordeel door één klein, doch goed ingericht, stoomfabriekje vervangen zouden kunnen worden. En speurt men na, waardoor deze toestand geboren werd, dan vindt men doorgaans:

1°. het wanbegrip, dat bij een stoomzuivelfabriek tegenover de meerdere kosten geen meerdere inkomsten staan, en

2°. allerlei redenen van zeer persoonlijken aard. En toch kan men met cijfers uit de praktijk aantonen, dat zelfs een klein stoornzuivelfabriekje voordeeliger kan werken dan een vrij groote handkrachtfabriekje, waar evenveel melk wordt ontvangen. Met het voorbeeld van de Boekelosche fabriek die sedert ze voor stoom werd ingericht om 1 K.G. boter te produceeren 2 liter melk minder noodig had, terwijl bovendien de kwaliteit der boter vooruit ging, wat zich uitsprak in de bedongen prijzen en 't resultaat der boterkeuringen. Niettegenstaande door veel uitgaven in eens het onkostencijfer bijzonder hoog was in 1904, het aantal liters melk kleiner was dan in 1903 en niettegenstaande pas een deel van 't jaar stoomkracht werd toegepast kon men per 100 L. melk 19 ct. meer uitbetalen dan in 1903.

Bovendien de kleine fabriekjes zijn ook niet bevorderlijk voor den naam van onze boter. In de eerste plaats is de hoeveelheid geproduceerde boter te gering om die zelfstandig en zoo goed mogelijk in het buitenland te plaatsens; in de tweede plaats bezitten de meeste beheerders en bestuursleden van coöperatieve handkrachtboterfabriekjes niet de noodige handels- en talenkennis om de boter in het buitenland te kunnen plaatsens en in de derde plaats is de qualiteit van het gemaakte product in een belangrijk gedeelte van het jaar zoodanig, dat doorgaans niet van eerste of tweede soort boter gesproken kan worden.

Het gevolg van een en ander is, dat: 1°. Waar die boter in het buitenland terecht komt, hij al-lerminst medehelpt den goeden naam van onze Nederl. boter hoog te houden; 2°. Het grootste gedeelte dier boter binnenlands op botermijnen verkocht wordt. En het is de plicht van ieder, die belang heeft bij een goeden gang van den eerlijken boterhandel, om geen boter naar botermijnen te zenden, waar, naar de consulent doet opmerken, hoofdzakelijk de knoeiers of hun vertegenwoordigers ze opkopen, en eveneens om geen boter rechtstreeks of door tusschenkomst van anderen aan botervervalschers te leveren.

Doch dat is nog niet het eenige, waarvan ieder bestuur, iedere eigenaar, iedere beheerder van een zuivelfabriek doordrongen moet zijn. Er is meer.

Dank zij de oprichting van botercontrôlestations overal in den lande, en het in het leven roepen van een rijksmerk voor gecontroleerde boter, is men in staat te allen tijde een garantiebewijs van de onvervalschtheid van geleverde boter te geven. Doch wat de qualiteit van de boter betreft, is in deze provincie nog veel te verbeteren. Eenerzijds zijn de slecht ingerichte fabrieken of onderdeelen van fabrieken er de schuld van, dat de hoedanigheid van het gemaakte product te wenschen overlaat, anderzijds werkt ook in deze richting mede het in dienst nemen van personeel, dat geheel niet der zake kundig is.

Het zijn vooral de besturen van kleinere coöperatieve zuivelfabriekjes (zooewel stoom- als handkracht) die in dit opzicht door kortzichtigheid maken, dat de zuinigheid de wijsheid bedriegt. Alleen in goed en doelmatig (dat is niet hetzelfde als onnoodig duur) ingerichte zuivelfabrieken en met personeel dat voor het vak opgeleid en daarin ook bekwaam is, kan men boter van goede hoedanigheid uit de melk verkrijgen.

Veertien voordrachten hield de zuivelconsulent, over veehouderij en zuivelbereiding, coöperatieve zuivelbereiding, melk en melkbehandeling, de oprichting van een fokvereniging, controleverenigingen, botercontrole. Deze lezingen werden gehouden te Dalfsen, Ypelo, Notter, Wierden, Karspel-Goor, Oele, Woolde, Driene, Olst, Enschede, Dedemsvaart, Hardenberg, Deventer en Gramsbergen.

Het aantal adviezen, dat werd gevraagd en gegeven, nam sterk toe. Volgens ontwerp van den zuivelconsulent had de verbouw van de **Boekelosche** fabriek tot stoominrichting plaats.

Daartoe in staat gesteld door een ruime subsidie van de *Veeverbeteringscommissie* in de provincie Overijssel, werd in 1904 op dezelfde voorwaarden als in 1903 controle uitgeoefend over een vijftiental veestapels, terwijl bovendien op twee veestapels zonder eenige subsidie controle werd uitgeoefend.

Gelukte 't aanvankelijk om een tweetal veestapels Rood-IJsselvee onder controle te krijgen, toch kon ook dit jaar door bijzondere omstandigheden geen betrouwbaar overzicht over de productiviteit van een aantal koeien van het Rood-IJsselvee verkregen worden. Dit is zeer te bejammeren, want van verschillende zijden gewerd den zuivelconsulent in 1904 het verzoek opgaven te willen verstrekken omtrent het voortbrengend vermogen bij het Rood-IJsselvee. Uit de uitkomsten, voor zooverre die thans reeds gepubliceerd kunnen worden, blijkt opnieuw

dat er een groot verschil kan bestaan in het voortbrengend vermogen bij verschillende dieren van ongeveer gelijken leeftijd, die onder geheel dezelfde omstandigheden op één en dezelfde boerderij gehouden zijn en dat het dus niet in de eerste plaats van de grondsoort of van het gegeven voedsel afhangt of een dier veel melk met een hoog vetgehalte geeft, doch wel van den innerlijken aanleg van een dier, om uit het opgenomen voedsel al of niet veel melk en boter te vormen.

En daar men het voortbrengend vermogen van een dier alleen juist kan beoordeelen, door gedurende minstens één jaar controle uit te oefenen op de melk- en boteropbrengst, is het in hooge mate gewenscht dat men, meer dan thans het geval is, genoemde controle gaat uitoefenen. Dat kan voor meerdere boerderijen zonder veel kosten langs den weg der samenwerking geschieden en wel door oprichting van een fokvereniging.

Aan 17 der 19 leerlingen, die deelnamen aan een cursus in melkonderzoek te Olst kon een diploma worden uitgereikt. In vereeniging met den consulent voor Drenthe werd in Meppel een cursus gegeven voor fabriekspersoneel; 10 der 12 deelnemers ontvingen een diploma.

In het laboratorium werden in 1904 de volgende onderzoekingen gedaan: 7524 monsters volle melk op vetgehalte, ten behoeve der controle op melk- en boteropbrengst; 648 idem ten behoeve van genomen voederproeven; 218 idem voor verschillende veehouders; 864 idem op idem en soortelijk gewicht, ten behoeve van genomen voederproeven; 29 idem idem, van verschillende personen; 65 idem afgeroomde melk en karnemelk op vetgehalte; 358 idem Acidmelkserum op soortelijk gewicht; 12 idem boter op vochtgehalte; 6 idem boter op vluchtige vetzuren; 3 idem water op bruikbaarheid voor zuivelbereiding; 4 idem room en melk op zuurgethalte; 5 butyrometers en 2 lactodensimeters werden gecontroleerd.

Bijna alle deze onderzoekingen werden verricht door den assistent, den heer J. A. de Leeuw.

Als bijlagen zijn aan het verslag toegevoegd een staat van den aanvoer van boerenboter op weekmarkten in Overijssel 1893—1904, van den boteraanvoer te Deventer 1874—1904. De wijze, waarop de melk- en boteropbrengsten bij het melkvee kunnen worden gecontroleerd zet bijlage III uiteen, terwijl in de beide laatste bijlagen de resultaten worden gegeven van melkonderzoek bij eenige veehouders toegepast.

1906

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1906-01-11

Ledentoeiname BCGO. sinds Rijkstoezicht aug. 1904

Het Botercontrolestation Gelderland-Overijssel, (BCGO) gevestigd te Deventer, mag zich voortdurend in bloei verheugen. Sinds de botercontrolestations in het algemeen, in Augustus 1904, onder rijkstoezicht zijn gekomen en aan de aangesloten producenten rijksbotermerken zijn verstrekt, werden bij het B. C. G. O. te Deventer een 30-tal zuivelfabrieken toegelaten en het controleerend personeel met 1 controleur-assistentscheikundige vermeerderd.

Tot de laatst toegelaten zuivelfabrieken behooren die te: **Slagharen, Blokzijl, IJhorst, Wijnbergen, „De Hoop” Zenderen, Heino, Colmschate, Bathmen, „Frisia” Nijmegen, Ootmarsum, Groesbeek, Gramsbergen, Den Hulst, „Onze fabriek” Epe, Silvolde, Didam en Boschheurne.**

Totaal zijn 83 zuivelfabrieken bij het B. C. G. O. te Deventer aangesloten, met een jaarlijkse productie van ruim 5.000.000 K.G. boter.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1906-05-03/04

Zuivelconsulent Overijssel verslag over 1905.

't Verslag van de werkzaamheden van den zuivelconsulent voor de provincie Overijssel over 1905, den heer V. R. IJ. Croesen, is in druk verschenen.

De indruk over 't afgelopen jaar is gunstig; 't is den veehouders en zuivelbereiders bijzonder goed gegaan.

't Aantal zuivelfabrieken vermeerderde enigszins. De totale boterproductie der Overijsselsche zuivelfabrieken schat de heer C, op $3\frac{1}{4}$ miljoen KG. Daar de hoeveelheid boerenboter ongeveer even groot zal zijn, is de totale boterproductie in Overijssel ongeveer $6\frac{1}{2}$ miljoen KG. vertegenwoordigende een waarde van bijna $7\frac{1}{2}$ miljoen gulden.

Op 't geen verder in 't verslag voorkomt hopen wij in een volgend nummer terug te komen.

POZC 1906-05-04

Zoals reeds met een enkel woord in een vorig nummer is aangeduid acht de zuivelconsulent den toestand op zuivelgebied in 't afgelopen jaar bijzonder goed. Dat geldt althans voor een groot deel der provincie. In het noordelijk deel echter waren dank zij de groote droogte de uitkomsten van veehouderij en zuivelbereiding ongunstig, hier en daar zelfs zeer ongunstig. Dit spiegelt zich ook af in de productie der zuivelfabrieken. Door de Twentsche werd bv. 10 pct. meer geproduceerd dan in 1904, in vele fabrieken uit het noordelijk deel der provincie was de vooruitgang echter een zeer geringe of viel zelfs achteruitgang te constateeren.

Een vergelijking van ons boterproduct met het Deensche, Sleeswijk-Holsteinsche en Oost Pruisische valt niet ten voordeele van Overijssel en omgeving uit wat duurzaamheid, stevigheid en uniformiteit betreft, een gevolg van de zeer verschillende wijze van veehouderij en

zuivelbereiding hier toegepast. Het aanknoopen van handelsrelaties wordt daardoor zeer belemmerd.

Het gebrek aan stevigheid en — in verband daarmee ten deele — aan duurzaamheid moet, zegt het verslag, mede geweten worden aan een onvoldoend gebruik van lage temperaturen bij de boterbereiding.

Waar onze openbare middelen van vervoer ook veel te weinig doen voor een doelmatig transport van artikelen, die zoo weinig warmte kunnen hebben, komt dit ook al weer tot schade der consistentie van de boter. Dit zal niet zóóveel invloed hebben als de boter tijdens de bewerking en voor de verzending op doelmatige wijze aan lagere temperatuur is blootgesteld geweest.

Een goed ijshuis, een koelmachine en een goede boterbewaarplaats zijn noodzakelijke eischen van een goed bedrijf. Een becijfering wordt er bijgevoegd in het verslag, om te doen uitkomen dat de kosten daarvan geen zwaar wegende beletsels behoeven te zijn.

Als maatregelen die aan de duurzaamheid maar ook aan de hoedanigheid in 't algemeen ten goede komen, noemt de schrijver: 1. Nauwkeurig toezicht op de ingeleverde melk en besliste weigering van niet volkomen zoete melk of van melk, die in vuile bussen geleverd wordt; 2. zindelijkheid in de fabriek en vooral in het zuurlokaal; 3. goed pasteuriseeren en afkoelen van den room; 4. gebruik van den goeden, zorgvuldig overgeplante zuurwekker; 5. snelle en krachtige zuring van den room; 6. afkoeling van den karnrijpen room beneden karntemperatuur.

Over een ander punt, de inrichting der veestallen, heeft de heer Croesen onlangs in ons blad ook uitvoerig gesproken, terwijl hij tot slot van dit onderdeel van zijn verslag nog een en ander mededeelt over de doelmatige wijze waarop de commissie van advies, inzake stierhouderijen en fokverenigingen, te werk gaat voor de verbetering van het vee.

Door den consulent zijn in 1905 een Zevental lezingen gehouden, terwijl het aantal adviezen dat werd uitgebracht wederom toenam, 1182 stukken kwamen bij den ambtenaar in, 1105 werden er verzonden. Bij de oprichting van een viertal zuivelfabrieken verleende hij zijn medewerking en op een 13-tal veestapels werd controle geoefend.

Aan den cursus voor melkonderzoek in Avereest namen 10, aan dien in Zwolle 23 leerlingen deel. Alle deelnemers kregen een diploma.

Een cursus in Deventer gehouden voor melkslijters werd door 35 personen bijgewoond en cursussen voor 't personeel van zuivelfabrieken in Almelo en Hengelo hadden resp. 8 en 10 deelnemers. De voortzetting van deze cursussen in den winter '05/06 kon geen voortgang hebben daar de heer Croesen op last van den directeurgeneraal van landbouw sedert Sept. ook les gaf in zuivelbereiding en Bacteriologie aan de school te Bolsward welke directeur ongesteld was.

Op het laboratorium werden ruim 7500 melkmonsters onderzocht, voorts ruim 25 monsters boter, 3 monsters kaas, 6 id. zwavelzuur en 6 id, amylnalcohol.

, meer waal t3, monsters onderzocht, boter, 3 monsters amylnalcohol.

Bovendien werd een 20tal toestellen voor melk en boteronderzoek gecontroleerd. Het verreweg grootste deel van dezen arbeid werd door den assistent-zuivelconsulent verricht.

Voorts was er allerlei andere bezigheid die een deel van de arbeidskracht en den tijd van de zuivelconsulent voor onze provincie eischte.

Een vijftal bijlagen geeft het handige boekje met zijn belangwekkende bijzonderheden nog

Onze Nederlandsche kaas.

Wederom verscheen er dezer dagen een nummer van de Verslagen en Mededeelingen van de directie van den landbouw (1906 do. 6). Daarin tomen een drietal belangrijke[^] opstellen voor, waarvan ik er twee hier ter plaatse achtereenvolgens hoop te bespreken. Het eerste opstel draaft als titel: „Onze Nederlandsche kaas” en is geschreven door den heer G. J. Bieleman, rij-kabotermispöcteur te Utrecht. Da totaio hoeveelheid kaas, die in Nederland gemaakt wordt is zeer aanzienlijk. In het jaar 1905 bedroeg de kaasproductie der fabrieken 31865,000 E.G. en dia der boerderijen 40.908.000

K.G., tezamen dus ruim 75.500.000 K.G. Daarvan wordt ongeveer 80 miljoen K.G. hier te lande opgegeten en 45 miljoen naar het buitenland, voornamelijk Engeland, Duitschiand, Balgie en Frankrijk uitgevoerd. Het is vooral in de provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Friesland, dat de kaasmakerij een groote beteekenis heeft. Behalve in deze eigenlij-ke kaasprovinciae ia do bereiding van verschillende kaassoorten ook nog van eenig belang voor de provincies Overijssel (noordelijk gedeelte) en Groningen, waar in ieder ongeveer f miljoen K.G. kaas gemaakt wordt. De voornaamste Nederlandscho kaassoorten zijn: de Edammer kaas, de Goudscha kaas, de Leidsche en Delftsche kaas, en de Friesche nagelkaas. Daarnaast moeten nog vermeld worden da zoogenaamde Derby-kaas, da zachte Limburgsche kaas en de uit schaper melk vervaardigde Texelsohe kaas. De Edammer kaas werd oorspronkelijk alleen in Noord-Holland en wel uit volle melk vervaardigd. Tegenwoordig is het gebied, waar kaas in den leïenden Edammer vorm gemaakt wordt, heel wat grooter, terwijl de uit volle melk be-reidde Edammers steeds zeldzamer worden. In Noord-Holland i3 nog altijd een groot aantal boerderijen aan te wijzen, waar volle melk verkaasd wordt. Ook in de naaste omgeving van Zwolle geschiedt zulks op een drietal boerderijen. Maar daarnaast wordt op vele boerderijen en bgna alle kaasfabieken een mengsel van eenmaal geroomde avondmelk en volle morgen-melk verwerkt. Men krijgt daardoor kaas, die ongeveer s j 6 van de hoeveelheid vet bevat, die er in zou voorkomen bij verkazen van volle melk. Verder wordt in Friesland veelvuldig kaas in den Edammer vorm gemaakt uit rr elk met 1.20 tot 1,80 pet. vp/c. Men bestempelt die kaas daar gewoonlijk ook met den naam van vet. Edammer uit malk met een vetgehalte van slechts 1.00 pet. vet noemt men half of kwart vet, terwijl uit afgeroomde melk met 0.05—0.15 pet, de magers Edammers gemaakt worden. De Goadscho kaas wordt in Zuid-Holland en Utrecht nog b^na uitsluitend uit volle melk bereid. Alleen in een bepaald gedeelte van het jaar, wanneer de melk buitengewoon veel vet bevat en daardoor tg de rijping der kaas moeilijkheden -zouden ontstaan, wordt een gedeelte door afroomen verwijderd. Ia Friesland, het noorden van Over-ijssel en Groningen worit in ue boter- ea kaasfabrieken daarentegen weer uit geheel of gedeel-telijk ontroomde melk Goudscha kaas gemaakt. De bereiding van Leidsche en Delftsche kaas vindt steeds nog bjjna uitsluitend op de boerderij plaats en wel in de streken, gelegen aan en ten noorden van den Ouden Rijn, benevens in da omgeving van Leiden en Delft. De ouder-wetsche Friesehe boerennagelkaaa wordt tegenwoordig zoo goed als niet meer aangetroffen. Wel maken vele fabrieken in Friesland uit de afgeroomde melk een product, dat in uiterlijk op de boerennagelsaas gelijkt, doch er in qualiteit bjj ten achter staat. Slechts enkele fabrieken maken nagelkaas, die een vergelijking mat do vroegere boerenkaas kan door-staan. De zoogenaamde Derby-kaai wordt, tegenwoordig minder daa vroeger, voor da Engel-sche markt op een aantal Zaid-Hollandsche boerderijen gemaakt. Uit het vorenstaande volgt duidelijk dat een groote verandering in de wijze van kaasbereiding in on3 land is ingetreden. Iu de eerste plaats is deze in da provincies Noord-Holland en Friesland gedeeltelijk cf geheel

van da boerderijen naar de fabrieken overgebracht. En wie op de teekenen des tijds die zal dan indruk krijgen dat hetzelfde ontwikkelingsproces zich in afzienbaren tijd in Zuid-Holland en Utrecht zal voltrekken. Het totaal aantal fabrieken, waar kaas gemaakt wordt in Nederland bedraagt 272, waarvan 111 in Noord-Holland, 104 in Friesland en 10 in ons gewest. De tweede ingrijpende wijziging in onze kaasbereiding in de laatste 10 a 15 jaren is het mikken van minder vette of zelfs magere kaas in den van ouds bekenden vorm der vette Goudsche en Edammer kazen. Voor zoover die minder vette kaas Werkelijk als zoodanig verkocht wordt en niet geleverd wordt onder den naam van volvette kaas, is er tegen het in den handel brengen van deze nieuwa qualiteiten niets te zeggen. De vraag is alleen maar of er voor die kaas een goed afzetgebied bestaat, iets wat blijkbaar wel het geval is. Doch waar men kaas uit gedeeltelijk ontroomde melk onder den naam van vette kaas gaat aflareren, daar ontstaat een zeer ernstig gebaar, dat de goede naam van het product in het buitenland verloren gaat. Aan het einde van 1904 verscheen, eveneens van de hand van den heer G. J. Bieleman, een publicatie, getiteld: Mededeelingen van consulaire ambtsnaren over Nederlandsche kaas. Daaruit is te zien, dat in heel veel streken dit Nederlandsche product Eüg hoogeljk gewaardeerd wordt. Maar daarnaast worden ook vele klachten aangegeven. _ Wijs geworden door de ervaring opgedaan in den boterhandel en tot de overtuiging gekomen dat voorkomen beter is dan genezen, is sedert enkele jaren bezig met het beramen van maatregelen waardoor de goede naam der vette kaas gehandhaafd kan blijven en te reus toch geen nadeel berokkend wordt aan de belanghebbenden bij de bereiding van goedkoope kaas, mits de vette la&Ssoiten. Door sommigen is voorgesteld, dat door een speciale wet moest worden verboden het gebruik van den bekenden Edammer en Goudschen vorm voor kaas, die uit magere of grotendeels ontroomde melk vervaardigd werd. Hiertegen is door vele der Friesche zuivelfabrieken opgemerkt, dat een zoodanige maatregel uitvoerbaar was geweest, toen de half- en kwartvette en magere Goudsche en Edammerkaas nog gaen gewild handelsartikel was, zoodat dat thans een zoodanig ingrepen Van hooger hand onberekenbare schade tengevolge zoude hebben, De Hollandsche Maatschappij van Landbouw heeft een anderen weg ingeslagen en eerst voor Noord-Holland en onlangs voor Zuid-Holland een kaascontrolestation opgericht. Deze zijn gevestigd resp. te Hoorn en te Dan Haag. De aangeslotenen bij beide kaascontrolestations hebben zich verplicht geen andere kaas te maken, dan die welke minstens 40 pet. vet in de droge stof bevat. Bij het kaascontrolestation te Hoorn is ook het maken van vetarmere kaas toegestaan, doch deze moet dan van een speciaal merk worden voorzien. Overtredingen van de aangegane verplichtingen worden met zware geldboeten en in het ergste geval met roeyment gestraft. Op den duur zal men een bepaald merk voor de vette kaas invoeren en verplichtend stellen en eerst dan zal men geheel op den weg zijn, waarlangs behoud van den goeden naam van onze kaas en algemeene aansluiting der bereiders van vette kaas bij de kaascontrolestations bereikt kan worden. In het opstel is een adreslijst van alle Nederlandsche kaasfabrieken toegevoegd, terwijl een aantal afbeeldingen naar goed geslaagde foto's van Noordhollandsche kaasfabrieken en boerderijen het geheel versieren. De lezing van deze laatste publicatie van de directie van den landbouw, waarin tevens opstellen voorkomen over: De teelt van en den handel in Nederlandse %aai- en poot-uien en Veeteelt en zuivelbereiding in Zweden, kan ik ieder, die belang stelt in landbouw aangelegenheden ten zeerste aanbevelen. Het boek ja is voor 57 cent in den handel verkrijgbaar. In de volgende weken hoop ik het laatste van de genoemde opstellen te bespreken. Zwolle, 9 Dec. 1906. V. R. IJ. CROESEN.

Croesen: De Zuivelbereiding in Zweden.

nt _ ■ echter niet de voornaamste reden, waarom 5 aldaar aan zuring bij lage temperatuur de vi Het zuidelijk gedeelte van Zweden vormt één belangrijk boteruitvoerend gebied en als zoodanig is de zuivelbereiding aldaar ook voor ons land van beteekenis. Door het sterk toenemend verbruik binnenslands is de uitvoer op 't oogenblik niet meer zoo groot als in 1896, toen het toppunt bereikt werd, maar toch altijd bedraagt die uitvoer nog de belangrijke hoeveelheid vanmim 18 miljoen K.G. Daarvan gaat iets meer vai de helft rechtstreeks naar Engeland; het resteerode gedeelte gaat naar Denemarken en andere landen. De Zweedsche boter, welke naar Denemarken verstuurd wordt, vindt ten slotte zijn weg grotendeels eveneens naar Engeland. Naast de boterbereiding heeft ook de kaasmakerij beteekenis, echter niit o? zoodanige wijze, dat de uitroer den invoer overtreft. Evenals voor vele streken van ons land wffdt de boterbereiding er bijna uitsluitend in fabrieken uitgeoefend. Het meest karakteristieke en ®or ons wellicht ook meest leerzame van die fabrfckmatige zuivelbereiding is wel de wijze van roimzuren. Vrijwel algemeen zijn aldaar alle fabrieken er toe overgegaan om het roomzuren uit te votren in groote roomzuurbassins en bij lage temperatuur, zóó laag, dat de eindtemperatuur bij iet zuringsproces gelijk staat met de meest geschicte aanvangstemperatuur van het karnen. De bjj ais ta lande nog vrijwel algemeen gevolgiën wegis, dat de room na het pasteuriseeren diep afgekcöld wordt, daarna opgewarmd tot de als wenscheijk aangenomen zurings-temperatuur van 15 tot 20 C C. om, wanneer hij karnrijp geworden is, weer op karntemperatuur te worden afgekoeld. Dasibij geschiedt het zuren in meerdere, kleine roomvatm. De in Zweden gevolgde wijze van handefen heeft in de eerste plaats als voordeel een mer gelijkmatige zuring, terwijl in de tweede plaïs het herhaaldelijk afkoelen en opwarmen volrkomen en dus koelwater bespaard wordt. Dltjis in

De hoofdzaak is dat daardoor de ■ belangrijk ver- t en eenr er niet keur geeft. consistentie van do boter zoo beterd wordt, terwijl de smaak en geur er niet door achteruitgaan. Waar nu een der grootste gebreken van de Nederlandsche boter in den zomer „gebrek aan stevigheid" is, daar verdient de Zweedsche roomzuringsmethode ook voor ons land de volle aandacht. Het is natuurlijk niet zonder veelvuldige en nauwkeurige proafnemingen | uit te maken of bij de in Nederland bestaande | zuivelfabrieken een algeheele wijziging der tot i nog toe gevolgde roomzurings-methode uitvoer- I baar en wensohelijk is, maar er zijn reeds meer- | dere teekenen waarneembaar, die op een mogelijk ' succes in die richting wijzen. In een 6 of 7tal ; zuivelfabrieken in ons gewest en in het aan- j grenzende Gelderland heeft men de roomzuring 5 bij ;lage temperatuur alreeds in toepassing ge- jj bracht en wel {met de beste resultaten. Op de boterkeuringto Vin don Geldersch-Cvirijsselschen bond van coöp. zuivelfabrieken bleek menigmaal de uitmuntende cor sistentie van de op die manier vervaardigde boter. Evenals bij ons te lande werden naast particuliere zuivelfabrieken vele onderlinge ondernemingen aangetroffen en ook daar nemen de laatste in getalsterkte voortdurend toe. Sinds korten tijd heeft de coöperatie zioh ook tot dsn boterbandel uitgebreid en is een coöperatieve boter-exportvereeniging tot stand gekomen. Aan het hoofd daarvan heeft men een der bekwaamste boterhandelaars geplaatst op een salaris van niet minder dan ruim dertien duizend gulden per jaar. Een andere hoogst belangrijke zaak is het uitgeven van een zoogenaamd „rijksmerk" voor de boter van goede hoedanigheid (Runebrandmerk). Hieruit volgt reeds dadelijk, dat het Zweedsche botermerk niet zooals het Nederknisshe rjksmerk (en „eohtheidsmerk" is en eveneens geen uitsluitend „oorsprongsmrk", zooals het Lurbrandmerk in Denemarken, maar dat het opgevat

moet worden als een „oorsprongsen kwaliteitsmerk". Met behulp van zeer ruimen, geldelijken steun van rijkswege wprden jaarlijks meerdere boterkeuringen gehouden. Aan de fabrieken nu, die in een jaar regelmatig aan de boterkeuringen deelnemen en daarbij boter uit gepasteuriseerden room met een normaal vochtgehalte en van goeden kwaliteit inzonden, wordt in het volgende jaar het recht verleend om van het „Runebrandmerk" gebruik te maken. Echter behoudt een bepaalde oommissie ten alle tijden de bevoegdheid om het gebruiksrecht van het Runebrandmerk voor een fabriek wederom in te trekken, zoodra men meent, dat daarvoor op grond van inferieure kwaliteit, te hoog vochtgehalte of niet pasteuriseeren van den room aanleiding begaat. Aan deze laatste bepaling wordt streng de hand gehouden. In 1900 werd aan 473 Zweedsche zuivelfabrieken het gebruiksrecht van het Runebrandmerk verleend, doch bij 48 fabrieken werd dat recht in den loop van het jaar weer ingetrokken en wel in 33 gevallen op grond van blijvend slechte kwaliteit. Of voor Nederland invoering van een dergelijk kwaliteitsmerk even gemakkelijk gaan zou als voor Zweden, valt om verschillende redenen, die hier niet nader ontwikkeld kunnen worden, te betwijfelen. Maar daarmee is nog niet gezegd, dat iets dergelijks ook niet in hooge mate voor ons land gewenscht zoude zijn. Aan ons controlestelsel hebben wij kunnen zien, dat het geven van een onderscheidingsteeken aan de werkelijk onvervalschte waar het gevolg heeft gehad, dat het vertrouwen in en de reputatie van ons product in het buitenland zijn teruggekeerd, dat het vervaardigen van knoeiprodukten een minder loonend bedrijf werd en dat ten slotte, zelfs voor de meest behoudende boterbereiders, die meenden op eigen kracht te kunnen blijven drijven en het zonder het Rijksmerk te kunnen doen, de noodzaak ontstond om in de goede richting mede te gaan. Waar nu in ons land naast veel goede boter, ook nog zeer veel slechte boter geproduceerd wordt en waar die laatste in hooge mate deprimeerend werkt op onze reputatie bij vele van onze afnemers, daar zou het kenmerken van het product der fabrieken, welke als regel goede boter afleveren en waar de inrichting van het bedrijf ook zoodanig is, dat een regelmatig goed product verwacht mag worden, ook veel verbetering in het algemeen tot stand kunnen brengen. De aandacht van het buitenland zou daardoor speciaal op de Nederlandsche boter van goede kwaliteit gevestigd worden, de prijzen daarvan zouden naar boven gaan, het omgekeerde zou gebauren met de prijzen van het niet gekenmerkte product en door den drang der omstandigheden zouden de producenten van minder goede boter gedwongen worden te streven naar verbetering. Aangezien het Runebrandmerk in Zweden pas sedert twee jaar in gebruik is, kan men nog niet op groote ervaring daarmee bogen. Toch wordt van welingelichte zijde medegedeeld, dat in Engeland voor boter met het merk per | vat minstens 2 shillings meer betaald wordt, dan voor de boter zonder het merk. Hiermede men overzicht van de brochure „Veeteelt en Zuivelbereiding in Zweden" eindigend, wijs ik er op, dat die voor belanghebbenden, zoolang de voorraad strekt, op aanvraag gratis verkrijgbaar is bij de Directie van den Landbouw in Den Haag. V. R. IJ. CROESEN. Z wolle , 17 Jan. 1906.

Verslag vergadering Botercontrolestation Gelderland-Overijsel

DEVENTER, 9 Maart. - In de bovenzaal van de Hereeningang hield heden de vereeniging *Botercontrolestation Gelderland-Overijsel* haar 8e alg. vergadering, onder voorzitterschap van mr. G. J. ridder van Rappard, te Laren (G).

Afwezig de bestuursleden de heeren W. Stork uit Hengelo, H. A. Huender uit Eibergen en D. v. Wijk Heuff uit Zoelen. Aanwezig o. a. de rijksboterinspecteur de heer G. J. Bielderman. Vertegenwoordigd waren de volgende aangesloten fabrieken: Holten, Markelo, Lochem, Hengeveld (G), Goor, Beltrum, Borculo, Croese, Eefde, Borne, Eibergen, Almen, Den Oosterhuis, Doornspijk, Boekelo, Giethoorn, Lochem, Zelhem, Vorden, Apeldoorn, Oene, Staphorst, Hardenberg, Vareseveld, Zilvolde, Oldemarkt, Kuinre, Raalte, Duno, Wilp, Wageningen, Enschede, Kampen, Colmschate, Heino, Hasselt, Terwolde en Almelo.

De Voorzitter wijdde een woord van hulde aan wat de heer C. P. Simonsz, die wegens verandering van woonplaats bedankte als bestuurslid, voor de vereeniging heeft gedaan.

De heer H. R. Kingma te Meppel, periodiek aftredend, werd als bestuurslid herkozen, welke herbenoeming deze aannam, en gekozen in de plaats van den heer Simonsz met 22 van de 39 uitgebrachte stemmen de heer J. B. Bolleman te Kampen, wien van zijn benoeming kennis zal worden gegeven.

Vervolgens bracht de secretaris, de heer V. R. IJ. Croesen te Zwolle, het jaarverslag over 1906 uit, waaraan we het volgende ontleenen:

Organisatie. De statuten worden zoodanig gewijzigd dat een producent of handelaar, wien door de *Commissie van Toezicht* op het B.C.G.O. toelating tot de controle geweigerd is, daartegen beroep kan aantekenen bij den Raad van Beroep. Op deze statutenwijziging werd de noodige goedkeuring verkregen.

In het bestuur en de *Commissie van Toezicht* kwam geen verandering.

Het aantal aangeslotenen klom van 76 bij 't einde van 1905 tot 106 bij dat van 1906; de hoeveelheid gecontroleerde boter steeg van 5.136.343 K.G. in 1905 tot 6.576.445 K.G. in 1906. De ongunstige financiële jaren zijn achter den rug. Overigens wordt verwezen naar de Rekening over 1906.

Onderstaand staatje geeft een juist overzicht van den snellen vooruitgang van het aantal aangeslotenen en de hoeveelheid onder controle geproduceerde en aangekochte boter:

Aantal aangeslotenen		Geproduc. boter :	Bijgek. boter:
bij het einde van:			
1908	44	2.711.777 K.G.	
1904	58	8.851.809 „	81.000 K.G.
1905	76	5.187.848 „	158.872 „
1906	106	6576.446 „	

Verrichtingen. Van 1 Januari 1906 tot 1 Januari 1907 werden in het laboratorium onderzocht:

2522 botermonsters op vluchtige vetzuren en refractie;

290 roommonsters op vluchtige vetzuren en refractie, nadat uit den room in het laboratorium boter was gekarnd;

2872 botermonsters op vochtgehalte.

Daarnaast werden DoR meerdere bepalingen volgens Polenske in zg. abnormale boters gedaan.

Het jaarverslag van den directeur-scheikundige over 1905 werd in het Duitsch aan een groot aantal „Nahrungsmittelchemikers” toegezonden. Samenwerking met andere controlestations ten behoeve van den binnenlandsche handel met gecontroleerde boter stuitte af op gebrek aan medewerking. In het buitenland worden elke drie maanden van Rijksweg gepubliceerd de namen en adressen der aangeslotenen in Duitsche, Engelsche en Fransche brochures en verder worden maandelijks gepubliceerd de resultaten van het onderzoek.

Het B.C.G.O. nam deel aan de werkzaamheden van het Nat. comité van den Internationalen Zuivelbond en werd daar vertegenwoordigd door den directeur-scheikundige. Deze deed, ten deele met den secretaris, verschillende reizen naar 't buitenland, ten einde moeilijkheden, die zich voordeden met de boter van aangesloten producenten, uit den weg te ruimen.

Algemeene beschouwingen. Ook in 1906 profiteerde het B.C.G.O. van de gastvrijheid van de gemeente Deventer. De reeds in de vorige jaarverslagen vermelde lokaliteiten werden met vrij gebruik van gas en water wederom beschikbaar gesteld. Een herhaald woord van dank aan het Gemeentebestuur van Deventer is hier op zijn plaats.

Dat de botercontrôle en het rijksmerk zich in een steeds toenemende belangstelling van onze buitenlandsche afnemers mogen verheugen, bleek op velerlei en ondubbelzinnige wijze. Terwijl België reeds vroeger zijn standpunt duidelijk maakte door het in het leven roepen van bezwarende bepalingen voor ongecontroleerde boter, begonnen in 1906 ook de Deutsche douane-autoriteiten op zeer krachtadige wijze op te treden tegen de boter zonder rijksmerk. De minste twijfel omtrent de echtheid van een ingevoerde, ongecontroleerde boter gaf aan de Deutsche grenzen aanleiding tot aanhouding.

Op die wijze werd de verkoop van meerdere wagonladingen niet gecontroleerde boter onmogelijk gemaakt. Dit getuigt in de eerste plaats van waardeering voor de scheiding, die in de Nederlandsche boterhandel en boterproductie door de contrôle onder Rijkstoezicht werd gebracht. Maar verder heeft dit weren van ongecontroleerde boter nog het voordeel dat daardoor de oneerlijke concurrentie van en het drukken der prijzen van de knoeiboter verminderd wordt. Dat het gebruik van het rijksmerk tegenwoordig veel voordeel aan de aangeslotenen oplevert volgt ook uit de aanvragen om de aansluiting, die in 1906 inkwamen. Herhaaldelijk werd bij dergelijke aanvragen toch het verzoek om onmiddellijke toezending van het rijksmerk gedaan, onder toevoeging dat het gemis daarvan de boterprijs met 1 à 2 cent per K.G drukte.

Met de toenemende beteekenis van het Rijks botermerk als integreerend deel van onzen eerlijken boterhandel, neemt ook de verantwoordelijkheid van de gebruikers van dat merk toe. In de eerste plaats geldt dit ten aanzien van het aanbrengen van het Rijksmerk op de boter.

Wie dat rijksmerk niet op zoodanige wijze op de boter aandrukt, dat het onmogelijk meer ongeschonden verwijderd kan worden geeft aanleiding tot misbruik van het rijksmerk en kan

daardoor de oorzaak worden dat het teruggewonnen terrein wederom verloren gaat. En daarom zij er niet nogmaals ernstig op gewezen:

Geen enkele overweging mag aanleiding geven tot niet of onvoldoende aandrukken van het rijksmerk. Iedere in dit opzicht geconstateerde overtreding moet en zal streng gestraft worden.

In de tweede plaats hebben de gebruikers van het rijksmerk groote verantwoordelijkheid in verband met het vochtgehalte der boter. In den laatsten tijd wordt door meerdere buitenlandse staten, met name Engeland en Duitschland, strenger dan vroeger toegezien op het vochtgehalte der boter en het voorkomen van een te hoog watergehalte in de boter wordt daar evenzeer als botervervalsching aangezien, als het vermengen met vreemde vetten. Nu spreekt het vanzelf, dat wanneer onze onvermengde Rijksmerkboter herhaaldelijk op grond van een te hoog vochtgehalte in het buitenland aangehouden en veroordeeld werd, langzamerhand het gerucht verspreid zou worden: de Nederlandsche Rijksmerkboter is weliswaar nimmer vermengd met vreemde vetten, maar wel daarentegen met water. Op die wijze zou de rijksmerkboter opnieuw in discrediet gebracht worden en daardoor zou onder de tegenwoordige economische verhoudingen, de grootste denkbare ramp voor den vaderlandschen landbouw ontstaan zijn. En daarom is het de plicht van iedere aangeslotene er voor te waken, dat het vochtgehalte zijner boter blijft binnen de grenzen, die daarvoor vastgesteld zijn in het land waarheen hij zijn boter zendt.

Het jaarverslag bevat dan allerlei bijzonderheden over het vochtgehalte der boter in verband met de wetgeving in Engeland, Duitschland en België.

Ten slotte wordt er op gewezen, dat de zuivelconsulenten in Overijssel en Gelderland en de directeur-scheikundige te allen tijde bereid zijn, behulpzaam te zijn bij het opsporen van een hoog vochtgehalte en voor het leiden van proefnemingen omtrent een in dit opzicht betere manier van boter bereiding.

Dat eindelijk het rijksmerk feitelijk alleen maar tot zijn recht kan komen wanneer het voorkomt op boter, die niet alleen onvervalscht, maar tevens van goede kwaliteit is, werd reeds betoogd in het verslag over 1905. Maar toch is het wellicht niet ondienstig hier nogmaals te zeggen, dat ieder, die door toetreding tot de botercontrole blijkt heeft gegeven dat hij wil medehelpen aan het hoog houden van den herwonnen goeden naam onzer boter, slechts half werk doet als hij niet voortdurend, ernstig streeft naar verbetering van de hoedanigheid zijner onder controle staande boter.

Op voorstel van den Voorzitter werd den Secretaris dank gebracht en besloten, het jaarverslag te doen drukken.

Dr. A. G. Breen, directeur-scheikundige van het controlestation, kreeg daarna het woord tot het uitbrengen van het verslag over de door hem in 1906 verrichte analyses. Daaraan is het volgende ontleend :

Omtrent de onderzoekingen aangaande het gehalte aan vluchtige vetzuren, zijn ongeveer dezelfde opmerkingen te maken als in het verslag over het dienstjaar 1906. Met uitzondering van de maanden Maart tot en met Juli vertoonde zich herhaaldelijk bij enkele fabrieken boter met een Reichert-Meissgetal minder dan 25. De refracties hebben ongeveer weer eenzelfde verloop in 't geheele jaar als in 1905; ook in dit jaar valt wederom te bewerken, dat het refractometer-getal in verschillende tijden van het jaar hetzelfde is, doch daartegenover in dezelfde

tijden een aanmerkelijk verschil in 't gehalte aan vluchtige vetzuren. Een grafische voorstelling geeft hiervan een duidelijk beeld. In een tweetal bijlagen vindt men het geheele verloop der gemiddelde onderzoeken gedurende het gansche jaar. Veel overeenkomst vindt men hierbij met 't jaar 1905 terug, slechts met dit verschil, dat de gemiddelde retractsies niet zoo laag en ook minder hoog zijn dan het vorige jaar. Het vochtgehalte was ook weder bevredigend. Gedurende de warme tijden van het jaar was het gemiddelde het hoogst, doch nog verre beneden de door het contrólestation aangenomen grenzen.

Medeoorzaak, dat het in die tijden wat hooger was, is wel de invoering van de karnkneders op verschillende fabrieken, waarvan men de werking nog niet voldoende kende; daardoor hadden enkele fabrieken wel eens een te hoog vochtgehalte. Door de hulp der zuivelconsulenten of van den directeurscheikundige werden dergelijke afwijkingen verholpen.

Van hoe groot belang de botercontróle voor de fabrieken is, bleek dit jaar, toen door de heeren dr. Hohmann en dr. Bessler, handelschemikers te Dusseldorf, boter van een der aangesloten fabrieken, als verdacht van te zijn vervalscht werd verklaard, hetgeen zelfs zoover ging, dat de afnemer zeer ernstig in beraad nam, geen boter meer van de fabriek in kwestie te betrekken, niettegenstaande hij gedurende eenige jaren met haar in relatie had gestaan.

„Daar ons bleek - schrijft dr. Breen in zijn verslag - dat de resultaten der onderzoeken geheel anders waren dan die wij telkens in de boter dezer fabriek vonden, lag het op onzen weg, den afnemer te overtuigen, dat de boter zuivere natuurboter was en dat de onderzoeken der Deutsche chemikers niet juist waren. Voor dit doel is door ons persoonlijk in het pakhuis van den handelaar uit een vat boter, voorzien van het Rijksmerk, een triplomonster genomen, waarvan één monster door de handelschemikers werd geanalyseerd, één op het contrólestation en het derde verzegeld bewaard werd.

Omdat nu het onderzoek der handelschemikers weer tot geheel andere uitkomsten leidde dan het door ons uitgevoerde en zij de boter weer verdacht verklaarden, is op ons verzoek het derde, vertzegelde monster, door dr. Bömer te Münster in W.f. onderzocht, waarvoor wij hem hier ter plaatse nogmaals een woord van dank brengen. De resultaten te Munster gevonden, waren dezelfde als die van ons, waardoor wij het middel in onze hand hadden, de heeren handelschemikers te overtuigen, dat hun analyses niet juist waren uitgevoerd. Ze hebben ook volmondig toegestemd, dat er of ene vergissing is gemaakt of een fout is begaan, en hiermede eveneens den betreffenden handelaar in kennis gesteld.

Door een dergelijk feit zou zeker onze Rijksmerkboter in discredit worden gebracht, en het is volgens de meening van den directeurscheikundige hier de aangewezen plaats de aangeslotenen erop te wijzen, dat, wanneer eene of andere klacht van een afnemer mocht worden vernomen, omtrent de samenstelling, zij zich onmiddellijk tot het contrólestation wenden. Zij is juist het lichaam om dergelijke quaesties te beslechten, en daardoor den goeden naam onzer boter hoog te houden.

Omdat de meeste boter van het contrólestation naar Duitschland wordt geëxporteerd, is zeker het volgende vermeldenswaard.

Door bekendmaking van den Bondsraad op 18 Febr. 1902, op grond van § 21 van de wet van 3 Juni 1904, op de slachtvee- en vleeschkeuring, worden borax en boorzuur als conserveermiddelen beschouwd, die schadelijk voor de gezondheid zijn; zij mogen daarom noch in vleesch, noch in vetwaren voorkomen. Niettegenstaande dit verbod van gebruik nog niet

officieel is opgenomen in de wet op het gebruik van voedingsmiddelen (wet van 15 Mei 1879), volgt toch ook eene veroordeeling, wanneer deze conserveeringsmiddelen in andere voedingsmiddelen worden aangetroffen.

Omdat deze chemicaliën nu ook worden aanbevolen voor het houdbaar maken van boter, mag niet worden nagelaten, op het gevaar van het gebruik ervan te wijzen, daar hierdoor het vertrouwen in de contróle gesteld een gevoeligen knak zou kunnen krijgen. Aanbevolen wordt daarom steeds zorg te dragen, de boter op zóódanige wijze te bereiden, dat geen kunstmiddelen moeten worden aangewend, om het product te verduurzamen; de directeur heeft hierbij vooral het oog op het warme jaargetijde, omdat dit de meeste moeilijkheden bij de bereiding met zich brengt.

Door een opdracht van de regeering en met den heer Croesen, zuivelconsulent te Zwolle, een studie te maken van de 20 ste landbouwtentoonstelling in Zweden, van 2-8 Juli 1906 te Norrköping gehouden, waren wij - schrijft dr. Breen - tevens in de gelegenheid kennis te maken met de zoogenaamde Zweedsche boteroontróle, in verschillende vakbladen aldus genoemd. Deze botercontróle verschilt absoluut van de onze; ze is feitelijk niets andere als een boterkeuring, die te Malmö en te Gothenberg 8-16 keeren per jaar plaats heeft. Op het boterkeuringscongres, dat bij iedere laatste keuring van het jaar wordt gehouden, werd in 1908 besloten de Zweedsche boter van een officiëel merk te voorzien, dat niet alleen de herkomst, doch ook de kwaliteit der boter garandeert.

Dit merk, genaamd „*Runebrandmerk*”, waarop verschillende figuren, oud-Germaansche schiftekens en het woord „*Swedish Butter*” zijn aangebracht, is ingebrand op een duig en mag gebruikt worden door de fabrieken, welke op de keuringen aan bepaalde eischen voldoen: de room of melk op 80 gr. C. gepasteuriseerd gebruiken, het vochtgehalte niet hooger dan 16 pct.; het jaarlijksch gemiddelde van alle keuringen moet minstens 10,5 bedragen van het hoogste aantal (15) punten, dat te bereiken is. Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar de mededeelingen en berichten van de afdeeling Landbouw, waarin een uitvoerig verslag van de heeren Croesen en Breen is verschenen.

Naar aanleiding van de groote uitbreiding, waarin het B.C.G.O. zich in den laatsten tijd mag verheugen, deelt de directeur ten slotte nogmaals in het kort het principe der contróle mede, waarbij ter toelichting eenige grafische voorstellingen dienst doen. Den heer Breen werd voor zijn verslag dank gezegd en besloten, het stuk, eenigezins bekort, te doen drukken.

De commissie voor het nazien der rekening en verantwoording over 1906, bestaande uit de heeren Zwart te Borculo, Krot te Enschede en Bolleman te Kampen, bracht hierna verslag uit. Daaruit blijkt het volgende :

De balans over 1906 sluit in ontvangst en uitgaaf tot een bedrag van *f*4884,68 ½ , met op 1 Jan. 1907 een voordeelig saldo van *f*1969,91.

Blijkens de oprichtingsrekening zijn de kosten van oprichting gedelgd tot een bedrag van *f*175,39½, dat op de begrooting voor 1907 is uitgetrokken.

De exploitatie-rekening sluit in ontvangsten en uitgaven op een bedrag van *f*10584,62.

De penningmeester, de heer B. van den Burg te Zutphen, werd onder dankzegging gedechargeerd voor zijn richtig beheer. Ook aan de commissie bracht de voorzitter dank voor het gedane werk.

Aan de orde kwam vervolgens een voorstel van het bestuur, luidende:

„Aan artikel 26 der Statuten toe te voegen;

„Wanneer in de boter van een aangeslotene meer dan éénmaal een vochtgehalte boven de in dit „artikel aangenomen grenzen wordt geconstateerd en de Commissie van Toezicht acht blijvende „of tijdelijke schraping nog niet noodzakelijk, dan kan de Commissie van Toezicht aan de be- „trokken aangeslotene een boete opleggen van ten „hoogste f 500.-

„In verband met deze aanvulling van artikel 26 der Statuten moeten dan in artikel 27 achter blijvend geschrapt de woorden „*of beboet*” worden toegevoegd.”

De toelichting luidde als volgt:

„Bij de tegenwoordige regeling kan de *Commissie van Toezicht* alleen tijdelijk of blijvend schrappen. In verband met nalatigheid enz. Is het wenschelijk dat de *Commissie van Toezicht*, wanneer zulke wenschelijk blijkt, kan beginnen met het opleggen van boete.”

Op initiatief van den heer Kingma was echter door het bestuur besloten, voor te stellen in plaats van „*meer dan éénmaal*” te lezen „*meer dan eenmaal binnen het tijdsverloop van een jaar*”.

Na eenig debat werd zonder h.st. overeenkomstig dit gewijzigde voorstel besloten.

Vervolgens stelde het bestuur voor:

In artikel 35 der Statuten in plaste van Febr. Maart te lezen.

De toelichting luidde:

„Het is reeds meer dan eenmaal gebleken, dat de Algemeene Vergadering door niet tijdig gereed kunnen komen van jaarverslagen enz. in Maart moest gebouden worden. Nu de statuten toch gewijzigd moeten worden, kan het voorschrift der Februari-vergaderingen tevens gewijzigd worden.”

Zonder debat werd zonder h.st. overeenkomstig dit voorstel besloten.

Vervolgens kwam in behandeling een door de coöperatieve Roomboterfabriek „*De Eendracht*” te Borculo (directeur de heer A. H. Zwart), ingediende motie:

„De aangeslotenen bij het Botercontrolestation Gelderland-Overijsel, vergaderd te Deventer den 9 Maart 1907, spreken de wenschelijkheid uit eener vereeniging van alle aangeslotenen bij Nederlandsche controlestations, ter behartiging van de belangen van hen, die gerechtigd zijn tot het gebruik van het Rijkscontrolemerk.

De vergadering benoemt twee afgevaardigden die vóór 1 Mei a.s. met afgevaardigden van andere stations voor dit doel samenkomen op nader te bepalen plaats.”

Over deze motie ontspon zich debat, waarvan we echter wegens plaatsgebrek het verslag tot een volgend no. moeten laten liggen.⁷

⁷ Niet geplaatst, bovenstaande geeft voldoende aan, waar men zicht mee bezig hield! (ZHN.)

Deventer Dagblad 1907-03-19

— De Vereeniging Botercontrôlestation Gelderland—Overijsel alhier zal hare 13e algemeene vergadering houden op Zaterdag 3 April a.s.

De agenda vermeldt o. m. de volgende punten: verkiezing van een bestuurslid wegens periodieke aftreding van den heer J. B. Bolleman te Kampen (herkiesbaar); id. van een bestuurslid wegens het overlijden van den heer G. de Lange, te Vriezenveen; id. van een bestuurslid wegens het bedanken van den heer H. R. Kingma te Meppel; jaarverslag van het B. C. G.-O., nit te brengen door den secretaris; verslag van de Commissie voor het nazien der rekening over 1908; voorstel tot wijziging der statuten; rapport van de Commissie voor het maken van een salarisregeling voor de ambtenaren van het B. C. G.-O.; voorstel van het bestuur om de begrooting voor 1909, bij aanneming van de salarisregeling, met f 550 in ontvangsten en uitgaven te verhoogen.

De commissie voor het maken van een salarisregeling voor de ambtenaren doet de volgende voorstellen:

1e. Pensioenbijdragen en vergoeding voor reizen en verblijfkosten onveranderd te laten; 2e. de salarissen als volgt vast te stellen: voor de con-

troleurs van 1 Jan. 1909 af op f 800 per jaar, met 4 tweejaarlijksche verhoogen van f 50 ieder, zoodat na 8 jaar het maximum van f 1000 is bereikt; voor den assistent-directeur van 1 Jan. 1909 af op f 1000 per jaar, met 4 tweejaarlijksche verhoogen van f 50 ieder, tot een maximum van f 1200 na 8 jaar; voor den directeur-scheikundige van 1 Jan. 1909 af op f 2100 met 4 tweejaarlijksche verhoogen van f 100 ieder, tot een maximum van f 2500 na 8 jaar.

Veder heeft het een punt van overweging uitgemaakt, of men zou voorstellen, de betrekkingen van secretaris en penningmeester te salarieeren. Waar echter deze functiën zijn opgedragen aan de zuivelconsulenten der provinciën Overijsel en Gelderland, en men mocht aannemen, dat bij de regeling der salarissen van deze ambtenaren en het aanstellen van ondergeschikte ambtenaren te hunner assistentie er wel degelijk rekening mee zal zijn gehouden, dat zij een gedeelte van hun tijd en werkkraft besteden aan de belangen van het Botercontrôlestation, zoodat deze werkzaamheden wel niet direct maar dan toch indirect vergoed worden, meende de commissie dit punt voorloopig te moeten laten rusten.

Verslag van den Zuivelconsulent Overijssel – maar klein deel gaat geheel over veeverbetering

Het verslag over 1906 van den zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, den heer V. R. IJ. Croesen, is verschenen. Na er op te hebben gewezen dat dit jaar zich evenals zijn voorganger heeft gekenmerkt als bijzonder gunstig voor den landbouwer en veehouder worden onderscheidene punten, de zuivelbereiding en de veeverbetering betreffende, besproken. Voor heden willen wij ons bepalen tot het laatste punt. Op 't gebied van de stelselmatige veeverbetering is het, naar den heer Croesen doet opmerken, in Overijssel nog zeer treurig gesteld en wel omdat zoo goed als geen enkele veehouder doordrongen is van de grondslagen waarop dit noodzakelijkerwijze moet berusten. Er zijn gelukkig gunstige uitzonderingen, maar die zijn zeldzaam, iets wat voor alle deelen van 't gewest geldt, ja, in de IJsselstreek is het misschien nog minder gesteld dan in Twenthe. Da grondslagen voor een rationeele veeverbetering werden daarna door hem ontwikkeld. De meeste veehouders denken, wanneer er sprake is van „vee verbetering“, aan het aanhouden of aanschaffea van goedgebouwde dieren, »a»nelijke zoowel als vrouwelijke. En wanneer zij dan een melkkoe bobben, die niet alleen goede vormen bezit, maar ook een flinke hoeveelheid melk geeft, dan meenen zij gewoonlijk, dat dit im het fokdier bij uitnemendheid is, waarmed* de veestapel verbeterd kan worden. Of zoo'n riW raszuiver is, dan wel afstamd van kruislingeL van meerdere rassen, doet in hun oog aan de waniue van de koo of den stier niets af. En wanneer men dan op allerlei manieren aan den eigenaar van zoo'n stuk vee duidelijk tracht te maken, dat zijn dier geen geschikt fokdier is, dan krijgt men gewoonlijk niet anders ten antwoord dan de opmerking: „'t is toch zoo'n erge beste“. De meeste veehouders maken geen verschil tusschen een goed „gebruiksdier“ en een goed „fokdier“ en stellen in beide gevallen do eischen even hoog (of even laag). En zoolang dat zoo blijft, zoolang zal het oprichten van stierhouderijen en fokverenigingen, het ijveren voer stamboekhouding en

Verbetering der Zuivelbereiding.

Welke maatregelen zijn in de naaste toekomst ter verbetering van de zuivelbereiding te nemen?

Deze vraag werd, gelijk wij meldden, op de vergadering van den F. N. Z., te Groningen gehouden, door den heer V. R. IJ. Croesen besproken. Wij beloofden er nader op terug te komen. Hier volgt het.

Het spreekt vanzelf, zoo ongeveer sprak de heer C., dat een onderwerp als het bovenstaande hier niet uitvoerig behandeld kan worden, maar dat ik mij tot het opnoemen van hoofdzaken moet bepalen.

't Is van algemeene bekendheid dat een 40- á 50-tal jaren geleden de Nederlandsche boter op de buitenlandsche markten, speciaal op de Engelsche, beschouwd werd als de beste en de hoogste prijs opbracht. Langzamerhand kwam daarin echter verandering en de Nederlandsche boter werd van zijn eerste plaats op de wereldmarkt verdrongen door het product van Denemarken, Sleeswijk-Holstein enz.

Tot verergering van den toestand droegen na eenigen tijd ook de op ruimen schaal plaats hebbende knoeierijen in den boterhandel bij, welke slechts op zeer onvoldoende wijze door de achtereenvolgende wettelijke maatregelen bestreden werden.

Door deze algemeene achteruitgang werd men geprikkeld tot het zoeken naar maatregelen tot verbetering van den toestand. Zuivelfabrieken werden opgericht, aanvankelijk uitsluitend particuliere ondernemingen, maar spoedig daarop, vooral ook coöperaties, bonden van coöperatieve zuivelfabrieken, de Algemeene Nederl. Zuivelbond (FNZ), botercontrolestations en andere instelling en kwamen tot stand en zooals wij weten het gevolg van dat alles was inderdaad een groote verbetering in den stand van zaken. Maar tot nog toe, en dat is een zaak van het allergrootste belang voor een land als Nederland, waar de landbouw voornamelijk steunt op veehouderij tot nog toe is het standpunt van weleer niet teruggewonnen en nog steeds staat de boter van meerdere concurrerende landstreken op de wereldmarkten beter aangeschreven dan de Nederlandsche en bedingt daar ook hoogere prijzen. Ongetwijfeld is dit ten deele een gevolg van het nog niet geheel verdwenen zijn van de slechte reputatie van Nederland op het gebied, van boterknoeierijen en eveneens heeft de geringe ontwikkeling van een goed georganiseerde boterhandel daaraan schuld. Maar er is ook, ik zou haast zeggen een dichterbij liggende oorzaak, n.l. de qualiteit van onze Nederlandsche boter.

Wanneer wij vergelijkingen gaan maken met de boter uit Denemarken, Sleeswijk-Holsten, Zweden, Normandië enz., wanneer wij het oordeel hooren van vakmensen uit ons land die in de gelegenheid waren de boter uit genoemde streken te vergelijken met ons product en wanneer wij luisteren naar de aanmerkingen van de buitenlanders over onze boter, dan weten wij dat de Nederlandsche boter, als een geheel beschouwd, nog steeds geen recht heeft op het innemen van de eerste plaats op de wereldmarkt en het zijn vooral drie gebreken, die daaraan schuld hebben, nl. gebrek aan duurzaamheid, gebrek aan stevigheid en gebrek aan uniformiteit. Laat ik beginnen met bij die drie punten ieder een afzonderlijk even stil te staan, want wanneer wij in den naasten toekomst willen komen tot verbeteringen in de bereiding van boter, dan moeten wij vooral in die richting zoeken.

* * *

Betreffende het *gebrek aan duurzaamheid* van veel onzer boter, zou ik het volgende willen opmerken. Vele fabrieken zouden, wanneer zij van ieder karnsel eene geringe hoeveelheid bewaarden gedurende 2 á 3 weken, zich in hooge mate verbazen over die sterke achteruitgang in kwaliteit van hun boter, waaraan zij op het tijdstip van afleveren zoo goed als geen gebrek kunnen waarnemen.

Over het algemeen doet men dat niet en waar de opmerkingen en klachten van de afnemers lang niet altijd uitsluitend verband houden met de hoedanigheid der geleverde boter, maar vaak ook met den oogenblikkelijken stand der markt, daar weten de meeste beheerders van zuivelfabrieken alleen maar omtrent de kwaliteit hunner boter in verschen toestand, terwijl zij over de duurzaamheid daarvan nimmer een goed oordeel vernemen, 't Gevolg daarvan is, dat zij de factoren, die vooral op de duurzaamheid der boter invloed uitoefenen, ook minder goed leeren kennen. Ik weet niet, dat bij de gelukkig steeds in getale toenemende locale boterkeuringen uitsluitend boter gekeurd wordt, die minstens reeds een week oud is, maar, afgescheiden nog van het feit, dat vele beheerders aan den uitslag daarvan ten onrechte weinig waarde hechten, krijgt men op die manier niet een overzicht van de duurzaamheid der van dag tot dag bereidde boter. Aan alle beheerders van coöperatieve zuivelfabrieken en vooral aan hen, die steeds goede of beste boter naar de keuringen meenen te sturen en daar integendeel bijna altijd een slecht of minder goed figuur maken, zou ik in overweging willen geven om de duurzaamheid van de boter van iederen dag op de vroeger genoemde manier nauwkeurig na te gaan.

Op de duurzaamheid der boter hebben verschillende zaken invloed. Uit een technisch oogpunt kan men opnoemen de zindelijkheid in de fabriek, het pasteuriseeren van den room en de nauwkeurigheid, waarmede de als wenschelijk aangenomen pasteuriseeringstemperatuur gehandhaafd wordt, het goede verloop van het zuringsproces, het niet te lang karnen en het goed afwerken der boter. Bij dit alles komt het aan op de bekwaamheid en de toewijding die bij beheerder en personeel bestaan bij het waarnemen van de hun opgedragen taak. Het is niet aan mij om hier over de maatregelen, die tot vermeerdering van die bekwaamheid en toewijding kunnen leiden, te spreken.

Maar naast al die technische zaken is er m. i. nog een ander ding, dat een overwegenden invloed heeft op de duurzaamheid van de boter en dat is de hoedanigheid der als grondstof gebruikte melk. Er is in den laatsten tijd veel geschreven en gesproken over de vraag of men uit slechte melk goede boter kan maken. Ik wil onmiddellijk toegeven, dat in heel veel gevallen uit slechte melk betere boter gemaakt kan worden dan inderdaad geschiedt; slechte inrichting der fabriek, gebrek aan kennis en toewijding bij beheerder en personeel zijn in dat geval schuld, dat het resultaat nog slechter is, dan het behoefde te zijn.

Door goed pasteuriseeren van den room, gebruik van goede reïnculturen en door doelmatig ingerichte zuurlocalen in te voeren overal waar daaraan nog gebrek is en door betere bezoldiging van het personeel en het stellen van hoogere eischen daaraan zal het gedeelte der Nederlandsche fabrieksboter, dat werkelijk nog inferieur is in hoeveelheid belangrijk kunnen afnemen en daardoor minder gevaar opleveren, dan thans het geval is, voor het ontstaan van een slechte reputatie van de Nederlandsche boter in het algemeen in de streken waar uitsluitend die en geen betere boter ingevoerd wordt. Maar dat men uit slechte melk met een volmaakt ingerichte fabriek en met bekwaam personeel goede boter zou kunnen maken, die tevens duurzaam blijkt te zijn, kan ik niet gelooven en het bewijs daarvan is nog nimmer gebracht.

Dat men uit onzindelijk behandelde melk wel eens goede ja zelfs beste beter gemaakt heeft met voldoende duurzaamheid neem ik gaarne als waarheid aan, maar dat bewijst nog geenszins dat die uitzondering regel kan worden. Onzindelijk gewonnen en ondoelmatig bewaarde melk

bevat groote hoeveelheden bederf veroorzakende bacteriën, door pasteuriseeren kan men een groot gedeelte dier bacteriën dooden en dus onschadelijk maken, maar alle bacteriën kan men door pasteuriseeren, zooals dat in de zuivelfabrieken geschiedt, niet dooden en de boter, die uit zulke melk, zelfs na hoog pasteuriseren bereid wordt, blijft eene groote hoeveelheid kiemen bederf in zich dragen en kan onmogelijk een duurzaam product zijn. Ik weet heel goed, dat op de bekende bondsvergadering in Friesland door de heer Statema niet beweerd is, dat uit slechte melk uitstekende en duurzame boter gemaakt kan worden. 't Gevolg van die lezing is wel geweest dat anderen tot die bewering gekomen zijn en dat op vele plaatsen de overtuiging gevestigd werd, dat de hoedanigheid der te verwerken melk een zaak is, waarop het niet erg aankomt.

Dat nu is iets waartegen ik zoo beslist mogelijk wensch op te komen. De zorg, waarmede de melk gewonnen en bewaard wordt, ja zelfs de meerdere mindere verschheid daarvan, heeft groten invloed op de kwaliteit der daaruit bereide boter. Allereerst wensch ik er op te wijzen, dat in Denemarken, het land, dat in zake bereiding van goede en duurzame boter vooraan staat, zeer veel waarde gehecht wordt aan de behandeling van de melk op de boerderij en dat men daar in den laatste tijd zelfs aparte vereenigingen voor de keuring van melk heeft opgericht.

In de tweede plaats herinner ik er aan, dat in het gedeelte van mijn ambtsgebied waar veel boerenboter gemaakt wordt en vooral ook veel boerenboter, die uitmunt in duurzaamheid en geschiktheid voor verpakking in blik, op alle boerderijen, waar regelmatig de beste boter gemaakt wordt, ook de meeste zorg aan het zindelijke winnen en bewaren van de melk gewijd wordt en dat overal waar regelmatig minder goede boter gemaakt wordt, ook de zindelijkheid te wenschen overlaat.

In de derde plaats wijs ik op een ervaring, die men in Friesland opdeed nl. deze, dat de kwaliteit der boter, bereid uit gepasteuriseerden scheproom, steeds ten achter staat bij die van boter, bereid uit gepasteuriseerde centrifugeroom. Ten slotte wijst de oude ervaring, dat weideboter, niet alleen door het prijsverschil, maar ook door de duurzaamheid meer geschikt is voor tinnen dan stalboter, er op dat de hoedanigheid der verwerkte melk van overwegenden invloed is op de duurzaamheid der boter. Daarom kan er niet voldoende aangedrongen worden op een zindelijke ondoelmatige behandeling van de melk bij alle houders-melkleveranciers van zuivelfabrieken, op verbetering van de stalinrichting en dergelijke zaken. Nog veel te veel wordt in dat opzicht gehandeld volgens ouden sleur en in de streken, waar vroeger de akkerbouw, maar thans de veehouderij hoofdzaak is, vergeten, dat de stalinrichting tegenwoordig in de eerste plaats moet beantwoorden aan de eischen eener goede melkveehouding en melkbehandeling.

* * *

Betreffende het gebrek aan stevigheid van de Nederlandsche boter is het niet mogelijk daarvoor één bepaalden oorzaak op te geven en wel om de eenvoudige reden, dat vele factoren op de stevigheid der boter invloed uitoefenen en dat deze vermoedelijk in heel veel gevallen gezamenlijk werkzaam zijn. In de eerste plaats heeft het voeder en zodoende ook de grondsoort een onmiskenbaren invloed op de stevigheid der boter, terwijl in de tweede plaats door den karntijd en in de derde plaats door de temperatuur tijdens het zuren en verwerken van den room grooten invloed worden uitgeoefend. Pas in de laatste plaats wensch ik de temperatuur, waarbij de boter bewaard wordt, te noemen, omdat de invloed daarvan m.l. van weinig betekenis is, wanneer de boter niet tijdens de bereiding een voldoende graad van stevigheid

heeft gekregen. Aan den invloed van het voeder zal men tijdens den weidegang wel weinig kunnen veranderen, of het zou moeten zijn, dat men op den duur door een bepaalde behandeling en bemesting van het weiland, de samenstelling van de graszode zoodanig leerde veranderen, dat een gunstigen invloed van het weidevoeder op de stevigheid der boter ontstond. Of zulks ooit mogelijk zal blijken te zijn weet ik niet, maar ik twijfel er wel heel sterk aan.

Betreffende den invloed van den kartijd op de stevigheid der boter, wensch ik er even op te wijzen, dat door meerdere fabrieken soms in zeer korten tijd afgekarnd wordt en dat een kartijd van 15—20 minuten heel veel kans op minder goede en minder stevige boter geeft, vooral als de zuringstemperatuur van den room vrij hoog is geweest.

Van het aanwenden van lage temperaturen gedurende een groot aantal uren bij de behandeling en het verwerken van den room verwacht ik met betrekking tot een verbetering van de stevigheid onzer boter heel veel en wel op verschillende gronden. In de eerste plaats wijs ik er op, dat 30 á 35 jaar geleden in Groot-Brittannië ernstig geklaagd werd over het gebrek aan stevigheid der Deensche boter, dus van het product, dat tegenwoordig juist o.m. om zijn goede consistentie beroemd is. Daar heeft men door een zorgvuldige bereidingswijze en het aanwenden van lage temperaturen dit euvel weten te boven te komen. In de tweede plaats vestig ik er de aandacht op, dat men in Zweden en ook in ons land op een aantal plaatsen een aanmerkelijke verbetering in de consistentie der boter heeft weten te brengen door het zuren bij vrij lage temperatuur te doen plaats hebben en dus de room gedurende langen tijd aan een lagen warmtegraad bloot te stellen. Bijna overal waar men de zoogenaamde koude zuring heeft ingevoerd kon men een verbetering van de consistentie der boter waarnemen, zonder dat de kwaliteit daarvan in andere opzichten achteruit ging.

Uit de boterkeuringen in dit gewest kon de heer Huisman een gevolgtrekking maken, die geheel in dezelfde richting wijst.

In Friesland heeft men een aantal jaren geleden proeven genomen over het aanwenden van zeer lage temperaturen op den room gedurende een klein aantal uren, maar daarbij werd zoo goed als geen invloed op de consistentie der boter waargenomen. Uit een ander volgt, dat het niet zoo zeer op een zeer lagen temperatuur als wel op het laten inwerken op den room van vrij lage temperaturen gedurende een groot aantal uren aankomt.

* * *

Ik kom thans aan de bespreking van het punt: uniformiteit en de hoedanigheid der Nederlandsche boter. Daarbij kan onderscheiden worden 1°. uniformiteit van het product der verschillende fabrieken op een gegeven oogenblik en 2°. uniformiteit van het product van éénzelfde fabriek gedurende het geheele jaar.

Uniformiteit van het product der verschillende fabrieken op een gegeven oogenblik zal wel nooit geheel bereikt kunnen worden in een land als het onze, dat uit zooveel verschillende grondsoorten is samengesteld. Maar toch zal in deze richting eene groote verbetering gekomen zijn, wanneer alle handkrachtzuivelfabrieken door goed ingerichte stoombedrijven vervangen zijn, wanneer overal de leiding aan bekwame beheerders en de werkzaamheden aan personeel, dat voor zijn taak berekend is, is opgedragen. Het verbouwen of samenvoegen van de bestaande handkrachtbedrijven tot stoomzuivelfabrieken, hetgeen op 't oogenblik in het Zuiden des lands, in het bijzonder in Limburg, al op groote schaal geschiedt, en het zorgen voor een goede opleiding van personeel van zuivelfabrieken acht ik de maatregelen die tot meerdere uniformiteit van het product der verschillende fabrieken kunnen leiden.

Uniformiteit van het product van eenzelfde fabriek gedurende het geheele jaar is beter bereikbaar dan het voorgaande, maar om er toe te geraken is vooral goed ontwikkeld personeel noodig, dat niet machinaal het opgedragen werk verricht, maar daarover nadenkt en het, zoo de omstandigheden het eischen, uitvoert. In verband hiermede zou ik willen herinneren aan 't groote nut van het goed bijhouden eener technische boekhouding, d. i. het aantekenen van de omstandigheden, waaronder de verschillende werkzaamheden ledere dag verricht zijn. Men hoort vaak de opmerking maken, dat het onmogelijk is het regelmatig verzamelen dier gegevens van het personeel gedaan te krijgen. Wanneer een beheerder begint met het zelf gedurende eenigen tijd te doen en dan aan de leden van zijn personeel doet zien, dat het iets is, dat inderdaad nut kan afwerpen en geen vermeerdering van werkzaamheden zonder zin, dan zal de invoering eener goede technische boekhouding nog wel wat medevallen.

Ik wensch hierbij nog even de aandacht te vestigen op een zaak, waarop tot nog toe veel te weinig gelet is, namelijk op den zuurheidsgraad van den karnrijpen room. Bijna overal wordt die zuurheidsgraad door den botermaker en den beheerder uitsluitend, naar het uiterlijk van den room, den smaak en den geur beoordeeld, terwijl van een zuiver meten van den zuurheidsgraad, bijv. met behulp van den zuurheidsmeter van Dornic, niets komt. Op grond van verschillende mededeelingen van gebruikers van zoodanigen zuurheidsmeter van Dornic, geloof ik te mogen zeggen, dat kleine verschillen in zuurheidsgraad van den karnrijpen room vrij belangrijke verschillen in kwaliteit der boter kunnen opleveren, dat die kleine verschillen moeilijk door smaak, reuk of uiterlijke beschouwing kunnen worden waargenomen en ten slotte, dat in heel veel gevallen de kwaliteit der boter te wenschen overlaat door een te hoogen zuurheidsgraad van den room. Omtrent dit laatste punt heb ik alleen maar ervaring in een streek als mijn ambtsgebied; of het elders ook opgaat kan ik niet beslissen.

* * *

Hiermede ben ik gekomen aan het einde van mijn lezing. Wel is waar heb ik uitsluitend over fabriekmatige boterbereiding en niet over fabriekmatige kaasbereiding gesproken, maar daar ik sinds jaren in mijn ambtsgebied zoo goed als niet meer in aanraking ben geweest met de practijk der kaasmakerij, past het aan mij niet om in deze bijeenkomst als voorlichter in zake verbeteringen voor de naaste toekomst te gaan optreden. Alleen wil ik er even op wijzen, dat ik herhaaldelijk in Overijssel in staat was op te merken, dat de kwaliteit der gebruikte melk een overwegenden invloed op den uitslag der kaasmakerij heeft en dat slechte, onzindelijke melk daarbij absoluut onbruikbaar is. Op verschillende zuivelfabrieken in mijn ambtsgebied en ook op meerdere boerderijen heeft men getracht de kaasmakerij in te voeren en alleen in die streken, waar men als regel groepstallen en weinig potstallen heeft, dus daar waar de behandeling der melk uit den aard der zaak zindelijker is, heeft men goede resultaten gekregen. Daar waar aan fabriekmatige kaasbereiding gedaan wordt geldt het dus in nog sterker mate dan bij de fabriekmatige boterbereiding, dat uitsluitend zindelijk gewonnen en behandelde melk een goed product kon opleveren.

Wanneer ik hetgeen ik in deze lezing gezegd heb in het kort wil samenvatten, dan zou ik op de vraag „Welke maatregelen zijn in de naaste toekomst ter verbetering van de zuivelbereiding te nemen”, de volgende antwoorden willen geven:⁸⁾

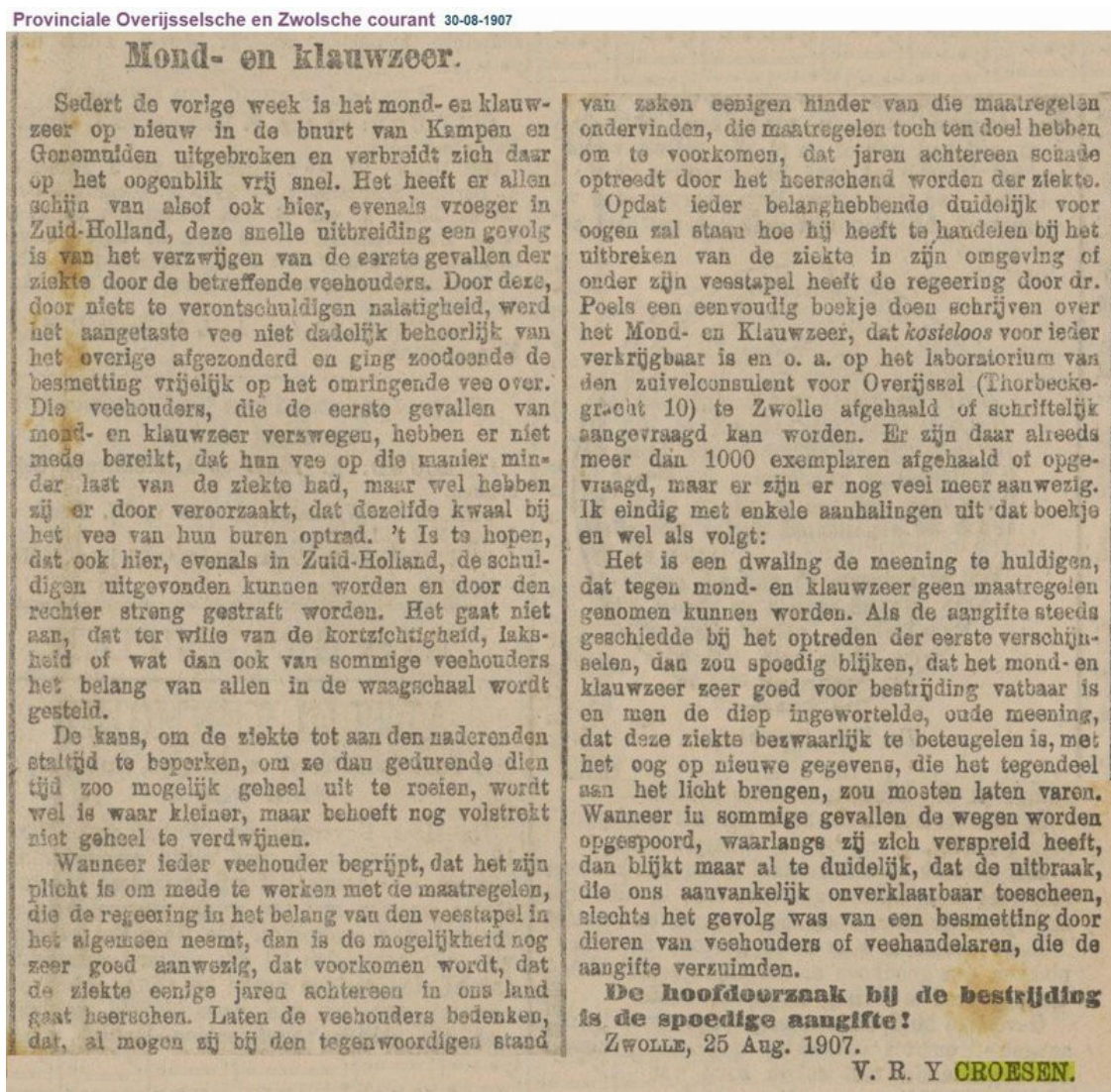
- 1) Moet zoo streng mogelijk toegezien worden op de hoedanigheid der ingeleverde melk en aan de veehouders, die onzindelijke, dus minderwaardige melk leveren duidelijk

⁸ Deze conclusies vermeldden, wij reeds in het korte verslag der vergadering van den F.N.Z., opgenomen in ons nummer van gisteren. Red.

- gemaakt worden hoe zij hebben te handelen om tot het leveren van betere melk te komen. Wellicht verdient het op den duur ook aanbeveling een kwaliteitsbetaling der melk, zooals die thans reeds hier en daar plaats heeft, algemeen door te voeren;
- 2) Moet gestreefd worden naar een goede opleiding van het personeel onzer zuivelfabrieken en naar onderscheidingsteekens (diploma's) van hen, die inderdaad een goede opleiding genoten. In dit opzicht kunnen de examens, die de FNZ. zal afnemen al reeds veel ten goede uitwerken. Goede opleiding en theoretische kennis zal in alle opzichten aan het te vervaardigen product, maar vooral ook aan de uniformiteit daarvan ten goede komen. Wanneer men echter hogere eischen aan het personeel wil gaan stellen, dan zal men in heel veel streken moeten beginnen met hogere loonen te gaan geven;
 - 3) Moet door het laten inwerken van vrij lage temperaturen gedurende een groot aantal uren op den room gestreefd worden naar een betere consistentie van onze Nederlandse boter.

POZC 1907-08-30

Knipsel: Croesen over voorkomen verspreiding MKZ uitbraak – pasteurisatie

BCGO: Lezing Croesen over '*Het vochtgehalte der boter*'.

DEVENTER – Heden werd te Deventer de algemeene vergadering van de vereeniging „Bo-tercontrôlestation Gelderland—Overijssel" gehouden. Door den heer Y. E. Y. Croesen, zuivelconsulent voor Overijssel, werd daarbij een lezing gehouden over het vochtgehalte der boter. "Wij zijn in de gelegenheid gesteld de hoofdinhoud daarvan reeds thans te vermelden. Op de vergadering komen wij nader terug. Sedert eenigen tijd is de kwestie van het vochtgehalte der boter een punt van veel beteekenis geworden, hetgeen hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan het feit, dat verschillende buitenlandsche staten er toe overgegaan zijn een maximum grens voor het vochtgehalte der boter vast te stellen. Yoor de landen, waarheen Nederland zijn boter voornamelijk exporteert, luiden die grenzen als volgt: Engeland 16 pet. vocht, zoowel in gezouten als ongezouten boter; Duitschland 16 pet. vocht in gezouten en 18 pet. in ongezouten boter; Belgie 18 pet. vocht, melksuiker en kaasstof, zoowel in gezouten als onge-zouten boter. De Nederlandsche rijksmerkboter, die tegenwoordig allerwege het grootste ver-trouwen bezit, moet, wil zij niet met den buitenlandschen strafrechter herhaaldelijk in aanra-king komen en zodoende opnieuw haar reputatie verliezen, voldoen aan de hierboven ge-noemde eischen. Nu hebben zich in Engeland al meermalen gevallen voorgedaan, waarbij bleek dat Nederlandsche rijksmerkboter een vochtgehalte hooger dan 16 pet. vertoonde en dus volgens de bepalingen der Engelsche wet als vervalscht moest worden beschouwd. Gelukkig staat Nederland in dit opzicht niet alleen, ook bij Deensche boter werd in den laatsten tijd meer dan eens een te hoog vochtgehalte geconstateerd. Tot nog toe hebben de Engelsche auto-riteiten zich tegen die overtredingen zeer welwillend getoond en er zich gewoonlijk toe be-paald de regeeringen der betrokken landen op die feiten te wijzen, hopende dat aldus in de landen, waar de boter in kwestie geproduceerd werd, afdoende maatregelen genomen zouden worden tegen een te hoog vochtgehalte. Het is echter bekend, dat die waarschuwendende houding binnenkort verlaten en krachtadiger tegen boter met te hoog vochtgehalte opgetreden zal worden. De Nederlandsche regeering heeft thans gemeend, dat de tijd gekomen is om zooda-nige maatregelen te nemen, dat voorkomen wordt, dat het rijksbotermerk voorkomt op boter, die niet voldoen kan aan de bepalingen der buitenlandsche boterwetgevingen en bij ministeri-eel schrijven van 1 November 1907 is bepaald, dat de gesubsidieerde botercontrolestations aan hun aangeslotenen de eisch hebben te stellen, dat zij geen boter mogen produceeren, het-zij gezouten of ongezouten, met een vochtgehalte hooger dan 16 pet. De aangeslotenen bij de verschillende botercontrolestations hebben aan dezen eisch te voldoen, willen zij gerechtigd blijven tot het gebruik van het rijksmerk op de boter. Op grond van de gegevens, die men tot nog toe bezit over het vochtgehalte in de boter van Geldersch-Overijsselsche boterfabrieken, meende het bestuur, dat een gedeelte der aangeslotenen bij het B. C. G.-O. zich zullen moeten inspannen om aan dezen nieuwen eisch ten aanzien van het watergehalte te voldoen en daar-om werd aan mij opgedragen een beschou wing te houden over de maatregelen, die genomen kunnen worden tegen een te hoog vochtgehalte in de boter. Dat liet vochtgehalte der boter op het oog blik een brandende kwestie is. blijkt wel uit het groote aantal publicaties, dat daar-over in den laatsten tijd zoowel hier als in het buitenland, met name in Denemarken, versche-nen is. Belanghebbenden wijs ik op:

1°. De verschillende vertalingen van de artikels uit het Deensche vakblad Maelkeritidende, voorkomende in het Nederl. Weekblad voor Zuivelbereiding en Veeteelt van 30 Oct., 6, 13 en 20 Nov. 1906; 2°. het artikel over „watergehalte der boter" van den heer J. Mesdag, voorkomende in het Ned. Weekbl. voor Zuivelber. en Veeteelt van 27 Nov. 1906; 3°. Het rapport

van de commissie, aangewezen door de Friesche Coöperatieve Zuivelexportvereemging, om gegevens te verzamelen omtrent de oorzaken van een hoog vochtgehalte in de boter. Dit rapport is te vinden in het Officieel Orgaan van den F. N. Z. van 15 en 22 April 1907; 4°. Het rapport door den heer H. B. Hylkema op het derde internationale zuivelcongres in Den Haag uitgebracht over het vraagpunt „oorzaken die het watergehalte in de boter beheerschen.” 5°. Ten slotte meen ik te mogen wijzen op de circulaire betreffende het vochtgehalte der boter, die door de commissie van toezicht op het B. C. G. O. einde November 1906 aan de aangeslotenen is toegezonden. Exemplaren daarvan zijn op aanvraag nog steeds bij den secretaris van het B. C. G. O. verkrijgbaar, terwijl de daarin voorkomende raadgevingen ook overgenomen zijn in het jaarverslag van ons station over 1906. Komende tot de eigenlijke bespreking van de oorzaken van een te hoog vochtgehalte, zou ik dan het volgende willen opmerken. A. Het karnen dient zoodanig te geschieden, dat bij den afloop van het karnproces de boter nog den juiste korrelvorm bezit. Die juiste korrelvorm, waarbij ik denk aan fijne, hoekige boterklompjes, gaat verloren door overkarnen, waartoe een te hooge temperatuur, te snelle gang van den pols en te hoog vetgehalte van den room zoo licht aanleiding geven. Ten aanzien van de karn temperatuur kan niet genoeg aangedrongen worden op den laagst mogelijken warmtegraad, ook al duurt het karnen daardoor iets langer. Het beste criterium of de karn temperatuur goed is heeft men in een nauwkeurig waarnemen van de begin- en eindtemperatuur van het karnproces. Neemt men daarbij een temperatuurstijging waar, belangrijk minder dan 2° C., dan wijst dit erop, dat de beginkarn temperatuur te hoog was. Is daarentegen de temperatuurstijging belangrijk meer dan 2° C. dan wijst dit gewoonlijk op te snelle omdraaiing van den pols of van den karn. Bij een Holsteinsche karn van middelmatige grootte, d. i. van circa 200 L. karnvermogen, moet de omdraaiingssnelheid van den pols ongeveer 130 toeren per minuut zijn. Ten aanzien van het vetgehalte van den room zij opgemerkt, dat het verkamen van room met een vetgehalte boven 20 a 22 pet. in een Holsteinsche karn geen aanbeveling verdient. Dit vetgehalte van den room wordt in den herfst ook bij een vrij groot roomprocent spoedig bereikt. Gebruikt men in plaats van een Holsteinsche karn een z.g. gecombineerde karnkneder, dan kan het vetgehalte van den room zonder bezwaar hooger zijn. Het karnen van een fijne korrel verdient met het oog op het vochtgehalte veel aanbeveling. Zoowel in de publicatie van den heer Mesdag als in die van de Friesche Coöperatieve Zuivelexportvereening worden resultaten van proefnemingen aangehaald, waarbij men bij grof en fijn karnen uit denzelfden room boter met verschillend vochtgehalte kreeg en wel bij fijn karnen het laagste vochtgehalte. B. Het karnen en ook de voorafgaande behandeling van den room dienen zoo te geschieden, dat de boterkorrels zoo mogelijk bij den afloop van het karnproces en in ieder geval bij den aanvang van het kneden een goede consistentie hebben. Onvoldoende stevigheid komt in de zomermaanden vaak voor; in den winter en herfst daarentegen kan het wel eens gebeuren dat de boter te hard is. In verband met het laatste wensch ik te waarschuwen tegen boterwaschwasser, dat kouder is dan den room bij den aanvang van het karnen. Onvoldoende stevigheid der boterkorrels heeft een hoogst nadeeligen invloed op het vochtgehalte der boter; het in de boterkorrels aanwezige vocht zal dan bij kneden niet verwijderd worden, terwijl het los aanhangende vocht veel kans heeft in de boter te worden ingekneed. Als oorzaken van onvoldoende stevigheid der boterkorrels meen ik al weer te moeten wijzen op te hooge karn temperatuur, te snellen gang van den pols of den karn, te hooge zurhigtemperatuur. Het laatste is vooral nadeelig indien de karnrijpen room dan niet gedurende eenige uren voor den aanvang van het karnen op of beneden karn temperatuur gehouden wordt. De practijk heeft in den laatsten tijd duidelijk uitgewezen, dat de z.g. koude zuring, waarbij een matig lage temperatuur gedurende langen tijd op den room inwerkt, den meest gunstigen invloed op de consistentie der boter heeft. Met betrekking tot de gecom-

bineerde karnkneders zij hier opgemerkt, dat de aanvangstemperatuur van het karnen daarbij zonder bezwaar voor de consistentie van de boterkorrels wat hooger kan zijn dan bij de Holsteinsche karn. Wanneer de boterkorrels bij het eindigen van het karnproces iets te week zijn, maar overigens een goeden vorm hebben, dan kan men bij voorzichtig uithalen van de boterkorrels uit den karn en bij gebruik van waschwat van de gewenschte temperatuur er nog zorg voor dragen, dat de boter alsnog een behoorlijke consistentie om werkelijk uitgekneet te kunnen worden, erlangt. Daarbij wijs ik er op dat een kort verblijf in zeer koud waschwat minder aanbeveling verdient, dan een langer verblijf in waschwat van 12 a 15 0 C. en dat het vermengen van stukjes ijs door de boter, wanneer deze in het waschwat ligt, afkeurenswaardig is. C. Bij liet kneden moet de boter, zooals reeds gezegd, vooral niet te slap en verder ook niet te hard zijn. Dit geldt niet alleen voor de eerste, maar ook voor de tweede kneding. In het tijdsverloop tusschen beide moet de boter dus bij voldoende lage temperatuur, maar ook weer niet bij te lage temperatuur bewaard worden. Terloops zij hier opgemerkt, dat de boter in den tijd tusschen de eerste en tweede kneding in rollen of stukken naast elkaar geplaatst moet worden met voldoende tusschenruimte en dat opeenhoopen van die stukken in de boterbakken verkeerd is; verder, dat het tijdsverloop tusschen de eerste en tweede kneding vooral niet korter dan 4 a 5 uur mag zijn, dat bij het gebruik van een Holsteinsche karn en gewonen kneder het direct afwerken van de boter altijd aanleiding geeft tot een hoog vochtgehalte en dat men vaak ook ongezoeten boter met succes in tweemaal af kneed, daarbij 12 uur of langer tusschen de eerste en tweede kneding wachtende. Bij menigen kneder kan het vocht tijdens het kneden niet goed afloopen, hetzij door onvoldoende tafelhelling of te weinig afloopopeningen of ook wel door te groote omdraaiingssnelheid van de kneedtafel. Een vast door de boter heen kneden van het vocht, in plaats van het uitkneden daarvan is dan het gevolg. Ook een te kleine diameter van den kneder kan in deze schuld hebben. Terwijl een gedeelte van de aangesloten nimmer met een te hoog vochtgehalte te sukkelen heeft, moeten anderen daartegen een voortdurenden strijd voeren en niet altijd met even gelukkigen uitslag. In het bijzonder voor dien laatsten groep van aangesloten, maar verder ook in het algemeen is het wenschelijk dat voor de beheerders onzer zuivelfabrieken de gelegenheid geopend wordt dagelijks kennis te nemen van het vochtgehalte hunner boter. Wanneer regelmatig aantekening gehouden wordt van de wijze van bereiden der boter en het vochtgehalte nagegaan kan worden van de op verschillende manieren bereide boter, zal ieder beheerder op die wijze langzamerhand het vochtgehalte zijner boter volkomen kunnen leeren beheerschen. Eenigen tijd geleden nu heeft men o. a. in het Nederl. Weekblad voor Zuivelbereiding en Vee-teelt (zie het no. van 23 April 1907) gewezen op een hoogst eenvoudige en tevens zeer nauwkeurige methode van vochtbepaling in boter, die in korten tijd en met weinig hulpmiddelen uitgevoerd kan worden. Ik bedoel de methode Droop, waarvan door verschillende personen in ons land, o. a. de heeren Breeu uit Deventer en Mesdag uit Leeuwarden aangetoond is, dat zij goed overeenstemmende resultaten met de gewichts-analyse bij indroging op puimsteen geeft. De aanschaffingskosten der verschillende hulpmiddelen bedragen ongeveer f 70. Op enkele fabrieken in onze provincies is deze onderzoekingsmethode bereids met vrucht in gebruik genomen. De heer Yan der Burg en ik stellen ons voor om voor beheerders van zuivelfabrieken uit ons ambtsgebied de gelegenheid te openen zich in deze methode van vochtbepaling in boter in onze resp. laboratoria te komen bekwamen. Ik meen er ten sterkste op te moeten aandringen dat de beheerders en eigenaars van aangesloten zuivelfabrieken zooveel mogelijk zich gaan inrichten voor een regelmatig onderzoek der boter op vochtgehalte, omdat men daardoor alleen in staat zal geraken regelmatig het vochtgehalte zijner boter te beheerschen en een product te leveren, dat niet met den buitenlandschen strafrechter in aanraking komt en den goeden naam van onze boter in gevaar brengt. Y. E. Y. CEOESEN.

Verslag verg. FNZ – Croesen over 'FNZ-cursussen / examens'

Te Utrecht is gister onder presidium van baron Collot d'Escury van Kloosterzande de algemeene vergadering gehouden van den F. N. Zuivelbond. De Voorzitter bracht in zijn openingswoord dank aan allen, die tot het welslagen van het congres en de tentoonstelling in 1907 hebben medegewerkt, in de voornaamste plaats aan den secretaris van den F. N. Z., den heer Posthuma, die de ziel was der tentoonstelling. De Hollandsche Maatschappij van Landbouw heeft aan den heer Posthuma, het secretariaat der maatschappij aangeboden. Hij heeft echter bedankt in onderling overleg met het bestuur, omdat het secretariaat van den F. N. Z. den geheelen mensch eischt. De begroting voor 1908 werd vastgesteld. Als buitengewone leden werden aangenomen de lieeren mr. E. M. Meijers te Amsterdam en dr. A. Mulder te Assen. Als bestuursleden werden herkozen de heeren K. J. A. G. baron Collot d'Escury te Kloosterzande en Tj. Kuperus te Grouw. Daarna kwam in behandeling het rapport der examen-commissie, bestaande uit de heeren Tj. Kuperus, V. R. Y. Croesen, J. J. C. Ament en F. E. Posthuma. Zij komt in haar rapport tot het besluit, dat vanwege den F. N. Z. gelegenheid moet worden gegeven tot het verkrijgen van diploma's van bekwaamheid voor de verschillende betrekkingen in zuivelfabrieken en dat deze diploma's uniform moeten zijn en niet verschillende graden moeten vermelden. Voorgesteld wordt in het rapport verder examens te doen afnemen voor assistent-beheerder, botermaken, kaasmaken, hoofdwerkman, centrifugist en melkcontroleur en te bepalen, dat aan de examens slechts personen kunnen deelnemen, die gedurende den vastgestelden tijd practisch werkzaam waren. Na eenige besprekingen werd besloten, dat er van wege den F. N. Z. gelegenheid zal worden gegeven te verwerven diploma's van bekwaamheid voor verschillende betrekkingen in het zuivelbedrijf na afgelegd examen. Met de bespreking van het rapport voortgaande, maakte de afgevaardigde van den Frieschen Bond bezwaar tegen de in het rapport gestelde eischen van assistent-beheerder. Hij stelde voor deze betrekking in het program te schrappen. De heer Kuperus, lid der commissie, gaf nader de gronden aan, op welke men ook een examen voor assistent-beheerder wil instellen. Volgens de commissie was dit met het oog op de toestanden van het geheele land buiten Friesland noodig, ook om aan de kleine fabrieken geschikte directeuren te geven. Van een in-concurrentie-treding met de rijkszuivelschool, wat de opleiding betreft, is geen sprake. De lieer Posthuma verduidelijkte nog eens de bedoelingen der commissie. Het voorstel van de examencommissie om voor de verschillenden te voren in het rapport genoemde betrekkingen een examen in te stellen, werd daarna met op één na algemeene stemmen aangenomen. Er zal dus ook voor assistent-beheerder examen afgenomen, worden. Aan de examens zullen slechts personen kunnen deelnemen, die gedurende den vastgestelden tijd practisch werkzaam waren; om aan de examens te mogen meedoen, moet men den leeftijd van 18 jaar bereikt hebben, uitgezonderd voor assistentbeheerder, waarvoor de leeftijd van toelating gesteld werd op 20 jaar. Na nog eenige besprekingen vereenigde de vergadering zich met de in het rapport der commissie voor de verschillende betrekkingen gestelde eischen. Van de personen, die deelnemen aan 't examen voor assistent-beheerder, zal bovendien nog gevergd worden, dat zij een practische methode van boekhouden kunnen toepassen. Zonder hoofdelijke stemming werd vervolgens het geheele programma der examen-commissie aangenomen. Daarna ging de vergadering uiteen. —

Landbouwlezing Croesen: voordeel coöp. zuivelfabrieken

OLST, 20 Dec. Gisteravond hield in het stationskoffiehuis de heer Croesen alt Zwolle, zuivelconsulent voor deze provincie, lens leslog over het voor en tegen van eens Onderlinge Zuivelfabriek, ook voor deze plaats«. Nadat ds heer Schallaa, voorzitter der Landbouwverenig-
tug alhier, in zijn opslnsgewoord er op gewaraa had, dat desa byeenkemEt wat belegd naar
aanleiding van eens vraag uit do vraagbas, In eens vorige vergaderlrg ter sprake gebrakt, ver-
kreeg de spreker bes woord. Hij begon mal te verklaren dat bij, als provinciaal ambtenaar, on-
zijdig stond tegenover de luk : wal ls beter, moe onderlinge of eens particuliere zuivelfabriek
f Voer zijn persoon moest bij eiah meer voor de eerste aitepreksa. Allereerst behandelt hij do
voordeeleu eeser fabriek, om daarna do nadeslso ook In 't licht te stellen.

Onder de voordeelen behoorde dan wel in de eerste plaats : kat verwerken der melk op de fa-
briek, waardoor een* hoogere opbrengst van tater verkregen werd dan op d* boerderij. 100 L.
melk op de fabriek verwerkt, con een grooler aantal pandco boter opleveren dan op de boerde-
rij. Hierbij besprak bij de maahtuale ostroolnere, het eerschil trileken hemd. en stoomeentrita-
ge, het honger vetoshops der ondermelk van de eerste en het sneller voortdraafee van de twee-
de.

Op eens fabriek kou de gesnorde room beter uitkarnen, terwijl op een goed Ingerichte fabriek
gemiddeld betere boter gemaakt werd dan op Leas boeiderij. Hij riooldo Denemarken aan als
voorbeeld van betere fitbrleksbotsr beven de andere ecort.

Waar uit oor land 81,000,000 B.Q. naar het bollenland verzonden werd, hadden de prijzen
doorvatá eens terugwerkende kracht op de binnenla:adeabe markt. De vraag op de wereld-
markt was: goede boter In gesels hoeveelheden van gelijk matige kwaliteit. Opmerkelijk was
het, dat In de gasdo laodb3awslrekes van Frfevland de eerste hnterfabrlekso waren opgse,ahl.
Sas voordeel der fabrlekea was ook, dat op loselfde manier alle welk verwerkt wordt. In dele
eireken zou het gsbearsa, dat op den duur de aanvoer van boeren• boter vermindert. De koop-
ere hebben er minder belarg bij, de concurrentie wordt minder. Fabrle ken zijn niet gebonden
aan plooiien van verkoop, snaak de bosren telt. Ia de laatste 16 i 20 jaren had de land-
bouw-wetenschap veel geleerd, ook op het gebied der boterbsrldfog. Waar botergebreken
eiah door bootsdis voordeden en hardnekkig op. treden, kon op de boerderij daaraan geen eind
gemaakt worden. Op de fabriek wel, door bet psetvarleereea van de room. Kun men la het
bahcolood een grief tegen anti boter aanvoeres,
dan was het : gebrek aan stevigheid In don zomer.

Op do fabriek werd dit gebrek verholpen door de wijze van roomuren voor eievigheid. Daar
heeft men venehlllende lokrlttetten ervoor breohlk baar. Wilde men dit ook doen op de boer-
derij. 6el zou teveel koeten. In eens trbrltk profiteert men al die roordeelen. Bekwame vaklui
loonen wel do kosten van oprichting en inen voldoet mis do eleahea van den groothandel. Wat
do ondeelau betrof, spreker nuemde, dat wel eens werd betoogd, dat vrouwen er meléJee op
do boerderij minder werk kregen, da/ te daardoor een lui leventje begonnen, meer om mooie
hoeden, Otikje@ sa llntjee dachten en haar leven daardoor hooger oproerden. Hij stelde daar
tngeoorer, dat het leven In de laatste jaren zoo audere te geworden, dat enne vrouw of mehje
nu wel audere bezigheid vond.

Bon wider nadeel kou zijn de verspreiding van beemelteiljko ziekten door melk, op een fa-
briek aangevoerd. Dat kou eya. Maar door het paeteariseerev werden die siekteklemon weg-
genomen. niet alleen van moad• en klauwseer, maar ook van tu'.fj!ouloee. Beu derde nadeel
was het teruggeven r+,j afgeroomde melk vuur liet jonge vee; dam ecu tindeel voor den vee-

stapel. Dit bezwaar werd eerst gehoord in etreken, waar pas een fabriek kwam. Ook dit kan verholpen worden.

Vet in 't voor van jonge dieren te verelechte, maar de marter van voeren woont andere worden door aan de ondermelk en de afgeroomde melk wat toe te voegen en het vat uit de boter te vervangen door acne goedkoopere veteort. Men kon er ook voor nargeo, dat de ondermelk niet in zoo reereohlllenden smaak van roet en nnnr aan de jonge beesten gegeven werd. Uit de ervaringen in andere streken opgedaan, kon men hier profijt trekken. Za nu de vraag: bier ook eene onderlinge fabriek oprichten? Bier te al een@ particuliere ca in de buurt ook ceilge. DI& te een eerste kwestie. Waar een particuliere zaak om het voordeel te begonnen, heeft men gelijk. Maar zoo gaat het ook met coca onderlinge: het voordeel in eigen zak te laten vloeien. Het vertrouwen der aanvoerders bij de uitbetaling naar het vetgehalte te ta animo onderlinge ook grooter, daar hier geen sprake kan zijn van eigen belang. Een onder). fabriek kan den stoot geven aan verbetering van andere oederdeelen van het bedrijf als: verbetering vee stapel, aanknopen van voorartikelen, proeven nemen, aanschaffen van werkje@ op dit gebied, gemeen. ectirppelijke verkoop van eieren ene. Bamenwerkling war ook van beteekenle in ongunstige jaren voor den boer.

Als een gepen van een onder]. fabriek werd ook wel eens genoemd: het bijpassen, als de zaak ziet goed Ring. Was tift voor *enige jaren wet eens gebeurd, later is dit anders geworden. Dit hangt geuesl at van de etstuten, waarop de zaak berust, W-sten die goed en naar de omstandigheden ge. mrakt, waarin de deelnemers rerkoerea, dan be hoefde dat geen schrikbeeld te zijn. Tot soorer de lezing.

Van de gelegenheid om vragen te stellen, werd door eenigen gebruik «cmfiakt.

Hierna gaven ze der aanwezigen zich op dieln beginsel voor de oprichting eener Onderlinge Zalvelfabriek bier ter plaatse waren. In de r.e. vergadering la Jsnnari van de landbouwver• eeloglog Olet" wordt du zaak verder besproken.

Met een woord van dank aan spreker voor zijne duidelijke au eenvoudige lezing sloot de voorzitter deze vergaderlog.

1908

POZC 1908-01-21

Den-Ham Tijdens vergadering Landbouwvereniging

Lezing zuivelconsulent Croesen 'Veeverbetering en melkonderzoek'

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 21-01-1908

* DEN HAM, 17 Jan. In de hedenavond gehouden vergadering der landbouwvereniging Vroomshoop en omstreken, werd de rekening over 1907 vastgesteld met een saldo van f 85.66. Besloten werd, evenals zulks reeds jaren voor kunstmest geschiedt, ook voor gezamenlijke rekening veevoederartikelen aan te koopen, te beginnen nog dit jaar. — Na afloop der vergadering werd door den heer Croesen, zuivelconsulent, een leerzame voordracht gehouden over veeverbetering en melkonderzoek, die door een gemengd publiek van mannen en vrouwen met belangstelling werd gevolgd.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1908-02-07

Zuivelconsulent V. R. IJ. Croesen over 'stalverbetering'.

De *Overijsselsche Landbouw-Maatschappij* heeft in haar algemeene vergadering in December 1907 een post van honderd vijf en twintig gulden op de begroting geplaatst ter bestrijding van de uitgaven voor een in 1908 te houden wedstrijd tot verbetering van rundveestallen. Naar aanleiding van dit werkelijk belangrijke besluit zou ik het volgende willen opmerken.

In een groot deel van Overijssel treft men nog altijd de Twentsche of zoogenaamde potstallen aan. Het is een onmogelijkheid het vee daarin zindelijk te houden en als gevolg daarvan geraken bij het melken vele verontreinigingen in de melk. Laat men een glas, gemolken in zoodanigen stal gedurende een paar uur rustig staan, dan heeft zich op den bodem van het glas een laag vuil afgezet.

Deze manier is de eenvoudigste en beste wijze van beoordeelen of de melk al dan niet met voldoende zorg voor zindelijkheid gewonnen en bewaard is; zindelijk, goed gewonnen melk mag bij 2 uur rustig staan geen neerslag van vuil afzetten.

Uit de onzindelijke melk, zooals die in de potstallen verkregen wordt, kan onmogelijk eerste soort boter gemaakt worden, zelfs niet door de best ingerichte fabriek, laat staan dus in de vele, nog zeer onvoldoende en bekrompen zuivelfabrieken in Overijssel. En toch is het van zoo groot belang voor de landbouwers-veehouders, dat voor de boter uit de melk hunner koeien een zoo hoog mogelijken prijs bedongen worden kan, omdat tegenwoordig bijna alle producten van de boerderij en nog veel aangekochte krachtvoedermiddelen aan het vee opgevoerd en dus rentegevend gemaakt worden door omzetting in melk en boter.

Een der middelen nu om te komen tot een goeden boterprijs is deze dat men de vroeger doelmatige, maar thans verouderde potstallen gaat veranderen tot betere stalinrichtingen, waar de dieren goed schoon te houden zijn en waar zodoende ook zindelijke melk gewonnen kan worden. In heel veel gevallen kunnen belangrijke verbeteringen met vrij geringe kosten aangebracht worden, terwijl daartegenover bovendien directe geldelijke voordeelen staan als be-

tere gezondheidstoestand van het vee, waardoor hogere melkopbrengsten en hogere boterprijzen.

In de eerste plaats heeft men dan bij de verandering der potstallen zorg te dragen voor een ondoorlatende vloer in den stal, een iets verhoogde ligplaats voor de dieren en daarachter een grup of groep voor afvoer van de vloeibare en vaste mest. Voldoende luchtversching en voldoende licht zijn voorts twee zaken van wezenlijk belang, hoezeer de ouderwetsche boer in Overijssel zich ook daartegen en vooral tegen het laatste moge verzetten. In een stal, waar geen behoorlijke luchtversching werkzaam is, kunnen de dieren onmogelijk hun voedsel op de meest voordeelige manier verteeren en verwerken en kunnen zij evenmin de hoogst mogelijke melkopbrengst geven.

En in een stal waar het nooit goed licht is, waar steeds een vochtig halfduister heerscht, daar wordt nimmer de noodzakelijke zorg aan het schoonhouden van de dieren, de standplaatsen daarvoor en het melkgereedschap besteedt. Alles wat uit zoo'n stal naar buiten gehaald wordt kan in den waren zin des woords het daglicht niet velen, want alles blijkt dan in gruwelijke mate vervuild te zijn.

Heeft men bovengenoemde verbeteringen uitgevoerd en wordt dan verder voor goede strooiing en regelmatig verwijderen van de uitwerpselen uit den groep gezorgd, dan zal het vee zindelijk gehouden kunnen worden, dan zal zindelijk melken langzamerhand van zelf ingang vinden en dan zal de veehouder op den duur op velerlei wijze de goede gevolgen daarvan in zijn beurs gewaar worden.

Hoe kan men nu de veehouders en vooral de kleine veehouders en pachters er toe overhalen deze verbeteringen te gaan uitvoeren. In de eerste plaats kan veel bereikt worden door de menschen er toe te brengen elders te gaan zien hoeveel beter het wel kan dan bij ons. Landbouwlezingen zullen misschien wel eenigermate nuttig kunnen werken en medehelpen tot het ingang doen vinden van nieuwere inzichten op dat gebied, maar veel meer dan hooren helpt zien.

Er zijn enkele coöperatieve landbouwverenigingen en zuivelfabrieken in ons gewest, die jaarlijks een excursie van de veehouders uit hun omgeving organiseeren naar streken, waar op gebied van rundveefokkerij, stalinrichting, enz. iets te leeren valt en men behoeft in de buurt van genoemde vereenigingen tegenwoordig maar even rond te zien om de grooten verbeterden invloed, die daar van uitgaat, waar te nemen.

Laten de overige coöperatieve vereenigingen in Overijssel hun taak ook wat breeder gaan opvatten door niet uitsluitend naar een hooge melkprijs of een lagen prijs van de gezamenlijk aangekochte landbouwbenoedigheden te streven, maar laten zij ook een gedeelte van de betaalde geldelijke voordeelen afzonderen om de ontwikkeling van hun leden te bevorderen. Zoo'n excursie behoeft per deelnemer niet zoo extra veel te kosten en het daaraan besteede geld is waarlijk niet weggeworpen.

Een ander middel om te komen tot verbetering van de stalinrichting is het houden van wedstrijden voor rundveestallen. Dit is een methode van werken, die al reeds sedert 1900 in België, voornamelijk het Vlaamsche gedeelte, is toegepast en aldaar tot veel verbetering aanleiding gaf. In April 1907 heeft de afdeeling Doetinchem van de *Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw* deze zaak eveneens ter hand genomen. De regeling van dergelijke wedstrijden is ongeveer aldus.

De jury, gewoonlijk bestaande uit een veearts, een practisch veehouder en een landbouwleeraar of zuivelconsulent brengt in de maand April een bezoek aan de rundveestallen der deelnemers en geeft, in overleg met den veehouder, de verbeteringen aan, welke zij noodig en practisch uitvoerbaar acht. Is de veehouder huurder, dan wordt ook aan den eigenaar van den stal kennis gegeven van de veranderingen, welke de jury wenschelijk acht en bij hem op medewerking aangedrongen. In het najaar brengt de jury weer een bezoek, thans onaangekondigd, aan de veestallen, ten einde te beoordeelen in hoeverre aan haar wenschen is voldaan. Bij zijne beoordeeling hield de jury te Doetinchem rekening met volgende puntenschaal:

1. Gebouwen, ligging, verdeling, inrichting	10	punten.
2. Vloer	15	„
3. Zoldering	5	„
4. Ventilatie, verlichting, verwarming	35	„
5. Algemene reinheid van de stal en de dieren	35	„
6. Strooisel	<u>5</u>	„
7. Samen	100	„

Alleen zij die meer dan 65 punten behaalden konden te Doetinchem voor een prijs in aanmerking komen. In geen geval werd een premie toegekend, indien de in den stal aangebrachte veranderingen in een of andere richting (bijv. mestmakerij) nadeelen medebrachten, waartegen de ten opzichte van stalhygiene en zuivelbereiding behaalde voordeelen niet opwegen. Het totaal bedrag der premies bedroeg in bovengenoemde afd. der G.-O. Mij. v. L. f 125, terwijl een hogere premie dan f 25 niet werd toekend.

Ofschoon de wedstrijd te Doetinchem geëindigd is, verscheen dienaangaande nog geen rapport; de uitkomsten waren echter zeer bevredigend. Wat bij wedstrijden als deze zeer nuttig is, is dat ook de niet prijswinnaars toch in ieder geval in de aangebrachte verbeteringen een belooning voor hun moeite vinden.

Zooals aan het begin van dit artikel al reeds gezegd werd zal *Overijsselsche Landbouw Mij.* in 1908 ook ergens in de provincie een wedstrijd van rundveestallen gaan organiseren. Dit is echter allermint een rede voor landbouwverenigingen en coöperatieve zuivelfabrieken om een afwachtende houding aan te nemen. Er is in de provincie plaats voor meer dan een wedstrijd van dien aard, zelfs wel voor tien of twintig. De tijd nadert thans voor de coöperatieve zuivelfabrieken, waarin de rekening over het afgelopen jaar aan de algemeene vergadering aangeboden wordt en een bestemming aan het te weinig uitbetaalde, dus aan het voordeelig overschot, gegeven moet worden. Laat men dan daarbij op meerdere vergaderingen een bedrag van omstreeks f 125 afzonderen voor het houden van een wedstrijd van verbetering van rundveestallen.

Wanneer aan een matige fabriek de melk van ruim 600 koeien verwerkt werd, dan zou het bestemmen van f 125 voor bovengenoemde doel slechts een verminderde uitkeering van 20 cent per koe bedragen. Dat bedrag mogen de veehouders toch jaarlijks wel van de door de coöperatie behaalde voordeelen afzonderen om daarmee iets te doen wat op den duur ook weer ruimschoots de gemaakte uitgaven vergoed.

Zwolle, 25 Jan. 1908.

V. R. IJ. CROESEN.

Zuivelconsulent Croesen over contrôle op boerenboter.

Van de oprichting der botercontrolestations af is de controle der boerenboter een moeilijkheid geweest, die sedert dien nog steeds niet opgelost is. Onlangs nu is een „Vereeniging tot onderzoek van Nederlandsche boerenboter” opgericht en het is naar aanleiding daarvan dat ik hier iets meen te moeten zeggen.

De Nederlandsche botercontrole onder Rijkstoezicht (eenvoudigheidshalve gebruik ik hieronder verder slechts de letters B.C.R.) berust op het beginsel dat men, om met absolute zekerheid van een boter te kunnen zeggen, dat die onvervalscht is, daarvan niet alleen de samenstelling, maar ook de plaats en tijd van bereiden moet kennen en verder dat men in het bezit moet zijn van de onderzoekingsresultaten van terzelfder plaats en tijd onder toezicht bereidde boter.

In sommige tijden des jaars is de samenstelling van een groot deel der onvervalschte Nederlandsche boter z.g. abnormaal, waaronder dan verstaan wordt, dat de scheikundige eigenschappen dier boter vrijwel overeenstemmen met die van met vreemde vetten vermengde boter. Wanneer nu op een boterbereidplaats vrij regelmatig monster genomen wordt van de beslist onvervalschte boter, dan weet men ook welke samenstelling de in den handel voorkomende boter van die bereidingsplaats moet hebben, om op de naam van onvervalscht aanspraak te kunnen maken.

Het rijksmerk nu maakt mogelijk, dat van gecontroleerde boter altijd nagegaan kan worden de bereidingsplaats en tijd. Vondt men nu bij gecontroleerde boter uit den handel een abnormale samenstelling en was die niet aanwezig bij onder toezicht bereidde boter van denzelfden oorsprong en van denzelfden tijd, dan zou met zekerheid vervalsching aangetoond zijn. Terloops zij hier opgemerkt, dat zulks nog nooit geschied is, aangezien de onder controle bereidde boter nog nimmer vervalscht werd en het ook niet denkbaar is dat zoo'n geval zich zal voordoen.

Van het begin der B. C. R. af is het zoowel voor boerenboter als voor fabrieksboter mogelijk geweest zich onder controle te plaatsen. Alleen, de praktijk heeft geleerd, dat de controle der B. C. R. te omslachtig en te duur voor de boerderijen was, zoodat wel bijna alle fabrieken, maar slechts zeer weinig boerderijen tot de controle toetraden. Dit is zeer te bejammeren, te meer waar de hoeveelheid boerenboter in Nederland nog vrij groot is; in 1906 werd nog ruim 20½ miljoen K.G. gemaakt. Weliswaar komt er onder die boerenboter, voor zooverre men dat oppervlakkig beoordeelen kon, weinig vervalsching voor, maar doordat een zoo groote hoeveelheid boter eenige jaren geleden het rijksmerk niet droeg, was het nemen van bepaalde maatregelen in het belang van een reëelen handel niet mogelijk. Ik denk hier bijv. aan een verbod van uitvoer van ongecontroleerde boter, waardoor aan de boterknoeierij nog sneller een einde gemaakt zou zijn, dan thans het geval is.

Eenige jaren geleden gingen op verschillende plaatsen in den lande stemmen op naar een zoodanig uitvoerverbod en het was juist de groote hoeveelheid ongecontroleerde boerenboter, die de hinderpaal vormde, waarop alles afstuitte. Velen hebben zich toen bezig gehouden met de vraag hoe kunnen wij aansluiting der boerderijen bij de B. C. R. bevorderen; van den Haag uit werd zelfs onder de besturen der diverse botercontrole-stations een enquête gehouden, maar tot een goede oplossing kwam men niet. Overal kwam men tot de gevolgtrekking, dat

regelmatig bijhouden van een controle -boekhouding door de aangeslotenen voor de boerderijen bijna te omslachtig en dat het telkens weer bezoeken van de boerderijen door monsterne- mende controleurs te duur was, maar aan den anderen kant erkende men ook vrijwel alge- meen, dat deze maatregelen niet ter zijde gesteld konden worden, zonder de waarde der con- trole aanmerkelijk te verminderen.

En waar nu langzamerhand in het buitenland het vertrouwen in de Nederlandsche boter, dank zij de B. C. R., terug was gekeerd, daar mocht vooral niet gedacht worden aan verslapping der controle-bepalingen. Integendeel, waar onder de boerenboter veel meer zoogenaamde abnor- male boter voorkomt dan onder de fabrieksboter, zou het bezoek van de controleurs der B. C. R. op de boerderijen nog vaker moeten geschieden dan op de aangesloten fabrieken.

Enkele buitenlandsche verordeningen kwamen de moeilijkheden voor de boerenboter nog ver- meerderen. Zoo riep België een bepaling in het leven, waarbij de Nederlandsche abnormale boter, voor zooverre die het rijksmerk draagt, ongehinderd mag worden ingevoerd, terwijl den invoer van ongecontroleerde abnormale boter geheel verhinderd wordt. Onder deze omstan- digheden kwam ruim een jaar geleden een groep van personen bijeen om nog eens te beraad- slagen of er dan geen mogelijkheid bestond om een aparte controle voor boerenboter in het le- ven te roepen, die minder omslachtig en duur, doch dezelfde waarborgen gaf als de B.C.R.

Dit streven was alleszins begrijpelijk, maar doordat het uitging van en geleid werd door perso- nen, die uit den aard hunner betrekking enz. niet op de hoogte waren van de eigenaardige moeilijkheden, die zich voordoen bij het constateeren van botervervalsching, werden in de circulaires, die van dien groep van personen uitgingen, maatregelen voorgeslagen, waarvan onmogelijk eenig resultaat verwacht kon worden.

Van alle kanten kwam men dan ook tegen die voorgeslagen maatregelen op en weldra hoorde men van de heele beweging niets meer, zoodat het allen schijn had of ook deze poging mis- lukte. Onlangs is echter gebleken, dat door genoemde personen eene „*Vereeniging tot onder- zoek van Nederlandsche boerenboter*” is opgericht, terwijl door verspreiding van een circulai- re op aansluiting wordt aangedrongen. Uit deze circulaire is het niet duidelijk op te maken, hoe de controle zal werken.

Men kan er uit lezen, dat die controle op geheel dezelfde wijze wordt uitgeoefend als door de B.C.R., maar dan moeten de kosten ook even hoog zijn als bij de B.C.R. en dan verdient het voor ieder bereider van boerenboter meer aanbeveling zich bij de B.C.R. aan te sluiten, omdat hij dan tevens het gebruiksrecht van het Rijksmerk krijgt.

Waar het oprichten van een even scherp werkende, maar minder voordeelen biedende controle naast de B.C.R. geen zin zou hebben en ook maar slechts tot verwarring aanleiding zou geven, daar moet werkelijk geconcludeerd worden, dat de Vereeniging tot onderzoek van Nederland- sche boerenboter de controle op eenvoudige, maar veel minder afdoende wijze wil uitoefenen, maar daarentegen naar buiten dezelfde voordeelen wil garandeeren als de B.C.R. Men is zelfs zóóver gegaan van een merk in het leven te roepen, dat, evenals het Rijksmerk, op dun papier wordt afgedrukt en met behulp van een houten blok in de boter wordt geslagen.

Waar de zaken aldus staan, is het te bejammeren dat genoemde vereeniging, zij het dan ook te goeder trouw, zich aldus geconstitueerd heeft, dat zij zich voordoet als de evenknie van de B. C. R., maar in werkelijkheid minderwaardig is en daardoor bijdraagt tot begripsverwarring en ik kan niet nalaten de bereiders van boerenboter in onze provincie ernstig te waarschuwen te- gen deelneming aan genoemde vereeniging.

Of het dan beter is niets te doen voor de boerenboter? Ik geloof, dat maar weinigen zullen opkomen tegen de bewering, dat het beter is niets te doen, dan iets, waarvan men vooruit weet, dat het verkeerd is. En daarbij komt nog, dat de hoeveelheid boerenboter van jaar tot jaar belangrijk afneemt. In 1903 bedroeg, de totale productie van boerenboter in Nederland nog ruim 26 miljoen K.G., in 1906 nog maar 20½ miljoen K.G. En nu moge men verschillend denken over de verschillende bruikbaarheid voor bepaalde doeleinden van boerenboter en fabrieksboter, de tijdsomstandigheden dwingen nu eenmaal onverbiddelijk in de richting van boterfabrieken, al was het alleen maar door het steeds toenemende gebrek aan arbeidskrachten ten plattelande.

Zwolle, 9 Februari 1908.

V. R. IJ. CROESEN.

Zwolle: Afsluiting Cursus over Melkonderzoek.

De door den zuivelconsulent voor Overijssel, den heer V. R. IJ. Croesen, ten verzoeken van de afdeling „Ijsseloevers” der *Geld.-Overijs. Maatschappij van Landbouw* dezen winter hier gehouden cursus over melkonderzoek is Maandagavond geëindigd.

Zij werd door een tiental leerlingen getrouw gevolgd. Na een resumé van het verhandelde gegeven te hebben, daarbij op enkele punten nog eens speciaal den nadruk leggende, besprak de heer Croesen nog in het kort de verschillende in deze streek gebezigde stalinrichtingen en de daaraan klevende gebreken; in verband ook met de omstandigheid dat, dank zij het meerdere gebruik van hulpmeststoffen, ook op de zandgronden het rund niet meer voornamelijk gehouden wordt om de voor roggebouw benoodigde stalmest te bezorgen, maar integendeel de akkerbouw wordt gedreven ten behoeve van het rund, met het oog op de zuivelproductie. Ten slotte wees de heer Croesen er zijn leerlingen nog eens op hoe op de wereldmarkt niet; geneenheid den marktprijs bepaald, maar bij concurrerende producten uitsluitend de kwaliteit, van het product, en dat de meestwaardige boter alleen kan bereid worden uit de meestwaardige, oordeelkundig en zindelijk behandelde zuivere grondstof.

Namens het bestuur van de afd. Ijsseloevers sprak de voorzitter, mr. P. A. G. van Diggelen een woord van dank tot den zuivelconsulent voor de welwillendheid om aan het verzoek van het bestuur te hebben willen voldoen; daarbij de leerlingen er op wijzend, dat zij, nu zij dezen cursus gevolgd hebben, zich niet moesten inbeelden in hun moeilijk bedrijf voldoende gewaard te zijn voor den strijd, die hun op de wereldmarkt tegen zoovele concurrerende zuivelproducenten ook van andere landen wacht.

Met een woord van lof over den door de leerlingen betoonden ijver, uitte mr. v. D. den wensch dat zij integendeel in den afgelopen cursus een aanleiding en leiddraad zouden vinden om op den hier gewezen goeden weg voort te werken.

De leerlingen, wien een diploma als herinnering aan dezen cursus werd uitgereikt, boden den heer Croesen als aandenken aan de aangename uren onder zijn leiding doorgebracht en dankbaar voor het genoten onderricht een schoone vaas in antieken stijl aan.

Deventer Dagblad 1908-03-30

**Botercontrôle-station
(Gelderland—Overijssel.)**

— Wij laten hier volgen het rapport der Commissie voor het uitbrengen van een rapport over de pensionering van de ambtenaren van het B. C. G. O., bestaande uit de heeren W. Stork te Hengelo, K. Ensink te Vorden, H. A. Huender te Eibergen, S. C. Iest te Bathmen, W. J. Lugard te Terwolde en V. R. IJ. Croesen als rapporteur, welk rapport op de agenda voor de heden gehouden algemeene vergadering van het Botercontrôle-station (zie elders in dit blad) was gebracht.

De Commissie kwam 29 November 1907 en 13 Maart 1908 te Deventer samen en nam, na langdurige besprekingen, de volgende conclusies:

1e. Verzekering van alle ambtenaren is gewenscht en wel: a. Een ouderdomspensioen ingaande op 65-jarigen leeftijd voor den Directeur-Scheikundige en op 60-jarigen leeftijd voor de Controleurs. b. Een invaliditeitspensioen bij het ongeschikt worden tot waarneming der betrekking vóór genoemden leeftijd.

Aan het jaarverslag van den secretaris der Vereeniging, den heer V. R. Y. Croesen, dat heden wordt uitgebracht, is het volgende ontleend:

I. ORGANISATIE.

Statuten. Tweemaal in den loop van 1907 had eene Statutenwijziging plaats hoofdzakelijk in verband met de bepalingen betreffende het vochtgehalte der boter. Het laatst geschiedde zulks naar aanleiding van eene wijziging in de Algemeene Regelen voor de van Rijkswegen gesubsidieerde botercontrolestations. De maximumgrens van het vochtgehalte der boter werd daardoor zoowel bij de ongezoeten als bij de gezouten boter op 16 pct. gebracht. Op de gewijzigde Statuten werd de Kon. goedkeuring aangevraagd en verkregen.

Bestuur. In de periodieke vacatures werd door herverkiezing van de hh. mr. E. B. Bavinck ten Cate en H. R. Kingma voorzien. In de plaats van den heer C. P. Simonsz, die tusschentijds bedankt had, werd de heer J. B. Bolleman benoemd. Andere wijzigingen hadden er in het bestuur of de commissie van toezicht niet plaats.

Aangeslotenen. Onderstaand staatje geeft een overzicht van het aantal aangeslotenen en de hoeveelheid gecontroleerde boter sedert de oprichting. Daaruit volgt, dat wij ook over 1907 goed vooruit gingen.

Aantal aangesloten bij het	Hoeveelheid geproduceerde boter K.G.	Hoeveelheid gekochte boter K.G.
1903 44	2.711.777	—
1904 53	3.351.309	81.000
1905 76	5.136.343	159.372
1906 106	6.576.445	121.554
1907 123	8.519.774	385.108

Twee aangesloten melkinrichtingen bedankten in den loop van 1907; een fabriek werd wegens verlies van rechtspersoonlijkheid en een andere wegens herhaaldelijk te hoog vochtgehalte geschorst. Nadat de eerste fabriek wederom rechtspersoonlijkheid verkregen had en de andere haar geheele inrichting overeenkomstig de aanwijzingen van den zuivelconsulent harer provincie gewijzigd had, werden zij opnieuw toegelaten.

Ambtenaren. Het personeel van het B. C. G.-O. bleef bestaan uit Dr. A. G. Breen, directeur-scheikundige; J. A. Voskuil, assistent-scheikundige; J. A. Kres, botercontroleur; R. Thies, botercontroleur; S. J. IJsselstein, botercontroleur; G. Kuik, spoeljongen.

ZWOLLE, 16 April.

— In verband met de aanstelling van den **zuivelconsulent** tot provinciaal ambtenaar en het voornemen om de zuivelcommissie voor de provincie Overijssel te verkleinen, hebben de hh. **mr. W. J. baron van Dedem, G. J. Lugard, E. Jacobs, mr. E. B. Bavinck ten Cate, G. de Lange, H. A. Plegt, H. Lugtenberg, B. Berends Az. en J. B. Bolleman**, leden van genoemde commissie, hun ontslag als zoodanig gevraagd, welk ontslag door Gedep. Staten onzer provincie eervol is verleend.

De zuivelcommissie voor Overijssel bestaat thans uit de hh. **H. A. Plegt te Weerselo** en **mr. E. B. Bavinck ten Cate te Stad Almelo**, benoemd door den minister van landbouw, nijverheid en handel, **B. Berends Az.**, als lid van Gedep. Staten van Overijssel, **mr. W. J. baron van Dedem te Nieuwleusen** en **G. J. Lugard te Deventer**, benoemd door Gedep. Staten van Overijssel.

1909

POZC 1909-03-01

Knipsel: Ontslagaanvraag zuivelconsulent V.R.IJ. Croesen

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 01-03-1909

— De heer V. R. Y. Croesen heeft met ingang van 1 Juli ontslag aangevraagd als zuivelconsulent in deze provincie. Dit zal hem zeker op de meest eervolle wijze worden verleend, want de heer Croesen heeft die betrekking op uitnemende wijze vervuld.

Zijn groote belangstelling in het vak der zuivelbereiding en alles wat den landbouw raakt is bekend en heeft ook ongetwijfeld geleid tot de eervolle betrekking, hem opgedragen. Bij zulk een promotie kan natuurlijk niet anders volgen dan een gelukwensch, al is zijn vertrek voor onze gemeente een groot verlies. Talrijk waren de landbouwers uit den omtrek, die hem op markt-

dagen kwamen raadplegen, talrijk waren ook de adviezen, door anderen bij hem ingewonnen en door hem verstrekt. Meermalen waren wij in de gelegenheid zijn beschouwingen over onderwerpen van den dag onder de aandacht onzer lezers te brengen.

Ook met zijn landbouw-lezingen en met zijn zorg dat Nederland een goed figuur maakte op buitenlandsche landbouw-tentoonstellingen, heeft hij succes gehad.

De heer Croesen heeft zich mede verdienstelijk gemaakt als secretaris van de Vereeniging Botercontrôlestation Gelderland—Overijssel en als lid van den gemeenteraad alhier.

Deventer Dagblad 1909-02-16

§'s GRAVENHAGE, 16 Febr. 't Hoofdbestuur der Koninklijke Nederlandsche Landbouwvereening vergaderde heden onder voorzitterschap van Z. K. H. den Prins. De zuivelconsulent te Zwolle, de heer V. R. Y. Croesen, is tot secretaris der vereeniging benoemd. De eerste algemeene tentoonstelling wordt gehouden ten dage der opening van het Vredespaleis.

Dda 1909-05-05

Knipsel: dr. A. G. Breen benoemd tot zuivelconsulent Overijssel

[▲ naar 25 Jr dr Breen](#)

Deventer Dagblad 1909-05-05

— In verschillende bladen kwam gisteravond het bericht voor van de benoeming van dr. A. G. Breen, directeur scheikundige van het Botercontrolestation Gelderland-Overijssel alhier, door Ged. Staten van Overijssel tot provinciaal zuivelconsulent, ter standplaats Zwolle.

Gisteren bereikte ons deze tijding ook. Echter werd ons van de best-ingelichte zijde verzoekt, er nog geen melding van te maken, daar de benoeming nog volstrekt niet definitief was.

Op dit oogenblik is ze dit nog niet. Wel is het echter waarschijnlijk dat dr. Breen onze stad binnenkort zal verlaten wegens genoemde positie verandering.

Er zal aladan wederom een vacature ontstaan in onzen gemeenteraad, waarin reeds een zetel vacant is tengevolge van het overlijden van wijlen den heer G. A. IJssel de Schepper. Intusschen herinneren we er aan dat de heer Breen, zitting hebbende voor district II, tot de dezen zomer periodiek aftredende Raadsleden behoort.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 05-05-1909

— In de plaats van den heer V. R. Y. Croesen alhier, die, zooals men weet, wegens benoeming tot secretaris van de Koninklijke Nederlandsche Landbouw-vereeniging ontslag heeft gevraagd als zuivelconsulent van de provincie Overijssel, is heden door Gedep. Staten benoemd de heer dr. A. G. Breen te Deventer.

Deventer Dagblad 1909-07-10

— Tot directeur van het botercontrolestation Gelderland-Overijssel is voor den tijd van één jaar, met ingang van 1 Aug., benoemd, behoudens goedkeuring van den minister van Landbouw, Nijverheid en Handel, de heer A. Bear, technoloog te Arnhem. Tot secretaris is benoemd, behoudens gelijke goedkeuring, de heer dr. A. G. Breen.

Bij afscheid: Hulde aan den heer V. R. IJ. Croesen.

Hedenmiddag waren in de Buitensociëteit alhier een 25-tal personen bijeen, 't Gold de voorgenomen hulde aan den heer V. R. IJ. Croesen, gedurende bijna 10 jaar zuivelconsulent voor Overijssel, thans benoemd tot secretaris der Koninklijke Landbouwcommissie.

Men weet dat zich een commissie heeft gevormd om den heer Croesen bij zijn vertrek een bewijs van waardeering aan te bieden. Leden waren de hh. mr. E. B. Bavink ten Cate te Almelo, mr. W. J. baron van Dedem van de Rollocate te Nieuwleusen, jhr. G. J. J. J. Dommer van Poldersveldt te Ubbergen, H. J. E. van Heek te Enschede, W. Stork te Hengelo en mr. G. A. Lasonder Lzn. te Enschede.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 01-07-1909

— Er heeft zich een comité gevormd om den heer V. R. IJ. Croesen bij zijn vertrek uit onze provincie, waar hij als zuivelconsulent met zoveel ijver en kracht werkzaam was, eengeschenk aan te bieden en een album, bevattende de namen der gevers. De aanbieding is bepaald op Woensdag 14 Juli en zal plaats hebben in de Buitensociëteit alhier, waar na afloop den heer Croesen een lunch zal worden aangeboden.

Het comité van uitvoering bestaat uit de hh. mr. E. B. Bavink ten Cate te Almelo, mr. W. J. baron van Dedem van de Rollocate te Nieuwleusen, jhr. G. J. J. J. Dommer van Poldersveldt te Ubbergen, H. J. E. van Heek te Enschede, W. Stork te Hengelo en mr. G. A. Lasonder Lzn. te Enschede.

Hun oproeping had bijval gevonden bij zeer velen die op 't gebied van den landbouw en de zuivelbereiding in Overijssel, maar ook in Gelderland werkzaam zijn.

De heer *W. Stork* was door de commissie verzocht het woord te voeren en den heer Croesen te huldigen voor 't geen hij als zuivelconsulent en op ander gebied heeft gedaan.

Toen men zijn eervolle benoeming vernam ging er een juichkreet op over de gelukkige keuze, de welverdiende onderscheiding.

De vreugde was intusschen niet onvermengd, want men begreep dat men nu in eigen kring zijn voorlichting, zijn werkzaamheid zou missen.

Uit beide provinciën werd besloten hem te toonen dat men zijn werk op prijs stelt.

Zich daarop tot den heer Croesen wendende herinnerde de heer Stork wat er algemeen was gezegd bij zijn benoeming. Wat moet zoo'n man eigenlijk met zijn tijd doen? vroegen sommigen.

Men kende den benoemde niet. De werkring was niet afgebakend. Op de vraag, tot spr. gelicht, was 't antwoord: Hij zal 't eer te druk krijgen, dan verlegen met zijn tijd zijn. En zoo is 't gegaan.

Wat de heer Croesen gedaan had werd daarop in herinnering gebracht.

't Eerst werd gewezen op het werk ten behoeve van het *botercontrôle-station Gelderland-Overijssel*, met medewerking der landb.-maatschappijen in beide provinciën tot stand gebracht. Het ontwikkelt zich op voortreffelijke wijze en toont nog steeds, wat eigen initiatief vermag. Croesen is er de ziel van geweest.

Voorts was hij werkzaam bij het *centraal bureau voor melkonderzoek*, in 1906 tot stand gekomen en dat mede sterk vooruit is gegaan.

Dan heeft hij zich verdienstelijk gemaakt voor de veeverbeteringscommissie. Ook voor de ontwikkeling der stierenfokkerij heeft hij veel gedaan.

Van de *Overijss. Landbouw-Mij.* was hij adviseerend lid. Hij sprak meermalen in de afdelingen en mocht zich steeds in een reeks van toehoorders verheugen. Een en ander is voldoende om de algemeene hoogachting en erkentelijkheid te wettigen.

Spreker herinnerde daarop de zeer aangename samenwerking tusschen den heer Croesen en den rijkslandbouwleeraar Coenen, hier werkzaam toen Croesen benoemd werd. De hartelijke verstandhouding heeft veel tot stand gebracht en het was een gelukkig verschijnsel, dat de heer Croesen, die van den heer Coenen zooveel leerde en hoorde in 't belang van 't geen hem dienstig kon zijn, ook zijnerzijds aan den heer Wibbens, die den heer Coenen opvolgde, gaf wat hij zelf van zijn voorganger had ontvangen.

't Was geen gemakkelijke taak die den heer Croesen hier wachtte. Zijn ijver, zijn energie was groot, maar bovenal was te waardeeren de wijze daarop hij het werk aanvatte. Hij gaf zich geheel aan zijn ambt. Volharding en taai geduld deden hem succes en vertrouwen verwerven ook bij den eenvoudigen landbouwer, die tot hem kwam of tot wie hij zich wendde.

En niet alleen de eenvoudige landbouwers, ook de anderen deden niet te vergeefs een beroep op hulp. Al de prachtige zuivelfabrieken zijn niet op eenmaal tot stand gekomen. Croesen was steeds present, luisterde, gaf raad en wist de overtuiging te wekken dat zijn op onbaatzuchtige opvatting berustende raad goed was. Zoo verwierf hij vertrouwen en sympathie.

Wij danken hem veel. Wij waardeeren zijn persoon, zijn hoogstaand karakter.

De hooge onderscheiding, hem verleend, heeft allen aangenaam getroffen. Daarop wees spr. op hetgeen in een hoek van 't vertrek was geplaatst, nog niet aan 't oog blootgesteld.

Een zilveren theeservies met theetafel en 12 kopjes en schoteltjes en de bij een theetafel tegenwoordig onmisbare cosey.

Een sierlijk album is er bijgevoegd.

Het album in juchtleer gebonden, bevat op de eerste bladzijden een gecaligrapheerde opdracht, aan 't hoofd waarvan een landschapje in waterverf met de wapens van Zwolle en Overijssel; op de volgende bladzijden zijn de namen der gevers gecaligrapheerd. De opdracht luidt: „ Aan Victor IJsbrand Croesen, provinciaal zuivelconsulent voor Overijssel van 1 Februari 1900 tot 1 Juni 1909, bij zijn vertrek aangeboden als blijk van hulde en waardeering door, enz.” Daarop volgen de namen, plm. 120 in aantal, waaronder die der commissie.

Een levendig applaus volgde op de woorden van den heer Störk.

De heer Croesen dankte ontroerd voor het prachtige geschenk en de tot hem gerichte woorden. Allen te noemen met wien hij hier in deze 10 jaren omging en alles te vermelden wat hem aangenaam trof, was natuurlijk niet doenlijk.

't Eerst rees bij hem op de ontmoeting met den heer mr. W. J. baron van Dedem, voorzitter der zuivelcommissie. „Croesen, ga maar gewoon uw gang, werd hem toegevoegd en is er iets wat niet goed is dan zullen wij het wel eens bepraten.”

Dit vertrouwen was juist wat spr. noodig had. Die zelfstandigheid, die onafhankelijkheid zijn hem tot een spoorslag geweest om te doen wat gedaan moest worden. Veel ook had hij aan den heer Coenen te danken.

De welwillende tegemoetkoming, den nieuweling betoond, ondervond hij van allen.

Naast de ambtelijke verhouding stond steeds een vriendschappelijk verkeer, zoowel met den heer Lasonder, als met den heer Stork, als met den heer Ten Cate, als met zoo velen met wien hij in betrekking stond.

Hij herinnerde hierbij ook de hulp steeds van den heer De Leeuw ondervonden.

Het geschenk, dat zijn vrouw en hem zoo bijzonder aangenaam was, zou steeds de band van zijn verblijf alhier levendig houden.

Een gezellige lunch sloot de feestelijkheid.

1909-09-07 Deventer Dagblad / Koerier

DEVENTER, 7 September.

— In de hedenmiddag gehouden vergadering van den gemeenteraad

Een verzoek van dr. A. G. Breen, provinciaal zuivelconsulent voor Overijssel, te Zwolle, om een leslokaal met gratis vuur en licht voor hem beschikbaar te stellen, voor een door hem te houden cursus in zuivelbereiding, welken hij zich voorstelt begin October 1909 te openen en die twee winters zal duren met twee lesuren per week, werd om advies in handen gesteld van B. en W.

.....

Deventer Dagblad 1909-10-29

— Te Zutphen is gisteren een vergadering gehouden van den Geldersch-Overijsschen Bond van coöperatieve zuivelfabrieken. O. m. werd meegedeeld, dat voorbereidende maatregelen genomen waren om het handelsmerk van den Bond in Duitschland te deponeren. Tot lid der commissie v. d. boterkeuring werd in plaats van den heer Croesen gekozen dr. Breen, zuivelconsulent in Overijssel; tot bestuurslid van den Bond in plaats van den heer Westerman de heer Jest, te Bathmen.

Aangenomen werd het volgende voorstel: de algemeene vergadering machtigt het bestuur van den Bond om met fabrieken, gelegen in provinciën waar geen provinciale bonden gevestigd zijn, een overeenkomst te sluiten op door het bestuur vast te stellen voorwaarden, om dergelijke fabrieken te laten deelen in de voordeelen, aan het lidmaatschap van den Bond verbonden.

Ten slotte hield de heer Veeman een met aandacht gevolgde voordracht, waarop discussie volgde.

1910

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 1910-01-22

Lezing zuivelconsulent dr. Breen over 'zindelijke' melk

HOLTEN, 20 Jan. Gisteravond hield ten huize van den caféhouder Jansen de heer dr. Breen, zuivelconsulent voor Overijssel, voor een vrij talrijk publiek, waaronder ook een zestal vrouwen, een hoogst belangrijke rede over „De behandeling van de melk op de boerderij”.

De inhoud kwam, in 't kort, hierop in hoofdzaak neer:

Waar de inkomsten der boerderij thans moesten komen van den veestapel, moest hieraan in de eerste plaats de noodige zorg worden besteed. Men moest langzamerhand een goed slag koeien zien te krijgen, die niet alleen veel, maar ook vetrijke melk gaven. Hiermede moest gepaard gaan een oordeelkundige voeding en een zorgvolle verpleging van het vee. Vooral mochten licht, lucht en de noodige warmte niet ontbreken.

Daar de algemeen hier voorkomende potstallen een zindelijke ligging der koeien onmogelijk maken, moesten deze vervangen worden door groepstallen, die dagelijks kunnen worden schoongemaakt en waar de *ier* direct kan afvloeien naar de *ierput*. Zindelijkheid moest overal streng in acht genomen worden; op reinheid van handen, kleeven, melk gereedschap moet nauwkeurig worden gelet. Eerst als de melk zoo zuiver mogelijk wordt gewonnen is men op de zuivelfabriek in staat een goed product af te leveren.

Dat de zindelijkheid op vele boerderijen nog heel wat te wenschen overlaat, toonde spreker aan op de meest aanschouwelijke wijze. Verscheidene monsters melk, genomen aan de fabriek, waren gefiltreerd door watten en deze had dr. Breen medegebracht opdat de aanwezigen konden zien, hoe onzuiver de melk de boerderij vaak verlaat.

Met nog verschillende wenken, die meest alle neerkwamen op zindelijkheid en nog eens zindelijkheid, besloot de heer dr. Breen zijn rede.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1910-02-08

Hardenberg Wedstrijd voor Rundveestallen⁹

HARDENBERG, 5 Febr. Daar de zindelijkheid van de melk, welke door de leveranciers aan de stoomzuivelfabriek “*Salland*” te **Hardenberg** geleverd werd, veel te wenschen overliet, besloot het bestuur dier fabriek, op voorstel van den toenmaligen zuivelconsulent, den heer V. R. IJ. Croesen, in 't begin van 't jaar 1909 een wedstrijd uit te schrijven tot verbetering der rundveestallen van de aandeelhouders en de leveranciers dier fabriek.

De algemeene vergadering van aandeelhouders stelde daartoe een bedrag van f 125 beschikbaar en tevens werd een rijks subsidie tot een gelijk bedrag verkregen. In een buitengewone

⁹ Over diverse stalwedstrijden in die tijd zijn er maar twee 'knipsels' geplaatst, deze, te Hardenberg, door de zuivelfabriek uitgeschreven, en die van Oldenzaal – zie volgende 'knipsel' – die door de Overijsselsche Maatschappij van Landbouw was uitgeschreven. In de jaarverslagen van de zuivelconsulent worden soms de plaatsnamen genoemd waar stalwedstrijden zijn gehouden. Zie ook [1908-02-22](#)

vergadering van aandeelhouders en belangstellenden werd door den heer Croesen het doel en de strekking van zulk een wedstrijd nader uiteengezet en de voordeelen van een zindelijke behandeling van het vee en de melk en tevens de reinheid in de stallen in het licht gesteld. Dadelijk gaven zich 29 deelnemers voor dien wedstrijd op. Tot keurmeesters werden door het bestuur der fabriek benoemd de heeren Croesen, A. Dilling en H. J. Boerrigter, beiden landbouwers uit de omgeving van Hardenberg, H. Wibbens, landbouwleeraar te Deventer, en H. Steketee, rijkslandbouwingenieur te Wageningen, die allen de benoeming aannamen. Na het vertrek van den heer Croesen werd deze vervangen door zijn opvolger dr. Breen.

Eerst werd door de commissie met den directeur der zuivelfabriek in April een rondgang langs de stallen der deelnemers gemaakt en over de noodzakelijke verbeteringen gesproken. Dadelijk vielen er 3 af, terwijl bij vele anderen op groote gebreken werd gewezen. Later werden alle stallen weder bezocht en werden bij sommigen groote verbeteringen geconstateerd. Toch konden slechts 13 van de 26 deelnemers in aanmerking komen voor een bekroning.

Met inachtneming van verschillende overwegingen, wat betreft de grootte der stallen, het licht, de luchtversching, de zindelijkheid der melk, de bewaring van de mest en tal van andere zaken, werden de volgende prijzen toegekend: 1e prijs E. van der Velde te Stad Hardenberg f 50, 2e prijzen J. Meijer en J. Schutte te Heemse ieder f 30, 3e prijs J. Ranters te Radewijk f 25; verder kregen W. Parmentier te Stad Hardenberg f 10, A. Oostenbrink te Heemse f 10, H. Z. Boerrigter te Brucht f 10, G. J. Iemhof te Radewijk f 10, W. Hutten te Baaider f 10, H. W. Weitkamp te Hardenberg f 7.50, G. Bouwhuis, G. J. Bouwmeester en R. Nijman, allen te Ambt Hardenberg, elk f 5.

Het is te hopen dat deze wedstrijd nog lange jaren zal nawerken en voor velen een aansporing moge zijn over te gaan tot verbetering van hun melkveestal. Laat iedere leverancier toch bedenken, dat, indien niet de grootst mogelijke zindelijkheid wordt betracht, men aan de fabriek nimmer den hoogsten prijs voor de boter kan maken.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1910-02-18

Verslag van den Stalwedstrijd te Oldenzaal. ¹⁰⁾

De afdeling Oldenzaal van de Overijsselsche Maatschappij van Landbouw, schreef in den aanvang van het jaar 1909 'n wedstrijd onder haar leden uit, tot verbetering van hun melkveestallen. Door het hoofdbestuur der Maatschappij werden de noodige gelden beschikbaar gesteld, terwijl als keurmeesters in den wedstrijd werden aangewezen de heeren V. R. IJ. Croesen, toen zuivelconsulent te Zwolle, G. J. Rutbeek en H. Kromhof, beiden landbouwers uit de gem. Lonneker en H. Wibbens, rijkslandbouwingenieur te Wageningen. Na het vertrek van den heer Croesen uit Overijssel, werd deze vervangen door zijn opvolger dr. A. G. Breen.

De wedstrijd werd ingeleid door een voordracht van een der keurmeesters in een vergadering van de afdeling, waarbij het nut van stalverbetering werd uiteengezet en duidelijk gemaakt hoe de wedstrijd zou ingericht worden. Na voorafgaande kennisgeving zouden de keurmeesters een bezoek aan de stallen van de deelnemers brengen om in overleg met dezen die verbe-

10) De uitslag werd reeds in een vorig nummer gemeld. Red.

teringen aan te geven welke strikt noodig en goed uitvoerbaar waren. In den loop van den zomer konden de deelnemers hunne stallen volgens deze aanwijzingen verbeteren.

Geheel onverwacht zouden de keurmeesters later een tweede bezoek aan de stallen brengen, om de aangebrachte verbeteringen in oogenschouw te nemen en te beoordeelen of de verbeterde stal goed gebruikt werd, dat is, of zoowel de stal als de koeien behoorlijk zindelijk werden onderhouden. Mede zou gelet worden op een zindelijke en doelmatige behandeling van de melk, evenals op een goede mestbewaring, een zaak van zoo groote beteekenis voor de zandboeren. De beoordeeling van de stallen zou geschieden volgens een puntenschaal, waarin met een en ander werd rekening gehouden; in verband met het behaalde aantal punten zou aan iederen deelnemer een geldprijs kunnen toegekend worden van ten hoogste vijftig gulden.

Naar aanleiding van deze uiteenzetting van den wedstrijd, gaven acht leden van de afdeeling zich als deelnemers op, terwijl de voorzitter, de heer P. J. Gelderman, buiten mededinging wenschte deel te nemen.

In den aanvang van Mei 1909 werd door de keurmeesters de eerste rondgang langs de deelnemers gemaakt. De meeste stallen bleken in vrij slechten toestand te verkeeren. Vooral de zindelijkheid liet zeer veel te wenschen over, wat des te meer trof daar verscheidene deelnemers gewoon waren de melk in de stad te venten. Door de keurmeesters moesten de volgende verbeteringen worden voorgesteld: Bij niet minder dan vijf deelnemers ontbrak nog een steenen vloer in den stal en werd aan dezen voorgesteld zulk een vloer te laten maken, volgens de teekeningen, door de keurmeesters bij den voorzitter der afdeeling ter inzage gelegd. Twee deelnemers moesten een mestgang achter de koeien aanbrengen, drie anderen de voerplaats vóór de koeien vlak en glad doen afstrijken in cement-specie. Bij vijf deelnemers ontbrak een dichte zolder boven de koeien. De verlichting en de luchtverversching in de stallen was over 't algemeen slecht, terwijl de keurmeesters vooral aan een goede verlichting zulk een groote beteekenis toekenden, omdat de ervaring leert dat helder verlichte stallen veel zindelijkker worden onderhouden dan donkere.

Vijf deelnemers moesten meer licht in den stal brengen, terwijl bij een zestal de luchtverversching verbetering behoefde. Niet minder dan zeven deelnemers moest op 't, hart worden gedrukt, na de verbouwing stal en deuren zindelijk te onderhouden. Een allereerste eisch voor stalverbetering is wel deze, dat de stalmest niet in den stal bewaard blijft, maar zooveel mogelijk dagelijks naar buiten wordt gebracht, om in een overdekte mestvaalt te worden uitgespreid of wel met grond verwerkt op 'n hoop te worden gezet. Waar bij verschillende deelnemers zich achter de koeien een rottende en stinkende hoeveelheid mest bevond en deze voor een zindelijke mestgang plaats moest maken, werden aan hen, ten getale van vijf, de noodige aanwijzingen voor een goede mestbewaring buitenshuis gegeven. Bovendien moesten vier deelnemers een kelder van voldoende afmetingen doen metselen, om daarin aalt of gier van de koeien afzonderlijk op te vangen en te bewaren.

De behandeling van de melk liet bij velen vrij veel te wenschen over; niet alleen werd de noodige zindelijkheid alles behalve betracht, maar bovendien werd de melk bewaard in een ruimte, mede bestemd tot berging van allerlei sterk riekende eetwaren. Aan vijf deelnemers moest daarom voorgesteld worden voor de bewaring van de melk een afzonderlijk frisch vertrekje te bestemmen en het melken en de verdere behandeling van de melk zeer zindelijk te doen geschieden.

Aan iederen deelnemer werden de noodig geachte verbeteringen schriftelijk opgegeven, zoodat deze na kalme overweging in den loop van den zomer tot verbouwing kon overgaan. Voor nadere inlichtingen konden zij zich tusschentijds nog tot de keurmeesters om raad wenden.

In den aanvang van Januari 1910 heeft de tweede rondgang van de keurmeesters langs de verbeterde stallen plaats gehad. Wel eenigszins tot hun teleurstelling moesten zij vernemen, dat men om Oldenzaal nog blijkbaar niet rijp is voor stalverbetering. Slechts zes deelnemers, waaronder een buiten mededinging, hadden verbeteringen aangebracht, de drie anderen deden niets en kwamen daarom voor een tweede bezoek niet in aanmerking.

De vijf deelnemers wier stallen volgens een puntenschaal beoordeeld moesten worden, om hen in verband met het behaalde aantal punten een geldprijs toe te kennen waren: W. J. Schwartz, L. van Capelle, J. Klieverik, H. Frieling en G. J. Hakenberg. Hun stallen werden beoordeeld volgens onderstaande puntenschaal, vastgesteld voor alle stalwedstrijden van de Overijsselsche Maatschappij van Landbouw.

I	Doelmatig geheel	15
II	Vloer, zolder, muren	15
III	Licht, lucht, warmte	15
IV	Zindelijkheid van stal en dieren	25
V	Strooisel	5
VI	Mestbewaring en gierkelder	15
VII	Behandeling van de melk	10
VIII	Totaal	100

In het onderstaande lijstje vindt men de bedragen door de keurmeesters na nauwgezette overweging aan deze deelnemers — de vijf prijswinnaars — toegekend.

Volgnummer puntenlijst	I	II	II	IV	V	VI	VII	VIII
Te geven punten	15	15	15	25	5	15	10	100
AV. J. Schwartz	13	11	11	15	4	11	-	65
L. van Capelle	12	10	11	11	4	12	-	60
J. Klieverik	12	10	12	17	3	12	7	73
H. Frieling	13	12	12	10	3	12	6	68
G. J. Hakenberg	12	(12)	(12)	20	3	(10)	7	(76)

Hierbij dient opgemerkt, dat bij de twee eerstgenoemde deelnemers de melk in het eigen bedrijf gebruikt wordt en dus de melkbehandeling buiten beoordeeling moest blijven en dat de verbouwing bij laatstgenoemden deelnemer door omstandigheden onafhankelijk van zijn wil nog niet voltooid was.

Bij de beoordeeling hebben de keurmeesters echter aangenomen, dat deze verbouwing reeds afgelopen was; de betrokken cijfers zijn tusschen haakjes geplaatst. Hiermede zou het verslag kunnen geëindigd worden, wilden de keurmeesters nog niet met een enkel woord opwekken om de stallen van deze bekroonde deelnemers en vooral ook den zeer fraai ingerichten stal op de boerderij van den heer P. J. Gelderman eens te gaan bezichtigen.

Het groote publiek, de afnemers van de melk in Oldenzaal, hebben er vermoedelijk geen flauw besef van uit welke vuile stallen zij de melk betrekken. Men heeft lang gemeend, dat zulks in de zandstreken niet anders mogelijk was. Welnu laat men de verbeterde stallen eens gaan bezichtigen. Met zeer eenvoudige middelen is daar een geheele andere toestand verkregen. De koeien staan in een zindelijk, goed verlichte stal, de dieren zien er netjes uit en kunnen gemakkelijk en uitstekend verzorgd worden, de melk wordt zorgvuldig behandeld en zindelijk bewaard.

De boeren kunnen hier een stalinrichting vinden, uitstekend voor hun bedrijf geschikt, de gezondheidstoestand van de koeien, de winning van de melk, hetzij bestemd voor de zuivelfabriek of voor verkoop in de stad, zijn ongetwijfeld veel verbeterd, tegenover den ouden toestand, zooals men deze nog in tal van stallen om Oldenzaal vindt.

Dat de mestbewaring ook bij de verbeterde stallen naar den eisch kan geschieden, kunnen zij thans met eigen oogen aanschouwen. Vooral een bezoek aan de stallen van den heer Gelderman en van J. Klieverik, later ook aan die van Hakenberg kunnen de keurmeesters een ieder aanbevelen. De afnemers van de melk kunnen zien aan welke redelijke eischen van zindelijkheid een melkveestal moet voldoen, de boeren op welke wijze zij hun stal kunnen verbeteren. Zij hopen dat vooral deze laatsten een bezoek niet na zullen laten en twijfelen niet of velen zullen thans tot navolging overgaan.

Voor diegenen hunner, die nadere aanwijzingen bij de verbouwing van hun stal zouden verlangen, blijven de keurmeesters zich beschikbaar stellen en heeft men eenvoudig een aanvraag tot den voorzitter van de afdeling der *Overijsselsche Maatschappij van Landbouw* te richten.

Mogen de uitkomsten, zoo eindigt het verslag, van dezen wedstrijd door de geringe deelnemers niet zoo bijster gunstig heeten, zoo vertrouwen wij toch, dat thans velen het goede voorbeeld zullen volgen, waarmede het doel volkomen bereikt zou zijn.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1910-06-02

Verslag Zuivelconsulent in Overijssel – 1909

Dr. A. G. Breen volgde den 1 Juni 1909 den heer V. R. IJ. Croesen op als zuivelconsulent voor de provincie Overijssel. Zijn verslag over het afgelopen jaar is verschenen.

Het komt dus voor rekening en van zijn voorganger en van hem. Dr. Breen wijst er op dat de hooge boterprijzen in de meeste streken veel van de minder gunstige voedingsomstandigheden hebben vergoed. Ze waren in den zomer matig, maar stegen aanmerkelijk in den herfst en winter en wel zoo dat ze beslist hoog waren. Om met onze boter op de wereldmarkt te kunnen blijven concurreren, is het noodzakelijk dat van den grond af daartoe wordt medegewerkt. De melkleverancier moet vooral in het oog houden dat het den zuivelfabrikant alleen mogelijk is uit een goede grondstof een eerste klasse product te maken. Het moet daarom als een plicht worden beschouwd de melk zoo zindelijk mogelijk te behandelen en goed afgekoeld aan de fabriek af te leveren. Wanneer ieder melkleverancier dit goed beseft, zal het niet meer voorkomen dat er op fabrieken, waar des Zondags niet gewerkt wordt, des Maandags dermate bedorven melk aankomt, dat de directeur genoodzaakt is óf de melk aan den leverancier terug te geven, wat dikwijls groote onaangenaamheden tengevolge heeft, óf de melk als zoodanig tot bo-

ter te verkarnen, wat natuurlijk behalve de slechte kwaliteit ook nog met boterverlies gepaard gaat.

Het is juist daarom zoo gewenscht, dat de melkveehouder er meer dan thans van doordrongen wordt, dat de inkomsten van het landbouwbedrijf ook in de zand- en heidestrecken hoofdzakelijk afkomstig zijn van den veestapel en zijn producten. In die richting moet de veehouder dan ook krachtig medewerken, en moet er van de meer ouderwetsche manier van boeren afstand gedaan worden.

Zoolang de potstallen er zijn zal het wel onmogelijk zijn om hieruit de melk zindelijk te winnen. Gelukkig wordt dit meer ingezien, en het zijn juist de in verschillende streken der provincie georganiseerde stalwedstrijden welke in de goede richting werken, waardoor de potstal moet plaats maken voor de meer doelmatige grupstal waarop het vee zindelijk kan gehouden worden, de melk veel zindelijkker gewonnen en daarnaast de mest even goed verkregen als in den potstal.

In dit gepasseerde jaar zijn deze stalwedstrijden gehouden te Hardenberg, Oldenzaal, Usselo en Dedemsvaart. Hoewel de deelneming over 't algemeen niet groot is, neemt het niet weg dat er een groote opvoedende kracht van uitgaat. Door de bemoeiingen, welke er aan dergelijke stalwedstrijden verbonden zijn, werden de boeren toch telkens en telkens weer op een rationeele vee-, melk- en mestbehandeling gewezen, en kan ten slotte met voorbeelden in hun eigen streek het groote nut hiervan worden aangetoond.

Had de heer Croesen de oprichting der coöperatieve zuivelfabriek te **Wierden** en der coöperatieve melkinrichting te **Hengelo** tot stand gebracht, voor dr. Breem was de taak weggelegd den bouw en inrichting dezer beide te bevorderen, zoodat zij thans reeds eenigen tijd in werking zijn.

In de wijze van fabriekmatige zuivelbereiding heeft nog deze verandering plaats gehad, dat de bestaand zuivelfabriek te **Hasselt** overgegaan is in een coöperatieve vereeniging. Te **Staphorst** heeft hij getracht twee handkrachtfabriekjes te vereenigen om hiervan een stoomzuivelfabriek te maken, doch al zijn streven was vruchteloos.

Hetzelfde ondervond hij in de gemeente **Weerselo**, waar een handkrachtfabriekje staat met een hoeveelheid te verwerken melk, ruimschoots voldoende om hiervoor een stoomzuivelfabriekje te bouwen.

Het is wel treurig dat men in deze provincie nog dergelijke handkrachtfabriekjes aantreft, waardoor in den regel minder boter uit de melk wordt gemaakt dan op een stoomfabriek, en die ook uit een gezondheidsoogpunt zijn af te keuren.

Dr. Breen vestigt, hiervoor de aandacht op de maatregelen, door de regeering genomen tot bestrijding der tuberculose bij het vee. In de melk kan de besmetting schuilen en 't is noodig hiertegen maatregelen te nemen. Een voorschrift voor verplicht pasteuriseeren der ondermelk en room zou reeds een groote factor voor besmetting wegnemen, terwijl daardoor mede de handkrachtfabriekjes zouden verdwijnen, mede een voordeel.

Zij toch kunnen de besmetting overbrengen, doch ook een deel der stoomzuivelfabrieken in Overijssel werken daartoe nog mede. Niet altijd zijn daar de noodige pasteuriseringsmiddelen beschikbaar. Maar ook een deel der stoomzuivelfabrieken werken nog tot besmetting mede door onvoldoende aandacht te schenken aan vereischte temperatuur.

't Gebeurt daar meermalen, dat de melk beneden de 80° wordt verhit, waardoor zij in sommige gevallen ook nog besmettend kan werken.

Een maatregel die thans op iedere fabriek kan worden toegepast is het verbranden van het **centrifugeslib**. Den korten tijd dat dr. Br. in functie was, moest hij reeds een paar keer constateeren dat het voor varkensvoedsel werd gebruikt. Dit centrifugeslib, wat het meeste vuil en de meeste bacteriën der melk bevat, is dikwijls een bron van tuberculosebesmetting, waarvan de voorbeelden voldoende zijn aan te halen. Het is daarom de plicht van iederen zuivelfabrikant dit vuil te verbranden of op andere wijze te vernietigen, doch nooit voor voedsel van een of ander huisdier te laten gebruiken.

Nog wijst dr. Breen er op, dat men voortdurend meer belangstelling waarneemt in het verenigingsleven op het gebied der veeteelt. De heer Croesen richtte b.v. in het gepasseerde jaar te Heino een stierhouderij op en te IJhorst en omgeving een fokvereniging van het zwartbonte vee. In combinatie met den veeteeltconsulent uit Gelderland werd te Marle een fokvereniging van het Rijn-, Maas- en IJsselvee opgericht en ten slotte nog door dr. Breen een fokvereniging van het zwartbonte vee te Ankum bij Dalfsen.

Voorals de cursussen in melkonderzoek werken zeer veel mede tot verbetering van den veestapel. De veehouders leeren hierdoor meer het belang van het melkonderzoek inzien, leggen zich meer op de controle van hun veestapel toe, omdat hen geleerd wordt dat de melkgeving en het vetgehalte der melk erfelijke eigenschappen zijn. Het gevolg hiervan is dat in gemeenschap goede stieren ter verbetering van den veestapel worden gekocht en ten slotte fokverenigingen opgericht.

Het ligt nu op den weg van den zuivelconsulent de veehouders den eersten tijd behulpzaam te zijn, en dat hiervan meer en meer wordt geprofiteerd blijkt wel uit het feit dat het gepasseerde jaar 2700 monsters melk meer werden onderzocht dan in 1908 en ruim 13.700 monsters meer dan in het jaar 1907.

Op het overzicht volgt een verslag van de werkzaamheden, ingestelde onderzoekingen, enz. Met eenige vriendelijke woorden aan zijn voorganger en aan zijn assistent, den heer J. A. de Leeuw, die hem de uitoefening zijner betrekking zeer heeft verlicht, besluit dr. Br. Een reeks opgaven zijn aan 't verslag toegevoegd: de aanvoer van boter in verschillende plaatsen onzer provincie, gegevens nopens den veestapel op verschillende boerderijen van de hh. A. baron van Dedem, 't Kasteel Rechteren en W. Snel te Dalfsen, van B. W. baron Bentinck te Schoonheten, L. Massier te Ancum, L. Dijk te Dalmsholte, J. E. Lindenhovius en A. Middendorp in Den Ham, H. Th. Broeks te Heino en J. H. Wildeboer te Dedemsvaart. Met de instructie voor den consulent wordt het verslag besloten.

Deventer Dagblad 1911-03-02

— Heden ontvingen wij het verslag van de werkzaamheden van den Zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, den heer dr. A. G. Breen, over het jaar 1910. Daarin wordt allereerst geconstateerd, dat 1910 voor de veehouders goed is geweest. De kwaliteit van het hooi was matig, de roggeogst minder dan in 1909, maar de groenvoederoogst en het knollengewas uitstekend. De gezondheidstoestand van het vee viel over 't algemeen goed te noemen; de varkensteelt was ongemeen gunstig. Over den boterprijs en dien der volvette kaas valt ook niet te klagen.

Herinnerd wordt aan de dit jaar o.m. te Diepenveen gehouden stalwedstrijden en het nut van stalverbetering uitvoerig betoogd. Ook de kwestie van het watergehalte der boter geeft stof tot uitvoerige besprekingen. 't Bleek dat aan vele fabrieken het onderzoek op watergehalte nog veel te wenschen overlaat. 't Aanschaffen van meer koelmachines is een gelukkig verschijnsel.

Twee handkrachtfabrieken werden in stoomzuivelfabrieken veranderd. Te Olst is een vereniging tot het oprichten van een coöperatieve melkinrichting en zuivelfabriek gesticht.

Te Colmschate werd een cursus in melkonderzoek gehouden. Aantal deelnemers 14, aantal lesuren 10. Deze cursus werd niet beëindigd. Voordrachten hadden o. m. plaats te Holtten (19 Jan.) over behandeling van melk op de boerderij; Colmschate (11 Maart) over stalverbetering; idem (19 Oct.) over het nut van stierhouderijen.

Het aantal door den consulent ontvangen en verzonden stukken bedroeg resp. 2094 en 2619, waaronder resp. 688 en 669 stukken van het secretariaat van het Botercontrolestation te Deventer. Er werden 525 telefoongesprekken gevoerd, en het aantal bezoeken van verschillende personen beliep 640.

Uit een bijgevoegden staat over den aanvoer van boerenboter op weekmarkten blijkt, dat in 1909 te Deventer werd aangevoerd 210,300 K.G., te Raalte 327,880 K.G. en te Wijhe 65,120 K.G. Over 1909 waren deze cijfers resp. 222,270, 324,940 en 58,720. De totale aanvoer voor Overijssel in 1910 was 1,503,109 K.G., tegen 1,544,582 in 1909.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1911-03-04

Werkzaamheden van den Zuivelconsulent Overijssel – 1910

Dr. A. G. Breen, zuivelconsulent voor Overijssel, heeft aan Gedeputeerde Staten onzer provincie verslag uitgebracht over de werkzaamheden in 't jaar 1910 door het zuivelconsulentschap verricht. In zijn Algemeene Beschouwingen geeft dr. B. een overzicht van het jaar 1910 en zijn conclusie is te vinden in den eersten volzin: „wanneer men uit den mond der veehouders zelf kan hooren dat het jaar 1910 voor hun goed is geweest, dan zal niemand er wel meer aan twijfelen.” De grasgroei liet niets te wenschen over, zoo overvloedig, dat voor vele streken het bijvoederen geheel kon worden nagelaten. De kwaliteit van het hooi, dat laat geoogst werd, was door den vochtigen zomer lang niet zoo goed als dat wat vóór het vochtige weer werd binnengehaald, maar de hoeveelheid was zeer groot. In de IJsselstreek had men last van den hoogen waterstand.

De roggeogst was over 't geheel minder dan in 't jaar 1909, maar men kreeg een groenvoederoogst en wel voornamelijk een knollengewas, zooals bijna nooit voorkomt, waarbij nog kwam dat de knollen tot circa half December van het land aan het vee konden worden gevoerd, zoodat de andere wintervoorraad kon worden bespaard. Aan de zuivelfabrieken was het duidelijk merkbaar, dat de aanvoer van melk aanmerkelijk meer was dan in andere jaren omstreeks denzelfden tijd.

De gezondheidstoestand van het vee was over 't algemeen goed. De veeprijzen waren in 't begin van 1910, in verband met de hooge voederprijzen, matig. Ze stegen tegen Mei en bleven 't geheele jaar hoog.

De varkensteelt was ongekend gunstig: de prijs der biggen van een leeftijd van 6 weken was van dien aard, dat ze voor menig veehouder een groote bron van inkomsten is geweest. Ook waren de prijzen der groote varkens het geheele jaar buitensporig hoog. Ook over de boterprijzen en die van de volvette kaas valt niet te klagen. In den nazomer verminderde de boterprijs. De magere kaas kon niet naar verhouding die hooge prijzen bedingen als wel met de volvette het geval is.

Het kaasbedrijf wordt in Twenthe vooral op de nieuw ontgonnen gronden, meer aangetroffen dan ooit te voren. De reden hiervan moet gezocht worden in het feit, dat verschillende Hollandsche boeren deze bedrijven hebben gepacht en daarop hun van ouds bekende kaasbedrijf hebben voortgezet. Het product (Goudsch model) wordt uit de volle melk bereid, doch mag in kwaliteit niet op één lijn gesteld worden met de ouderwetsche Goudsche kaas, hoewel sommige veehouders de kunst verstaan een vrij goed product te maken, waarvoor tegen een behoorlijken prijs gretig afzet wordt gevonden.

Met den Hollandschen boer heeft ook de Hollandsche zindelijkheid haar entr ee op deze boerderijen gedaan en het is bepaald der moeite waard, eens een bezoek aan een dergelijk kaasbedrijf te brengen. De kaasboer is er nl. van doordrongen, dat alleen van onberispelijke melk een goede kaas kan gemaakt worden; hieraan wordt door hem alle aandacht geschonken.

De zoo gunstig werkende stalwedstrijden zijn dit jaar gehouden te Groot Driene, Haaksbergen en Diepenveen. Het aantal der verbeterde stallen was wel niet zeer groot, doch de kwaliteit is goed.

Deze verbeteringen zullen spoedig door anderen worden gevolgd. Drie jaar geleden, toen de stalwedstrijd te Borne werd gehouden, waren er slechts een zestal bedrijven verbeterd: thans waren in diezelfde streek een twintigtal verbeterde stallen.

't Gaat vooruit, maar 't is ook noodig, omdat de zuivelfabrieken meer en meer de aandacht vestigen op zindelijkheid der melk.

Door een praktische methode van den heer Stienstra, directeur der coöperatieve zuivelfabriek te **Winterswijk**, kan zeer snel de melk op vuilgehalte worden onderzocht. Van ieder leverancier wordt n.l. een gelijke hoeveelheid melk door middel van een buisje door een watten-schijfje gefiltreerd, waardoor het aanwezige vuil op de watten achterblijft. Op deze wijze wordt de melk naar verhouding van het meer of minder aanwezige vuil in 6 klassen verdeeld, van 0 (zeer slecht) tot 5 (uitmuntend). Verschillende fabrieken zijn hiermede begonnen en aan die veehouders, welke steeds de melk in de laagste klassen hadden, wordt een waarschuwing gezonden, toch vooral meer op het zindelijk winnen der melk toe te zien.

De resultaten, hiermede verkregen, zijn werkelijk verrassend. Iedere halve maand werd elk lid minstens één keer, somtijdt 6 á 7 keer, gemiddeld 3 keer, onderzocht. Van 1 tot 15 Juni werd op deze manier bij 81 leden een 0 of 1 en bij 53 een 5 geconstateerd. Daarentegen vindt men van 16—31 Dec. bij 3 een 0, bij 12 een 1, bij 74 een 5 en bij 114 een 4½. De slechte cijfers waren dus verminderd van 81 op 15, en de besten gestegen van 53 tot 188.

Ieder leverancier krijgt op het afrekenbriefje bij het melkgeld gevoegd, het keuringscijfer der melk vermeld. Het is aan deze fabriek duidelijk merkbaar, dat ook de centrifuges na de instelling van dit onderzoek niet zoo spoedig verstoort geraken als vroeger.

Een urgente kwestie voor de fabriekmatige zuivelbereiding was in 't afgelopen jaar het watergehalte in de boter. De voorschriften der Nederlandsche botercontrole waren verscherpt,

zoodat reeds bij meer dan 15,5 vocht de betrokken fabriek voor een boete in aanmerking kwam. 't Was zeer moeilijk voortdurend boter met een normaal vochtgehalte te kunnen produceren en niet altijd kon de fout worden aangewezen, ook al omdat de tijd ontbrak.

Het trof dr. B. dat er op verschillende fabrieken geen gegevens worden genoteerd over de wijze van bereiding, hetgeen hem aanleiding heeft gegeven eens bij circulaire aan alle bestaande fabrieken in zijn ambtsgebied aan te vragen, of dagelijks een behoorlijke boekhouding wordt gevoerd en of in verband daarmee ook het watergehalte van de boter wordt onderzocht. Het resultaat was, dat bij hem 46 antwoorden zijn binnengekomen, waaruit bleek, dat er bij 13 een technische boekhouding werd gevoerd, terwijl er van de overige 34 slechts enkelen nog wel het watergehalte van de boter en den zuurgraad der room bepaalden, doch dit niet noteerden.

Op 't gebied der fabriekmatige zuivelbereiding is in 't verlopen jaar nog al eenige verandering gekomen. **Weerselo** kreeg van een handkrachtfabriek een stoomzuivelfabriek en de handkrachtfabriek te **Deldenerbroek** is in een stoomzuivelfabriek verandert. Mochten de overigen ook spoedig tot het verleden behooren! Te **Lutte** bij **Oldenzaal** is van een onooglijk fabriekje een geheel nieuwe en tevens melkinrichting voor Oldenzaal verzezen en bovendien de vereeniging op hechter basis gesteld. Te **Ommen** werd de bestaande zuivelfabriek door de landbouwers gehouden, in een coöperatieve zuivelfabriek veranderd.

Te **Heino** ging de bestaande zuivelfabriek over in handen eener naamlooze vennootschap op zuiver coöperatieven grondslag. In **Steenwijkerwold** werd tot den bouw eener coöperatieve zuivelfabriek overgegaan, welke thans nog niet geheel klaar is, doch weldra in werking zal treden. Ten slotte werden nog coöperatieve vereenigingen te **Almelo** en **Olst** gesticht, met het doel, in beide gevallen, tot den bouw eener coöperatieve melkinrichting en zuivelfabriek over te gaan. De uitvoering hiervan zal in het jaar 1911 geschieden. De pogingen om te **Losser** een coöperatieve zuivelfabriek en melkinrichting op te richten, werden door te geringe deelneming van de zijde der landbouwers verijdeld.

Op het gebied der veeteelt is het vereenigingsleven niet minder in opkomst dan bij de zuivelbereiding. Het getal fokvereenigingen bleef hetzelfde, het aantal stierhouderijen werd vermeerderd met die te den Ham, Ommerkanaal, Colmschate, Beuningen en twee te Rouveen. Die te den Ham en te Beuningen kan men als resultaat beschouwen van de cursussen in melkonderzoek, daar ter plaatse gehouden.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1911-03-13

Werkzaamheden Zuivelconsulent dr. A. G. Breen – 1910. Deel-2

Uit 't verslag van dr. A. G. Breen, den zuivelconsulent voor Overijssel, hebben wij de algemeene beschouwingen weergegeven.

Thans nog wat meer over de werkzaamheden, waarvan in 't stuk wordt gewag gemaakt. Ze zijn vele en van groot aanbelang.

Vooreerst de cursussen in zuivelbereiding.

Door den *Inspecteur van het Landbouwwonderwijs* werd hem opgedragen in 1910 les te geven in de zuivelbereiding aan den opleidingscursus voor onderwijzers, die studeeren voor de akte L. O. landbouwkunde, welke cursus te Zwolle wordt gehouden. 't Aantal deelnemers was zoo

groot - 32 - dat er twee groepen gevormd werden. Er werden 42 lesuren gegeven, waarna tot slot een excursie naar de Lonneker coöperatieve melkinrichting te **Enschede** volgde. De verdere cursussen werden gehouden: Beuningen. Cursus in melkonderzoek. Deze cursus werd op 31 Januari beëindigd. In 1910 werden hier nog 4 lesuren gegeven. Aantal deelnemers 13.

Hengelo. Cursus in de theorie der zuivelbereiding. Het aantal deelnemers was 7. Aantal lesuren 38. Deze cursus is in 1910 niet geheel beëindigd.

Zwolle. Cursus in de theorie der zuivelbereiding. Aantal deelnemers 18. Aantal lesuren 38. Deze cursus is in 1910 niet beëindigd.

Colmschate. Cursus in melkonderzoek. Aantal deelnemers 14. Aantal lesuren 10. Deze cursus werd niet beëindigd.

Zwolle. Cursus voor melkcontroleurs. Aantal deelnemers 21. Aantal lesuren 16. Deze cursus werd in 1910 niet beëindigd.

Dan werden 2e. voordrachten gehouden van 12 Januari tot 14 Dec. Hier volgt de lijst. Zij toont aan welk nuttig werk de consultant vervult en ook dat dit zeer op prijs wordt gesteld. Alleen is 't jammer, dat de vrouwen en meisjes er niet meer gebruik van maken.

Haaksbergen. Stalverbetering. Aanwezig 80 mannen.

Holten. Behandeling der melk op de boerderij. 70 mannen en 6 vrouwen.

Delden. 't Zelfde onderwerp. 14 mannen.

Dalfsen. Coöperatieve zuivelbereiding. 25 mannen.

Losser. Bespreking statuten eener coöperatieve zuivelfabriek. 70 mannen.

Lonneker. Veevoeding. 80 mannen.

Den Ham. Vee verbetering. 60 mannen.

Ommen. Zuivelcoöperatie. 75 mannen.

Vriezenveen. Coöperatie 110 mannen.

Colmschate. Stalverbetering. 55 mannen.

Steenwijk. Coöperatieve zuivelbereiding. 86 mannen.

Zwartsluis. Veevoeding en veeverbetering. 9 mannen.

Heino. Voordeelen der coöperatieve zuivelbereiding. 25 mannen.

Genemuiden. Het opfokken van kalveren en veevoeding. 43 mannen.

Ommen. Bespreking statuten en uiteenzetting der coöperatieve zuivelbereiding. 200 mannen. Driene. Stalverbetering. 19 mannen.

Almelo. Voordeelen verbonden aan een coöperatieve zuivelfabriek en melkinrichting. 100 mannen.

Bornebroek. Coöperatieve zuivelbereiding. 100 mannen.

Colmschate. Het nut van stierhouderijen. 40 mannen.

Olst. Coöperatieve zuivelbereiding. 120 mannen.

Hengelo. Het nut van stierhouderijen. 70 mannen.

Daarle. Veeverbetering. 80 mannen,

Zwolle. Veevoeding. 30 mannen.

Groot Driene. 't Zelfde onderwerp. 50 mannen.

Zenderen. Voordeelen van een stoomzuivelfabriek tegenover handkracht. 120 mannen.

Broekheurne. Veevoeding. 48 mannen.

Rouveen. Veeverbetering. 60 mannen.

Laatstgenoemde lezing werd door den assistent, den heer De Leeuw, gehouden.

Het 3e onderdeel der werkzaamheden betreft de verstrekte adviezen. 't Aantal ontvangen en verzonden stukken bedroeg resp. 2094 en 2619, waaronder resp. 688 en 669 stukken van het secretariaat van het Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel te Deventer. Het aantal gevoerde telefoongesprekken bedroeg 525. Het aantal bezoeken van verschillende personen 640. Deze bezoeken waren meest naar aanleiding van verschillende kwesties, waarover aan 't zuivelconsulentschap advies gevraagd werd, b.v. het aanschaffen van koelmachines, het in het leven roepen eener melkverordening, botergebreken, statutenwijziging van zuivelfabrieken, aanvragen van Koninklijke goedkeuring, van stierhouderijen, enz.

Verschiedende adviezen werden ook gegeven omtrent kaasbereiding. Het kwam n.l. in Mei op een boerderij voor, dat er rijzers bij de kazen waren, en daarbij tevens op de korst plekjes, die op een of andere infectie wezen. Door grondige reiniging van al het materiaal, alsmede het gebruik van salpeter, kwam men alles te boven en behoorden de gebreken spoedig tot het verleden.

Bij een anderen veehouder werd een geheelen tijd gore kaas gemaakt, die zeer snel tot rotting overging. Door het droger bewerken der wrongel en het uitschakelen der melk van twee oudmelksche koeien werd dit gebrek geheel verholpen.

Punt 4 van de rij geldt de oprichting van zuivelfabrieken. Zeer veel tijd is geëischt bij den bouw der nieuwe zuivelfabrieken in de **Lutte** en te **Steenwijkerwold**, alsmede bij het oprichten der nieuwe coöperatieve verenigingen en het verbeteren van bestaande zuivelfabrieken. Verschiedende schriftelijke zoowel als mondelinge adviezen moesten hiervoor worden uitgebracht. Bij den bouw en inrichting der zuivelfabrieken mocht dr. B. zeer veel hulp van het *Instituut van Landbouwwerktuigen en Gebouwen* te Wageningen ondervinden. Een hulp die voor de zuivelconsulenten van een groote waarde is, omdat zij daardoor zekerheid hebben gekregen, dat de installatie der fabrieken geheel volgens de voorwaarden geschiedt. Niet iedere zuivelbereider is helaas van het groote belang doordrongen.

In verschillende gevallen zou het Instituut meer kunnen worden geraadpleegd dan thans het geval is.

Ten 5e wordt de opleiding van personeel van zuivelfabrieken vermeld. De cursussen voor opleiding van assistent-directeuren werden te Hengelo en te Zwolle voortgezet, doch in 1910 niet geëindigd. Een nieuwe cursus voor melkcontroleurs werd te Zwolle in het leven geroepen. Met het oog op de toenemende veeverbetering was het zeer gewenscht voor verschillende personen de gelegenheid voor een meer theoretische opleiding te openen, waarvan ook ruimschoots gebruik wordt gemaakt. Jammer, voegt de consulent er bij, en wij onderstreepen een paar woorden, dat het laboratorium geen voldoende ruimte bezit om deze personen ook een goede praktische opleiding te geven.

Dan wordt ten 6e het melkonderzoek en wat daarmee in verband staat vermeld. Wij zullen die geheele lijst hier niet opnemen en bepalen ons tot de drie eerstvermelden.

38133 monsters volle melk op vetgehalte, volgens Gerber, ten behoeve der controle op melk en boterophbrengst.

4689 monsters volle melk op vetgehalte, volgens Gerber, voor de uitbetaling naar vetgehalte aan zuivelfabrieken.

794 monsters volle melk op vetgehalte (methode Gerber) voor verschillende veehouders.

De volgende onderzoekingen golden verschillende monsters afgeroomde melk, karnemelk geitemelk. room, boter, enz. enz.

Het laboratorium werd door verschillende personen bezocht ter bestudeering van de bepaling van het vochtgehalte in de boter, de zuurgraad in de melk en room en verschillende enzym-reacties. Voor het uitoefenen der werkzaamheden bij fok- en controleverenigingen werd een drietal personen praktisch opgeleid. Door bemiddeling van den consulent werden van verschillende fabrieken en boerderijen 18 monsters water aan de Bacteriologische Afdeling van het Rijkslandbouwproefstation te Hoorn onderzocht.

Tengevolge van de toeneming der werkzaamheden werd in Juni tot tijdelijk melkcontroleur benoemd de heer C. Leeuwerik te Twisk, die na het vertrek van den melkcontroleur Peters in October een vaste aanstelling mocht verkrijgen. In de plaats van den heer Leeuwerik is de bediende J. Stork gekomen, welke thans mede de werkzaamheden bij het melkonderzoek verricht. De werkzaamheden op het laboratorium komen voor het allergrootste deel voor hun rekening en worden met veel ijver en nauwgezetheid verricht. De assistent, de heer De Leeuw, die tevens de behulpzame hand op het laboratorium biedt en hiervan voor het grootste deel de leiding heeft, hielp dr. B. ook bij verschillende andere werkzaamheden. De cursus in het praktische melkonderzoek voor de veehouders, alsmede die voor opleiding van melkcontroleurs, worden door hem in vereeniging en overleg met dr. B. gehouden.

Een woord van lof wordt aan den heer De Leeuw toegebracht voor de uitmuntende wijze, waarop hij zijn werkzaamheden voortdurend en met den meesten ijver verricht.

Ten besluite vermeldt dr. B. nog, dat hij 't secretariaat van het Botercontrole-station Gelderland-Overijssel (BCGO.) waarnam, dat hij adviseur was der Overijsselse Maatschappij en van den Bond van Coöp. zuivelfabrieken voor Gelderland-Overijssel (GOZ.), dat hij als lid der commissie der proefnemingen in 't groot op zuivelbedrijf, eenige conferenties bijwoonde, zitting had in de commissie voor 't afnemen van examens van het personeel der zuivelfabrieken, bij de stalwedstrijden als keurmeester of rapporteur optrad en ook een 7-tal strafzittingen bijwoonde van 't kantongerecht en rechtbank te Dusseldorf, waarbij hij als deskundige werd gehoord in zake vervalsching van Nederlandsche gecontroleerde boter met water, door Duitsehe boterverkoopters. Een lijst van aanvoeren van boerenboter op weekmarkten in Overijssel van 1898 tot 1910 besluit deze zeer belangrijke mededeelingen.

Mond- en klauwzeer Gemeente Haaksbergen

De minister van Landbouw, Nijverheid en Handel heeft bepaald: dat het vervoeren of doen vervoeren van herkauwende dieren en varkens uit, naar of binnen een kring omvattende de gemeente Haaksbergen is verboden; dat het houden van markten, openbare verkooping, tentoonstellingen en andere vereenigingen van herkauwende dieren en varkens in den omschreven kring is verboden.

Besmetting mond- en klauwzeer.

De Provinciale Zuivelconsulent van Overijssel, dr. A. G. Breen heeft aan eigenaren en beheerders van zuivelfabrieken in Overijssel, het volgende waarschuwend woord gericht:

Nu thans de weide-tijd is aangebroken en het gevaar voor besmetting van mond- en klauwzeer aanzienlijk is vergroot, mag ik niet nalaten U nogmaals op een bestrijdingswijze attent te maken, die het groote kwaad zeer veel kan tegengaan.

- A) Wanneer aan Uwe fabriek de ondermelk nog in ongepasteuriseerden toestand aan de melkleveranciers wordt teruggegeven, dan is het van belang, ieder veehouder van het noodzakelijke te overtuigen, de ondermelk te koken alvorens ze aan de kalveren of varkens wordt verstrekt. Beter ware het nog de leveranciers eenvoudig hiertoe te verplichten.
- B) Mocht de ondermelk aan Uwe fabriek wel worden gepasteuriseerd, dan is het noodzakelijk deze op minstens 80° C. in de bussen aan de veehouders terug te geven en niet af te koelen voordat de bussen er mede gevuld worden.
- C) Gaat het door Uwe installatie bezwaarlijk de ondermelk in ongekoelden toestand terug te geven, dan is het beslist gewenscht de melkbussen eerst goed uit te stoomen, voordat de gekoelde ondermelk er in gebracht wordt.
- D) In alle gevallen is het noodzakelijk er zorg voor de dragen, dat ook de buitenzijde der bussen de besmetting niet kan overbrengen. Goed desinfecteeren met kokend sodawater zij daarom ten zeerste aanbevolen.

Daar onze provincie op ééne uitzondering na vrij is van mond- en klauwzeer, dienen thans de bovengenoemde maatregelen onmiddellijk te worden toegepast, en moet men daarmee niet wachten tot de ziekte geheel verspreid is, want dan zal het weinig meer baten. De kosten die deze bestrijdingswijze met zich brengt, vallen geheel in het niet, tegenover de groote financiële offers welke de landbouwers zich zullen moeten getroosten, wanneer hun veestapel is besmet.

Zuivelconsulent Dr. Breen over veeverbetering.

Wanneer men de statistiek over onze in 1910 gehouden veetelling nader bestudeert, dan blijkt, dat sedert het jaar 1904 de veestapel in Overijssel met c. a. 25 procent is vermeerderd, en dat het jaar 1910 totaal 180.800 stuks vee telde. Vergeleken bij de zandprovincies Drenthe, Limburg en N.-Brabant, telt Overijssel per 100 H. A. bouw- gras- en tuinland een elf a twaalf stuks rundvee meer (totaal 92). De reden hiervan moet gezocht worden in de meerdere hoeveelheid grasland die men in onze provincie aantreft, tengevolge van de steeds toenemende ontginning van heidevelden. Dit alles spreekt er voor dat de veestapel en vooral de melkveestapel een groote rol in het Overijsselsche landbouwbedrijf speelt, en dat het nuttig en ran het allergrootste belang is, dat getracht 'wordt, de inkomsten hiervan zoo hoog mogelijk te maken. Om dit te kunnen bevorderen is steun en voorlichting" noodig. De regeering zoowel als de provincie zien het groot belang hiervan in zoodat de veeverbeteringscommissie in Overijssel ook in staat is, die vereenigingen, welke de veeverbetering ter hand hebben genomen, onder zekere voorwaarden eenigen finantieelen steun te verschaffen. We kunnen daarom het besluit van Gedeputeerden om de subsidie voor de veeverbetering in het vervolg te verdubbelen, niet luide genoeg toejuichen. Op twee wijzen, die dikwijls met elkander gepaard gaan, kan men den veestapel verbeteren, n.l. door het aanschaffen van zulke stieren, waarvan de afstamming zoowel als de melk- en vetopbrengst van vaders en moeders zijde bekend zijn, en door het controleeren van de productie van den melkveestapel. Met deze laatstgenoemde controle is men in 't jaar 1894 het eerst in Friesland begonnen. Op initiatief van de Friesche Maatschappij van Landbouw werden onder leiding van den zuivelconsulent een tweetal veestapels onder controle gesteld. De resultaten van deze controle werden telken jare gepubliceerd, zoodat ieder belangstellende kon waarnemen, welke uiteenloopende melk en boteropbrengsten de verschillende koeien van eenzelfde veestapel opleverden. Het oude spreekwoord van „goed voorbeeld doet goed volgen" is hier werkelijk van toepassing geweest, want de Friesche veehouder zag hierin al spoedig een factor om de inkomsten uit zijn bedrijf te vergrooten, zoodat in het jaar 1910 reeds 98 controlevereenigingen waren opgericht met een gezamenlijk ledental van c. a. 2500. Deze controlevereenigingen hebben ten doel het controleeren van de melk- en vetopbrengst van het vee der leden van de vereeniging, en daar de controle één keer in de 14 dagen wordt uitgevoerd, kan dus één controleur zijn werkzaamheden tot 12 ja hoogstens 14 bedrijven uitstrekken. Het aantal stuks melkvee dat door al deze vereenigingen thans wordt gecontroleerd bedraagt c. a. 50000 stuks, ongeveer overeenkomende met het derde gedeelte van den geheelen Frieschen melkveestapel. Op het gebied van de controle op den veestapel gaat men in Overijssel ook wel vooruit, doch er ligt nog een groot arbeidsveld braak. Zoover officieel is na te gaan, wordt door de verschillende fok- en controlevereenigingen de melk- en vetopbrengst van c.a. 3000 stuks melkvee gecontroleerd, neemt men nu aan, dat dit buiten deze vereenigingen nog met een duizend stuks geschiedt, dan zou thans in onze provincie controle op c.a. 4000 stuks melkvee worden uitgeoefend. Het totaal getal melkkoeien bedroeg volgens de laatste veetelling 103,000 stuks, zoodat volgens deze opgaven slechts van 4 pet. of 1 / 26 van alle melkvee de productie wordt nagegaan. Op dit gebied kau en moet dus nog zeer veel worden gedaan. Wel is waar stuit men somtijds op moeilijkheden, doch met samenwerking en goeden wil zijn deze wel te overwinnen. Door den aard van het bedrijf is in vele streken dezer provincie de veestapel op ieder bodrijf betrekkelijk klein, zoodat menigeen bang is, tot het oprichten eener controle- of fokvereeniging over te gaan in verband met de daaraan verbonden kosteD, berekend per koe. Dit bezwaar heeft echter geen recht van bestaan, het-

geen wordt bewezen door het feit, dat er thans reeds verschillende fokverenigingen in Overijssel bestaan

met een klein getal leden en een gering aantal koeien, b.v. pl.m. 60 stuks en daarboven. Daar ziet men het groote belang der veeverbeteringen is men niet teruggedeeind voor de daaraan verbonden kosten, overtuigd dat deze na verloop van tijd dubbel en dwars in den vorm van meerder opbrengst terugkomen. Een faktor die mede invloed op de langzame toeneming in deze richting heeft, is, dat men bij de veeverbetering niet direct resultaat van zijn werk ziet. Ware dit het geval, evenals bij het aanwenden van kunstmest, dan zou men thans reeds veel verder zijn. Men ziet echter hierbij over het hoofd dat men door de controle op de productie van den veestapel zich echter wel vrij spoedig voordeel kan verschaffen, want heeft men deze een jaar doorgevoerd, dan is men in staat een schifting in zijn vee te maken, door die dieren van de hand te doen, welke door hun productievermogen het minst voordelig voor het bedrijf zijn. Men kan er zich dan ook voor in acht nemen, de nakomelingen van dergelijke slechte koeien als productiedieren in zijn bedrijf op te nemen, doch alleen de afstammelingen van de besten aan te houden, hierbij natuurlijk het uiterlijk (exteriëur) niet uit het oog verloren. Anders is 'het bij het gebruik van goede stieren, daar ziet men werkelijk pas de totale uitkomsten, wanneer de kalveren groot zijn, waarmede c. a. 3 a 4 jaren verlopen. Gelukkig kan men groote vooruitgang in dit opzicht bespeuren, getuige de reeks van stierhouderijen welke thans reeds bestaan. Hierbij is echter geduld noodig, en moet niet in een paar jaar den moed worden opgegeven, doch volhardend doorgewerkt. Men moet zich bij het aanschaffen van stieren eerst de richting gekozen hebben waarin men wil voortfokken, hetzij met Friesch-Hollandsch of met Rijn-Maas en IJsselvee. Dan is het noodig bij den aankoop van den stier op de afstamming te letten, alsmede op de productie der ouders, en zoo mogelijk ook van de voorouders. Het is een bewezen feit, dat, uit des te beter familie de stier stamt, vooral ten opzichte van het overervingsvermogen, des te beter nakomelingen door hem zullen worden voortgebracht, zoowel in voorkomen als in productievermogen. De bewijzen hiervan zijn in die streken waar een reeks van jaren de veeteelt meer rationeel is gedreven voor het grijpen. Het spreekt van zelf dat men voor dergelijke dieren behalve de waarde van het vleesch ook de z.g.n. fokwaarde moet betalen en des te beter uiterlijk het dier heeft, en uit des te beter familie het dier afstamt, des te hooger zal de fokwaarde van het dier zijn. Men moet er echter niet tegen opzien, een hoogen prijs voor zoo'n dier te betalen, want de verbetering die hij in een streek kan aanbrengen kan van dien aard zijn dat zijn koopprijs hierbij geheel wegvalt. Het is nu zeer te prijzen, dat men op dit gebied in Overijssel groote vooruitgang kan bespeuren, doch men ziet hierbij echter over het hoofd, dat men er met het aanschaffen van goede stieren alleen niet kan komen, doch dat het ook noodig is de productie van het melkvee te controleren. Door de bestaande zuivelfabrieken, alsmede door de gelegenheid die, voor zoover dit mogeëlijk is, het zuivelconsulentschap kan bieden, is ieder in de gelegenheid controle op de productie uit te oefenen. Wanneer men deze controle toepast, kan na verloop van enkele jaren de productie van den veestapel aanmerkelijk worden vermeerderd. Er zijn meerdere gevallen bekend, dat na verloop van 5 a 6 jaar de gemiddelde jaarproductie met 7 a 800 K.G. per koe is toegenomen en daarbij het vetgehalte der melk gestegen van 2.9 tot 3.3 % of nog hooger. Een ieder kan zich door een eenvoudig rekensommetje wel overtuigen hoeveel de meeropbrengst in geld bedraagt; dat het op zijn minst op f 50 moet worden genomen, zal ieder lezer wel met mij eens zijn. De uitgaven die daartegenover staan vallen natuurlijk geheel in het niet. Wanneer nu verschillende veehouders in een bepaalde streek eenigen tijd hun veestapel hebben gecontroleerd en tevens verbeterd, kunnen ze zeer gemakkelijk een fokvereniging oprichten, waarbij volgens bepaalde strengere voorschriften wordt gewerkt. Is men zoo ver gekomen, dan heeft het vee van deze vereniging ook fokwaarde gekregen, waardoor men daarvoor hoogere prijzen

kan bedingen, dan vroeger het geval was. Het mes snijdt dan van twee kanten. In de eerste plaats heeft men de meerdere inkomsten van de stieren en in de tweede plaats de grootere waarde hiervan. De jonge stiertjes b.v., die anders naar den slager gingen, worden grootgebracht om later als fokstier te worden verkocht. Er wordt in deze provincie zeer zeker in de goede richting gewerkt, door het stationeeren van goede stieren, doch op de controle voor de productiviteit van den melkveestapel wordt nog veel te weinig acht geslagen.

Zwolle, 15 Nov. 1911. A. G-. BREEN.

Provinciaal Overijsselsche en Zwolsche Courant 1912-01-31

Lezing Zuivelconsulent Breen: behandeling der melk

BATHMEN. 30 Jan. Door bemiddeling van den heer G. Rutgers, secr.-penningm. van de Overijss. Landb. Mij., trad hier gisteravond als spreker op in de zaal van J. W. Boode, de heer dr. Breen zuivelconsulent van Overijssel te Zwolle, met het onderwerp: Behandeling der melk.

Dr Breen, wien 't voor de vuist spreken heel makkelijk is, die niet in herhaling valt, maar steeds woorden over heeft voor 't onderwerp dat hij zal behandelen, heeft daarom direct een aandachtig gehoor, 't Is vanzelf niet doenlijk en ook niet noodzakelijk de geheele rede van den geachten spreker weer te geven; de voornaamste punten stippen wij aan.

Op verschillende wijze toonde ons spr.. en hij liet het met voorbeelden zien, hoe vuil de melk kan wezen en hij wees er tevens op hoe zuiver zij moet wezen. De zindelijkheid moet in de hoogste mate worden toegepast, zoo bijv. wanneer de vrouw of de meid naar de stal gaan om te melken trekt zij haar gewone kleeding uit en in de plaats daarvan trekt ze aan een oud, vuil, smerig pak. Waarom doet ze dat? Wel omdat de stal en de koe te vuil was. En in 't belang van de melk moet ze aantrekken een heel net, zindelijk pak en zoo schoon moet de stal wezen, dat zij er even zindelijk uitkomt als zij er in gaat.

Zij, die hiervan meer willen weten, gaan naar den landbouwer Holterman onder Holten, die bij den uitgeschreven stalwedstrijd den eersten prijs verwierf. Schaft uwe vuile potstallen af en maak grupstallen. Voeder uw vee nooit vóór maar steeds na 't melken. 't Verschil van de bacteriën in de melk is van 7000 tot 1500.

Reinigt u op alle mogelijke wijze. Wascht uw handen, wascht de uiers van de koeien voor ge begint te melken, dit alles geeft een verschil van de aanwezigheid der bacteriën van 3000 tot 100.

't Is ook zeer goed om 't eerste straaltje melk in een afzonderlijk bakje op te vangen of in de stal te laten, omdat in het tepelkanaal nog zeer veel bacteriën aanwezig zijn.

Na nog te hebben aangewezen dat het zeer noodzakelijk was, dat iedere landbouwer aan den Noord-Oostkant van zijn boerderij een zoogenaamd melkkamertje had, enkel dienende voor het bewaren der melk, en er op te hebben gewezen nooit warme melk bij reeds afgekoelde te doen en ook al de gereedschappen, die bij het melken of bij het bewaren noodig zijn, zoo zuiver of zoo zindelijk mogelijk te behandelen, zei dr. Breen, dat men over het algemeen denkt dat het voederen van knollen invloed heeft op de botersmaak, en spr. zei dit is geenszins het geval, maar wat de oorzaak is: dat de boeren dag in dag uit de kwalijk riekende knollen op de

deel gooien; daarvan is het gevolg, dat de melk, die zoo uiterst gevoelig is, de lucht overneemt en de boter een knollensmaak krijgt. Dr. Breen gaf zoo eenvoudig mogelijk, vele nuttige lessen, zoodat wij het in hoogste mate betreuren dat niet alle landbouwers of hun vrouwen of dochters tegenwoordig waren, de avonden zijn nu toch lang genoeg en de reis is niet zoo ver en dan met zulk mooi weer!

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1912-02-03

Lezing zuivelconsulent Breen: Vetgehaltuitbetaling melk

OOTMARSUM, 2 Febr. Heden avond hield dr. Breen, zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, voor een dicht-bezette zaal een lezing over het onderwerp „*Vermeerdering der inkomsten in het landbouwbedrijf door uitbetaling der melk naar vetgehalte.*”

Na opening der bijeenkomst door den Voorzitter der afd. Ootmarsum der *Ov. Landb. Maatschappij*, den heer G. H. Oosterwijk, zette dr. Breen in een gloedvolle improvisatie duidelijk uiteen, welke nadeelen verbonden waren aan den verkoop der melk per hoeveelheid aan de zuivelfabriek. Behalve dat diegene, die goede melk leveren, noodwendig niet de waarde van hun product betaald krijgen en met korte aanstipping van de gelegenheid, die bij deze wijze van melk-leveren, geboden wordt voor melkvervalsching, wees spreker in het bijzonder op het remmend werken voor veeverbetering.

Met cijfers uit de praktijk toonde spr. aan welk een verderfelijke invloed een slechte stier uitoefende op het vetgehalte der melk, daarentegen hoe het vetgehalte der melk steeg door een stier van goede afstamming, hoe hierdoor gemakkelijk een meerdere opbrengst per koe van f 50 tot f 70 per jaar verkregen wordt. Naast uitbetaling naar vetgehalte ried spreker de aanwezigen aan, toch vooral te zorgen voor een stier met een afstammingsregister, waaruit blijkt, dat deze afstamt uit een familie met hoog vetgehalte in de melk.

Waar het dekgeld van zoo'n stier wat hooger moet zijn dan van een waarvan men geen afstamming kent, toch in deze de zuinigheid de wijsheid niet te laten bedriegen, daar men dit later meer dan honderdvoudig terug krijgt.

Hiervoor gaf spreker in overweging de oprichting van een stierhouderij. Waar het Rijk door het geven van subsidie hierin medewerkt, zijn de kosten van zoo'n stierhouderij gering, in vergelijking met het groote voordeel, dat hieruit voortvloeit voor de geheele streek.

Nadat spreker nog eenige tot hem gerichte vragen beantwoord had, werd de bijeenkomst met en woord van dank aan dr. Breen en aan de aanwezigen voor hun trouwe opkomst door den Voorzitter der afdeeling gesloten.

VERSLAG VAN DEN ZUIVELCONSULENT – 1911 (DI-I)

Aan het gisteren reeds kort vermelde "*Verslag van de werkzaamheden van den Zuivelconsulent voor de Provincie Overijssel over het jaar 1911*" ontleenen wij het volgende:

Het jaar 1911 zal in het algemeen voor den Overijsselschen veehouder niet die aangename herinneringen achterlaten, zooals dat met 1910 het geval is geweest. Men had in 1911 zeker niet over mooi weer te klagen, doch door den zeer geringen regenval, ontstond langzamerhand een dergelijk gebrek aan water, zooals bijna nooit is voorgekomen. Een onmiddellijk gevolg hiervan was, dat de grasgroei ons weldra in den steek liet. Gelukkig hebben sommige gedeelten der provincie nog een vrij goede eerste snede hooi gehad; in andere streken was dit helaas ook slechts middelmatig, terwijl het etgroen bijna overal totaal mislukte. Het was treurig in sommige streken de kale weiden te moeten aanschouwen, die dikwijls meer in bruine duinvlakten waren herschapen.

De kwaliteit van de eerste snede hooi was goed te noemen. Waar den geheelen zomer de regen op zich liet wachten, had men steeds hoop, dat de nazomer ons beter tijden zou brengen, doch ook deze hoop werd niet verwezenlijkt, met het gevolg, dat de groenvoederoogst van spurrie en knollen ook totaal mislukte. In de zandstreken hadden de veehouders werkelijk groote zorg, het vee hun dagelijksche behoefte aan groenvoer te geven; en dat niet alleen, doch door het uitdrogen der slooten, kostte het op menige boerderij ook zeer veel moeite de dieren steeds van het noodige drinkwater te voorzien. Door al deze omstandigheid was men genoodzaakt reeds vroeg in het najaar het melkvee meer krachtvoeder bij te voeren dan anders gewoonlijk geschiedt. Gelukkig was de aardappeloogst over 't algemeen goed te noemen, hoewel in den voorzomer in verschillende streken de planten veel hadden geleden van de vorsten, zoodat bijv. in de omgeving van Hardenberg de oogst minder gunstig uitviel. De roggeoogst gaf over 't algemeen geen reden tot klagen. De opbrengst aan zaad viel echter niet mede.

Niet alleen werden de veehouders geteisterd door het gebrek aan voedsel, doch daarnaast kwam ook nog in menige streek het mond- en klauwzeer zijn offers eisen. De streken als Giet-hoorn, Blankenham, Zwolle en omgeving, Kampen, Olst, Marle, hadden het meest te tegen de ziekte te strijden, terwijl zij in andere streken der provincie sporadisch voorkwam, als bijv. te Haaksbergen, Enschede, Hardenberg, Dedemsvaart. Het, is echter geen gunstig teken dat men gedurende den staltijd telkens weer een geval van mond-en klauwzeer constateert, hierdoor wordt het bewijs geleverd dat de ziekte niet geheel verdwenen is, en dat men gevaar loopt, dat in den komenden weidetijd, juist die streken zullen worden aangetast, die het vorige jaar geheel of gedeeltelijk vrij bleven.

Omdat de zuivelfabrieken de centra zijn waar de melk uit verschillende streken samenkomt, en het door feiten bewezen is, hoe gemakkelijk door de fabriek de besmetting van den eenen stal naar den anderen kan worden overgebracht, is door den consulent eene circulaire naar alle zuivelfabrieken in de provincie gezonden, welke als bijlage aan dit verslag is toegevoegd. Aan de IJsselstreek constateerde men, tengevolge van het droge weer en de temperatuurswisseling het verwerpen der kalveren.

¹¹ DD niet meer in systeem, wel ongeveer gelijkloidend verslag uit POZC 1912-03-23!

De veeprijzen, vooral die van het fokvee en de kalveren, waren goed te noemen. De varkenshouderij gaf in 1911 minder uitkomsten dan in 1910 het geval was, de lagere prijzen, der vette varkens in den zomer, alsmede de duurte der voedermiddelen in het najaar, waren hiervan voor een groot deel de oorzaak. Ook loonde het fokken van biggen door de lage prijzen zich lang zoo goed niet als het jaar te voren.

Daar het voedergebrek in den zomer grooten, nadeeligen invloed had op de melkproductie, kunnen over 't algemeen de uitkomsten van het veehoudersbedrijf op de zandstreken slecht genoemd worden, terwijl het in de meer vochthoudende middelmatig was. Eenigszins werden de slechte opbrengsten geaequivaaleerd door de voortdurende hoge boter- en kaasprijzen.

In verband niet het optreden van het mond- en klauwzeer en de bemoeiingen van den consulent dienaangaande over het teruggeven van de gepasteuriseerde ondermelk en karnemelk, is uit een ingesteld onderzoek gebleken, dat bij 31 fabrieken vóór het jaar 1911 de ondermelk werd gepasteuriseerd, dat deze maatregel in 1911 tijdens het mond- en klauwzeer bij 13 fabrieken is ingevoerd en bestendig blijft, terwijl een achttal fabrieken tijdens deze ziekte de bijproducten, waaronder ook wei begrepen, pasteuriseerden. Van 16 fabrieken kwam het antwoord, dat geen maatregelen tegen het voorkomen van besmettelijke ziekten konden of worden genomen. Onder deze laatste zijn natuurlijk de verschillende nog aanwezige handkracht-fabriekjes begrepen.

Het mag een gelukkig verschijnsel heeten, dat, zich gedurende 1911 weer een dertiental fabrieken meer heeft gewapend tegen het optreden van besmettelijke ziekten en de consulent spreekt den wensch uit dat ook de anderen spoedig het groote belang hiervan zullen inzien.

Deventer Dagblad 1912-03-23

VERSLAG VAN DEN ZUIVELCONSULENT – 1910 (DI-II)

Omdat het 't streven van de fabrieksmatige zuivelbereiding is, een zoo goed mogelijk product op de wereldmarkt te brengen, een streven, waarvoor in de eerste plaats een goede grondstof nodig is doch waarvoor ook nog andere middelen ten dienste staan, is bij de coöperatieve zuivelfabrieken, aangesloten bij den *Geldersch-Overijsselsche Bond van Coöp. Zuivelfabrieken*, nagegaan, of ook een premiestelsel voor het personeel is ingevoerd, verband houdende met het meer of minder aantal punten wat de boter op de wekelijksch gehouden boterkeuringen behaalt.

Uit de ingekomen antwoorden bleek dat op 14 fabrieken een dergelijk premiestelsel is ingevoerd, hetgeen echter op iedere fabriek verschillend is geregeld, dikwijls verband houdend met het gemiddelde keuringscijfer door de fabriek verkregen.

De antwoorden over de werking van dit premiestelsel luiden bijna zonder uitzondering gunstig. Verschillende beheerders maken daarbij terecht de opmerking dat hun personeel ook zonder dat premiestelsel hun plichten uitstekend zouden waarnemen. Volgens de meening van den consulent, mag men echter niet over het hoofd zien, dat geld' altijd den arbeid verzoet, en dat niettegenstaande de degelijke toewijding aan hun haak, dat nog wel met grootter accurateste zal geschieden, wanneer hunne inkomsten daardoor kunnen worden vermeerderd. Het is

immers een feit, dat door dat premiestelsel het personeel onderling elkander controleert in de werkzaamheden, wat de kwaliteit van het product weer zeker ten goede zal komen.

Jammer dat slecht, op een dergelijk klein getal coöperaties het premiestelsel is ingevoerd, verschillende besturen schijnen echter van het groote belang nog niet doordrongen om alles in het werk te stellen, ter verkrijging, van een zoo goed mogelijk product, waardoor nog beter dan thans de concurrentie op de wereldmarkt het hoofd zal kunnen worden geboden.

Omdat de zuivelfabrieken in verschillende streken de lichamen zijn, die zooveel mogelijk de welvaart der veehouders trachten te bevorderen, niet alleen door het zoo hoog mogelijk uitbetalen der melk, doch ook door andere bemoeiingen, direct met het veehoudersbedrijf verband houdend, is door alle fabrieken, zoowel particuliere als coöp. eens een onderzoek ingesteld, in hoeverre dat geschiedt.

Van de in onze provincie 74 bestaande fabrieken hebben er 68 een antwoord ingezonden. Uit deze antwoorden bleek dat er 25 fabrieken, voor het allergrootste deel coöperaties, op dat gebied werkzaam zijn. Het zou te ver voeren van ieder een juist beeld te geven van hare werking in deze richting, doch over 't algemeen strekken deze bemoeiingen zich uit voor het subsidiëren van stierhouderijen, fok- en contróleverenigingen, het bevorderen van het melkonderzoek, gemeenschappelijken aankoop van kunstmest en voederartikelen het organiseeren van stalwedstrijden, het oprichten van spaar- en voorschotbanken, het subsidiëren van den aanleg van nieuwe wegen, coöperatieven eierverkoop het aanschaffen van bibliotheken, enz.

Al het vorengenoemde is van het allergrootste belang, doch waar speciaal voor moet gezorgd worden, is dat de veehouder zich ontwikkelt. Om dat te bevorderen is het aanschaffen van een kleine bibliotheek zeer aan te bevelen, de gelden hiervoor uit te geven zijn zeer gering tegenover het groote doel wat hierdoor kan worden bereikt.

Het betrekkelijk geringe aantal fabrieken in aanmerking genomen, dat in die richting werkzaam is, blijkt het wel, dat nog zeer veel goeds tot stand kan worden gebracht, en het zijn vooral de coöperatieve zuivelfabrieken die door en voor de leden opgericht zijn, welke veel meer dan tot heden kunnen presteeren. Het doel dezer vereenigingen moet niet alleen bestaan in het uit te betalen melkgeld, neen, dat moet hooger liggen. Zij zijn de lichamen die dergelijke zaken ter hand moeten nemen, waarbij de boeren het grootste belang hebben, doch wat ze uit zich zelf niet doen. Zeer zeker kan de particuliere zuivelbereider in dezelfde richting werken, waarvan in deze provincie ook verschillende feiten bekend zijn, doch door eene coöperatie zal dit met nog veel meer succes kunnen geschieden, omdat hier juist de kracht van een vereeniging uitgaat, waardoor reeds bewezen is, wat men op het gebied van het vereenigingsleven kan bereiken.

Op het gebied van stalverbetering heeft men het gepasseerde jaar wederom niet stilgezeten. Op initiatief der Coöperatieve Melkinrichting te Hengelo is een goed geslaagde stalwedstrijd in Hengelo en omstreken gehouden, terwijl dit te Holten-Raalte vanwege de Overijselsche Landbouw-Maatschappij geschiedde,

Het is zeker de vermelding waard, dat de coöperatieve zuivelfabrieken te Boekelo, Hardenberg en Hengelo aan de in hunne omgeving gehouden stalwedstrijden zooveel geldelijken steun hebben verleend, dat de helft der kosten door hen werden gedragen, terwijl de overige

helpt voor rekening van het rijk kwam. De overigen geschieden onder leiding van de Overijsselsche Landbouwmaatschappij.

Uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat het doel der stalwedstrijden volkomen wordt bereikt, n.l. dat de stalverbetering langzamerhand door meerderen wordt ter hand genomen, en niet blijft bij degenen welke aan een dergelijken wedstrijd deelnamen. Het ligt op den weg der zuivelfabrieken de stalverbetering zooveel mogelijk te bevorderen en in dezen het voorbeeld te volgen van de drie genoemde.

In het jaar 1911 is er op het gebied der fabriekmatige zuivelbereiding weinig verandering gekomen. De coöperaties te Steenwijkerwold, Ulst en Almelo werden in hun bouw voltooid en met succes in werking gesteld. De Coöperatieve Zuivelfabriek te Oldemarkt onderging eene aanmerkelijke verbetering door de verandering van zuurlokaal, en uitbreiding van de lokaliteiten waarin de kaasbereiding, greschiedt. Het streven om de coöperatieve zuivelfabriek te Tubbergen, in een coöperatie zonder losse leveranciers te veranderen, mislukte. Aan het einde van het jaar 1911 waren in de provincie drie zuivelfabrieken minder aanwezig, door het opheffen der fabriek van de firma Jan Kingma en Co. te Balkbrug, de stoomzuivelfabriek de Eikelhof te Olst wegens in werking treden der coöperatie en het afbranden van het handkrachtfabriekje te Zuna, dat niet weer is opgebouwd.

Door het heerschende mond- en klauwzeer is dit jaar veel tijd in beslag genomen, om de besturen en eigenaren van verschillende fabrieken van het groote nut van pasteurisatie te overtuigen en hoe in het algemeen de ontsmetting van melkbussen etc. aan de fabrieken diende te geschieden.

Ook werd herhaaldelijk hulp ingeroepen bij het bereiden van reïnculturen of bij het optreden van hardnekkige botergebreken, alsmede wanneer te hoog vochtgehalte in de boter was voorgekomen. Het was zeer frappant, hoe in één geval de karnkneder de oorzaak was van een botergebrek. Dit werktuig, niet uit prima hout vervaardigd, bevatte naden, waarin zich gemakkelijk roomresten konden afzetten, die daar in verrotting overgingen. Niettegenstaande de reiniging zoo goed mogelijk geschiedde, was het niet mogelijk in dat werktuig goede boter te bereiden.

In een ander geval bleek het botergebrek te ontstaan, doordat het dubbelwandige middenschot dat zich in den melkbak op de melkontvangst bevond, iets stuk was, zoodat zich daarin melkresten hadden verzameld die in rotting waren overgegaan en op deze wijze de melk in den bak infecteerden. Niettegenstaande de room uit deze melk nog werd gepasteuriseerd, hadden die bacteriën op de melk, in het korte verblijf in den melkbak, reeds een dergelijke schadelijke werking gehad, dat het niet mogelijk was, uit de room eerste klasse boter te bereiden. Door een toeval ontdekte men aan de fabriek dit malheur, na herstel hiervan is het gebrek verdwenen en wordt weer mede van de beste boter uit Overijssel aan deze fabriek gemaakt.

Herhaaldelijk is de consulent ook werkzaam op het gebied der kaasbereiding. Op een der boerderijen sukkelde men vooral met natte kotst der kaas, dikwijls ook veel bonte plekken vertonend. Deze plekken waren des te meer aanwezig, naarmate er salpeter bij de bereiding werd gebruikt. Door het gebruik van een weinig reïncultuur voor melkzuurbacteriën in de te verkazen melk zijn beide gebreken verdwenen, de kaas rijpt daardoor ook veel vlugger en men heeft zelfs het voordeel, dat bij kleine melkgiften, de melk eens per dag kan worden verkaasd. De witte plekken die men vroeger ook herhaaldelijk in de kaas waarnam, behoren door

het gebruik der reïncultuur thans ook tot het verleden. Omdat deze gebreken op vele kaasbedrijven in Overijsel voorkomen, zou het voor de betreffende personen van groot belang zijn, wanneer algemeen het gebruik van reïncultuur voor melkzuurbacteriën bij het kazen werd toegepast.

De veeverbetering mag zich in Overijsel in voortdurenden vooruitgang verheugen. In het jaar 1911 werden de volgende stierhouderijen opgericht: *De Eendracht* te Brucht (Ambt--Hardenberg), *Hengelo en omstreken* te Hengelo, *Lossen en omstreken* te Lossen, *Ons Belang* te Fleringen, *Daarle* te Daarle, *Heemse* te Heemse (Ambt-Hardenberg), de Vooruitgang te Nieuwleusen, *de Eendracht* te Ane (Gramsbergen), *Heeten* te Heten bij Raalte, *de Volharding* te Steenwijkerwold. *Onderling Belang* te Slagharen (hierbij de Statuten op beter grondslag gebracht).

De controlevereen. te Boerhaar bij Wijhe is in 1911 wegens te geringe belangstelling opgeheven.

Het oprichten van dergelijke vereenigingen neemt verbazend veel tijd in beslag, zoodat de consulent het allermeest de aanstelling van een veeteeltconsulent zal toejuichen.

Wat een behoorlijke controle op de melk- en vetproductie van den veestapel betreft, vindt men in Overijsel helaas nog weinig leven. Volgens de laatste veetelling treft men in onze provincie 103.000 stuks melkvee aan, waarvan, zoover de consulent kan nagaan, slechts op zijn hoogst 4000 stuks of circa 4 pCt. van 't totaal op melk- en vetproductie worden gecontroleerd. Waar men nu tegenwoordig in bijna iedere streek een behoorlijk ingerichte zuivelfabriek aantreft, daar ligt het volgens de meening van den consulent op den weg dezer fabriek meer in die richting werkzaam te zijn, dan bij de meesten tot heden het geval is. Daar schuilt immers nog een groote bron, om de inkomsten uit het veehoudersbedrijf te kunnen vergrooten. Veehouders welke dergelijke hulp in hunne omgeving moeten ontberen, kunnen voor zoover de werkrachten dit toelaten, ook gelegenheid voor dit onderzoek vinden aan het centraal bureau voor melkonderzoek, verbonden aan het zuivelconsulentschap te Zwolle.

Deventer Dagblad 2012-03-28

VERSLAG VAN DEN ZUIVELCONSULENT – 1910 (DI-III Slot).

Aan den staat van werkzaamheden ontleen we 't volgende:

Colmschate: Cursus melkonderzoek. Deze cursus werd op 31 Januari beëindigd. In 1911 werden nog 8 lessen gegeven. Aantal deelnemers 14.

De volgende **voordrachten** werden o.m. gehouden: 13 Febr. Raalte, veeverbetering, aanwezig 45 mannen. 20 Febr. Holten, stalwedstrijden, aanwezig 26 mannen; 22 Dec. Holten, het nut eener stierhouderij, aanwezig 100 mannen.

Adviezen: Het aantal ontvangen en verzonden stukken bedroeg resp. 1760 en 2327, waaronder resp. 505 en 546 stukken van het secretariaat van het Botercontrôlestation Gelderland-Overijsel te Deventer. Het aantal gevoerde telefoongesprekken bedroeg 423. Het aantal bezoeken van verschillende personen werd op 496 geteld. Al deze bezoeken, alsmede tele-

foongesprekken en een deel der correspondentie, hadden betrekking op verschillende adviezen bij het aanschaffen van pasteurs, het bereiden van reïnculturen, verbouw van fabrieken, oprichten van stierhouderijen, botergebreken der boerenboter, enzovoorts.

In de omgeving van Raalte waren verscheidene boeren die gepasseerden zomer geen goede boter

of in het geheel geen boter uit de melk konden bereiden. De melk werd niet zuur en was te vroeg dik. Als oorzaak werd hiervan steeds gevonden uierontsteking bij eene of meerdere koeien uit het bedrijf. Men kon hier alleen den raad geven, de melk der zieke dieren niet te verwerken of alles te pasteuriseeren voor men de melk te zuren zette. Het resultaat was dat de meesten maar voortsukkelden tot het gebrek geweken was. Men behoefde zich niet af te vragen welk een schade dergelijke veehouders hadden, en niettegenstaande dat, gaat men daar toch maar op de ouderwetsche manier voort.

Op een kaasboerderij werd onderricht gegeven in het maken van reïncultuur, welke daar thans elken dag opnieuw wordt bereid voor het gebruik bij de kaasbereiding.

Oprichting van zuivelfabrieken: Veel tijd, werd nog in beslag genomen door den bouw en voltooiing, der coöperative zuivelfabrieken te Steenwijkerwold, Olst en Almelo, terwijl ook adviezen werden uitgebracht voor den verbouw der coöp. te Oldemarkt.

Ook werd de hulp van den consulent ingeroepen voor het bouwen van een hygiënischen melkveestal te Steenwijk, welke vooral uitmunt in eenvoud en toch deugdelijk is, zoodat de melkprijs uit die inrichting niet abnormaal hoog zal worden gesteld.

Opleiding van personeel van zuivelfabrieken: De cursussen voor opleiding van assistent-directeuren van zuivelfabrieken, te, Zwolle en Hengelo gehouden, werden in 1911 geëindigd. In het najaar werden wederom een paar dergelijke cursussen te Almelo en te Zwolle geopend.

Het melkonderzoek en wat daarmee in verband staat: De volgende onderzoekingen werden verricht:

- 21638 monsters volle melk op vetgehalte volgens Gerber ten behoeve der contróle op melk- en boteropbrengst,
- 5529 monsters volle melk op vetgehalte, volgens Gerber, voor de uitbetaling naar vetgehalte aan zuivelfabrieken,
- 852 monsters melk op vetgehalte, volgens Gerber, voor verschillende veehouders,
- 18 monsters volle melk op vetgehalte en S.G.,
- 20 monsters volle melk op vetgehalte S. G. en S. G, melkserum,
- 234 monsters afgeroomde melk op vetgehalte (methode Gerber),
- 10 monsters karnemelk op vetgehalte (methode Gerber),
- 2 monsters karnemelk op droge stof,
- 1 monster geitenmelk op vetgehalte,
- 2 monsters schapenmelk op vetgehalte,
- 1 monster melk op zuurgraad,
- 7 monsters boter op vluchtige vetzuren,
- 7 monsters boter op refractie,
- 3 monsters boter op vetgehalte,
- 17 monsters boter op vochtgehalte,
- 2 monsters boter op kwaliteit,

26 monsters melk op bruikbaarheid voor de kaasbereiding,
27 monsters melk op bruikbaarheid voor boterbereiding,
83 monsters melk op katalazereactie,
9 monsters zwavelzuur,
5 monsters amyloalcohol,
2 pipetten gecontroleerd,
88 butyrometers op nauwkeurigheid,
2 lactodensimeters.

Het laboratorium werd door verschillende personen bezocht, ter bestudeering van de bepaling van het vochtgehalte van de boter, zuurgraadbepaling der melk en room, en de enzymreacties. Bovendien ontvingen een viertal personen hunne theoretische en praktische opleiding in het melkonderzoek, met het doel later in functie te treden bij een fok- of controlevereniging. Door bemiddeling van den consulent werden van verschillende fabrieken en boerderijen 17 monsters water aan de Bacteriologische Afdeling van het rijkslandbouwproefstation te Hoorn onderzocht.

Het aantal monsters volle melk aan het laboratorium onderzocht, is geringer dan het voorgaande jaar. De reden hiervoor moet gezocht worden in het feit, dat enkele fokverenigingen het melkonderzoek door een eigen controleur laten verrichten.

Diversen: Evenals vorige jaren werd door den consulent het secretariaat van het Botercontrolestation Gelderland-Overijssel waargenomen. Verschillende vergaderingen werden te Deventer en Zutphen hiervoor bijgewoond. Als vertegenwoordiger van het Botercontrolestation Gelderland-Overijssel woonde hij ook een vergadering bij aan de Directie van den Landbouw te 's-Gravenhage. Het secretariaat van de veeverbeteringscommissie voor Overijssel wordt eveneens onder zijn leiding uitgevoerd.

In het jaar 1911 werden door den consulent nog een paar strafzittingen aan de rechtbank te Dusseldorf bijgewoond en hij daarbij als deskundige gehoord inzake vervalsching van Nederl. controleerde boter met water, door Duitsche boterverkooopers.

Botercontrôle-station Gelderland-Overijssel

DEVENTER – Onder voorzitterschap van den heer mr. G. B. Bavink ten Cate te Almelo werd heden de 19e algemeene vergadering van het *Botercontrole-station Gelderland-Overijssel*, in de sociëteit de Hereeniging te Deventer, gehouden.

Medegedeeld werd, dat over het jaar 1911 een rijkssubsidie van f 300 was toegekend, en dat door het dagelijksch bestuur der *Overijsselsche Landbouw-Maatschappij* de heer H. J. C. van Heek wederom was herbenoemd om in het bestuur van het BCGO. zitting te nemen.

Het aftredende lid de heer H. A. Huender te Eibergen werd wederom herkozen.

Uit het jaarverslag van den secretaris blijkt, dat het aantal aangeslotenen op het einde van 1911 tot 144 was gestegen, met een totale boterproductie van 10.037.420 K.G. Gedurende het jaar 1911 werden bij 5 fabrieken de rijksmerken tijdelijk ingetrokken, tengevolge van het produceeren van boter met te hoog vochtgehalte.

Wegens opheffing der zaak traden als lid uit de zuivelfabriek te **Wijnbergen**, de firma *J. Kingma en Co.* te **Balkbrug** en de N. V. Stoom- zuivelfabriek de *Eikelhof* te **Olst**.

De directeur alsmede de controleur R. Thries werden aangesteld als onbezoldigd rijkszuivel-visiteurs.

Nietegenstaande het aantal aangeslotenen met 5 vermeerderde, bedroeg de productie in 1911 toch ruim 450.000 K.G. minder dan in 1910. Voor het grootste deel moet dat aan de langdurige droogte worden toegeschreven. Met de boterprijzen komen wij ongeveer op één lijn met Denemarken te staan, daar de gemiddelde noteering voor onze fabrieksboter te Leeuwarden over 1911, precies gelijk was aan die voor de duurste boter te Kopenhagen.

De botercontrole-stations hebben veel tot dit succes medegewerkt, doch wij mogen niet nalaten te trachten het te vergrooten.

In het jaarverslag van den directeur -scheikundige treft men de gedane onderzoekingen gedurende het jaar 1911 aan, en wel 399 van 3879 botermonsters, terwijl 3813 monsters op watergehalte werden onderzocht.

De rekening en verantwoording van den penningmeester over het jaar 1911 werd door de financiële commissie akkoord bevonden.

Besloten werd een commissie te benoemen tot het instellen van een onderzoek naar de wenschelijkheid der inrichting van een meer modern laboratorium.

Goedgekeurd werd een voorstel van de Coöp. Zuivelfabriek „*De Eendracht*” te **Staphorst**, strekkende tot statutenwijziging en een voorstel van de firma *H. en T. Kingma* te **Meppel**, inzake reclame, werd verworpen.

Nog kwam aan de orde een voorstel van de coöperatieve zuivelfabriek „*de Eendracht*” te **Silvolde** (Witch) om de periodieke verhoging aan de controleurs en assistenten, welke hun in 1913 wacht, met het oog op de dure tijden, reeds in 1912 uit te keren. Besloten werd het bestuur te verzoeken in de volgende vergadering een voorstel te dezer zake in te dienen.

De volgende zomervergadering zal te Zutphen worden gehouden.

Het Nederl. Landhuishoudkundig Congres.

Lezing dr. Breen over melkverwerking niet leden op coöp. zuivelfabrieken

Ter aanvulling van hetgeen wij reeds gister mededeelden omtrent het 64e Nederl. Landhuishoudkundig Congres te Almelo, het volgende:

[....]

In de namiddag-vergadering leidde dr. A. G. Breen, prov. zuivelconsulent in Overijssel te Zwolle, de vraag in: „Is het in het werkelijk belang der vereenigingen, speciaal zuivelfabrieken, dat zij gebruik maken van hun bevoegdheid om hun werkring ook tot derden (dus niet-leden) uit te strekken.”

De inleider acht het van belang, dat de coöperatieve vereenigingen niet met derden buiten hun leden werken. Het stelsel van de losse leveranciers werkt remmend op een gezonde ontwikkeling der coöperatieve zuiverbereiding en bovendien tot schade van de leden. Het is zeer te betreuren, dat in verschillende streken van ons land, waar uitsluitend coöperatieve zuivelfabrieken worden aangetroffen, op dergelijke wijze tegen elkander wordt geconcurréerd.

Deze toestanden kunnen zeer zeker worden verbeterd, doch hiervoor moet een beroep gedaan worden op de medewerking van de besturen en beheerders dezer soort coöperaties.

Zij zijn dikwijls geschapen, door het verkeerde begrip dat of de besturen óf de beheerders of beiden, van coöperatie bezitten. Eerst wanneer hierover een beter inzicht is verkregen, zal men bij zijn pogen tot verbetering op eenig succes kunnen rekenen.

Het is echter van het grootste belang, dat getracht wordt deze misstanden uit den weg te ruimen waarvoor volgens zijn meening de *Algemeene Nederlandsche Zuivelbond* het aangewezen lichaam is, om in die richting iets tot stand te brengen.

De heer J. Rinkes Borger met de conclusies van den inleider medegaande en erkennende, dat er misstanden bij de coöp. zuivelfabrieken voorkomen, wenscht een woord van protest te doen hooren tegen de wijze waarop de inleider generaliseert en daardoor naar buiten den indruk wekt als zoude er aan onze zuivelfabrieken geknoeid worden met het vetgehalte.

De heer Löhnis, landbouw-inspecteur, zegt dat de heer Breen met zijn prae-advies een goed werk gedaan heeft. De coöperaties kunnen wel een stoot velen. Zij moeten evenwel zoo krachtig zijn, dat zij zelf tegen dit bestaande misstanden opkomen. Het is noodig dat het geheele vraagstuk der landbouw-coöperatie ter hand genomen wordt, opdat een einde gemaakt wordt aan de thans bestaande misstanden.

De heer G. J. Bieleman wijst er op, dat de bestaande toestanden een gevolg van de omstandigheden zijn, waaronder de coöp. zuivelfabrieken zijn ontstaan en zich hebben ontwikkeld. Er zijn er waar de leden de slechte jaren hebben doorgeworsteld, terwijl anderen van verre bleven. Nu de financieele toestand beter is eischen de oude leden van de nieuw-toetredende leden een hoog inleggeld, of wel zij weigeren nieuwe leden aan te nemen. Hierdoor bleven de losse leveranciers bestaan.

De heer Breen repliceert en zegt op te moeten komen tegen het verwijt als zoude hij te veel hebben gegeneraliseerd. De feiten, welke hem bekend geworden zijn, heeft hij gereleveerd, zonder een bepaalde fabriek aan te wijzen. Een feit is, dat de misstanden bestaan. 't Is te ho-

pen dat de Alg. Ned. Zuivelbond op haar eerstvolgende, te Enschede te houden vergadering, middelen moge vinden daaraan een einde te maken.
Na een woord van dank aan den inleider, sloot de Voorzitter de vergadering.
[....]

1913

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1913-04-17

Verslag werkzaamheden Zuivelconsulent over 1912

Door den heer dr. A. G. Breen alhier, zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, is aan Ged. Staten dezer provincie verslag uitgebracht over de werkzaamheden in het jaar 1912 door het zuivelconsulentschap verricht.

Aan de algemeene beschouwingen ontleenen wij het volgende : De Overijsselsche veehouder zal zeker wel met eenige tevredenheid op het jaar 1912 terugzien, daar dit voor hem als een goed jaar kan geboekt worden. De grasgroei was bijzonder goed, de eerste snede hooi, welke zeer overvloedig was, is over het algemeen goed binnen gekomen.

In de omgeving van Haaksbergen had men in de Meimaand veel te lijden van de emelten in de graslanden tot schade van de opbrengst der eerste snede hooi.

Het vooruitzicht, dat 1912 een bijzonder gunstig jaar zou worden werd teleurgesteld door den aanhoudenden regen, in de maand Juli begonnen. De tweede snede hooi en de naweide mislukten daardoor ongeveer totaal. Datgene wat van de tweede snede nog geoogst werd, was van slechte kwaliteit. De naweide had door den velen regen, vooral in de lager gelegen streken, als het noordwesten van Overijssel, veel geleden. Men trof hiér juist het tegenovergestelde aan als bij de langdurige droogte van 1911.

Niettegenstaande de rogge- en haver oogst flink wat belofde, heeft de regen hieraan ook zeer veel bedorven. Vooral de haver heeft zeer veel geleden, men kon ze dikwijls in de schoven op het veld ontkiemd waarnemen. Door de natte koude in de maanden Augustus en September groeiden de spurrie en de knollen in het geheel niet, zoodat dit gewas geheel is mislukt. Beter was het gesteld met de mangelwortels en de knolrapen, die een goed gewas opleverden. In sommige streken, als bijv. in de omgeving van Enschede, zou meer tot de teelt van mangelwortels worden overgegaan, wanneer over meer arbeidskrachten kon worden beschikt. Niettegenstaande den vochtigen zomer was de aardappel oogst toch goed te noemen.

De gezondheidstoestand van den veestapel was in alle opzichten gunstiger dan het jaar 1911. Het mond- en klauwzeer kwam dit jaar voor in de gemeenten Dalfsen, Gramsbergen, Ambt Hardenberg, Raalte, Staphorst, Steenwijkerwold, Weerselo en Zwolle. Door krachtig ingrijpen is het gelukkig bij deze enkele gevallen gebleven. In de omgeving van Steenwijk en 's Heerenbroek kon men bij verschillende runderen de naweën van het mond- en klauwzeer nog wel waarnemen.

In Ambt Almelo hadden de koeien geleden van den natten zomer en trad hoesten nog al op; sterfgevallen kwamen hierbij echter niet voor. In Lonneker is de besmettelijke schedekatarrh nog niet geheel geweken.

De vee prijzen zoowel als die voor de varkens waren buitengewoon hoog. Wij mogen niet nalaten hierbij te vermelden dat in die streken, waar meer de rationeele veeteelt wordt gedreven, de fokvee prijzen zeer hoog waren. Jonge stieren met goede afstamming brachten dikwijls het dubbele op van stieren zonder afstamming; als regel kon worden vastgesteld, dat stierkalvers van de fokverenigingen f 40 tot f 75 boven de slachtwaarde opbrachten. Hieruit blijkt wel, dat het loonend is, met prima stieren te fokken, zoodat de extra kosten volgens getuigenis der fokkers zelve ruimschoots terugkomen. Het is wel jammer, dat men overal in onze provincie

nog niet tot dat inzicht is gekomen en dat er zelfs nog streken voorkomen (gelukkig weinig) waar men nog niet naar het vetgehalte der melk wenscht te worden uitbetaald.

Door den weelderigen grasgroei was de melkproductie goed te noemen, terwijl de gemiddelde boterprijs voor 1912 gelijk gesteld kon worden aan dien van 1911. Ook de kaasprijzen waren zeer hoog, de kwaliteit der kaas liet echter op vele boerderijen wel wat te wenschen over. Herhaaldelijk kan men witte plekken in de kaas aantreffen, die een bijzonder onaangename bitteren smaak geven; ook treft men het aan dat de kazen geheel in elkander zakken. Verschillende kaasboeren meenen de oorzaak van het minder goede product te moeten toeschrijven aan de mindere geschiktheid van den bodem voor het kaasbedrijf. Het is echter de overtuiging van den zuivelconsulent, dat in Overijssel zeer goede kaas kan gemaakt worden.

Het bewijs hiervoor werd geleverd, doordat op de laatstgehouden tentoonstelling te Zutphen door een kaasboer uit Twenthe den eersten prijs met Goudsche kaas werd verkregen, waarvan volgens bevoegde deskundigen, de kwaliteit niet voor Goudsche kaas, in Holland bereid, behoefde achte/ te staan. Op dit bedrijf wordt dagelijks gebruik gemaakt van rein cultuur. Het is een gelukkig verschijnsel, dat meerdere bedrijven hiertoe overgaan, want daardoor kunnen vele kaasgebreken worden voorkomen. Het spreekt van zelf dat het in elkander zakken der kazen hiermede niet kan worden verholpen. Op plaatsen waar hiervoor hulp werd ingeroepen werd dit gebrek door een betere bereidingswijze verholpen. Omdat er telkens meer kaasboerderijen komen, is een onderzoek naar het thans bestaande aantal gedaan. Het bleek echter dat er nog te weinig zijn (ca. 30) om te trachten een kaasmarkt in Twenthe op te richten.

In de fabriekmatige zuivelbereiding is in zooverre verandering gekomen, dat de naamlooze vennootschappen op coöperatieven grondslag te **Gramsbergen** en te **Heino** zijn overgegaan in zuivere coöperatieve vereenigingen.

Te **Staphorst** heeft de zuivelconsulent getracht enkele handkrachtzuivelfabriekjes te doen smelten tot één goed ingerichte stoomzuivelfabriek. Het is hem echter niet mogen gelukken, de belanghebbenden van 't groote nut hiervan te overtuigen. Men treft daar vijf kleine zuivelfabriekjes aan, deels handkracht, deels door stoom gedreven, welke met elkander ca. 200.000 K.G. boter per jaar produceeren. Voor de bereiding hiervan zijn niet minder dan 16 mannen en één jongen in functie. Ieder vakman zal hieruit, direct zien hoe oneconomisch het zuivelbedrijf in die gemeente wordt gedreven; daar dezelfde hoeveelheid boter, in een goed ingerichte zuivelfabriek, door 6 a 7 personen kan worden bereid. En dat niet alleen, doch de kwaliteit der bereide boter zou ook veel beter kunnen zijn, zoodat hierdoor bovendien nog een aanzienlijk voordeel zou kunnen worden behaald. De exploitatie eener dergelijke groote fabriek zou zeer goedkoop zijn, daar het melktransport hoegenaamd geen kosten met zich brengt, door de voor dat doel bijzonder gunstige ligging der boerderijen aan één straatweg.

Te **Rouveen** treft men 3 fabriekjes aan, welke gezamenlijk ca. 150.000 K.G. boter per jaar voortbrengen, waarvoor 10 mannen noodig zijn. Ook daar zou één fabriek zeer op haar plaats zijn. Te **Slagharen** bestond er een strooming voor de oprichting eener coöperatieve fabriek, waarvoor de bestaande particuliere zou worden overgenomen. Hoewel in principe allen voor de oprichting waren, stuitte het ten slotte af op het merkwaardige feit, dat de een voor den ander de kosten van de oprichting niet op zich durfde te nemen uit vrees dat kleine sommetje kwijt te zijn, in geval de vereeniging eens niet tot stand mocht komen.

Het getal stalwedstrijden is in 1912 weer met 3 vermeerderd, nl. te Vriezenveen, Denekamp en Diepenheim-Markelo. Het is een gelukkig verschijnsel dat aan dit vraagstuk in verschillen

de streken nog steeds de aandacht wordt geschonken. Vooral in streken, waar uitsluitend de potstal wordt aangetroffen, zooals dat bijv. te Vriezenveen het geval is, daar is het van het grootste belang, dat er ook grupstallen worden aangetroffen om den veehouder te kunnen overtuigen dat de grupstal voor de veehouding beter is dan de potstal.

Door de afdeeling Hengelo der *Overijsselsche Maatschappij van Landbouw* is onder schrijver's leiding een cursus in het melken gehouden, waaraan door 18 personen is deelgenomen. Dergelijke cursussen kunnen voor onze zandstreken zeer groot nut stichten, omdat er op het gebied van het melken veel gezondigd wordt. Er zijn echter vrij groote geldelijke offers voor noodig, zoodat voor het slagen hiervan financiële steun niet kan gemist worden. De zuivelfabrieken zijn in dezen de lichamen van wien deze steun in de eerste plaats moet komen.

Bij het optreden onzer botergebreken of een te hoog vochtgehalte in de boter, werd de hulp van het zuivelconsulentschap ingeroepen. De gevallen, waarbij ze voor te hoog vochtgehalte werd geroepen, waren slechts weinige. De zuivelbereiders hebben dit zelf meer en meer leeren beheerschen. Herhaaldelijk wordt de hulp ingeroepen bij het controleeren van handkrachtcentrifuges, welke vooral in de omgeving van Zwolle veel worden aangetroffen. Daarvoor werden totaal 208 monsters ondermelk, afkomstig van 100 centrifuges, onderzocht.

Van deze 208 monsters bevatten:

- 38,5 pct. der monsters tot en met 0,1 pct. Vet;
- 43,7 pct. der monsters van 0,11 t/m 0,2 pct. Vet;
- 11 pct. der monsters van 0,21 t/m 0,3 pct. Vet;
- 5,3 pct. der monsters van 0,31 t/m 0,4 pct. Vet;
- 0,5 pct. der monsters van 0,41 t/m 0,5 pct. Vet;
- 0,5 pct. der monsters van 0,51 t/m 0,6 pct. Vet;
- 0,5 pct. der monsters van 0,81 t/m 0,9 pct. vet.

Het blijkt hieruit, dat niet alle centrifuges even deugdelijk ontroomen. Uit een financieel oogpunt was het beter, dat deze handkrachtcentrifuges niet meer werden gebruikt, doch dat alle melk gezamenlijk verwerkt werd. In alle opzichten zou dit den veehouder voordeel aanbrenge-

De veeverbetering in Overijssel neemt voortdurend meer tijd van het zuivelconsulentschap in beslag, om reden er telkens meer vereenigingen bijkomen. In het jaar 1912 zijn de volgende fokvereenigingen opgericht: *De Boerhaar* te Wijhe; *Duur-Olst* te Olst; *Excelsior* te Blokzijl; *Kampereiland en Omstreken* te Kampen. Het aantal controle-vereenigingen is met twee nieuwe vermeerderd, terwijl één oude, die van 't Kampereiland, is veranderd in een fokvereening.

Te Hardenberg en te Boekelo zijn deze controlevereenigingen gesticht.

Stierhouderijen zijn opgericht, nl.: *Holten en omstreken* te Holten; *Hellendoorn* te Hellendoorn; de *Zwartbonte* te Baalder; *Vooruitgang* te Bergentheim; *Ons Belang* te Rossum; de *Vooruitgang* te Notter; *den Oosterhuis* te Den Oosterhuis (Avereest).

De stierhouderij te Rossum is het resultaat van een aldaar gehouden cursus in melkonderzoek.

Wat de werkzaamheden betreft stippen wij aan dat de cursussen voor *opleiding van assistent-directeur van zuivelfabrieken*, te Zwolle en te Almelo gehouden, in 1912 werden geëindigd. In het najaar werd wederom een dergelijke cursus met een groot aantal toehoorders te Zwolle geopend.

Voorts genoten op Hét laboratorium verschillende personen hun theoretische zoowel als praktische opleiding in het melkonderzoek, om later als controleur eener fok- of controlevereeniging te kunnen optreden.

In het najaar heeft de assistent, de heer De Leeuw, het zuivelconsulentschap verlaten. Den heer De Leeuw wordt een woord van hulde gebracht voor de zeer verdienstelijke wijze, waarop hij zich altijd van zijn taak gekweten heeft.

In zijn plaats werd de toen fungeerende melkcontroleur, de heer C. Leeuwerik, gekozen, welke ook met veel ijver en toewijding zijn betrekking waarneemt. Tot melkcontroleur werd benoemd de heer J. Ph. Blaauboer.

Ten slotte brengt de heer A. G. Breen dank aan allen die hem bij zijn werkzaamheden behulpzaam waren.

1914

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1914-03-28

Verslag verg. Botercontrolestation Gelderland-Overijssel.

DEVENTER, 28 Maart. Hedenmiddag werd alhier gehouden de 23ste algemeene vergadering van de vereeniging „Botercontrole-station Gelderland-Overijssel". Aan het door den secretaris, dr. A. G. Breen te Zwolle, uitgebracht jaarverslag ontleenen wij het volgende: Het aantal aangeslotenen bedroeg op het einde van 1913 totaal 156, aldus een toename van 10. De hoeveelheid geproduceerde boter bedroeg 13.348.462 K.G., de hoeveelheid bijgekochte boter 693.212 K.G. In het jaar 1912 zijn bij 5 fabrieken de rijksmerken tijdelijk ingetrokken, wegens het produceeren van boter met te hoog vochtgehalte. Nadat de fabrieken voortdurend weer boter met een normaal vochtgehalte produceerden, werden zij' successievelijk weer in het bezit gesteld van de rijksmerken. Twee fabrieken zijn tijdelijk geschorst wegens het, na herhaalde aanvraag niet opgeven der geproduceerde hoeveelheid boter, nl. de coöp. fabriek te Ommen en R. Kingma te Staphorst. De coöp. zuivelfabriek „De Vrijheid" te Staphorst en FKlijzing te Willemsoord hebben voor de controle bedankt; ook werd de controle op het filiaal Emstermate te Amsterdam op verzoek opgeheven. Het jaarverslag eindigt met te vermelden het gewichtige besluit voor den bouw van het laboratorium. Het resultaat hiervan is dat in April '14 het nieuwe gebouw in gebruik zal worden gesteld. Het is een bewijs hoe onafhankelijk het „B. S. G.-O." staat er bovendien het bewijs, dat de botercontrole innig is verbonden aan den eerlijken producent en daarvan wel nimmer uieei zal scheiden. Aan het gemeentebestuur van Deventer wordt nogmaals oprechten dank gebracht voor de verleende gastvrijheid aan het Laborato-

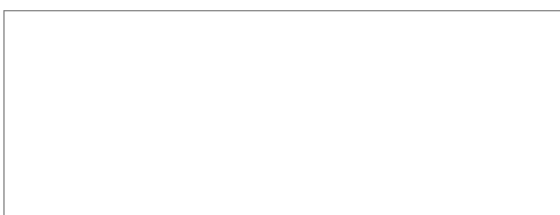
• rium en dankbaar wordt er op gewezen dat het een instelling heeft gesteund, die thans tot een der krachtigste en onafhankelijkste in ons land ;" is opgegroeid. Het jaarverslag werd goedgekeurd. De voor. zitter sprak een woord van weemoedige herinnering aan het overleden lid van het bestuur jhr. Dommer van Poldersveldt. Verder deelde hij mede, dat het nieuwe laboratorium binnenkort in gebruik zal worden genomen. Besloten werd op voorstel van het bestuur liet te machtigen een hypothecaire leening te -luiten bij de spaarbank te Deventer, groot f 6000, rentende 4%, pet. Tot bestuurslid werd herkozen wegens periodieke aftreding, de heer J. A. S. Krot te Enschede. Hierna werd het jaarverslag van den directeur uitgebracht. Hieruit bleek, dat totaal werden onderzocht 4712 monsters, tegen 3920 in *1910, 4278 in 1911, 4552 in 1912. "Veri-akchingen met vreemde vetten werden niet geconstateerd. Het gemiddelde vochtgehalte der ongezoeten boter, berekend elke 14 dagen in het geheele jaar, bleef weder onder de 15 pet. De rekening van den penningmeester werd goedgekeurd met een saldo van f 2369.39 K>; besloten werd. op het gebouw af te schrijven f 900, zoodat het saldo daalde tot f 1469.39 %. De zomervergadering zal te Zutphen worden gehouden. Hierna werd de vergadering gesloten. De leden gingen vervolgens het bijna voltooide laboratorium bezichtigen.

Deventer Dagblad 1914-04-02

*WESEPE, 1 April. In de op 31 Maart gehouden vergadering van landbouwers werden in overleg met den heer dr. A. G. Breen, zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, de statuten van de op te richten Coöperatieve Stoomzuivelfabriek vastgesteld, waarop nu de koninkl. goedkeuring zal worden aangevraagd. De reeds bestaande voorloopige commissie werd volmacht gegeven alle voorbereidende zaken af te doen, die noodig zijn voor de totstandkoming der fabriek.

Deventer Dagblad 1914-06-06

Gedep. Staten van Overijssel deelen aan Prov. Staten mede dat, op een vraag of hij de tot standkoming zou willen bevorderen eener regeling waardoor bij de berekening der pensioenaanspraken mr. dr. G. Breen als rijkszuivelconsulent, de tijd door hem doorgebracht als directeur van het botercontrolestation te Deventer en als provinciaal zuivelconsulent wordt in aanmerking gebracht, de minister van Landb., Nijverheid en Handel heeft meegedeeld, te zijner tijd met zijn ambtgenoot van Financiën te zullen overleggen in hoever dit mogelijk is, ook wat soortgelijke vroegere diensten van de andere rijkszuivelconsulenten betreft.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1914-08-14

Dr. A. Gr. Breen: problemen bij Zuivelfabrieken.

De rijkszuivelconsulent in Overijssel, dr. A. Gr. Breen, heeft aan de zuivelfabrieken in de provincie Overijssel een circulaire gericht van den volgenden inhoud:

Door de internationale verwickelingen is onze boterhandel naar het buitenland als het ware met één slag vernietigd. Alle zuivelbereiders hebben thans het oog gevestigd op den binnenlandschen afzet. Als wij nagaan, dat ons land in het jaar 1913 nog 37 millioen K. G. boter naar het buitenland heeft geëxporteerd, dan spreekt het wel van zelf, dat het bezwaarlijk gaat opeens al onze boter in ons eigen land te plaatsen.

Om de zaken in de bedrijven dus gaande te houden, zal een middenweg dienen te worden bewandeld, en wel, dat de veehouders in de eerste plaats een deel van hun volle melk in hun bedrijf trachten te gebruiken, in plaats van dure voederartikelen, terwijl de rest dan naar de fabriek kan worden gezonden om tot boter te worden verwerkt. Men bereikt hiermede, dat de veehouder minder uitgaven aan voederartikelen heeft, en verder dat de zuivelfabriek ook in werking blijft.

Het is mij bekend, dat enkele coöperatieve zuivelfabrieken in Overijssel reeds zijn stop gezet, om reden, dat de leden meenden, dit voor hun nog het minst nadeelig zou zijn. Dit zal echter geenszins het geval zijn. Men zal op de fabriek exploitatiekosten blijven houden, door b.v. uitbetaling aan het aangestelde personeel enz., terwijl men aan den anderen kant zich teveel zal toeleggen op het fokken en mesten van kalveren en varkens, zoodat binnenkort de markt hiermede ook nog meer wordt overvoerd en de prijs naai evenredigheid zal zijn. Het is daarom dat ik het mijn plicht acht, alle zuivelfabrieken in Overijssel er toe aan te sporen, zoo lang mogelijk in werking te blijven als de omstandigheden dit- mogelijk maken. Want hierdoor alleen zal de groote schade nog een weinig kunnen worden verlicht.

1915

Deventer Dagblad 1915-09-16

Verslag werkzaamheden zuivelconsulent Overijssel - 1914

Verschenen is het verslag van de werkzaamheden van den Rijks-zuivelconsulent voor de provincie Overijssel over 1914.

De zuivelconsulent, dr. A. G. Breen, schrijft o.m.:

„Mocht in het vorig jaarverslag 't jaar 1913 voor den Overijsselschen veehouder een best jaar genoemd worden, zoo kan het jaar 1914 onder de goede gerangschikt worden; het kan niet in alle opzichten 'n zoo voordeelig jaar genoemd worden als het voorgaande.

Door het voortdurend koude weer en den hoogen waterstand liet de toestand zich in het voorjaar van 1914 niet zoo gunstig aanzien; de weiden hadden in dien tijd veel te lijden, later heeft zich dat dermate hersteld, dat de grasgroei gedurende, den ganschen zomer, tot in dan herfst, goed kan genoemd worden. De hooioogst was dientengevolge, vooral wat kwantiteit betreft, boven het middelmatige. Op sommige plaatsen heeft de kwaliteit van de overvloedige regens gedurende den oogsttijd vrij veel te lijden gehad.

Door den rijken grasgroei was de melkproductie van den veestapel ook goed te noemen. Het jaar 1914 heeft geen goeden roggeoogst gebracht, de oorzaak hiervan moet in verschillende streken worden toegeschreven aan nachtvorsten gedurende den bloeitijd. Ook heeft de regen het zijne daartoe nog wel bijgedragen. Beter was het met den haverooogst gesteld, doch zeer goed was deze ook niet te noemen.

De aardappeloogst was over het algemeen goed, in enkele streken, zooals bv. in de omgeving van Hardenberg, viel de opbrengst niet mede. De knollen hebben den veehouders een zeer rijken oogst gebracht, door het zachte weer was men in staat ongeveer den geheelen oogst aan het vee op te voeren. Knolrapen en voederbieten waren op enkele, plaatsen goed, op andere weer minder, over 't algemeen was den opbrengst hiervan ook bevredigend. De spurrie was hier en daar bepaald slecht. De gezondheidstoestand van den veestapel was vrij goed.

De vetweiderij was dit jaar over 't algemeen niet loonend. Waren de prijzen in het voorjaar hoog, door die internationale verwickelingen kwam hierin een kentering. In den herfst stegen de prijzen weer; doordat toen reeds veel vee verkocht was, is hiervan niet voldoende geprofi-teerd.

De varkenshouderij was over het algemeen genomen niet zeer gunstig; goedkoope biggen, goedkoope varkens, vooral in den zomer, en duur voeder zijn hiervan wel de oorzaak. De eerste helft van 1914 was vrij goed, doch het tweede halfjaar slecht, zoodat de gemiddelde uitkomst van dezen tak van het landbouwbedrijf niet te roemen wart. De prijzen van het fokvee waren zeer bevredigend. Vooral voor jonge volbloedstieren en eerste klasse-vrouwelijke fokvee werden hoogen prijzen bedongen.

Het jaar 1914 heeft een overvloedige boterproductie gegeven. Er is veel melk geproduceerd, terwijl de kwaliteit der melk in enkele streken, b.v. in de omgeving van Goor, beter was dan vorige jaren. De boterprijs was over het gehele jaar goed, en in het najaar zeer hoog. Slechts in het begin van den oorlog, toen de producten door het slechte vervoer niet konden worden geëxporteerd, is de boterprijs korten tijd abnormaal laag geweest. Deze crisis leidde er toe dat enkele fabrieken eenvoudig stop zetten, en meenden dat de boeren met meer voordeel de volle

melk aan het jongvee en de varkens konden geven. Deze handeling gaf mij aanleiding in een circulaire de fabrieken op het verkeerde hiervan te wijzen. Het duurde ook slechts weinig dagen of allen hadden het bedrijf weer in werking gezet.

De prijs der volvette kaas was bevredigend. In Augustus trad ook een daling op, die zich echter weer spoedig herstelde, terwijl in het najaar hooge prijzen werden bedongen. De kwaliteit der kaas was goed, de niet te warme zomer heeft hierbij zeker gunstig medegewerkt. Het gebruik der reïnculturen krijgt meer en meer burgerrecht, ook dit mist zijn gunstige uitwerking niet op de kwaliteit der kaas.

De fabriekmatige zuivelbereiding neemt nog steeds in ontvang toe. Werd in het vorige jaarverslag de oprichting der coöperaties te **Kamperveen** en 's **Heerenbroek** gememoreerd, thans kunnen wij gewagen, dat beide fabrieken zijn tot stand gekomen, alsmede nog twee nieuwe coöperaties te **Wesepe** bij Olst en te **Den-Ham**. Door de tijdsomstandigheden heeft de bouw en inrichting dezer fabrieken zeer veel moeilijkheden met zich gebracht, zoodat die regeling hiervan het Zuivelconsulentschap veel meer tijd en werk heeft gekost. Op het einde van dit jaar was ook door dezen toestand nog geen enkele der fabrieken in werking.

Als aanvulling zij vermeld, dat te **Den-Ham** een bestaand handkrachtfabriekje heeft plaats gemaakt voor een, flinke, stoomzuivelfabriek.

Op uitnodiging van eenige veehouders is te **Enter** een poging gewaagd tot oprichting eener coöperatie. Hierbij is het tot nu toe gebleven, de vereeniging is wel opgericht, doch tot heden is nog niet het voldoende aantal koeien aanwezig, dat tot den bouw der fabriek kan worden overgegaan. Door het toenemen van de te verwerken melk heeft de Coöperatieve Melkinrichting te **Almelo** een aanzienlijke vergroting ondergaan; ook verscheidene andere fabrieken werden verbeterd hetzij door aanschaffing van koelmachines, beter werktuigen enz.

De rij der stalwedstrijden kan weer met één worden vermeerderd. In de omgeving van Ootmarsum is in dit jaar een dergelijke wedstrijd gehouden. Was de belangstelling in den aanvang hierbij zeer groot, helaas was de uitslag ten slotte niet zoo schitterend. Toch mogen we tevreden zijn, dat in die streek, waar juist de zindelijkheid in den stal zooveel te wenschen overlaat, zich thans een vijftal verbeterde stallen bevinden. Eveneens in andere streken zal het, nu wel, navolging vinden.

De in Overijssel gehouden stalwedstrijden zijn de volgende:

Plaats	jaar	Aantal deelnemers welke den stal hebben verbeterd.
Boekelo	1907	7
Borne	1908	6
Usselo	1909	8
Dedemsvaart	1909	8
Oldenzaal	1909	5
Hardenberg	1909	13
Haaksbergen	1910	5
Driene	1910	4
Diepenveen	1910	8
Holten-Raalte	1911	11
Hengelo	1911	6
Denekamp	1912	13
Vriezenveen	1912	5
Markelo-Diepenheim	1912	8
Tubbergen	1913	6
Dalfsen	1913	2
Ootmarsum	1914	5

Gelijk andere jaren zijn weer tal van adviezen bij de kaas- en boterbereiding verstrekt, veel melk werd op deugdelijkheid onderzocht, monsters water op bruikbaarheid voor de zuivelbereiding, veel vergaderingen bijgewoond, ter voorlichting van verschillende kwesties op de zuivelbereiding en de veeteelt betrekking hebbende.

Een der belangrijkste vergaderingen was, dat door de kaasboeren in Overijssel pogingen in het werk zijn gesteld ons, zich bij een kaascontrolestation aan te sluiten. Tot nu toe is dit streven op de hooge kosten afgestuit.

Op het einde van 1914 telde men in Overijssel 17 fokverenigingen, 9 controleverenigingen en 53 stierenverenigingen.

In dit jaar werden opgericht 5 stierenverenigingen en 1 controlevereniging, n.l. Stierhouderijen: *Ons Belang* te Goor; *Ons Belang* te Marle (Hellendoorn); *Nooit Gedacht* te Haarle (Hellendoorn); *Ons Belang* te Markvelde (Diepenheim); *Lemselo* te Lemselo (Weerselo).

Contrôlevereniging: *de Baanbreekster* te Heino.

Daarentegen zijn de volgende verenigingen opgeheven: Stierhouderij *De Hoop* te Zuna; id. *Hellendoorn* te Hellendoorn; id. *Eendracht* te Markelo; id. *Onze Verwachting* te Rouveen. id. *Holten en Omstreken* te Holten; controlevereniging *De Vooruitgang* te Colmschate.

De cursus voor opleiding van assistent-directeur van een zuivelfabriek, te Zwolle gehouden, werd in het voorjaar van 1914 beëindigd. Door de geringe deelname, waarop de mobilisatie wel van zeer grooten invloed geweest zal zijn, is in 't najaar van 1914 geen dergelijke cursus geopend.

De cursus voor de akte L. O. landbouwkunde te Almelo werd in het voorjaar van 1914 beëindigd.

De cursus voor melkcontroleurs werd in 't voorjaar van 1914 beëindigd, terwijl in het najaar weer een nieuwe werd geopend.

Het aantal ontvangen en verzonden stukken bedroeg resp. 1369 en 1945. Hieronder zijn begrepen 447 ingekomen en 537 verzonden stukken van het secretariaat van het Botercontrolestation Gelderland-Overijssel te Deventer.

Het aantal gevoerde telefoongesprekken bedroeg totaal 810.

Ongeveer 625 personen bezochten het zuivelconsulentschap voor adviezen en besprekingen van verschillende aard.

De volgende onderzoeken werden verricht: 8048 monsters volle melk op vetgehalte voor fokverenigingen 5886 monsters volle melk op vetgehalte volgens Gerber voor de uitbetaling naar vetgehalte aan de zuivelfabrieken, 298 controlemonsters voor fok- en controleverenigingen, 450 monsters op vetgehalte voor verschillende veehouders, 13 monsters op vetgehalte en soortelijk gewicht, 128 monsters afgeroomde melk op vetgehalte volgens Gerber en Gottlieb-Róse, 6 monsters karnemelk op vetgehalte, 4 monsters karnemelk op vetgehalte en droge stof, 59 monsters melk op bruikbaarheid voor de zuivelbereiding, 78 monsters melk op katalase, 2 monsters melk op vervalsching, 1 monster karnemelk op vervalsching, 3 monsters boter op vervalsching, 1 monster karnemelk op bruikbaarheid voor consumptie, 3 monsters boter op vochtgehalte.

Evenals vorige jaren genoten weer verschil personen op mijn laboratorium hunne theoretische zowel als praktische opleiding in het melkonderzoek, om later als controleur eener fok- of controlevereniging te kunnen optreden.

Aan de bacteriologische afdeling van het Rijkslandbouwproefstation te Hoorn werden door onze bemiddeling onderzocht: 15 monsters water en 2 monsters kaas, afkomstig van fabrieken en boerderijen, die een nieuwe put hadden geslagen of sukkelden met kaas- of botergebreken.”

Aan het eindt, van dit verslag mag ik niet nalaten te memoreren dat met ingang van 1 April 1914 het zuivelconsulentschap Rijksinstelling is geworden.

1916

Provinciaal Overijsselsche en Zwolsche Courant 1916-02-08

Lezing Wnd. Zuivelconsulent van As over nieuwe statuten

TUBBERGEN, 7 Febr. In 't hotel Hollink had alhier een buitengewone vergadering plaats van de coöp. stoomzuivelfabriek „de Vrijheid”. De provinciale zuivelconsulent, de heer W. J. v. _As, betoogde in een korte doch duidelijke uiteenzetting, dat alle fouten en grieven, die momenteel aan de coöperatie kleven, 't gevolg zijn van niet goed ingerichte statuten, voortvloeiende uit het losse leverantiestelsel. Hij drong er bij de aanwezigen dan ook met nadruk op aan te breken met de oude sleur.

Daar de coöperatie hier 22 jaar lang met niet goed ingerichte statuten heeft gewerkt, was het volgens spreker meer dan tijd hieraan een einde te maken en bij reorganisatie de vereeniging met nieuwe statuten op zuiver coöperatieven grondslag te vestigen. Het voorloopig plan om de nieuwe vereeniging op te richten voor den tijd van 10 jaar, kon de goedkeuring van den zuivelconsulent niet wegdragen, veel beter was het de coöperatie voor 29 jaar op te richten.

Wanneer b.v. een vereeniging f 30.000 schuld heeft, 't geen in 10 jaar moet worden afgelost, is de jaarlijksche aflossing f 3000 groot. Is echter deze vereeniging voor 29 jaar opgericht, dan bedraagt de jaarlijksche aflossing slechts ruim f 1000, een verschil van f 2000, wat den leden in den vorm van melkgeld ten goede komt.

Een vereeniging, opgericht voor den tijd van 29 jaar, heeft ook langer crediet. Mogelijke geldleeningen worden aan zoodanige coöperatie gemakkelijker verstrekt, vaak ook tegen billijke voorwaarden.

Door enkele aanwezigen werden nog eenige vragen gedaan omtrent het kaasmaken. De zuivelconsulent antwoordde hierop, dat zoolang de oorlog duurde de kaasprijzen wel hoog zouden blijven, doch kon hij het maken van kaas alhier niet aanbevelen, aangezien een eerste soort kaasproduct zuivere melk vereischt en de zuiverheid, de zindelijkheid der, melk alhier, in doorsnee althans, te wenschen overlaat.

Na gehouden stemming over 't oprichten der vereeniging voor den tijd van 10 of 29 jaar bleek dat 109 stemmen waren voor 29 en 17 voor 10 jaar.

Het bestuur zal zich nu zoo spoedig mogelijk belasten met de noodige werkzaamheden, aan de reorganisatie verbonden, het in orde brengen der nieuwe statuten, de koninklijke goedkeuring daarop aanvragen, het aanschaffen van een ledenregister en wat verder noodig is. Na nog eenige besprekingen over en weer sloot de voorzitter déze zeer belangrijke vergadering.

Verslag (waarnemend) Zuivelconsulent over 1915

De heer W. A. van _As, Rijkslandbouwleeraar heeft vanaf 6 Januari 1915 den dienst van Rijkszuivelconsulent in Overijssel waargenomen, ter vervanging van dr. A. G. Breen, die tijdelijk gedetacheerd is in Den Haag.

Het jaar 1915 mag voor den Overijsselschen veehouder een goed jaar genoemd worden. De grasgroei was den geheelen zomer tot in den herfst goed te noemen. De hooioogst was gedeeltelijk ruim voldoende, op de zandgronden matig. De melkproductie van den veestapel was zéér bevredigend. De kwaliteit der melk is vooruitgaande. De boter- en kaasprijzen waren zéér hoog. Daartegenover staan echter de voederprijzen die ook zéér hoog waren.

Het mond- en klauwzeer heeft in Overijssel, met name te Staphorst, in 1915 vele slachtoffers geëischt. Nog lang niet alle fabrieken zijn goed doordrongen van den machtigen factor, welken zij kunnen vormen in de bestrijding van de gevreesde besmettelijke ziekten als mond- en klauwzeer en tuberculose.

Het jaar 1915 stond in het teken der hooge boterprijzen en als gevolg daarvan hooge melkprijzen veroorzaakt door de tijdsomstandigheden. Het fabriekmatige zuivelbedrijf mag zich daardoor in een ongekende bloei verheugen.

De fabriekmatige zuivelbereiding neemt nog steeds in omvang toe. Vele landbouwers die nog steeds zelf karnden hebben zich bij een fabriek aangesloten, als gevolg van de omstandigheid dat alléén gecontroleerde boter consenten voor uitvoer kon krijgen. Deze consenten hadden door het groote verschil tusschen den binnenlandschen maximum-prijs en de prijzen in het buitenland groote waarde. De fabrieksboter was dus zéér in het voordeel.

Op een enkele plaats was bovenstaand motief de stootgevende aanleiding tot het stichten van een coöperatie, n.l. te **Raalte**. Ook de andere, meer duurzame voordeelen van de fabriekmatige, coöperatieve zuivelbereiding vinden daar thans gehoor, zoodat verwacht mag worden dat er binnen afzienbaren tijd een fabriek zal verrijzen zéér tot welvaart der streek. Ook te **Heeten, Luttenberg** en **Haarle** bestaan sterke stroomingen naar het stichten van een coöperatie. Veel tijd wordt besteed aan het trachten aldaar samenwerking te verkrijgen met Raalte.

Te **Albergen** is een coöperatie opgericht.

Ook te **Kampen** bestaat een sterke stroming onder de landbouwers tot het stichten eener coöperatie. Een begin van voorbereiding is reeds aanwezig.

Te **Staphorst** zijn nogmaals zéér krachtige pogingen aangewend om te komen tot vereeniging van de bestaande kleine fabriekjes, die hoe langer hoe meer bewijzen niet meer aan de eischen van den tijd te kunnen voldoen. Invloeden van zéér verschillenden aard werken hier remmend op de krachtige ontwikkeling van het zuivelbedrijf.

Te **Zenderen** bestonden tot voor kort 2 kleine fabriekjes naast elkaar. Een der beide is thans stopgezet doordat het niet ingericht was op pasteuriseren van de ondermelk en room, in den tijd toen het mond- en klauwzeer in den kring Borne heerschte. Daarmede is het aantal handkrachtfabriekjes in de provincie Overijssel teruggebracht tot één.

Te **Enter** is in 1914 een coöperatieve vereniging, opgericht. Ook in 1915 mocht het nog niet gelukken een voldoende aantal koeien bijeen te krijgen om een fabriek te bouwen.

Aan het Rijksopvoedingsgesticht te **Avereest** wordt ten behoeve van het onderwijs een nieuw zuivelbedrijf gebouwd.

De nieuwe coöperatieve bedrijven te **'s-Heerenbroek, Kamperveen, Wesepe** en **Den-Ham** werden eerst dit jaar geheel voltooid.

De firma Kingma heeft te **Lemelerveld** een nieuw Zuivelbedrijf gebouwd en geïnstalleerd.

De zéér hooge kaasprijzen in 1915 deden aan enkele fabrieken de vraag in overweging nemen of het niet mogelijk zou wezen ook daar kaas te maken, o.a. te **Steenwijkerwold** en **Hengelo**. Later is aan beide bovengenoemde fabrieken een proefinstallatie aangeschaft.

Wat betreft de kaasbereiding aan de boerderij valt te vermelden dat éénmaal de hulp van het consulentchap werd ingeroepen tot verhooging van het vetgehalte in de droge stof. Door toepassing van een andere bereidingswijze mocht het gelukken het vetgehalte dat eerst 47,20 pct. was, te brengen op 54,90 pct.

Twee kaasboerderijen zijn thans aangesloten aan het *Kaascontrolestation te Utrecht*, meerdere aansluiting wordt thans wel verwacht.

Veel aandacht werd dit jaar besteed aan het verkrijgen van een overzicht over de inrichting der zuivelfabrieken met betrekking tot de pasteurisatie der nevenproducten der zuivelbereiding. Een goede vooruitgang valt hier te constateren. Te Staphorst is weer eens duidelijk gebleken, dat het voor een zuivelfabriek een onafwijsbare verplichting is, goed ingericht te zijn op pasteurisatie. De aldaar in de maanden October en November opgetreden epizoötie van mond- en klauwzeer is grotendeels te wijten geweest aan het niet pasteuriseren der ondermelk.

Uit het onderzoek volgens Storchsche reactie van de monsters ondermelk en room, afkomstig van de bedrijven, blijkt het volgende:

Ondermelk: onderzocht 99 monsters, goed gepasteuriseerd 34 of 31,5 pct., niet of slecht gepasteuriseerd 65 of 65,5 pct.

Room: onderzocht 53 monsters, goed gepasteuriseerd 42 of 79,2 pct., niet of slecht gepasteuriseerd 11 of 20,8 pct.

Volle melk: 1 monster goed gepasteuriseerd.

Uit deze cijfers blijkt duidelijk, dat over het, algemeen veel meer aandacht wordt geschonken aan het pasteuriseeren van den room dan van de ondermelk.

Door de uitstekende samenwerking met den districts-veearts te Zwolle is op verschillende plaatsen zeer groote verbetering tot stand gebracht.

Was het vorige jaren door gebrek van tijd den zuivelconsulent niet mogelijk een geregelde contróle in te stellen op het monsternemen en melkonderzoek aan fok- en contróle-vereenigingen, zoodat ook niet voldaan kon worden aan den herhaalden drang van de zijde der veehouders en fokkers om de verkregen melkstaten te fiatteeren dit jaar is wel een geregelde contróle mogelijk geweest, tengevolge waarvan het fiatteeren der verkregen productiecijfers in overweging genomen kan worden.

Voor deze contróle werden aan 26 vereenigingen 113 bezoeken gebracht, dus gemiddeld werd elke vereeniging 4 á 5 maal gecontroleerd.

1068 monsters melk, afkomstig van fok- en contróle-vereenigingen, werden voor de contróle op het werk van den controleur onderzocht.

Hierbij werd echter herhaalde malen geconstateerd, dat aan verschillende vereenigingen de toestanden in verschillend opzicht lang niet waren zooals ze wezen moesten voor het verkrijgen van betrouwbare cijfers van de opbrengsten der koeien.

In verschillende vereenigingen is het mogelijk geweest door de goede samenwerking met den rijkslandbouwleraar voor veeteeltzaken een anderen, beteren en gezonderen toestand te scheppen.

Naast verbetering van de inrichting en techniek der fabrieken zijn stalverbetering en verbetering van het melken ten plattelande de middelen om onze zuivelproducten in kwaliteit te verhoogen. De opwekking daartoe dient dan ook van de fabrieken uit te gaan. Te weinig geschiedt dit nog.

De in Overijssel gehouden stalwedstrijden zijn de volgende:

1907: te Boekelo, 7 deelnemers, welke den stal hebben verbeterd;

1908: te Borne, 6 idem; / te Usselo, 8 idem;

1909: te Dedemsvaart, 8 idem; / te Oldenzaal, 5 idem; / te Hardenberg, 13 idem;

1910: te Haaksbergen, 5 idem / te Dreine, 4 idem; / te Diepenveen, 8 idem;

1911: te Holten-Raalte, 11 idem; te Hengelo, 6 idem;

1912: te Denekamp, 13 idem; / te Vriezenveen, 5 idem; / te Markelo-Diepenheim, 8 idem;

1913: te Tubbergen, 6 idem; / te Dalfsum, 2 idem;

1915: te Ootmarsum, 5 idem ¹²

De volgende onderzoekingen werden op het laboratorium verricht: 4144 monsters volle melk op vetgehalte voor fokvereenigingen; 374 monsters volle melk op vetgehalte volgens Gerber voor de uitbetaling naar vetgehalte aan de zuivelfabrieken. (Onderzoeken voor een paar zuivelfabrieken, welke door omstandigheden niet in staat waren dit zelf te doen en hiervoor onze hulp voor een keer aangevraagd hadden).

1068 contrólemonsters voor fok- en contrólevereenigingen. 445 monsters op vetgehalte voor verschillende veehouders. 29 Monsters op vetgehalte en soortgelijk gewicht. 97 monsters afgeroomde melk op vetgehalte volgens Gerber 2 monsters afgeroomde melk op vetgehalte volgens Gerber en Gottlieb-Röse. 2 monsters karnemelk op vetgehalte en droge stof. 17 monsters melk op bruikbaarheid voor de zuivelbereiding. 52 monsters melk op katalase. 1 monster boter op vochtgehalte. 5 monsters room op vetgehalte. 7 monsters wei op vetgehalte. 8 monsters kaas op vetgehalte in de droge stof. 1 monster spoeling op droge stof en, vetgehalte. 5 monsters zwavelzuur. 2 monsters amyl alcohol. 1 monster stremsel. 2 butyrometers. 4 pipetten. Onder de genoemde 455 monsters op vetgehalte van verschillende veehouders komen er vele voor welke ingezonden zijn met het doel de bepaling van het vetgehalte aan de fabrieken te controleeren. Waar de consulent niet bekend is met, de herkomst van de monsters noch met de manier waarop zij genomen zijn wordt door hem steeds voorzichtigheidshalve tegelijk met de uitkomst van het onderzoek gemeld dat deze uitkomst niet mag gebruikt worden voor het controleren van een zuivelfabriek, daar hij niet voor de juiste monsternamen kan instaan. Het geld

¹² Ootmarsum werd in jaarverslag 1914 ook al vermeld met 5 stallen in dat jaar ??

hier echter tocht een belangrijke zaak. De veehouder heeft er recht op in voorkomende gevallen zich zekerheid omtrent het melkonderzoek aan de fabriek te kunnen verschaffen.

De fabrieken welke het vertrouwen van hunne leveranciers wenschen te behouden, kunnen er ook niets tegen hebben zich een deugdelijke controle op het melkonderzoek aan de fabriek te laten welgevallen. Het Zuivelconsulentschap is het aangewezen lichaam voor het doen van dergelijke contróle-onderzoekingen, door beide partijen er vertrouwen in kunnen stellen. Met het oog op deze overwegingen wordt er thans gezocht naar een juiste, weinig omslachtige manier om in de gebleken behoefte te voorzien.

Het aantal ontvangen en verzonden stukken bedroeg respectievelijk 1195 en 1554. Hieronder zijn begrepen 265 ingekomen en 268 verzonden stukken van het secretariaat van het Botercontrólestation Geld.-Overijs. (BCGO.) te Deventer.

Het aantal gevoerde telefoongesprekken bedroeg 602. Ongeveer 375 personen bezochten het zuivelconsulentschap voor adviezen en besprekingen van verschillende aard.

1917

Provinciale Overijsselse en Zwolsche Courant 1917-04-02

Verslag Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel – 1916

DEVENTER. 31 Maart. Heden werd alhier de 28e algemeene vergadering gehouden van de vereeniging *Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel*, onder leiding van den voorzitter, den heer mr. E. B. Bavinck ten Cate uit Almelo.

Tot bestuurslid in de vacature wegens periodieke aftreding van den heer J. Blleman te Kampen werd gekozen de heer W. v. d. Burg te Kampen, die echter op grond van de statuten niet in het bestuur kon worden opgenomen. Hierna werd gekozen de heer J. Steenhuizen te Wapenvelde.

Aan het jaarverslag, uitgebracht door den secretarie, den heer dr. A. G. Breen, ornleenen wij het volgende:

Op 31 December 1916 bedroeg het aantal aangeslotenen 189. nl. 177 fabrieken, 5 handelaren, 5 landbouwers en 2 filialen.

De hoeveelheid geproduceerde boter bedroeg in 1916 16.519.165 K .G., die der bijgekochte boter 990.685 K .G. (in 1903 waren er 44 aangeslotenen met 2.711.777 K .G. geproduceerde boter. Aan 6 fabrieken werden de rijksmerken ontnomen wegens het produceeren van boter met een te hoog vochtgehalte. Eén fabriek bleef tot einde 1916 geschorst, de 5 overige werden weer in 't bezit gesteld van de rijkemerken, nadat was gebleken dat weder boter met normaal vochtgehalte werd geproduceerd.

Den 5 December is de aflevering van het dagelijksch kwantum van 25.000 L, consumptiemelk aan de gemeente Utrecht begonnen. Dank zij de welwillende medewerking van de H. IJ. S. M. is de regeling van het vervoer uitstekend geslaagd; slechts een zeer gering percentage moest voor de consumptie worden afgekeurd.

Blijkens het verslag van den directeur-scheikundige, den heer U. M. Visman te Deventer, bedroeg het aantal onderzochte monsters 5015, waarvan 387 room- en 4628 botermonsters; hiervan werden 4979 room- en botermonsters op vluchtige zuren en refractie en 4405 boter monsters op vochtgehalte onderzocht. De stijging van het aantal monsters is toe te schrijven aan het toetreden van nieuwe leden.

Dat de botercontrôle steeds meer een absoluut afdoend middel tegen knoeiers blijkt te zijn, werd dit jaar wederom duidelijk, daar gelijk zooveel voorafgaande jaren, geen vervalsing met vreemde stoffen geconstateerd word. In 83 monsters werd een vochtgehalte gevonden hooger dan 15½ pct. Het gemiddeld vochtgehalte der gezouten boter bleef beneden 14 pct., dat der ongezouten boter beneden 14,6 pct.

Beide jaarverslagen werden goedgekeurd.

De balans vertoonde op 1 Jan. 1917 een debeten creditcijfer van f 19.834,04, met een saldo van f 1531,26, de exploitatierekening beliep f 21.248,35, met een saldo van f 1531,26.

Besloten werd de volgende vergadering te houden te Zutphen.

1918

Provinciaal Overijsselsche Courant 1918-04-22

Kort verslag Botercontrolestation Gelderland-Overijssel

DEVENTER, 22 April. Zaterdagmiddag hield de Vereeniging *Botercontrole-station Gelderland -Overijssel* alhier haar 30e algemeene vergadering. Voorzitter was de heer mr. E. B. Bavinek ten Gate uit Almelo.

Tot bestuurslid werd herkozen de heer J. A. S. Krol te Enschede.

Daarna kwamen aan de orde de jaarverslagen over 1917. Dat van den directeur-scheikundige vermeldde o. m., dat het in dit jaar onderzochte aantal monsters bedroeg 5309, waarvan 391 room- en 4918 botermonsters. Vervalschingen met vreemde vetten werden ook dit jaar niet geconstateerd.

Tengevolge van het inwerking treden der uitvoer-combinaties was de taak der consentencommissie op 17 April jl. geëindigd.

Een batig saldo van f 2286,70 werd in de kas van het B. C. G. O. gestort.

Uit het jaarverslag van den secretaris, den heer dr. A. G. Breen, bleek, dat het aantal aangesloten bedroeg op 31 Dec. 1917 in totaal 194, nl. 181 fabrieken, 2 filialen. 5 handelaren en 6 landbouwers.

In 1917 'bedroeg de hoeveelheid geproduceerde boter 14.238.209 Kg., die der bij gekochte boter 646.659 Kg.

Beide jaarverslagen werden goedgekeurd.

Blijkens het financieel verslag bedroeg de balans op 1 Januari 1918 f 16278,75½; de exploitatie-rekening over 1917 f 23725,97, met een batig saldo van f 1955,29½.

Bij de rondvraag werd besloten er bij de regering op aan te dringen, dat de boterfabrieken niet zullen worden uitgesloten van den a.s. verkoop ook van vermengingen van boter en margarine in de soorten, zooals die in den handel zullen worden gebracht.

De volgende algemeene vergadering zal te Zutphen worden gehouden.

1919

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1919-05-03

Verslag Botercontrole-Station Gelderland-Overijssel.

DEVENTER, 2 Mei. Hedenmiddag werd alhier de voorjaarsvergadering gehouden van de Vereeniging *Boteroontrólestation Gelderland-Overijssel*, onder leiding van den voorzitter, den heer mr. E. Bavink ten Gate.

Door den secretaris, de heer dr. A. G. Breen, werd het jaarverslag uitgebracht; daaraan ontleenen wij het volgende:

Op 31 Dec. 1918 bedroeg het aantal aangeslotenen in totaal 187, nl. 178 fabrieken, 2 filialen, 3 handelaren en 4 landbouwers tegen 194 in 1917. De geproduceerde hoeveelheid boter bedroeg 10.798.815 K.G. tegen 14.238.299K.G. in 1917. Evenals het vorige jaar zijn er in het jaar 1918 ook eenige aangeslotenen geschorst wegens het produceeren met de te hoog vochtgehalte. Dit aantal bedroeg 6, waarvan 2 op eigen verzoek, omreden dat hun bedrijf niet zoodanig was ingericht, dat zij in het warme seizoen in staat waren boter met een normaal vochtgehalte te produceeren.

Aan het einde van 1918 waren nog 4 aangeslotenen geschorst. Een aangeslotene is geschorst geweest wegens het in voorraad hebben van melanges en margarine van de gem. distributie. Twee aangeslotenen werden geschorst wegens onjuiste boekhouding der geproduceerde en afgeleverde boter, een dezer is van de lijst der aangeslotenen geschrapt; de andere fabriek was einde 1918 nog geschorst.

Vergelijkt men de door de aangeslotenen geproduceerde boter met die van het vorige jaar, dan constateeren wij hierbij een teruggang van 24 pct., zoodat zij in 1918 ongeveer dezelfde hoeveelheid produceerden als in het jaar 1910, hoewel toen het aantal aangeslotenen aanmerkelijk kleiner was. De redenen van dezen teruggang zijn in het vorig jaarverslag reeds gememoreerd, zoodat een herhaling hiervan overbodig is.

Op 7 Jan. begon de melklevering. Door 48 bedrijven werd dagelijks 25.000 L. naar de gemeente Utrecht gezonden, welk kwantum tot 30.000 L. werd opgevoerd. In totaal werden tot 13 April 1.788.206 L. melk geleverd, waarvan zoo goed als niets wegens te hoogen zuurgraad behoefde te worden afgekeurd.

Toen in den zomer van 1918 onze vetpositie steeds minder werd, is bij Ministeriële beschikking van 3 Aug. 1918 het karnverbod afgekondigd, hetgeen in het kort inhield, dat de aangeslotenen van de Botercontrolestations van dat verbod ontheffing werd verleend, onder voorwaarde van inlevering van hun product aan de regeering.

Daarna bracht de directeur van het Controlestation, de heer C. M. Visman, zijn verslag uit, waarvan het volgende is ontleend:

In het jaar 1918 werden 4756 monsters onderzocht, te weten 182 room- en 4574 botenmonsters. Daarbij bleek het gemiddelde gehalte aan vluchtige vetzuren bijna steeds boven de gemiddelden over de aan den oorlog voorafgaande jaren, terwijl de refractie steeds lager bleef.

Herinnerd wordt aan de uitvaardiging van het karnverbod en verder aan de boterinzamelingen, die, hoewel in verscheidene streken der beide provincies naar wensch verlopend, voornamelijk in Overijssel op een goed georganiseerd verzet stuitte.

In enkele streken liet het toezicht op het naleven van het karnverbod veel te wenschen over, dit was daar aan te wijten, dat in zoo goed als geen enkele der 176 gemeente sprake was van

een doorvoering van een melkrantsoenering. Met slechts negen controleurs was een afdoend toezicht onmogelijk.

In 1918 werden uitgereikt: 978.600 rijksmerken formaat A, 22.300 idem formaat B, 16.900 idem formaat C, 29.300 idem formaat D, 167.900 idem formaat E, 50.000 idem formaat Tins.

De rekening, sluitende met een voordelig saldo van f 463,10½, werd goedgekeurd.

Tot bestuurslid werd herkozen de heer C. Wildenbeest te Nijmegen.

Medegedeeld werd, dat zich bij het Botercontrôlestation had aangesloten de boterfabriek „Wijhe”. De volgende algemeene vergadering zal te Zutphen worden gehouden.

Provinciaal Overijsselsche Courant 1919-06-12

Verslag Rijkszuivelconsulent over 1918.

Tot 1 mei W. A. van As en daarna W. J. Huisman

Aan het verslag van de werkzaamheden van den rijkszuivelconsulent voor de provincie Overijssel over 1918 ontleenen wij het volgende: Tot 1 Mei werd de dienst van het rijkszuivelconsulentschap waargenomen door den heer W. A. van As, rijkslandbouwleeraar. De heer W. J. Huisman nam op dien datum de functie op zich. Dr. A G. Breen bleef tijdelijk gedetacheerd te 's Gravenhage.

De vermindering der boterproductie, welke in 1917 geconstateerd was, trad dit jaar nog meer op den voorgrond, zooals uit de volgende cijfers blijkt: de boterproductie van dezelfde 63 fabrieken was in 1916 7.220.568 K.G., in 1917 6.189.769 K.G., in 1918 4.692.487 K.G. De achteruitgang der geproduceerde melk zal niet hiermede overeenstemmen, daar vooral in 't laatste jaar de voor de consumptie gevraagde hoeveelheden melk zeer toegenomen zijn, echter is de achteruitgang zeer duidelijk merkbaar.

Deze achteruitgang moet geweten worden aan de voedselschaarschte. De hoeveelheid melk per koe nam vooral af, in het voorjaar trad echter eveneens een verlaging van vetgehalte op. De teruggang van den aanvoer der boerenboter, zooals uit eenige cijfers bleek, geeft geen juist beeld van de werkelijkheid. Terwijl door de inzamelaars de regeeringsprijzen der boter werden betaald, waren de prijzen, welke door de consumenten besteed werden, aanzienlijk hooger, zoodat veel boerenboter niet ingeleverd werd. De zelfkarners maakten dan ook voordeeli-ger zaken dan de boeren, welke bij de gecontroleerde fabrieken aangesloten waren.

Terwijl de fabrieksboeren door de vetrantsoenering zich met een bepaald rantsoen tevreden moesten stellen, konden de zelfkarners zich ruimer van vet voorzien. Aansluiting der karnboeren aan de fabrieken geschiedde dit jaar zeer weinig, verschillende fabrieken met losse leveranciers verloren deze.

Door de abnormale omstandigheden werden geen stal- en melkwedstrijden gehouden.

De cursus in melken en melkbehandeling te Almelo werd beëindigd met een melkwedstrijd, waarbij aan de 7 deelnemers een diploma werd uitgereikt.

De invoering van bedrijfscontrôle door den *Geldersch-Overijsselschen Bond van Coöp. Zuivelfabrieken*, welke zeer wenschelijk is, laat nog steeds op zich wachten.

Ter besparing van brandstoffen en onkosten op melkvervoer werd 's winters 4 maal 's weeks gewerkt. Deze onkosten vertoonden in de laatste jaren een groote stijging.

Te betreuren is het, dat aan het pasteuriseeren der ondermelk niet de hand gehouden wordt. Indien de brandstoffentoevoer ruimer wordt en men zich de noodige machinerieën weer verschaffen kan, is doorvoering en contróle op de pastenrisatie zeer noodzakelijk.

In de voorgaande jaren zijn in de streken van de zelfkarners verschillende zuivelfabrieken verzezen. Nieuwe fabrieken zijn niet in aanbouw; in verband met de dure materialen bleef de verbetering der bestaande fabrieken vaak achterwege.

Als lid voor de Kaascontrolestation Utrecht gaf zich één kaasboer op. De Overijsselsche kaasboeren op pas ontgonnen grond kunnen bij een zindelijke melkwinning en juiste bereiding een zeer goed product maken, hetgeen op de kaaskeuring te Utrecht is gebleken. De kaasbereiding op de boerderijen nam in sommige streken zeer toe en de kaas werd voor hooge prijzen verkocht.

In 1918 is weer controle gehouden op het monsternemen en het melkonderzoek aan Fok- en Controleverenigingen. Daartoe werden aan 30 verenigingen 80 bezoeken gebracht, zodat gemiddeld elke vereniging 2 á 8 maal gecontroleerd werd. In totaal werden bij de verenigingen ter controle meegenomen en onderzocht 778 monsters. De uitkomsten van dit onderzoek bezeugen weer de noodzakelijkheid van deze controle. Hierbij werden toch verschillen geconstateerd, die beslist ontoelaatbaar waren.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1919-12-24

Vergadering G. O. Mij. v. Landbouw.

Met lezing over coöperatie en plv. zuivelconsulent Huisman over Kaasmaken

DEVENTER, 24 Dec – De afd. Deventer van bovengenoemde Maatschappij vergaderde gisteravond.

[....]

Lezing dir. de Boer – Terwolde – „Coöperatieve zuivelbereiding”

De heer De Boer, directeur der zuivelfabriek te **Terwolde**, hield hierna een voordracht over: „Coöperatieve zuivelbereiding”. Hierbij behandelde spreker de volgende vier vragen: 1. Wat is de beteekenis van de coöperatieve zuivelbereiding in 't, algemeen en voor den veehouder in het bijzonder? 2. Hoe staat de coöperatieve zuivelbereiding tegenover de speculatieve? 3. Wat is het werk der coöperatieve organisaties? 4. Welke producten moeten in de coöperatieve zuivelbereiding worden gemaakt?

Spreker kwam ten slotte tot de conclusie, dat een boer als zuivelbereider geen recht van bestaan meer heeft, dat hij tegen de algemeene en evenzeer tegen de landbouwbelangen handelt, wanneer hij zijn melk levert aan een speculatieve zuivelfabriek, maar dat hij behoort te zijn lid van een coöperatieve vereeniging tot bereiding van melkproducten. „Een voor allen en allen voor één!”

Lezing Zuivelconsulent Huisman “Kaasbereiding in deze streek

De heer Huisman, zuivelconsulent te Zwolle, hield een causerie over: “Kaasbereiding in deze streek”.

De kaasbereiding in deze streek is, volgens spreker, niet groot en zal dat, in de toekomst waarschijnlijk ook wel niet worden. De kaasbereiding is door enkele Hollandsche boeren naar hier — vooral in het oosten van Overijssel — overgebracht, waar groote Twentsche boeren het voorbeeld van de Hollandsche boeren hebben nagevolgd.

Wat is noodig voor de kaasbereiding? In de eerste en voornaamste plaats zindelijkheid. Nu hebben de Hollandsche boeren zooveel betere stallen dan de Twentsche, nl. grupstallen, die zooveel zindelijkker zijn dan de stallen der Twentsche boeren. Zindelijkheid moet bij alle onderdelen der kaasbereiding in acht worden genomen. Dit kan beter geschieden in een fabriek dan op een boerderij.

Als men nu de vraag stelt waarom toch nog de kaasbereiding in deze streken, in het bijzonder in Twenthe, in de laatste jaren is toegenomen, dan schrijft spreker dit toe aan de grootere vraag in de crisisjaren tengevolge van de distributie-maatregelen en men lette toen minder op de kwaliteit en in Twenthe is een groote hoeveelheid slechte kwaliteit kaas gemaakt. Men kan ook in de zandstreken wel beste kaas maken, maar dat gebeurt niet, omdat niet alle factoren worden in acht genomen.

Sprekers conclusie is, dat de kaasbereiding in het algemeen wel van de boerderij naar de fabriek zal overgaan, maar dat wil niet zeggen, dat er geen groote boeren zouden zijn die niet met succes de kaasbereiding zouden ter hand kunnen nemen. Vooral zij die werken met eigen personeel (zoons en dochters) hebben nog wel een kans van slagen.

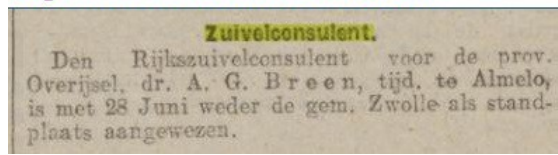
Er volgde op deze voordracht een langdurige onderlinge gedachtenwisseling, die overging in een praatje over allerlei onderwerpen en waarbij o.m. gevraagd werd om een cursus in het melken te houden, wat de voorzitter met het bestuur zou overwegen.

1920

AHB 1920-06-12

dr. Breen weer terug naar Overijssel als Rijkszuivelconsulent

Algemeen Handelsblad 12-06-1920

De Tijd 1920-06-28

Uit jr.-verslag zuivelconsulent Gelderland Hijkema Over Melk en Zuivel.

In het jaarverslag over 1919, dat dezer dagen verschenen is van den Zuivelconsulent in Gelderland, lezen we een en ander over den algemeenen toestand en voorts wat ter veri betering der productie nog Kan worden ge' daan, dat de aandacht van iederen veehouder, waar ook, verdient. Vóór den oorlog betaalden de boterfabrieken bij gratis teruggave van de centrifugemelk en karnemelk pl. m. AYi et. per K.G. melk; dat waren gunstige jaren. Thans over 1919 werd uitbetaald pl. m. 9A et. per K.G. en nu klaagt men in de zandstreken, dat de rentabiliteitsgrens reeds bereikt is. Tijdens den oorlog zijn de productiekosten, met inbegrip van de pacht steeds hoger gestegen. Het stelsel, dat in dien tijd gebezigd werd voor het vaststellen 'van de prijzen der landbouwvoortbrengselen. en dat gebaseerd was op een vergoeding van de productiekosten met inbegrip van de pacht, miste als zoodanig de prikkel tot het handhaven van betrekkelijk lage productiekosten en pacht, merkt de schrijver, de heer Hylkema, op. In dit licht beschouwt hij ook de door de regeering opgestelde Zuivelpolitiek voor de periode Mei 1919—Mei 1920 als een maatregel in het belang van den landbouw. Die politiek lis kort weergegeven in des Ministers woorden: „Het is mijn bedoeling om met gepaste gebruikmaking van deze verboden (de verboden tot uitvoer van melk, boter, kaas en 1 melkproducten, alsmede het verbod tot vervaardiging van melkproducten — C. B.) de voorziening met melk en zuivel in de gewenschte banen te leiden, prijsopdrijving te voorkomen of een reeds ingetreden verhooging van prijzen voor een prijsverlaging te doen plaats maken." Deze maatregel, welke direct in 't belang van den consument was, kan indirect het belang van den landbouwer | op het oog hebben. Het drukken van de melk-1 prijzen n.l. leidt onwillekeurig tot het tegen- I gaan van een verdere stijging van de produci tiekosten met de pacht, en wellicht tot ver' la- ging er van. Van de zijde der Zuivelorganisatie's van veehouders werd tegen deze politiek heftig geprotesteerd. Het gevolg was het instellen van nieuwe crisismaatregelen en groote moeilijkheden bij den uitvoer van Zuivelproducten. Het verkrijgen van de grootst mogelijke bcdrijfsvrijheid is nog lang niet aanwezig, waardoor het aanpassen van den landbouw aan de nieuwe toestanden is vertraagd. De veehouder zal er meer dan ooit op uit moeten zijn, om zoo voordeelig en zoo goed mogelijk zijn zuivelproducten te produceeren. 'Daartoe kan hem aller- eerst helpen een betere (methode van melken, waarin onderricht wordt | gegeven door den heer IJ. R. Heida, uit Rat' lijk (Fr.) Deze leidde een cursus te Gorssel met de bedoeling, dat de deelnemers later op hun beurt weer als cursusleiders optreden. Verwacht wordt, dat door de betere wijze van melken de melkproductie gemiddeld met 1 K.G. per koe en per dag zal ver- hoogd worden. Voor Gelderland zou dit alleen reeds beiteekenen een meerdere melkproduc-

tie van 40 miljoen K-G. per jaar! Dit is, bij een melkprijs van 6 et. per K.G. een geldswaarde van 2.4 miljoen gulden! Wekken deze cijfers niet op tot actie?

Een noodzakelijk iets is ook: het melkonderzoek, het aanleggen van melkstaten voor alle 1 koeien. De veehouder dient te weten, met welke dieren hij „boert“, hoeveel zij hem opbrengen. De minder goede moeten den stal uit, [met de beste alleen dient hij voort te fokken. Het aanstellen van een controleur, die mon-

'sters neemt en onderzoekt, komt voor menige /streek te duur uit. Verschillende vereenigingen, of groepen van veehouders, nemen daar(om voor gezamenlijke rekening een monster te nemen aan, terwijl het onderzoek van de melk ('geschiedt aan het Centraal-Bureau voor Melk, onderzoek (dat is voor Gelderland te Zutphen). Gaandeweg wordt van deze gelegenheid een drukker gebruik gemaakt. In 1915 geschiedde dit door 10 vereenigingen met 173 veehouders, die te zamen 952 melklijsten hadden aangelegd; in 1919 waren het 24 vereenigingen met 345 veehouders, samen 1973 melklijsten. De omslag, welke werd geheven ter dekking der exploitatiekosten, was in 1915 (f 1.05, maar is in 1919 gestegen tot f 1.50. Op het belang van goed drinkwater wordt 'ook gewezen. In dit opzicht valt nog zeer veel te verbeteren. Het modderwater uit de poei'len, dobben en slooten, is een groot gedeelte, 'van het jaar totaal ongeschikt voor drinkwater voor het vee. En toch wordt het vee op vele plaatsen genoodzaakt de dorst te les' schen met dat slechte water. Te weinig wordt er gebruik gemaakt van de gratis gelegenheid 'om het pompwater van de boerderij te laten onderzoeken aan de Rijksseruminrichting te Rotterdam. (Ook aan het proefstation te Goes kan men het drinkwater tot onderzoek opzenden).

j Er heerscht een opgewekt streven naar ' kwaliteitsverbetering der boter. De verwachtingen zijn bewaarheid, dat een boterverkoopvereening, welke bij de betaling rekening houdt met de kwaliteit, de voornaamste factor voor het bereiken van resultaten in dit opzicht is.

Bij de In 1917 opgerichte Coöp. Zuivelverkoopvereening Gelderland-Overijsel (C. Z. G. O.), waarbij bijna alle groote Coöp. Zuivelfabrieken in Gelderland zijn aangesloten, bestaat een indeeling van de boter in 4 klassen,

afgaande op een wekelijksche keuring van één

vat boter uit de partij. Het prijsverschil per \ klasse is oorspronkelijk bepaald op 2 et. per K.G. boter, terwijl nu reeds "Ovrstelleu aanhangig gemaakt zijn om het prijsverschil iets grooter te doen worden. In den laatsten tijd werd bij de keuring klasse I weer onderverdeeld in Ia (le kwal.) en Ib (volg. kw.). In de eerste weken van 1920 kwam van de ghecele partij gemiddeld 25 pCt. in klasse I a terecht. Hieruit blijkt, dat er nog veel te doen blijft, vóór alle boter de eerste keur verdient. C.B. Bestrijding van de aardappelziekte. — De aandacht van belanghebbenden wordt er hierbij op gevestigd, dat de aardappelziekte (veroorzaakt door de zwam *Phytophthora infestans*) reeds op vroege aardappelen is verschenen. Het ziektebeeld is thans nog iets anders, dan wij gewoon zijn waar te nemen, daar niet in het bijzonder het blad, maar nu juist de stengels der aardappelplanten zijn aangetast. Daarop doen zich zwart-grauwe, rottige plekken voor, waarop in vochtige omgeving spoedig de sporendragers der zwam te voorschijn komen. Het is dus eenigszins te verwachten, dat als de droge periode, waarin wij thans zijn, -gevolgd wordt door een vochtiger, de aardappelziekte zich spoedig zal gaan uitbreiden en dan, zooals bij latere aantasting voorkomt, vooral op het blad. Aan hen, die voornemens zijn deze ziekte te bestrijden -door bespuiting van het aardappelgewas met Bordeauxsche of Bourgondische pap, kan dan ook in overweging gegeven worden, deze bespuiting dit jaar vroegtijdig uit te voeren. Inlichtingen en aanwijzingen worden gaarne gegeven door den Phytopathologischendienst te Wageningen en door de op verschillende plaatsen gevestigde technische ambtenaren en controleurs bij den dienst.

Bestrijding van de schuritzlekte bij appelboomen. — Op vele plaatsen (ook in het buitenland) blijkt de schurftziekte der appelboomen in hevige mate op te treden. Overal vindt 'men de appelbladeren bedekt met olijfgroene, eenigszins fluweelige vlekken, die door de schurftzwam worden veroorzaakt. In vele gevallen lijdt het blad zichtbaar onder deze aantasting en de kans is groot, dat ook de vruchten op ernstige wijze zullen worden aangetast. Indien men niet zeker weet, of men met de schurftziekte te doen heeft, kunnen bladeren worden opgezonden aan den Phytopathologischen dienst te Wageningen, waar deze gratis worden onderzocht. Zoowel om schade aan het blad te voorkomen als om de vruchten gaaf te houden, kan aangeraden worden, de appelboomen nu te bespuiten met Californische pap (zwavelkalkpap), 1 deel op 30 deelen water. Het gebruik van ■Bordeauxsche pap moet thans ten sterkste worden ontraden, daar hierdoor bladafval wordt veroorzaakt, maar aanwending van Californische pap heeft dit na-deelige gevolg niet.

Indien men dit bestrijdingsmiddel bezwaarlijk in den handel kan verkrijgen, zij hierbij de aandacht van belanghebbenden er op gevestigd, dat het door hen, die er eenige zorg en moeite voor hebben, in een kookpot met weinig kosten bereid kan worden. Een voorschrift hiervoor is verkrijgbaar bij den Phytopatholo•gischen dienst te Wageningen en bij de op verschillende plaatsen gevestigde technische ambtenaren en controleurs bij dien dienst.

1921

Provinciale Overijsselsche Zwolsche Courant 1921-05-20

Verslag Rijkszuivelconsulent 1920.

Door den rijkszuivelconsulent voor de provincie Overijssel is aan den directeur-generaal van den landbouw verslag uitgebracht van de werkzaamheden over het jaar 1920.

Gedurende dit jaar werden o. a. 626 controlemonsters van fok- en controle-vereeningen en 615 van zuivelfabrieken, voorts 147 monsters volle melk op vetgehalte voor verschillende veehouders en particulieren in het laboratorium onderzocht. Het totaal aantal onderzoekingen bedroeg ruim 900.

De vele adviezen, die gegeven werden, strekten zich in het algemeen uit over verbouwing en inrichting van zuivelfabrieken, statutenwijziging van coöp. zuivelfabrieken, salarisregeling en benoeming van directeuren e. d.

Aan het Dagelijks bestuur van Almelo en den burgemeester van Enschede werd advies gegeven inzake de consumptie melkprijs.

Aan de diverse fok- en controle-vereeningen werden vele adviezen verstrekt op het gebied der controle op het productievermogen van den veestapel.

Op de werkzaamheden van de melkcontroleurs, verbonden aan de fok- en controle-vereeningen, werd door de assistenten van den zuivelconsulent controle uitgeoefend zoowel op het vetgehalte, onderzoek, de wijze van monsternemen aan de boerderijen, als op de wijze van bijhouden en berekening der melklijsten.

Verschillende malen werden ontoelaatbare afwijkingen geconstateerd in de door de controleurs gevonden vetgehaltenes, waarschijnlijk veroorzaakt door foutief aflezen ervan.

In verband daarmee dringt verslaggever er nog eens op aan, dat de butyrometers steeds tweemaal worden afgelezen.

Te Zwolle en te Hengelo werden cursussen voor melkcontroleurs en cursussen voor assistent-directeuren gegeven, te Steenwijk een cursus voor kaasmakers, terwijl voorts nog aan de Rijkslandbouwwinterschool te Hengelo onderwijs in de zuivelbereiding gegeven werd.

In de algemeene beschouwingen zegt het verslag dat, niettegenstaande over de geheele provincie Overijssel in meerdere of mindere mate het mond- en klauwzeer heeft gewoed, de uitkomsten van het veehouders- en zuivelbedrijf voor het jaar 1920 goed te noemen zijn. Het mond- en klauwzeer heeft in den voorzomer menig slachtoffer gemaakt. In verschillende streken zijn er een vrij groot getal kalveren en biggen mede ten gronde gegaan. Van de koeien, die over het algemeen meer weerstand vertoonden, stierven er slechts weinigen, doch de gezondheidstoestand van de aangetaste dieren bleef dusdanig, dat menige fokstal voor jaren bedorven is.

Alhoewel de melklevering aan de zuivelfabrieken aanzienlijk is toegenomen, had deze over het geheele jaar toch grooter kunnen zijn, wanneer het mond- en klauwzeer, en daaruit achtergebleven ziekte of afwijkingen, niet nadeelig hadden gewerkt op de melkproducten van vele boerderijen.

De boterproductie nam toe. De zuivelfabrieken produceerden 5.837.483 Kg. over 1920 tegen 5.009.392 Kg. over 1919. De prijzen waren, alhoewel hoger dan in 1919, goed.

Het verslag wijst er voorts op, dat, niettegenstaande de prijzen der zuivelproducten goed zijn, de uitkomst van het veehoudersbedrijf toch nog zeer slecht kan zijn door de abnormaal hoge pacht, die de weideboeren somtijds betalen.

Enkele boerderijen, die in Overijssel kaas maken, hebben door de hoge prijzen van dit product een voordelig jaar gemaakt, terwijl door de hoge vleeschprijzen en den weligen grasgroei voor die bedrijven, die vrij zijn gebleven van mond- en klauwzeer, de vet weiderij veel beter geweest is dan de melkerij.

De prijzen van fokvee waren bevredigend, hoewel de vraag naar fokvee in verschillende streken, vooral in de IJsselstreek, niet zoo groot was als in 1919.

Het verslag betreurt, dat er een kentering valt waar te nemen in de wijze van controleeren der producten van den melkveestapel en spreekt de hoop uit, dat de vereenigingen zich niet zullen laten verleiden, ter besparing van slechts een gering bedrag per koe, de productiecijfers der fokdieren op een minder nauwkeurige basis vast te stellen, dan door veelvuldige controle geschiedt.

Hulp van overheidswege bij de consumptiemelkvoorziening der gemeenten was in verslagjaar niet noodig.

Tenslotte constateert het verslag, dat er op het gebied der melkwinning nog veel te verbeteren valt, zoo wat betreft reinheid van stal en melkmateriaal. De zuivelfabrieken gaan er langzamerhand toe over het onderzoek op vetgehalte aan de fabriek door het rijkszuivelconsulentenschap te doen controleeren, terwijl eenige aanzienlijke wijzigingen in verschillende zuivelfabrieken, gedurende het jaar 1920 aangebracht, worden genoemd.

Aan het verslag is toegevoegd een staat van aanvoer van boerenboter op een 10-tal weekmarkten in Overijssel van 1898 tot en met 1920, waaruit blijkt dat de aangevoerde hoeveelheid voor de geheele provincie na 1916 in zeer sterke mate afnam, alhoewel ze in 1920 weder een geringe stijging vertoonde.

1922

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1922-06-17

Verslag Rijkszuivelconsulent Breen over 1921

Blijkens het verslag over 1921 door den rijkszuivelconsulent voor de provincie Overijssel aan den directeur-generaal van den landbouw betreffende zijn werkzaamheden uitgebracht, blijkt dat gedurende het verslagjaar in het laboratorium 2392 onderzoekingen werden verricht. Verder werden door bemiddeling van den rijkszuivelconsulent aan de bacteriologische afdeling van het rijkslandbouwproefstation te Hoorn vier monsters water onderzocht, afkomstig van zuivelfabrieken in zijn ambtsgebied.

De veel-omvattende adviezen, welke werden uitgebracht, hadden betrekking op verbouwing en inrichting van zuivelfabrieken, aanschaffing van nieuwe werktuigen, statutenwijziging van coöperatieve zuivelfabrieken, benoeming en salariëring van directeuren van coöperatieve zuivelfabrieken, pasteurisatie van consumptiemelk, het organiseren van plaatselijke melkcursussen.

In een viertal gevallen werd advies verleend bij de kaasbereiding op de boerderij. Voorts werd advies gegeven, op verzoek, aan B. en W. van Almelo en den wethouder van Deventer in zake den melkprijs in hun gemeenten. Op verzoek van den inspecteur van het zuivelwezen werd een onderzoek ingesteld naar de hoeveelheden boter en kaas, in 1920 op de boerderijen in Overijssel geproduceerd.

Deze hoeveelheden, welke slechts bij benadering konden worden vastgesteld, bedroegen circa 115.000 K.G. kaas, waarvan 75.000 met rijksmerk, en circa 250.000 K.G. boter.

Aan de burgemeesters der gemeenten Staphorst, Denekamp en Ambt Hardenberg bracht de rijkszuivelconsulent, op verzoek hunnerzijds, na ingesteld onderzoek rapport uit over de vraag, in hoeverre één of meer in hun gemeente staande zuivelfabrieken waren ingericht om de ondermelk zoodanig te pasteuriseeren, dat deze bij de Storchsche reactie negatief reageerde. Bij een onderzoek is den rijkszuivelconsulent gebleken, dat de op de fabrieken in gebruik zijnde pasteurs niet altijd den waarborg geven, dat, al wijst de thermometer der pasteur ook voortdurend een temperatuur aan boven 80 gr. C., er zekerheid bestaat, dat alle melkdeeltjes, die de pasteur verlaten, ook werkelijk tot de door den thermometer aangegeven temperatuur zijn verhit. Speciaal de pasteurs met vleugelroerders bleven in dit opzicht dikwijls in gebreke.

Op zijn initiatief worden thans bij de pasteurisatie der ondermelk proeven genomen met een registrerende thermometer, welke de schommelingen in de temperatuur der ondermelk tijdens het pasteuriseren in een grafische lijn aangeeft, welke diagram ook tijdens de pasteurisatie zichtbaar is, en waarin de directeur der zuivelfabriek een prachtig hulpmiddel heeft, om het personeel, dat met de pasteurisatie is belast, te controleren.

Ten slotte werden adviezen verstrekt aan nieuwe contrôle-vereenigingen in zake oprichting en installatie dezer vereenigingen, alsmede aan bestaande fok- en contrôle-vereenigingen inzake aankoop benodigdheden, en de werkwijze der vereenigingen voor zoover betreft de melkcontrole.

In 1921 is door de assistenten wederom contrôle uitgeoefend op de werkzaamheden van de melkcontroleurs, verbonden aan de fok- en contrôle-vereenigingen in het ambtsgebied van den zuivelconsulent. Het aantal vereenigingen, dat ter controle bezocht werd, bedroeg 41,

waaraan in totaal 66 bezoeken gebracht werden. Ter gelegenheid van deze contrólebezoeken werden in totaal de monsters van 433 koeien medegenomen, en ter contróle aan het laboratorium of wel in enkele gevallen ter plaatse onderzocht. Hieruit bleek, dat ruim 9 pct. der monsters door de melkcontroleurs niet voldoende nauwkeurig zijn onderzocht. Bij vergelijking met de beide voorgaande jaren bedraagt het aantal controlebezoeken in 1921 c.a. $\frac{2}{3}$ van dat in 1919 en 1920.

„Meerdere werkzaamheden in 1921, zoo merkt de rijkszuivelconsulent in zijn verslag voorts op, en verder ook het gevaar van overschrijding der mij voor de uitoefening van den dienst toegestane gelden, lieten een meer intensieve contróle niet toe. Deze zijn ook de redenen, dat wij ons in 't algemeen alleen moesten bepalen tot de contróle op het melkonderzoek, terwijl contróle op de monsternamen aan de boerderij bijna geheel achterwege moest blijven.

„Intensief kan de contróle dus niet genoemd worden en wenschelijk ware wel, dat het aantal controlebezoeken kon vermeerderd worden, te meer, waar het aantal vereenigingen zich voortdurend uitbreidt. Niet vergeten mag hierbij echter worden, dat de contróle ook een preventieve werking heeft, en dat, ook al blijft het aantal contrólebezoeken beperkt, ze toch een factor is, die de controleurs op hun quivive doet zijn.

„Maar zal de contróle waarde behouden, dan dient het aantal bezoeken in geen geval meer te verminderen, daar de preventieve werking hierdoor natuurlijk ook nadeelig zou worden beïnvloed.”

De bemoeiingen op 't gebied der veefokkerij strekten zich uit tot de contróle op de werkzaamheden van de controleurs der fok- en contrólevereenigingen, tot het geven van adviezen aan bedoelde vereenigingen, betreffende melkonderzoek, aanschaffing van benodigdheden, melkljsten en tot het geven van voorlichting bij de oprichting en installatie van nieuwe contrólevereenigingen. Veel tijd wordt hiervoor van het rijkszuiverconsulentschap gevergt.

Veel tijd werd in 1921 weer besteed aan het onderwijs, bestaande uit: cursussen voor assistent-directeuren van zuivelfabrieken, cursussen voor melkcontroleurs, lessen aan rijkslandbouwschool te Hengelo, lessen aan opleidingscursussen voor onderwijzers met lagere acte landbouw, centrale melkcursus voor voormelkers en plaatselijke melkcursussen.

Het verslag besluit met eenige algemeene beschouwingen, waarin o. m. gewezen wordt op den slechten invloed van den drogen zomer op het melkveehoudersbedrijf en de vetweiding. Aan de melkwinning en melkbehandeling — aldus het verslag — wordt nog steeds niet de volle aandacht geschonken; hoe noodig dit echter is, bleek dezen zomer nog, toen door de droogte op menige boerderij geen water meer aanwezig was, om de melk behoorlijk te koelen, waardoor deze in minder deugdelijken toestand aan de zuivelfabriek werd afgeleverd. Dat op de boerderij maatregelen worden getroffen, waardoor steeds over goed en voldoende koelmateriaal kan worden beschikt, is een eerste vereischte.

Werd aan 't einde van 1920 door 6 zuivelfabrieken gebruik gemaakt van de gelegenheid, om het onderzoek op vetgehalte aan de fabriek door het zuivelconsulentschap te doen controleren, einde 1921 bedroeg dit aantal 17. Hieruit blijkt dus, dat meer en meer de noodzakelijkheid dezer contróle wordt gevoeld.

1923

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1923-04-30

Botercontrolestation Gelderland-Overijssel – 4e alg. vergadering

DEVENTER, 28 April. In de bovenzaal van de cocieteit „De Hereeniging” alhier werd heden, onder voorzitterschap van den heer **dr. G. A. Lasonder** te Enschede, de 4e algemeene vergadering gehouden van de vereeniging „*Botercontrolestation Gelderland-Overijssel*”. De vergadering was ditmaal zeer matig bezocht.

Aan het jaarverslag van den secretaris, den heer M. van Doorninck te Olst, dat zonder discussie werd goedgekeurd, ontleenen wij het volgende: Met leedwezen werd herdacht het aftreden van mr. E. B. Bavink ten Cate van Almelo, als voorzitter der vereeniging en der commissie van toezicht op het BCGO., om gezondheidsredenen.

Het aantal aangeslotenen bedroeg op 31 December 1921 176, nl. 169 fabrieken, 2 filialen, 3 handelaren en 2 veehouders. In 1922 traden toe 2 fabrieken, nl. de coöp. zuivelfabriek „*De Cloese*” te **Laren** en de zuivelfabriek „*de Bommelerwaard*” te **Ammerzoden**. In 1922 traden uit 4 fabrieken, nl. de N. V. zuivelfabriek 2e Bommelerwaard te **Ammerzoden**, coöp. zuivelfabriek „*De Dageraad*” te **Woezik**,¹³ de *Nw. Enschedesche Melkinrichting* der firma Koopmans te Enschede, en de coöp. zuivelfabriek „*Azewijn*” te **Azewijn**.

Einde December 1922 bedroeg het aantal aangeslotenen 174, nl. 167 fabrieken, 2 filialen, 3 handelaren en 2 veehouders.

Van het kaascontrolestation „Zuidholland-Brabant” werden gecontroleerd 6 kaasfabrieken, nl. te **Herwen, Zevenaar, Barneveld, Ammerzoden, Nijmegen** en **Lenthe (?)**; voor het kaascontrolestation „Utrecht” 2 veehouders, 1 te Slagharen en 1 te Oldebroek.

Wegens te hoog vochtgehalte werd 1 fabriek geschorst, terwijl bovendien op verzoek tijdelijk werden geschorst 2 fabrieken wegens melkverkoop en 1 wegens verbouwing; laatstgenoemde heeft later als lid bedankt.

In het vorig jaarverslag werd vermeld dat aan 1 fabriek de merken waren ontnomen, totdat voldaan zou zijn aan eischen betreffende verbouwing en aanstelling van vakkundig personeel. Deze fabriek heeft thans de merken terugontvangen, daar zij aan de gestelde eischen heeft voldaan.

Omtrent de boterproductie werden o. a. de volgende cijfers meegedeeld: In 1903 waren aangesloten 44 fabrieken, produceerende 2.711.777 Kg. boter; in 1904 aangesloten 44 fabrieken, produceerende 3.351.309 Kg. boter (bijgekocht 81.000 Kg.); in 1921 aangesloten 176 fabrieken, produceerende 14.178.632 Kg. boter (bijgekocht 1.181.623 Kg.); in 1922 aangesloten 174 fabr., produceerende 15.352.500 Kg. boter (bijgekocht 828.881 Kg. boter). De hoeveelheid geproduceerde boter in 1922 is, in vergelijking met die van 1921, met circa 8 pct. vermeerderd. Deze vermeerdering komt overeen met het resultaat van het onderzoek van den rijkszuivelconsulent in Overijssel, ingesteld bij een 50tal zuivere boterfabrieken in deze provincie. Ook dit onderzoek had tot resultaat dat de hoeveelheid geproduceerde boter over 1922 met circa 8 pct. is vermeerderd.

13 In systeem onder Wijchen

Het BCGO. vestigt er bij de fabrieken de aandacht op, dat onbeperkte resten, nl. onbepaalde hoeveelheden van de productie van één dag niet langer dan 24 uur zonder rijksmerk mogen blijven, behalve wegens te hoog vochtgehalte dier resten.

Het jaarverslag van den directeur-scheikundige, den heer C. M. Visman, werd eveneens goedgekeurd. Daaraan ontleenen wij het volgende:

Onderzocht werden 5008 monsters, waarvan 4984 door de ambtenaren genomen en 24 diversen. Vervalsching werd niet geconstateerd. Door het aanleggen van correlatie-tabellen voor elke maand van het jaar, is de kans dat deze ontdekt zou worden zeer groot geworden.

Het in 1922 ingevoerde kelderboekje, dat thans algemeen in gebruik is, voldoet zeer goed, daar het mogelijk maakt van elke hoeveelheid door merk gedekte boter den dag van bereiding en dus ook de analyses na te gaan.

Dankbaar werd gememoreerd de actie van de rijkszuivelinspectie tegen de misbruiken, zich uitende in het aanprijzen van margarine en melanges met reclame-middelen, die het publiek in den waan brengen met gecontroleerde waar te doen te hebben; het BCGO. heeft in sommige gevallen de aandacht der rijksambtenaren op deze misbruiken helpen vestigen, waarna steeds afdoende werd ingegrepen.

Het vochtgehalte van ongezoeten boter bleef gemiddeld beneden 14,7 pct.

Goedgekeurd werd de exploitatie-rekening over 1922, sluitende in debet en credit met f 39.542,69 (exploitatie saldo f 3177,95½); de bijdragen controle-kosten bedroegen f 3500, die voor geproduceerde boter f 30.705,20, bijgekochte boter f 331,54½. De balans sloot met f 16.608,70½.

Als bestuurslid werd, herkozen de heer A. J. Wansink Dz. te **Holten**. Medegedeeld werd, dat de Overijsselsche Landbouw-Mij. den heer W. Stork te Hengelo heeft benoemd tot bestuurslid van het BCGO.

Besloten werd de a.s. zomervergadering te Zutphen te houden.

Bij de rondvraag wees dr. A. G. Breen, rijkszuivelconsulent te Zwolle, op de reclame, welke wordt gemaakt voor verschillende merken margarine en melanges, die aldus zeer populair worden bij de verbruikers. Onder allerlei fraaie benamingen wordt de margarine aangeprezen, waardoor het publiek er mede wordt vertrouwd gemaakt, waartoe het feit, dat de regeering in den oorlogstijd eveneens melanges in den handel heeft gebracht, bijdroeg. Een en ander dringt het verbruik van boter onder rijksmerk, dus gecontroleerde, terug. Spr. meende, dat het nodig is reclame te maken voor het wezen en doel der botercontrole, zooals dat vroeger ook is geschied, hetzij in samenwerking met de andere controle-stations, hetzij door elk station afzonderlijk. Enkele fabrieken zijn reeds uit de controle getreden, omdat zij de zeer gevraagde melanges eveneens kunnen maken. Spreker beval aan voorlichting der consumenten.

De voorzitter antwoordde, dat de controlestations ongetwijfeld ook de bevordering van den afzet dienen ter hand te nemen. Op zijn voorstel werd besloten, aan den vertegenwoordiger in de centrale commissie van botercontrolestations op te dragen deze zaak daarin aan de orde te stellen en voor te stellen een centrale landelijke actie als door dr. Breen bedoeld, op touw te zetten. Mocht hiertoe niet worden overgegaan, dan zal de commissie van toezicht van het BCGO. de zaak zelf ter hand nemen. Bovendien zou de directeur lezingen kunnen houden voor de *Vereeniging van Huisvrouwen*.

De directeur, de heer Visman, deelde mede, dat hij over dit onderwerp reeds een brochure samenstelt. Het publiek meent bij het kopen van melanges helaas al te dikwijls, boter te kopen. Hierna werd onder dankzegging aan de aanwezigen voor de opkomst de vergadering door den voorzitter gesloten.

Provinciale overijsselsche en Zwolsche Courant 1923-06-29

Verslag Rijkszuivelconsulentschap Overijssel over 1922

Het verslag van die werkzaamheden van den rijkszuivelconsulent voor de provincie Overijssel over het jaar 1922, uitgebracht aan den directeur-generaal van den landbouw noemt het jammer dat niet alle zuivelfabrieken van deskundige voorlichting bij de benoeming van een directeur wenschen te profiteren. Bij de Zuivelfabrieken te **Borne** en **Bornebroek** echter werden alle werkzaamheden voor de benoeming; van een directeur door het bestuur met den rijkszuivelconsulent verricht.

De totale hoeveel ongecontroleerde boter in 1921 op de Overijsselsche boerderijen geproduceerd, wordt op circa 235.500 K.G. geschat, daarnaast is er ook nog een enkele zuivelfabriek, die ongecontroleerde boter maakt, zoodat het totaal der hoeveelheid ongecontroleerde boter op ruim 300.000 KG. kan worden aangenomen.

De hoeveelheid ongecontroleerde volvette kaas op de boerderijen geproduceerd wordt op circa 70.000 K.G. geraamd; neemt men hierbij aan, dat nog circa 75.000 K.G. kaas met rijksmerk wordt gemaakt, dan bedraagt de totale kaasproductie op de boerderijen circa 145.000 K.G.

De totale hoeveelheid melk in Overijssel in het jaar 1921 geproduceerd, kan op circa 350 miljoen KG. worden aangenomen.

Aan bestaande en nieuwe fok- en contróle-vereenigingen inzake oprichting, installatie, alsmede over de werkwijze dezer vereenigingen werden tal van adviezen verstrekt. Het is te betreuren, aldus het verslag, dat thans voor de koninklijke goedkeuring op de statuten van dergelijke kleine vereenigingen een bedrag van f 50 moet worden betaald volgens de wet van 24 Dec. 1921. Dit zal zeer remmend op de toename van het getal koninklijk goedgekeurde vereenigingen werken, terwijl juist van alle kanten er naar wordt gestreefd de controle op het productievermogen van den melkveestapel zoo populair mogelijk te maken, omdat daarin zoo'n groote bron van inkomsten voor den veehouder schuilt. Men mag daarbij niet uit 't oog verliezen, dat, wanneer dergelijke vereenigingen zonder koninklijke goedkeuring werken, de zekerheid van hun bestaan niet groot is.

Het verslag maakt voorts melding van de gehouden voordrachten en vergaderingen.

Betreffende de controle, uitgeoefend op de werkzaamheden van de melkcontroleurs, verbonden aan de fok- en contróle-vereenigingen in zijn ambtsgebied, schrijft de heer A G. Breen o.m.:

Het aantal vereenigingen, tot welke deze controle zich uitstreckte, bedroeg 46, waaraan in totaal 76 bezoeken gebracht werden.

Ter gelegenheid van deze controlebezoeken werden in totaal de monsters van 500 koeien medegenomen, en ter controle aan het laboratorium onderzocht. Onder deze 500 monsters bleken

er 36 te zijn, waarin de geconstateerde vetgehalte's meer dan 0.10 pct. afweken van de uitkomsten der controleurs.

De controle op de berekening der melklijsten kost heel veel tijd, omdat de ervaring wel heeft geleerd, dat men niet kan volstaan met het nemen van steekproeven, doch ze, wat de einduitkomsten althans betreft, stuk voor stuk moet nazien.

Bij een 9-tal vereenigingen bleek de berekening der lijsten van dien aard te zijn, dat de rijkszuiveloonsulent zich verplicht zag, ze geheel of ten deele terug te zenden, met bemerking dat de berekening, zoo onbetrouwbaar was of in strijd met de voorschriften, dat hij, zonder grondige verbetering, er niet zijn fiat op kon plaatsen. Bij een 2-tal dezer vereenigingen bleek het zelfs noodig, ze voor de tweede maal ter verbetering terug te zenden.

Het bleek, dat de controle op de berekening onmisbaar is, zal men op de betrouwbaarheid der productiecijfers kunnen afgaan, vooral wanneer men hierbij in aanmerking neemt, dat de fouten door de betrokken controleurs gemaakt zijn, terwijl ze wisten, dat controle op hunne berekeningen zou worden uitgeoefend. Men behoeft er niet aan te twijfelen, aldus verslaggever, dat de betrouwbaarheid der melklijsten, wanneer bekend was, dat, ze niet op een centraal punt zouden worden gecontroleerd, er nog aanmerkelijk op achteruit gaan.

De bemoeiingen op het gebied der veefokkerij strekten zich uit tot de controle op de werkzaamheden van de controleurs der fok- en contrólevereenigingen en tot het geven van adviezen aan bedoelde vereenigingen, betreffende melkonderzoek, aanschaffing van benodigdheden en berekening van melklijsten, alsmede tot het geven van voorlichting bij de oprichting en installatie van nieuwe contrólevereenigingen.

Het onderwijs vanwege het rijkszuivelconsulentschap gegeven, bestond uit:

- 1) cursussen voor assistent-directeuren van zuivelfabrieken;
- 2) cursussen voor melk controleurs;
- 3) lessen aan de rijkslandbouwwinterschool te Hengelo;
- 4) lessen aan een opleidingscursus voor onderwijzers ter verkrijging van de lagere akte landbouw;
- 5) centrale melkerscursus ter opleiding van voormelkers;
- 6) plaatselijke melkerscursussen en de hieruit voortvloeiende examens.

Het verslag sluit met algemeene beschouwingen, waarin o.m. wordt gezegd, dat door overvloedige voorraad groenvoeder dooreengenomen de melkopbrengtst voor het jaar 1922 bevreemdend kon worden, genoemd. Hoewel het gemiddelde uitbetaalde melkgeld geringer was, dan het jaar te voren, kan toch niet worden gezegd, dat de uitkomsten van het melkveehoudersbedrijf in dit jaar slecht te noemen zijn, daar men in aanmerking moet nemen, dat de productiekosten door een lagere prijs voor krachtvoeder en kunstmest ook minder zijn geworden.

Voor het geheele ambtsgebied geldt deze gunstige uitkomst niet. De streken, waar men geen groenvoeder verbouwt, dus de specifieke weidestroken in den N.-Westhoek van Overijssel, hebben een geringer uitkomst in hun bedrijf dan het overige deel. De hooioogst is te gering geweest, zoodat men daar genoodzaakt was, groenvoeder als knolrapen, mangelwortels en ook stroo, dat zeer duur was, bij te koopen.

Over de uitkomsten van het vetweidebedrijf is men over 't algemeen matig tevreden; zij, die hun dieren niet te vroeg verkocht hebben, maakten beter rekening dan het jaar te voren; in den

tijd der groote markten was de prijs van dit soort vee echter zeer laag, zoodat er in dien tijd geen winsten konden worden behaald.

Behoudens enkele naweeën van het mond- en klauwzeer kan over 't algemeen worden gezegd, dat di gezondheidstoestand van den veestapel goed was te noemen. Een zeer verblijdend teken is, dat men in **Enschede** en Lonneker op initiatief van het bestuur der Lonneker Coöp. Melkinrichting, meer de aandacht aan den gezondheidstoestand van den melkveestapel gaat schenken.

De streken, welke zich speciaal met varkensfokkerij en varkensmesterij bezig houden, hebben voor dezen tak van het bedrijf voor het jaar 1922 niet over die financiële uitkomsten te klagen. Vooral de varkensfokkerij heeft menigen boer een zoet winstje gebracht, de biggen waren bijzonder hoog in prijs, terwijl de meelprijzen zich in dalende richting bewogen.

De kalvermesterij heeft in Overijssel niet veel te betekenen, en waar ze iets van betekenis is, daar blijkt, dat dit bedrijf niet zoo lonend was als de varkenshouderij en -mesterij.

De prijzen voor het fokvee waren ook in het jaar 1922 evenals het jaar te voren over 't algemeen laag te noemen. Afzet naar het buitenland had hoegenaamd niet plaats.

1924

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 1924-06-28

Jr-Verslag Rijkszuivelconsulentschap Overijssel.

Aan het verslag van de werkzaamheden van den Rijkszuivelconsulent voor de provincie Overijssel over het jaar 1923 ontleenen wij, dat het personeel bestond uit Dr. A. G. Breen, Rijkszuivelconsulent, C. Leewrik, Hoofd-Assistent, A. Dubbe, Laboratoriumknecht in tijdelijken dienst. Over het tijdvak 1 Januari t/m 28 April was tevens als laboratoriumknecht in tijdelijken dienst werkzaam de heer A. J. Mulder. Wegens de bezuinigingsmaatregelen van Regeeringswege kon diens tijdelijke aanstelling niet verlengd worden.

Als bewijs, dat zijn werkzaamheden echter door belanghebbenden op prijs gesteld worden, diene, dat genoemde heer Mulder toch aan het laboratorium is werkzaam gebleven. De kosten daarvan worden thans uitsluitend door belanghebbenden gedragen.

De volgende onderzoeken werden verricht: Controlemonsters van fok- en controleverenigingen 641, controlemonsters van zuivelfabrieken (uitbetaling) 2063, monsters volle melk op vetgehalte voor veehouders en particulieren 135, andere monsters 112.

Aan de Bacteriologische Afdeling van het Rijkslandbouwproefstation te Hoorn werden 6 monsters water onderzocht, afkomstig van zuivelfabrieken in Overijssel.

Het verstrekken van adviezen is in het laatste jaar toegenomen.

De hoeveelheid ongecontroleerde boter op de Overijsselsche boerderijen geproduceerd kan geraamd worden op 270.000 K.G.; neemt men hierbij nog in aanmerking het aantal K.G. ongecontroleerde boter op de zuivelfabrieken bereid, ten bedrage van 110.000 K.G., dan is de totale productie van ongecontroleerde boter te schatten op 380000 K.G.

De productie van gecontroleerde boter bedraagt 8.870.220 K.G., zoodat de totale boterproductie in Overijssel kan worden aangenomen op o.a. 9.250.000 K.G.

De hoeveelheid ongecontroleerde volvette kaas op de boerderijen bedroeg in 't jaar 1923 ongeveer 85.000 K.G., de kaasproductie op de boerderijen voorzien van het Rijksmerk bedroeg 91.000 K.G., zoodat de totale kaasproductie op de boerderijen op 176.000 K.G. kan worden aangenomen. De kaasproductie op de zuivelfabrieken bedroeg in totaal 1.727.500 K.G., zodat de totale kaasproductie voor de provincie Overijssel kan worden geraamd op 2.903.500 K.G.

De totale hoeveelheid melk in 't jaar 1923 geproduceerd kan voor Overijssel op o.a. 883 á 384 miljoen K.G. worden aangenomen.

De kaasproef nit gepasteuriseerde melk te Hengelo genomen, werd dit jaar beëindigd, waarna een uitvoerig rapport is verschenen, aan de hand waarvan de zuivelfabrieken, die zulks willen, tot kaasbereiding uit gepasteuriseerde melk kunnen overgaan.

Naar aanleiding van voordrachten, welke de rijksconsulent voor den *Bond van Directeuren van Coöp. Zuivelfabrieken in Gelderland en Overijssel* heeft gehouden over de onderzoeken over de consistentie onzer boter, uitgevoerd door Dr. van Dam en Dr. Sirks te Hoorn, zijn verschillende fabrieken meer stelselmatig de koude zuring gaan toepassen met het resultaat, dat zij daardoor aanzienlijke besparing in het vetgehalte der karnemelk verkregen. Ook werd

men er van overtuigd, dat in het koude jaargetijde het gebruik der koelmachine zijn voordeel kan hebben, hierbij er van uitgaand, dat men dan over zooveel melk beschikt, dat de vermindering van het vetgehalte der karnemelk meer voordeel geeft, dan de kosten verbonden aan het voortbrengen der koude.

In een tweetal gevallen werd medewerking verleend bij het opsporen van een melkvervalsing.

Op verschillende kaasboerderijen werd hulp ter bestrijding van gebreken en een te laag vetgehalte in de droge stof der kaas ingeroepen.

De zuivelfabrieken, welke sukkelen met ijzerhoudend water, schafften zich meer en meer ontijzeringsstoestellen aan. De praktijk bewijst, dat ontijzerd water van gunstigen invloed is op de kwaliteit der boter.

Als lid van de Bouw- en Werktuigcommissie van den *Geldersch-Overijsselschen Bond van Coöp. Zuivelfabrieken* werden bij verschillende fabrieken adviezen over den verbouw van zuivelfabrieken verstrekt.

Het aantal ontvangen en verzonden stukken bedroeg respectievelijk 1276 en 1870.

22 voordrachten werden op onderscheidene plaatsen onzer provincie door den consulent over verschillende onderwerpen gehouden.

Evenals vorige jaren is in 1923 vanwege het Rijkszuivelconsulentschap wederom contróle uitgeoefend op de werkzaamheden van de melkcontroleurs der fok- en controleverenigingen.

In totaal stonden 48 dezer verenigingen onder contróle. Ter gelegenheid van de controlebezoeken werden in totaal de monsters van 609 koeien medegenomen en aan het laboratorium onderzocht; bovendien werden door enkele controleurs de monsters van 32 koeien ter contróle ingezonden.

Circa 8 pct. der medegenomen monters bleken niet voldoende nauwkeurig door de controleurs op vetgehalte onderzocht te zijn. Afgezien hiervan kwam het meermalen voor, dat de uitkomsten der controleurs, hoewel binnen de grenzen van 0,15 pct., eenzelfde richting — hetzij een te hooge dan wel te lage — uitwezen, in welke gevallen op dit feit de aandacht werd gevestigd.

De consulent wijst op het belang om nauwgezet op de snelheid van centrifugeeren toe te zien. Het werken met ongenummerde butyrometers is, hoewel het iets gemak oplevert bij het onderzoek, doordat men het verband tusschen de monsters en butyrometers niet behoeft te noteren, met het oog op te maken abuizen zeer ongewenscht, aan welke abuizen zelfs accuraat werkende controleurs blijvens bovengenoemd geval op den duur niet ontkomen.

Bij één vereniging bleek het onderzoek van den controleur zooveel te wenschen over te laten, dat geadviseerd moest worden dezen te ontslaan, aan welk advies gevolg werd gegeven. Hoewel de contróle beperkt is, dient niet uit het oog te worden verloren, de preventieve werking, die van deze contróle en het in verband hiermede staande voorschrift, dat alle door de controleurs onderzochte monsters een zeker tijdvak ter contróle moeten blijven staan, uitgaat. Vermindering van het aantal bezoeken is echter ook met het oog op de preventieve waarde der contróle niet mogelijk.

Van de lactatieperiode 1922/23 werden in den loop van 1923 gefiatteerd 6733 melklijsten, terwijl aan het einde van het jaar naar schatting circa 450 lijsten nog niet ter fiatteering waren in-

gezonden. Door belanghebbenden werd een bedrag van 5 cent per gefiatteerde melklijst betaald.

In totaal zijn ruim 200 lijsten minder gefiatteerd dan in 1222, hetgeen veroorzaakt wordt door ontbinding van een 4-tal controleverenigingen.

Onder genoemde lijsten bevonden er zich 1738 afkomstig van Stamboekkoeien.

Over 't geheel gaf de berekening der melklijsten door de controleurs minder reden tot klachten dan in 1922. 't Schijnt dat de ervaring, door sommige controleurs in 1922 opgedaan, in welk jaar een 9-tal verenigingen de lijsten wegens foutieve berekening ongefiatteerd terugkregen en andere ernstig gewaarschuwd werden, er toe heeft geleid, dat meerdere accuratesse aan de berekening der lijsten is besteed.

Toch vonden we in 1923 in verschillende gevallen weer grove fouten, tot meer dan 1000 K.G.- melk en meer 0,50 pct. in 't vetgehalte verschil, en moesten dan ook van een 4-tal verenigingen de lijsten ongefiatteerd teruggezonden worden alvorens ze fiat konden krijgen. De consulent wijst er op dat er maar betrekkelijk weinig melklijsten inkomen, waarvan men zonder eenig voorbehoud kan zeggen, dat ze aan alle eischen voldoen. Een volledige melklijst moet niet alleen antwoord geven op de vraag, hoeveel K.G. melk met welk vetgehalte heeft het dier in de betreffende periode geproduceerd, maar dient daarnaast zoo volledig mogelijk aan te geven, onder welke omstandigheden het dier tot deze productie in staat was.

De fokkers zijn in 't algemeen niet voldoende doordrongen van de waarde van dergelijke gegevens op de melklijsten. De mogelijkheid is nu niet uitgesloten, dat het gemiddelde productievermogen van het dier belangrijk hooger of lager is, al naar gelang de koe in de bewuste periode onder zeer ongunstige of wel bij uitstek gunstige positie verkeerde, en moet waardering van de koe of afstammeling hiervan als fokdier.

Het aantal verenigingen, dat de 3-weeksohe contróle heeft ingevoerd, bedroeg einde 1923 negen, nl Kampen, Steenwijkerwold, Marle, Vollenhove, Duider, Dalfsen, Almelo, Herculo en Schelle.

Daartegenover gaf de fokvereniging te Berkum-Beze er de voorkeur aan met de ingang van 1 Januari '24 weer tot de 2-weeksche contróle terug te keeren.

De consulent beschouwt de invoering der 3-weeksche contróle als een stap in de verkeerde richting.

Het aantal gefiatteerde melklijsten was over de lactatie-periode 1922/23 ruim 200 stuks lager dan over de periode 1921/22, niettegenstaande het aantal gecontroleerde dieren door een 5-tal nieuwe Controleverenigingen met ruim 500 werd verhoogt. Dit wijst dus op een achteruitgang van 700 á 800 koeien bij de oudere Vereenigingen, als gevolg van de ingetreden malaise, die sommige veehouders noopt uit verkeerde bezuinigingsmotieven uit de contróle te treden; waarbij ze echter over 't hoofd zien, dat het in de melkcontróle gestoken geld dubbel en dwars rente opbrengt. Juist in een tijd van achteruitgaande inkomsten moet de boer er alles op zetten, om deze te vergrooten, en hij heeft juist hiertoe in de contróle een uitstekend middel.

De bemoeiingen op het gebied der veefokkerij bestonden uit contróle op de werkzaamheden van de controleurs der fok- en controleverenigingen en tot het geven van adviezen aan bedoelde verenigingen, betreffende melkonderzoek, aanschaffing van benodigdheden en berekening van melklijsten, alsmede het houden van lezingen en het geven van voorlichting bij de oprichting en installatie van nieuwe controleverenigingen. Genoemde werkzaamheden vereischen veel tijd.

In het voorjaar van 1923 werd een tweejarige cursus voor assistent-directeuren beëindigd. Bij het eindigen bedroeg het aantal leerlingen 17.

In het najaar is wederom een nieuwe 2-jaarlijksche cursus voor assistent-directeuren geopend met 19 leerlingen.

In 't voorjaar van 1923 werden 2 cursussen voor melkcontroleurs beëindigd te Zwolle en Hengelo. Deze cursussen waren in 't najaar van 1922 aangevangen met resp. 17 en 15 leerlingen, terwijl dit aantal bij het eindigen van de cursussen in 1923 bedroeg: 15 en 14.

In het najaar van 1923 zijn wederom 2 cursussen voor melkcontroleurs te Zwolle en Hengelo geopend resp. 15 en 12 leerlingen.

Deze cursussen worden in 1924 voortgezet.

Aan de Rijkslandbouwwinterschool te Hengelo werd aan de beide klassen het onderwijs in de zuivelbereiding gegeven.

Voor de Centrale Melkcursus ter opleiding van voormelkers, welke weer door de welwillendheid van den heer W. H. v. d. Kolk te 's-Heerenbroek in de maanden Mei en Juni op diens boerderij kon worden gehouden, hadden zich aanvankelijk 21 leerlingen aangemeld.

Het aantal leerlingen, dat den cursus tot het einde toe gevolgd heeft, bedroeg 16.

Het resultaat van den cursus was dan ook zeer gunstig, slechts 2 leerlingen moesten bij het examen worden afgewezen, terwijl 13 het diploma als voormelker verwierven, en één leerling in staat was, zich aan het examen te onderwerpen.

Als leeraar bij de praktische lessen fungeerde dit jaar de heer A. J. Mulder, werkzaam aan het Rijkszuivelconsulentschap voor Overijssel te Zwolle. De opzet van den cursus, alsmede die van het examen was gelijk aan de voorafgaande jaren.

Als juryleden fungeerden wederom de heeren: W. H. v. d. Kolk, veehouder te 's-Heerenbroek, L. A. Keuvekamp, veehouder te Mastenbroek en L. Vos, Directeur der Coöp. Zuivelfabriek te **Nieuwleusen**.

Op een 6-tal plaatsen in Overijssel zijn in den zomer van 1923 examens gehouden ter verkrijging van een diploma „Goed Melken”, n.l. te Enschede, Oldenzaal, Almelo, Borne, Wierden en Hengelo. Tot deze examens werden alleen toegelaten de leerlingen van de in 1922 onder leiding van gediplomeerde voormelkers gehouden melkcursussen, welke leerlingen allen aan het Rijkszuivelconsulentschap voor Overijssel waren ingeschreven.

De opzet der examens was geheel gelijk aan die der beide voorgaande jaren.

Hieronder volgen nadere bijzonderheden omtrent deze examens: Enschede, aantal candidaten: 30. Aantal geslaagden 19, waaronder 5 meisjes. Oldenzaal, resp. 18, 6 en 2. Almelo, 24, 20 en 5. Borne, 22, 16 en 8. Wierden, 13, 12 en 1. Hengelo, 23, 18 en 2.

In totaal zijn dus in 1923 in het melken geëxamineerd 130 personen, waarvan 91 het diploma „Goed Melken” verwierven, waaronder 23 meisjes en 39 moesten worden afgewezen.

In den loop van 1923 zijn op een 15-tal plaatsen nieuwe melkcursussen gehouden, waarvan de leerlingen in den loop van 1924 zullen worden geëxamineerd, n.l. te: Enschede 31; Hengelo 15; Almelo 24; Wierden 12; Bornerbroek 9; Olst 29; Deldenerbroek 12; Borne 14; Steenwijkerwold 6; Oldenzaal 30; Goor 35; Ootmarsum 16; Dolder 13.

Deze cursussen breiden zich steeds uit, het aantal leerlingen bedroeg in de jaren 1921, 1922 en 1923 resp. 62, 120 en 284. Nog eenige jaren zoo doorgaande, zal het getal gediplomeerde melkers geleidelijk zoo hoog worden, dat de gunstige invloed, die van de melkcursussen uitgaat, zich terdege in de praktijk zal doen gevoelen.

Jammer, dat verschillende streken in de provincie nog totaal afzijdig staan tegenover deze cursussen. Buiten Twente wordt maar sporadisch een cursus aangetroffen. Echter eenige kentering begint er te komen.

Niettegenstaande de melkgift in de eerste winterperiode van 1923 betrekkelijk gering was, tengevolge van de schrale hooioogst in het jaar 1922, kan het jaar 1923 toch als een bijzonder melkrijk jaar worden beschouwd. Door den buitengewoon rijken grasgroei hadden de koeien het geheele jaar een overvloed van voedsel, zoodat in sommige streken een melkgift is bereikt, zooals tot nu toe nooit het geval was geweest. Aan de Lonneker Coöp. Melkinrichting was gemiddeld per koe 3430 liter melk geleverd, een hoeveelheid zooals te voren nooit was geconstateerd. Ditzelfde gunstige verschijnsel teekende zich ook af in de boterproductie over 1923 van een 50-tal fabrieken.

Deze bedroeg in het jaar 1922 totaal 5.480.970 K.G. en in 1923 totaal 6.238.089 K.G., een vermeerdering van 13,7 pct. Vergeleken met het jaar 1921 kan men in twee jaar tijd een toename der boterproductie van 21,7 pct. constateeren.

De hooioogst is bijzonder overvloedig geweest, zelfs zoo, dat er in de zandstreken verschillende veehouders zijn, die voor 2 winters hooi hebben gewonnen. De knollen- en mangelwortelooft was dit jaar in sommige streken niet zoo overvloedig, zij konden echter door laat invallende vorst nagenoeg geheel worden opgevoerd. In andere streken liet de opbrengst niets te wenschen over. Hoewel de boterprijzen lager waren dan in het jaar 1923 door de gemiddeld hoge kaasprijzen en de overvloedige melkgift niet te klagen.

Het vetweidebedrijf heeft, dank zij de milde grasgroei en de hoge vleeschprijzen, zeer goede uitkomsten opgeleverd, zoodat er behoorlijk is verdiend. Vooral zij, die vroeg in 't voorjaar het vee hiervoor hadden gekocht, hebben de grootste winsten gemaakt. In Mei begon de prijs van dit soort vee op te loopen.

Over het algemeen is de gezondheidstoestand van den melkveestapel goed te noemen. De bestrijding der tuberculose door de Lonneker Coöp. Melkinrichting levert zeer gunstige resultaten op, het is thans reeds merkbaar, dat er een geringer aantal koeien wegens open t. b. c. moet worden afgemaakt.

In sommige streken als onder **Almelo, Delden** en **Raalte** werd nog al eens *wrang* bij de koeien geconstateerd, waardoor verschillende le klasse melkkoeien bedorven zijn. Ook sukkelde men in **Almelo, Delden** en **IJhorst** met het niet drachtig worden der koeien; de schade hiervan komt pas in 't jaar 1924 tot uiting.

In de omgeving van **Kampen** en **Genemuiden** werden enkele gevallen van mond- en klauwzeer geconstateerd; daar deze ziekte een goedaardig verloop had, heeft zij weinig nadeeligen invloed op de melkgift gehad.

De varkensfokkerij was het grootste deel van het jaar zeer goed, later liepen de prijzen der biggen wat terug. De varkensmesterij heeft ook een zeer loonende opbrengst opgeleverd. Hoewel de kalvermesterij in dit gewest niet veel heeft te beteekenen, waren de uitkomsten van dat bedrijf niet loonend, een gevolg van den te lagen prijs voor de vette kalvers.

De prijzen voor het fokvee waren dit jaar zeer goed te noemen, de afzet was soms niet groot, tegen 't einde van 't jaar leefde dit iets meer op. In de IJsselstreek werden de kalfstiertjes tegen prijzen van f 250 tot f 650 verkocht, voor volbloedpinken konden prijzen van f 300 tot f 550 worden gemaakt. Voor pinkstieren maakte men prijzen tot f 1000.

Ook het zwartbonte vee werd voor goede prijzen van de hand gedaan. In **Lonneker** werden voor vaarzen van bekende afstamming, doch overigens nog niet eens stamboekdieren, prijzen gemaakt van f 425 tot f 450. Ook in andere streken als **Balkbrug** en **Blokzijl** en **'s Heerenbroek** werden de kalfstiertjes en pinken voor aanzienlijk hooger prijzen dan de slachtwaarde verkocht.

In den toestand der zuivelbereiding in fabrieken kwam weinig verandering; sommige fabrieken ondergingen door verbouwing eenige uitbreiding. Nieuwe zijn er niet bijgekomen. Het aantal zuivelfabrieken, dat in 1923 hun onderzoek op vetgehalte door het Rijkszuivelconsulentschap heeft laten controleeren, bedroeg 19.

1925

Provinciaal Overijsselsche en Zwplische Courant 1925-04-28

Verslag Botercontrolestation Gelderland-Overijssel

DEVENTER, 27 April. Te Deventer werd hedennamiddag, onder voorzitterschap van mr. dr. G. A. Lasonder van Enschede, de 44ste algemeene vergadering gehouden van het *Botercontrolestation Gelderland-Overijssel*.

Door den secretaris, den heer M. van Doorninck, werd het jaarverslag uitgebracht. Hieruit bleek dat het aantal aangeslotenen op 31 Dec. 1924 bedroeg 169, waarvan 162 fabrieken, 2 filialen, 4 handelaars en 1 verkoopvereniging. Gedurende 1924 traden toe: de coöperatieve zuivelfabriek „*de Eendracht*” te **Apperden**, de zuivelfabriek „*Volharding*” te **Oldemarkt**, de Fabriek van Melkproducten „*de Bommelerwaard*” te **Ammerzoden**, en de melkerij „*Orlecom*” te *Nijmegen*, terwijl 3 fabrieken uittraden.

Eén fabriek is tijdelijk geschorst, omdat boter verzonden was, waarvan men wist, dat het vetgehalte te hoog was.

De hoeveelheid gecontroleerde boter is in 1924 in vergelijking met 1923 ongeveer met 10 pct. toegenomen. De hoeveelheid geproduceerde boter bedroeg 19.289.454 K.G., waarvan door de Geldersche fabrieken 9.640.040 K.G. en door de Overijsselse fabrieken 9.649.414 K.G. De hoeveelheid bijgekochte boter bedroeg totaal 2.741.317 K.G. (In 1903 bedroeg het aantal aangeslotenen 44 met een hoeveelheid geproduceerde boter van 2.711.777 en een hoeveelheid bijgekochte boter van 81.000 K.G. In 1913 waren deze cijfers resp.: 156, 13.348.462 en 388.680; in 1923: 168 17.456.156 en 2.227.544.)

Het jaarverslag werd goedgekeurd.

Bij de verkiezing van een lid van het bestuur werd de heer F. F. Koopman te Heerde die periodiek moest aftreden, herkozen.

Uit het jaarverslag van den directeur, dat hierna aan de orde kwam, bleek dat in 1924 het laboratorium te Deventer 4803 monsters waren onderzocht; 53 monsters hadden een vochtcijfer hooger dan 15,5 pct-, n.l. 33 van 15,6 pct. tot en met 15,8 pct., in 20 gevallen boven 16,0 pct. De meeste der te hooge vochtcijfers kwamen voor in September. Er kan niet genoeg worden gewaarschuwd — aldus de directeur — tegen de neiging van enkele fabrieken om het watergehalte der boter meer en meer op te voeren tot de grens van het toelaatbare.

De volgende hoeveelheden merken werden uitgereikt: 930.500 stuks formaat A, 3416 formaat B, 69.300 formaat C, 96.300 formaat D, 270.600 formaat E en 285 voor tins.

De rekening over 1924, sluitende in ontvangst met f 38.457,43, in uitgaaf met f 33.053,10 en derhalve met een batig saldo van f 404,33, werd goedgekeurd.

Als plaats voor de aanstaande zomervergadering werd Zutphen aangewezen.

Kort verslag vergadering BCGO

ZUTPHEN, 19 Sept. Gistermiddag heeft het *botercontrole-station Gelderland-Overijssel* vergaderd onder voorzitterschap van mr. G. A., Lasonder, te Enschede.

Besloten werd, het bedrag, dat in 1926 zal moeten worden betaald voor 100 K.g. bijgekochte boter, te bepalen op 4 cent.

De entree voor nieuw toetredende fabrieken bleef vastgesteld op f 100.

De begroting voor 1926 werd vastgesteld met een totaal aan ontvangsten en uitgaven van f 33.550,33. De bijdragen over 19.000.000 K.g. geproduceerde boter worden bepaald op 15 ct. per 100 K.g. totaal f22,250. Er blijft een begroot saldo op de exploitatie van f 404,33.

Op voorstel van het bestuur werd besloten, uit de kas f 1000 te besteden ten bate van de slachtoffers der stormramp. Genoemd bedrag komt ten goede aan de landbouwers in Gelderland en Overijssel, die tot de slachtoffers behooren.

1926

1927

Bron: Algemeen Zuivelblad 1927-06-03

Verslag Zuivelconsulentschap Overijssel – 1926

Aan het jaarverslag van den Rijkszuivelconsulent voor Overijssel is het volgende ontleend: Evenals vorige jaren hebben de adviezen betrekking op het gebied der geheele Zuivelbereiding, de winning en verwerking der melk op de boerderij en de contróle op de productie van den melkveestapel.

Verschillende adviezen werden aan kaasbedrijven uitgebracht in verband met een te laag vetgehalte in de droge stof der kaas; ook kwamen een enkele maal kaasgebreken voor, waarbij getracht werd deze zoo goed mogelijk te verhelpen. Niet altijd was dat het geval, vooral wanneer men een bedrijf aantrof, dat niet over behoorlijk spoelwater beschikte, doch alle melkgereedsehap in de sloot moest worden gereinigd, waarin geen verbetering was te krijgen door te geringe medewerking van den landeigenaar.

Eene modelboerderij ontving voor het winnen der modelmelk verschillende adviezen, alsmede eene boerderij waar men met een botergebrek had te kampen, en een ander bedrijf, dat voor kaasmakerij wenschte te worden ingericht.

In dit verslagjaar is advies uitgebracht bij het benoemen van een directeur eener Coöperatieve Zuivelfabriek te Gramsbergen, Bathmen en Raalte.

Verschillende keeren is door fabrieken gevraagd, op welke wijze, in verband met de tijdsomstandigheden, het te veel aan ondermelk op de boerderij meer tot zijn werkelijke waarde zou kunnen worden gebracht. Meer en meer ziet men thans, dat verschillende fabrieken zich hetzij voor kaasmakerij of poedermakerij of voor beide inrichten.

Ook in dit jaar hadden enkele fabrieken in den zomer er mede te kampen, dat door de boeren formaline als conserveeringsmiddel voor de melk werd gebruikt.

Het resultaat hiervan was, dat de room niet voldoende gezuurd kon worden, zoodat daardoor vrij groote schade werd geleden. Den veehouders is in den vorm van artikels in de Landbouwbladen op het verkeerde dezer handelingen gewezen, alsmede is den Keuringsdiensten van waren gevraagd, tegen den verkoop en het gebruik van dergelijke middelen zoo mogelijk maatregelen te willen treffen.

Wijzigingen, die in de oeconomie van het zuivelbedrijf hebben plaats gehad, zijnde volgende: De Coöp. Zuivelfabriek „*Ons Voordeel*” te Yhorst is in particuliere handen overgegaan; hetzelfde is geschied met de Coöp. Melkinrichting „*Volharding*” te Deventer. Het particuliere bedrijf „*de Volharding*” te Oldemarkt is opgeheven, alsmede de Coöp. Zuivelfabriek „*de Eensgezindheid*” te Zuidveen, waarvan de leden zijn overgegaan tot de Coöperatie „*Ons Belang*” te Steenwijkerwold.

Een 20-tal zuivelfabrieken in Overijssel, het groote belang inziende van boterwaschwater met een voldoende laag ijzergehalte, zijn thans in het bezit van een ontijzeringsinstallatie. Daar er bij mij een sterk vermoeden bestond, dat de werking dezer installatie's in de praktijk wel eens wat te wenschen overliet, besloot ik deze fabrieken de gelegenheid te geven, per kwartaal een monster ontijzerd water in te zenden voor onderzoek op ijzergehalte.

Het resultaat van het onderzoek der 100 ingezonden

watermonsters is als volgt :

44 %	der	monsters	bevatte	een	ijzergehalte	van	ca.	0.20	mgr.	per	Liter
12	„	„	„	„	„	„	„	0.50	„	„	„
20	„	„	„	„	„	„	„	1.00	„	„	„
11	„	„	„	„	„	„	„	2.00	„	„	„
3	„	„	„	„	„	„	„	3.00	„	„	„
5	„	„	„	„	„	„	„	4.00	„	„	„
3	„	„	„	„	„	„	„	5.00	„	„	„
1	„	„	„	„	„	„	„	6.00	„	„	„
1	„	„	„	„	„	„	„	7.00	„	„	„

Hieruit blijkt dus, dat bij slechts 44 pCt. der monsters de ontijzering geheel voldoende was. Rangschikt men hieronder desnoods ook nog de monsters met een ijzergehalte van 0,50 mgr. per Liter, dan komt men hoogstens tot 56 pCt, en is dus de ontijzering van 44 pCt. der ingezonden monsters beslist onvoldoende te noemen

Het bezit van een ontijzeringsinstallatie is dus voor de fabrieken zonder meer geen bewijs, dat het ijzergehalte van hun boterwaschwasser in orde is, ook al zal de ontijzering bij oplevering van de installatie voldoen aan de garantie van hoogstens 0,20 mgr. ijzer per Liter. Een regelmatig cantrôle op de werking dezer toestellen is onmisbaar te achten.

Ten slotte volgt hier evenals in mijn vorige jaar verslagen eene opgave van de hoeveelheden boter, kaas en melk in 1926 in Overijssel geproduceerd.

De productie van de boter met Rijksmerk bedroeg 11.337.688 KG. De hoeveelheid ongecontroleerde boter op de Overijsselsche boerderijen geproduceerd, kan worden geraamd op ca. 280.000 KG. Vermeerderd met de productie van 364.234 KG. ongecontroleerde boter van de niet bij de Botercontrôle aangesloten zuivelfabrieken en melkinrichtingen in deze provincie, is dus de totale productie der ongecontroleerde boter te schatten op ca. 644.000 KG.

De totale boterproductie in Overijssel kan worden aangenomen op ca. 11.982.000 KG., waarvan 95,6 pCt. was gedekt met het Rijksbotermerk.

De hoeveelheid ongecontroleerde volvette Goudsche kaas op de boerderijen raam ik over 1926 op ca. 112.000 KG. De kaasproductie op de boerderijen, voorzien van het Rijksmerk, bedroeg 170.148 KG., zoodat de totale kaasproductie op de boerderijen op ca. 282.000 KG. kan worden aangenomen.

De kaasproductie met Rijksmerk op de Overijsselsche Zuivelfabrieken bedroeg 2.995.800 KG. De op de fabrieken geproduceerde kaas zonder Rijksmerk schat ik op ca. 67.500 KG., zoodat de totale kaasproductie in 1926 ongeveer 3.345.000 KG. bedraagt.

Daar 1926 een bij uitstek melkrijk jaar is gebleken te zijn en de melkproductie, op grond van de boterproductie van een 50-tal zuivere boterfabrieken in de provincie, ruim. 18 pCt. hooger kan worden geraamd dan over 1925, schat ik de totale, hoeveelheid melk in 1926 in Overijssel geproduceerd op rond 500 miljoen KG.

Het onderwijs vanwege het Rijkszuivelconsulentschap gegeven, bestond uit:

1. Cursussen voor assistent-directeuren van zuivelfabrieken.
2. Cursussen voor melkcontroleurs aan zuivelfabrieken en fok- en controleverenigingen.
3. Lessen aan de Rijkslandbouwwinterschool teHengelo.

4. Lessen aan een opleidingscursus voor onderwijzerster verkrijging van de lagere akte Landbouw.
5. Centrale Melkerscursus ter opleiding van Voormelkers.
6. Plaatselijke melkerscursussen en de hieruit voortvloeiende examens.

Over het gegeven onderwijs worden in het verslag nadere meededeelingen gedaan, waaraan het volgende ontleend is:

5. Centrale Cursus ter opleiding van Voormelkers. Evenals vorige jaren werd deze cursus weer in de maanden Mei en Juni gehouden op de boerderij van den heer W. H. v. d. Kolk te 's-Heerenbroek.

De opzet van den cursus was geheel gelijk aan dien van de voorgaande jaren. De cursus bestond weer uit 1 praktische les per week gedurende 8 weken, aangevuld met eenige theoretische lessen en proeven aan mijn laboratorium.

Het aantal leerlingen bedroeg 20, welke voor de praktische lessen in 5 groepen getsplitst werden. Het resultaat van den cursus was zeer bevredigend, daarbij het gehouden examen aan alle leerlingen het diploma als Voormelker kon worden uitgereikt.

Het totaal gediplomeerde Voormelkers in Overijssel is hiermede gestegen tot 90, verdeeld over 43 Coöp. Stoomzuivelfabrieken.

Het aantal Coöp. Stoomzuivelfabrieken, dat zich nog niet met het onderwijs in het melken en de melkbehandeling bezig houdt, wordt dus geleidelijk minder. Thans resten nog 15 dezer Coöperatie's, die zich tot heden hiermede niet bemoeien.

6. Plaatselijke melkerscursussen en de hieruit voortvloeiende examens ter verkrijging van een diploma „Goed-Melken”.

Tot deze examens werden in 1926 alleen toegelaten de leerlingen van de in 1925 in de provincie Overijssel gehouden plaatselijke melkerscursussen onder leiding van gediplomeerde Voormelkers.

In totaal waren er 342 als zoodanig bij het Rijkszuivelconsulentschap, ingeschreven, waarvan 301 aan de gehouden examens hebben deelgenomen. Bovendien werden in het najaar aan het Rijksopvoedingsgesticht voor jongens „Veldzicht” te Avereest 15 verpleegden van genoemd gesticht geëxamineerd.

Van de 301 candidaten kon aan 254 het diploma „Goed Melken” worden uitgereikt. Het percentage niet-geslaagden bedraagt dit jaar dus 15,6 en is hooger dan in de beide voorafgaande jaren met resp. 12 en 10 pCt, niet-geslaagden.

Dr. A. G. Breen 25-jarig ambtsjubileum

De rijkszuivelconsulent, die zijn 25-jarig ambtsjubileum viert, werd geboren in 1875 te Goedereede. Nadat hij in 1897 aan de toenmalige Rijkslandbouwschool het diploma van landbouwkundige had behaald en in 1900 was gepromoveerd na studie aan de universiteit te Göttingen, was dr. Breen geruimen tijd in Denemarken in de zuivelpraktijk werkzaam, volgde verder verschillende college's aan de landbouwhoogeschool te Kopenhagen en werkte praktisch op het Landökonomisch Forsögslaboratorium onder leiding van prof. Storch.

Na zijn terugkeer in Nederland was hij langen tijd werkzaam op het laboratorium van prof. Beyerink te Delft, waar hij zich speciaal op de bacteriologie toelegde.

Tenslotte stelde hij zich ook op de hoogte van de Nederlandsche zuivelpraktijk en begon 1 April 1903 zijn ambtelijke loopbaan als directeur van het *Botercontrolestation "Gelderland-Overijssel"* (BCGO) te Deventer, welke functie hij vervulde tot 1 Juni 1906.¹⁴

In ons land zoowel als in het buitenland is dr. Breen zeer veel voor de Nederlandsche botercontrole werkzaam geweest, en wel in de jaren 1910 en 1911, toen hij op verzoek van de regering als deskundige optrad bij strafzaken in Duitschland, in zake vervalsching van Nederlandsche gecontroleerde boter met water door Duitse boterverkoopters. Hij verdedigde den goeden naam der Nederlandsche boter in het buitenland.

Op 1 Juni 1909 aanvaardde dr. Breen zijn functie van zuivelconsulent voor de provincie Overijssel, de eerste jaren als provinciaal ambtenaar en sedert 1914 als Rijkszuivelconsulent. Vele zijn de diensten, die de jubilaris in deze functie aan den Overijsselschen landbouw in het algemeen en de zuivelbereiding in 't bijzonder heeft bewezen.

De coöperatieve zuivelorganisatie is hem veel dank verschuldigd. Zonder overdrijving kan gezegd worden, dat de krachtige positie die de coöp. zuivelbereiding en organisatie in dit gewest inneemt, voor een zeer groot deel aan de onvermoeide werkkraft van dr. Breen te danken is. Voorts is de jubilaris werkzaam geweest op 't gebied der veefokkerij en der melkveecontrole.

Vooraf gedurende het tijdvak, dat in Overijssel nog geen veeteelt-consulent werkzaam was, eischten deze werkzaamheden veel van zijn werkkraft. Aan zijn organisatorische talenten en zijn gave om de menschen van het nut der door hem voorgestane ideeën te overtuigen, is het weer voor een zeer groot deel toe te schrijven, dat Overijssel onder de Nederlandsche provinciën een eervolle plaats inneemt, wat de uitbreiding der melkveecontrole betreft.

In de laatste jaren, toen de bevordering van een zuivere melkwinning meer en meer op den voorgrond trad, heeft dr. Breen deze belangrijke zaak op krachtadige wijze aangepakt en het succes, dat hij hiermede heeft bereikt, spreekt duidelijk uit de aantallen gediplomeerde voormelkers en gediplomeerde melkers in Overijssel, welke getallen thans resp. bedragen 109 en 3028. Het is ook hier weer zijn groote persoonlijke invloed op de menschen en op de fabrieksbesturen die tot dit resultaat heeft geleid.

Nu sedert kort de tuberculosebestrijding onder het rundvee veler belangstelling trekt, is het ook weer dr. Breen, die door zijn lezingen den weg baant voor de Overijsselsche t.b.c.-commissie.

¹⁴ Moet 1909 zijn – Zie 'knipsels' [1909-05-05](#)

Tenslotte zij nog gememoreerd, dat dr. Breen vanaf November 1914 tot April 1920 in Den Haag werd gedetacheerd voor crisiswerkzaamheden, op welk tijdvak de Jubilaris ook zeer zeker met eere kan terugzien.

Zijn karakter en plichtsbefef maken, dat de keer Breen een onbegrensd vertrouwen onder de boeren geniet en ze tot medewerking aan allerlei maatregelen ter bevordering van het rendement van het bedrijf weet te bewegen.

Het zal dan ook wel den eenparigen wensch van den geheelen Overijsselschen boerenstand zijn, dat dr. Breen nog langen tijd zijn gewaardeerde werkkraft aan deze provincie mag blijven wijden.

Provinciale Overijsselsche Courant 1928-04-03

Uitvoerig verslag Huldiging dr. A. G. Breen.

Onze geheele provincie is veel aan dr. A. G. Breen verschuldigd; gistermiddag heeft de provincie den rijkszuivelconsulent, die 25 jaar geleden directeur werd van het zuivelcontrolestation te Deventer¹⁵, en sinds dien tijd èn in die functie èn in die van rijkszuivelconsulent voor Overijssel te Zwolle de plattelandsbevolking zulke onschatbare diensten heeft bewezen, in Odeon te Zwolle gehuldigd.

De koffiekamer, die lang niet alle huldigers en belangstellenden kon bevatten, geleek een bloemhof door de zeer talrijke bloemstukken die van verschillende zijden waren gezonden. Van de zeer velen, die dr. Breen op dezen dag kwamen complimenteeren, noemen wij den Commissaris der Koningin in de provincie Overijssel, mr. A. E. baron van Voorst tot Voorst, de Burgemeester van Zwolle, mr. dr. I. A. van Rooijen, dr. A. J. Swaving, wnd. directeur-generaal van den landbouw, inspecteur van het zuivelwezen in den Haag, den heer J. C. van Weijdom Claterbos, rijkszuivelconsulent voor Drenthe te Assen, ir. A. Hylkema, rijkszuivelconsulent voor Gelderland te Zutphen, ir. V. R. IJ. Croesen, oud-zuivelconsulent, directeur van het Centraal Beheer, voorzitter van het Kon. Ned. Landbouwcomité, den heer J. A. Geluk, secretaris van den Alg. Ned. Zuivelbond (F. N. Z.) in den Haag, den heer G. W. Stroink, voorzitter. en ir. S. L. Louweg, secretaris van de *Overijsselsche Landbouw Maatschappij*, den heer W. Stork. oud-voorzitter en eereid en R. G. A. Z. baron v. Haersolte, ondervoorzitter van deze maatschappij, Ir. E. .T. Dommerhold, rijksveeteeltconsulent voor Overijssel te Zwolle, mr. dr. G. A. Lasondnr, voorzitter van het botercontrolestation „Gelderland-Overijssel" te Deventer, te Enschede, J. W. J. baron de Vos van Steenwijk, voorzitter, en jhr. C. J. A. Greven, secretaris van de zuivelcommissie in de provincie Overijssel, ir. J. M. L. Otten, rijkslandbouwconsulent en voorzitter van de Vereeniging van rijksconsulenten, te Meppel, dr. G. A. Stijtterheim, directeur van den keuringsdienst van waren te Zwolle, den heer Hugo A. C. Poortman, bestuurslid van het botercontrolestation „Gelderland-Overijssel" te Deventer, te Diepenheim, den heer J. A. S. Krot, secretaris van de Geldersch-Overijsselsche Coöperatieve Zuivelvereniging, te Enschede, den heer W. van den Hengel te Achterveld, voorzitter, en ir. R. C. Jonkman te Zutphen, secretaris van den Geldersch-Overijsselschen Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, den heer G. H. ten Hopen, voorzitter van de Oostelijke Pluimvee Coöperatie, te Diepenheim, den heer H. Ruijter, secretaris van de Aartsdiocesane R. K. Boeren- en Tuindersbond, te Arnhem en verscheidene particuliere zuivelfabrikanten. De heeren .T. Warner, voorzitter der Kamer van Koophandel voor Noordelijk Overijssel, ir. W. M. Vink, in-

¹⁵ Moet zijn 'Botercontrolestation'!

genieur bij den Provincialen Waterstaat te Zwolle en de heer W. E. J. Tjeenk Willink kwamen als persoonlijke vrienden den jubilaris gelukwenschen aanbieden.

Toen de heer en mevrouw Breen gezeten waren tusschen een gedeelte der zeer vele bloemstukken, nam de heer W. van den Hengel als voorzitter van de huldigingscommissie het woord. Hij sprak van de vele functies die dr. Breen bekleedt en bekleed heeft en roemde de doortastendheid en de volharding van den jubilaris. Want vaak zal het hem gegaan zijn als Mozes, die toen hij voor de derde maal op den rots klopte even weifelde en dacht aan het on-dankbare volk, doch dr. Breen heeft doorgezet en de geheele provincie is thans hem dankbaar voor alles wat hij heeft weten te bereiken.

Namens de huldigingscommissie bood spr. den jubilaris een schilderij aan van A. M. Gorter, voorstellende een landschap met boomen. Daarna richtte zich de heer Van den Hengel tot mevrouw Breen om haar te laten zien dat het werk van haar man, dat hem zoo vele malen van huis riep, goede vruchten heeft afgeworpen.

Namens den *Geldersch-Overijsselschen Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken* (GOZ) voegde de heer van den Hengel nog de gelukwenschen van die organisatie aan zijn rede toe.

Vervolgens preees dr. A. J. Swaving uit den Haag het werk dat dr. Breen in het belang van de zuivelbereiding heeft verricht. De jubilaris heeft in de 25 jaren van zijn werkzaamheid veel gepresteerd en talrijke technische verbeteringen op het gebied der zuivelbereiding herinneren aan zijn arbeid. Spr. hoopte dat dat nog vele jaren zoo zou mogen voortgaan.

Namens de *Overijsselsche Landbouw Mij.* voerde de heer G. W. Stroink het woord, die wees op de goede verhouding die er steeds tusschen deze Maatschappij en dr. Breen heeft bestaan. Spr. dankte hem voor het vele en belangrijke werk dat de jubilaris in het belang van de leden der Maatschappij heeft verricht. Dr. Breen heeft steeds gedaan wat zijn warm hart hem in gaf en dat weten de boeren op prijs te stellen.

Mr. dr. G. Lasonder sprak namens het botercontrolestation te Deventer (BCGO), door middel van welk instituut de jubilaris zijn intrede in deze provincie heeft gedaan. De belangstelling voor het controlestation is dr. Breen blijven behouden en zijn werk wordt daar nog steeds zeer gewaardeerd.

De heer H. Ruijter, sprekende namens den *A. B. T. B.*, zeide dat het geld, dat de regering uit-trok voor de rijkszuivelconsulenten niet was uitgetrokken voor ambtenaren, doch voor ver-trouwenmannen. Een voorbeeld van zulk een vertrouwenman is dr. Breen, die met een blij gezicht de boeren steeds heeft bijgestaan. Namens de Oostelijke Pluimvee Coöp. (O. P. C.) voerde de heer G. H. ten Hopen het woord. Na de oprichting van de O. P. C. werd dr. Breen spoedig adviseerend lid der coöperatie en in deze functie en als voorzitter der pluimveeteelt-commissie der O. L. M. heeft hij veel voor de pluimveeteelt gedaan. De O. P. C. deed nimmer tevergeefs een beroep op den jubilaris en daarvoor is zij hem zeer dankbaar.

De heer J. A. S. Krot sprak als voorzitter van den *Bond van directeuren van Coöp. Zuivelfabr.* van de voortdurende belangstelling die dr. Breen voor dezen bond aan den dag legde en van de vriendschappelijke wijze, waarop men steeds met hem samenwerkt. De jubilaris heeft zich voortdurend een oprecht vriend betoond.

Namens de *Zuivelcommissie in de provincie Overijssel* voerde jhr, C. J. A. Greven het woord. De zuivelcommissie, die toezicht moet houden op het werk der zuivelconsulenten is hier we-nig bekend, en dat vindt wel zijn oorzaak in het feit dat dr. Breen zulk voortreffelijk werk deed en zoo prettig met de commissie samenwerkte. Spreker hoopte dat de jubilaris nog lang voor de provincie gespaard zou mogen blijven.

De Coöp. Zuivelfabriek te **Nieuwleusen** had dr. Breen ter gelegenheid van dit jubileum nog een schilderij geschonken, dat de voorzitter der huldigingscommissie hierna aanbod.

Dr. Breen dankte voor de buitengewone belangstelling die hem op dezen dag was betoond. Als spr. opnieuw aan het begin van zijn loopbaan een betrekking zou moeten kiezen, zou hij weer die van zuivelconsulent kiezen, de functie die hem zooveel voldoening heeft geschonken en waarbij hij steeds zooveel sympathie en vertrouwen heeft ondervonden.

De zes jaren, dat spreker in den Haag in het belang van de levensmiddelenvoorziening heeft gewerkt, was niet de prettigste tijd van zijn leven, doch na afloop daarvan was het spreker een vreugde, dat hij zijn werk in Overijssel weer op dezelfde wijze kon voortzetten. Dr. Breen hoopte, dat hij in de toekomst nog hiermee kon blijven voortgaan, om den kleinen boerenstand een nog beter bestaan te verschaffen.

Na afloop der receptie werd in de concertzaal van Odeon een diner gegeven, waaraan ongeveer 180 personen aanzaten. Het podium was geheel door talrijke bloemstukken ingenomen. De tafel werd gepresideerd door den heer W. van den Hengel en de maaltijd werd geopend door het zingen van het Wilhelmus. Verschillende sprekers voerden hier nog het woord.

De Commissaris der Koningin, mr. A. E. baron van Voorst tot Voorst opende de rij. Spr. zei de den jubilaris nog slechts korten tijd in zijn werkkring te hebben mogen zien en appreciëren. De landbouw is tegenwoordig eveneens een „business”, en daarbij is leiding noodig. Zoo'n technische raadsman, spreker zou zeggen een vader, is dr. Breen voor den landbouw in Overijssel. Het blijkt wel uit dit feest hoe dankbaar de provincie daarvoor is. Spr. hoopte dat de jubilaris nog lange jaren tot heil en voorspoed van Overijssel zou moge blijven werken.

Het woord werd vorder nog gevoerd door de heeren ir. V. R. IJ. Croesen, die ook namens de Haaggeche vrienden sprak, J. Warner, die namens de Zwolsche vrienden het woord voerde, W. Stork, J. A. Geluk, H. Ruijter, Hugo A. C. Poortman, G. H. ten Hopen, C. Leeuwrik, assistent van dr. Breen, Veerdig, directeur van het koelhuis der G. O. Z. B., J. W. J. baron de Vos van Steenwijk, ir. E. J. Dommerhold, H. A. Scholten uit Dedemsvaart, die als landbouwer den jubilaris huldigde, en architect M. A. Vixseboxse uit Almelo. Rond 90 telegrammen waren van alle zijden binnengekomen met gelukwensen.

Aan het slot bedankte dr. Breen voor de vele blijken van belangstelling en vriendschap, die hij dezen dag had ondervonden.

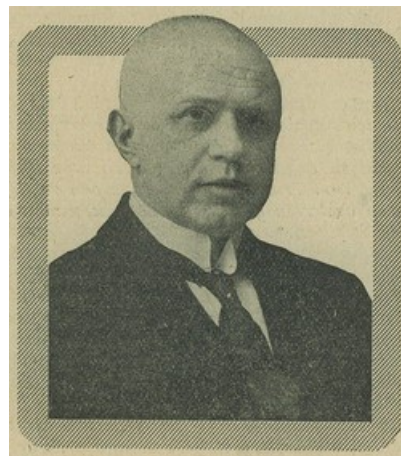
Jubileum van Dr. A. G. Breen Rijkszuivelconsulent te Zwolle.¹⁶ 1903 - 1928

Op 1 April zal het 25 jaar geleden zijn, dat Dr. A. G. Breen zijn loopbaan in de provincie Overijssel aanving.

Allen - en dat zijn er zeer velen - die den heer Breen kennen en van zijn voortdurend werken voor den Overijsselschen boerenstand kennis hebben kunnen nemen, zullen begrijpen, dat dit feit niet zonder meer zal passeeren.

Maar daarover straks.

Dr. Breen werd geboren te Goedereede op 28 Mei 1875. Na de H.B.S. en de toenmalige Rijkslandbouwschool te hebben doorlopen, behaalde hij in 1897 het diploma van Landbouwkundige. Daarna zette hij zijn studiën voort aan de Universiteit te Göttingen, om in Juli 1900 te promoveeren.

Dr. Breen begaf zich daarop in den herfst van datzelfde jaar voor geruimen tijd naar Kopenhagen. Hier volgde hij verschillende college's aan de Landbouwhoogeschool en werkte verder praktisch op het Landökonomisch Forsöglaboratorium onder leiding van Prof. Storch. Voorts was de heer Breen tijdens zijn verblijf in Denemarken werkzaam in de praktijk van het zuivelbedrijf.

Na zijn terugkeer in Nederland bestudeerde hij aan de Technische Hoogeschool speciaal de bacteriologie, waarvoor hij langen tijd op het laboratorium van prof. Beyerink werkzaam was. Na ook gedurende eenigen tijd met de Nederlandsche zuivelpraktijk te hebben kennis gemaakt en voorts gewerkt te hebben op het Botercontrôlestation Zuid-Holland, werd Dr. Breen met ingang van 1 April 1903 benoemd tot Directeur van het *Botercontrôlestation Gelderland-Overijssel te Deventer*.¹⁷

Op 1 Juni 1909 volgde zijne benoeming tot Provinciaal Zuivelconsulent voor Overijssel, welke functie 1 April 1914 in in een rijksbetrekking werd gewijzigd.

Na het uitbreken van den oorlog in Augustus 1914 werd de heer Breen voor crisis-werkzaamheden te 's-Gravenhage gedetacheerd, waar hij tot Mei 1920 verschillende functie's bekleedde. Nadien keerde hij weer tot zijn vroegere werkkring als Rijkszuivelconsulent terug.

De eerste zes jaren was de heer Breen dus directeur van het in 1903 opgerichte B. C. G. O. Die jaren zijn zeker niet de gemakkelijkste in zijn loopbaan geweest. De botercontrôle moest zich haar plaats nog veroveren en buitengewoon veel tact en doorzettingsvermogen was er noodig om aan het doel te komen.

¹⁶ Dit jubileum is n.a.v. 25 jaar werkzaam in Gelderland Overijssel. 1906-1909 Botercontrole GO en 1909 tot 1923 Zuivelconsulent. Zie bij 1934, voor het 25 jarige jubileum als zuivelconsulentschap in Overijssel

¹⁷ **Breen A.G.** Vijftig jaar BCGO 1903-1953. Vereniging Botercontrolestation Gelderland-Overijssel, 1953. ill, 81

De heer Breen heeft in zijn functie van Directeur van het B. C. G. O. zeker in belangrijke mate er aan medegewerkt om de botercontrôle „*er in*” te krijgen.

Na zijn benoeming tot zuivelconsulent werd de band met het B. C. G. O. niet verbroken.

In 1910 en 1911 trad hij nog herhaaldelijk op als deskundige bij strafvervolgingen, in Duitschland ingesteld, wegens vervalsching van Nederlandsche boter.

Tot 1921 was hij Secretaris, en tot op dit oogenblik is hij lid van het Bestuur en van de Commissie van Toezicht van het B. C. G. O.

De functie van zuivelconsulent heeft in den loop der jaren een belangrijke wijziging ondergaan. De heer Breen heeft begrepen, dat hij, toen de omstandigheden zich gingen wijzigen, en de boeren door hun organisatie zelf steeds meer konden gaan doen, waarvoor zij vroeger geheel op hulp en steun waren aangewezen, niet stil kon blijven staan; hij is met zijn tijd meegegroeid.

Aanvankelijk was de zuivelconsulent de eenige raadsman van de boeren, indien deze de groote stap naar de fabriekmatige zuivelbereiding wenschten te wagen. Of liever, reeds daavóór was hij hun raadsman, en talloos zijn de lezingen en besprekingen, die de heer Breen heeft gehouden, om de boeren te overtuigen, dat de stichting van coöperatieve zuivelfabrieken de weg was, die moest worden bewandeld.

En bij de oprichting van een fabriek had de zuivelconsulent, om het nu maar kort uit te drukken, vrijwel voor alles te zorgen. Naast de melkverwerking heeft ook de verbetering van de melkproductie een groot deel van de werkkraft van den heer Breen gevraagd.

De oprichting van fok- en contróleverenigingen vorderde vele voordracht-avonden, en wij kunnen ons moeilijk iemand denken, die beter dan de heer Breen er voor geschikt was, om de boeren in Overijssel duidelijk te maken dat de gelden, aan de melkcontrôle besteed, een goede rente zouden opbrengen.

Het is zonder twijfel voor een zeer belangrijk gedeelte aan zijn volhardend streven, maar bovenal ook van den grooten persoonlijken invloed die er van hem uitgaat, te danken, dat Overijssel, wat betreft het aantal gecontroleerde koeien, lang geen slecht figuur maakt.

Later was het vooral de verbetering van de kwaliteit van de melk, die zijn aandacht vroeg en de laatste reeks van jaren heeft de heer Breen aan deze belangrijke, maar moeilijke zaak met taaie volharding gewerkt. En hoewel het hem zeker nog lang niet vlug genoeg gaat, wijzen toch de getallen van gediplomeerde voormelkers en melkers aan, dat zijn arbeid goede vruchten draagt. Ook in dit opzicht komt Overijssel lang niet achteraan. Nu sedert kort de t.b.c.-bestrijding onder het rundvee meer in het brandpunt van de belangstelling is komen te staan, is het weer de heer Breen, die door zijn lezingen de weg baant voor de Overijsselsche t.b.c.-commissie

Hij doet dat alles - en nog veel meer - zonder eenig vertoon, maar hij gaat doelbewust en vastbesloten aan het werk. Helder en klaar is hij in zijn uiteenzettingen, maar hij praat er niet om heen, zelfs al zou hij sommigen onaangenaam tegenover zich stemmen. Lang kan hij be-toogen, en nooit is het hem te veel om te herhalen, als dat noodig blijkt te zijn, maar onverbid-delijk is hij, als blijkt dat onzakelijke of onjuiste motieven in het spel zijn. Dan neemt hij geen blad voor den mond, en de uitgesproken meening laat dan minder dan ooit aan duidelijkheid te wenschen over.

Een open karakter, een man die vertrouwen inboezemt; zoo is onze zuivelconsulent.

Zoolang de heer Breen zuivelconculent is, is hij ook adviseerend bestuurslid van den Geld.-Overijss. Bond van Coöp. Zuivelfabrieken. Het werkterrein van Zuivelconsulent en Bond ligt zoodanig, dat heel gemakkelijk wrijving kan ontstaan.

Maar naarmate de zuivelorganisatie is gaan uitgroeien, waardoor een steeds verder gaande specialiseering ontstond, vond de heer Breen in andere richting weer werk. En hij vond eigenlijk meer dan één man kon verwerken.

Zoo is er, wanneer speciaal wordt gelet op de verhouding van Zuivelconsulent en Bond, deze toestand ontstaan, dat de Zuivelconsulent door de voorlichting, die hij in zoo velerlei opzicht aan de boeren geeft, den bodem voorbereidt, waarop een gezonde, coöperatieve organisatie kon worden opgebouwd. Daarnaast is hij in het Bestuur van den Bond, in welks vergaderingen hij zoo goed als nooit ontbreekt, een adviseur wiens heldere betoogen een gereed oor vinden, en wiens royale opvattingen worden gewaardeerd.

En bij de uitvoering van het organisatiewerk verleent hij ten allen tijde zijn volle medewerking. Zoo is hij niet alleen een medewerker naast, maar ook in den Bond.

De Zuivelbond heeft dus alle reden om van ganscher harte dit jubileum mede te vieren en verbindt daaraan onmiddellijk den wensch dat het den jubilaris gegeven moge zijn, met dezelfde opgewektheid en dezelfde energie zijn taak nog vele jaren te vervolgen.

Die wensch wordt niet alleen ingegeven door de groote sympathie, die men alom in den Bond voor den heer Breen gevoelt, maar ze is ook niet vrij van een groote dosis eigenbelang. Een zuivelconsulent, die zijn taak opvat zooals de heer Breen dat doet, is van groote waarde voor den Bond als zoodanig.

De commissie, die zich uit de zuivel- en landbouworganisatie's heeft gevormd, heeft gevoeld, dat zonder eenigen twijfel zeer velen het op prijs zouden stellen, indien er een gelegenheid was, waardoor zij van hun waardeering voor den persoon en den arbeid van den heer Breen zouden kunnen blijk geven.

Welnu, op 2 April, 's middags om 3 uur, wordt in „Odeon” te Zwolle een receptie gehouden. Het zal den jubilaris dien dag ongetwijfeld niet aan belangstelling ontbreken.

Z.

J.

Huldiging Dr. Breen.

Op Maandag 2 April j.l. is de heer A. G. Breen, Rijkszuivelconsulent in Overijssel, ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum op grootsche wijze gehuldigd.

Er was een feestcomité gevormd door de verschillende gewestelijke organisaties op zuivel- en landbouwgebied onder leiding van het bestuur van den Geldersch-Overijsselschen Zuivelbond.

De officieele huldiging vond des middags plaats in „Odeon" te Zwolle, waar den jubilaris en diens echtgenoot des avonds een feestmaaltijd werd aangeboden.

Aan de receptie werd door -Í- 250 personen deelgenomen, terwijl aan den maaltijd ongeveer 130 personen aanzaten. Onder degenen die den heer Breen kwamen huldigen waren niet alleen de vertegenwoordigers van Rijk, Provincie en organisaties, maar ook die van vrijwel alle zuivelfabrieken in Overijssel en vele boeren.

Alleen de aanwezigheid van zoovele personen, die den heer Breen d,agelijks in zijn werk ontmoetén en daarvan profiteeren, toont reeds voldoende hoezeer dit werk op prijs wordt gesteld. In de onderscheiden toespraken werd hieraan nog op zeer verschillende en in warme bewoordingen uiting gegeven. Daarenboven mocht de jubilaris verschillende stoffelijke blijken van waardeering ontvangen, waaronder een tweetal schilderijen, een album bevattende alle namen van degenen, die hem waren komen complimenteeren en een 65-tal fraaie bloemstukken.

De heer Breen heeft als zuivelconsulent het volle vertrouwen der boeren. Wanneer „den Breen" het gezegd heeft, geldt dat voor den Geldersch-Overijsselschen boer als wet, zooals door een der sprekers onder volle instemming werd getuigd.

Zijn vooraanstaande plaats ook bij de organisaties heeft de heer Breen te danken aan het feit, dat hij zich geheel naar den groei der omstandigheden heeft weten te richten en zodoende steeds het meest nuttige werk heeft verricht, dat er van een zuivelconsulent kan worden verwacht.

G.

DR. A. G. BREEN JUBILEERT.

Onze stadsgenoot dr. A. G. Breen, Rijkszuivelconsulent voor Overijssel te Zwolle herdenkt morgen, 1 Juni zijn zilveren ambtsjubileum. Voorheen was hij directeur van het Botercontrolestation te Deventer. Men zal zich herinneren, dat dr. Breen eenige tijd lid van den Raad onzer gemeente was.

Hij heeft ook in onze omgeving veel goeds verricht ten bate van de zuivelbereiding, het hygiënisch melken, de bestrijding van ziekte bij rundvee en de rundveecontrole, ter zake van de productie.

Dr. Breen is bij de veehouders in deze streek man van erkend gezag. Zij spreken van hem, in voorkomende gevallen, als van „den Breen”, wiens oordeel men gaarne verneemt.

Wij lezen van hem in het „*Ned. Wkbl. voor Zuivelbereiding en Handel*”:

Dr. Breen werd geboren te Goedereede op 28 Mei 1875. Na de H.B.S. En de toenmalige Rijkslandbouwschool te hebben doorlopen, behaalde hij in 1897 het diploma van landbouwkundige. Daarna zette hij zijne studiën voort aan de universiteit te Göttingen, om aldaar in 1900 te promoveeren. Nadien heeft de heer Breen geruimen tijd in Denemarken gewerkt. o.a. onder leiding van prof. Storch en hier te lande op het laboratorium van prof. Beyerinck en zich verder zoowel in Denemarken als in Nederland met de practijk der zuivelbereiding vertrouwd gemaakt.

Op 1 April 1903 werd dr. Breen benoemd tot directeur-scheikundige van het Botercontrolestation „Gelderland-Overijssel” te Deventer. Op 1 Juni 1909 volgde zijn benoeming tot provinciaal zuivelconsulent voor Overijssel, welke functie op 1 April 1914 in die van Rijkszuivelconsulent werd gewijzigd. Na het uitbreken van den oorlog – 1914-1918 -werd de heer Breen voor crisis-werkzaamheden te ‘s-Gravenhage gedetacheerd, waar hij tot Mei 1920 verschillende functies bekleedde. Nadien keerde hij weer tot zijn werkkring als Rijkszuivelconsulent terug.

Vele en veelomvattend zijn de werkzaamheden door den heer Breen in zijn ambtelijke loopbaan verricht.

In den beginne is hij een krachtige steun geweest bij den opbouw van het stelsel der Nederlandsche Botercontrole, welke steeds tot op den dag van heden zijn bijzondere voorliefde heeft gehad.

In zijne functie van zuivelconsulent concentreerden zijne werkzaamheden zich aanvankelijk op de ontwikkeling der fabriekmatige zuivelbereiding, terwijl ook in de eerste jaren van zijn consulentschap, bij ontbreken van een veeteeltconsulent, de bemoeiingen met de veefokkerij vele waren en het is dan ook wel voor een belangrijk deel aan hem te danken, dat o.a. de melkveecontrole in Overijssel den grooten omvang heeft gekregen, die deze thans bezit.

Na den oorlog trad de melkwinning meer en meer op den voorgrond en vooral weer door zijn volhardend streven is het gelukt Overijssel een vooraanstaande plaats op het gebied van het onderwijs in het melken te geven.

In de jaren voorafgaande aan de crisis trok de t.b.c.-bestrijding onder het rundvee zijn volle aandacht en het is ook vooral mede door zijn toedoen, dat deze bestrijding op diverse plaatsen in de provincie ingang vond.

Toen tijdens de crisisjaren op verschillende plaatsen symptomen vielen waar te nemen, dat men op allerlei gebied plannen koesterde, om uit bezuiniging datgene af te breken, wat eertijds met veel moeite was opgebouwd, heeft hij zich tegen deze bezuinigingsplannen met hand en tand verzet, en is het hem meermalen gelukt, de menschen in dezen van de dwalingen huns weegs te doen terugkeeren.

Hoewel de dienst van het Rijkszuivelconsulentschap overigens buiten de crisis-maataatregelen staat, heeft de heer Breen het laatste jaar en met veel succes de leiding genomen bij het vaststellen van minimum prijzen voor consumptiemelk, zoo is hij voorzitter van de beide crisis-melkcommissies in deze provincie, terwijl voorts ook in verschillende plaatsen, niet behoorende tot het gebied deze beide commissies, door zijn toedoen een bevredigende toestand op het gebied van den consumptiemelkverkoop is tot stand gekomen.

Tenslotte zij dan nog gememoreerd het door hem gegeven onderwijs in de zuivelbereiding. Groot is het aantal dergenen, die in den loop der jaren van hem hun theoretische opleiding ontvingen en hierover niets dan lof hebben.

Dat de heer Breen zooveel en op velerlei gebied in deze provincie tot stand gebracht heeft, is naast zijn capaciteiten niet in de laatste plaats te danken aan zijn voortreffelijke karaktereigenschappen, waarvan wij willen noemen: oprechtheid, onkreukbare eerlijkheid, strikte rechtvaardigheid en hoog plichtsbesef.

Dank zij deze karaktereigenschappen heeft dr. Breen zoo ten volle het vertrouwen van de boeren gewonnen, en het is juist dat vertrouwen, dat een ambtenaar bij den Landbouwvoorlichtingsdienst noodig heeft, om succes te hebben bij zijn werk.

Welnu, indien er één ambtenaar is, die het volle vertrouwen der boeren heeft weten te winnen, dan is het wel de heer Breen.

Hoewel het in verband met zijn leeftijd wel geen lange, reeks van jaren meer kan zijn, dat hij in het belang van de Overijselsche boeren werkzaam is, zoo hopen we toch van harte, dat hij nog zeer lang mogelijk in volle gezondheid (die onlangs minder gunstig was, doch na een ziekteverlof van enkele weken aanmerkelijk is vooruitgegaan) zijn functie zal kunnen blijven waarnemen.

Wij willen eindigen met het uitspreken van ons vertrouwen, dat zeer velen op 1 .Juni van hunne belangstelling in zijn jubileum zullen doen blijken en dat het aantal gelukwensen op dien dag legio zal zijn.

Morgen houdt dr. Breen receptie, te zijnen huize, Willemkade 9-I te Zwolle

LAATSTE BERICHTEN.

JUBILEUM DR. BREEN.

Onze oud-stadgenoot, dr. Breen thans te Zwolle woonachtig, herdacht heden zijn 25-jarig jubileum als rijkszuivel-consulent.

Hoewel dr. Breen den wensch te kennen had gegeven, niet officieel te worden gehuldigd, waren toch nog velen gekomen om den jubilaris persoonlijk geluk te wenschen. Tot hen behoorden de directeuren van den keuringsdienst te Enschede en Zwolle, de secretaris van de Crisis Melkcommissie (waarvan dr. Breen voorzitter is), de directeur van het Botercontrôle-station te Deventer, dr. Houck, directeur van 't museum De Waag, directeuren van zuivelfabrieken en koelhuizen en vele andere.

Tal van corporaties zonden schriftelijke felicitaties en uit alle deelen van het land kwamen blijken van belangstelling binnen.

Dr. Breen verklaarde nog, de bewijzen van mede'-ven met dit jubileum vanuit Deventer op bijzonder hoogen prijs te stellen.

Dr. A. G. Breen Oud-rijkszuivelconsulent voor Overijssel

Naar wij reeds mededeelden, heeft dr. A. G. Breen, oud rijkszuivelconsulent voor Overijssel, die den pensioengerechtigden leeftijd bereikte, zijn ambtelijke loopbaan- geëindigd. Naar aanleiding daarvan schrijft K. in het *Overijsselsch Landbouwblad*:

Dr. Breen was om gezondheidsredenen de laatste jaren niet in staat zijn werkkring uit te oefenen. Feitelijk is dus reeds eenige jaren geleden bij zijn vertrek uit Overijssel, het afscheid definitief geweest. Dat was toen natuurlijk niet bekend en daarom is destijds zijn vertrek niet als een afscheid opgevat.

Zijn werkkring in Overijssel ving dr. Breen aan op 1 April 1903, toen hij benoemd werd tot directeur van het *Botercontrôlestation voor Gelderland en Overijssel*. (BCGO) Op 1 Juni 1909 volgde zijn benoeming tot provinciaal zuivelconsulent, welke functie op 1 April 1914 werd omgezet in die van rijkszuivelconsulent. Dr. Breen was van November 1914 tot Mei 1920 werkzaam in verschillende crisisfuncties in den Haag. Nadien keerde hij weer in onze provincie terug als rijkszuivelconsulent.

In 1937 vestigde hij zich om gezondheidsredenen te 's-Gravenhage. Dr. Breen is dus vele jaren in Overijssel werkzaam geweest. Hij heeft den uitbouw van de fabriekmatige zuivelbereiding meegemaakt en heeft sterk geijverd voor de melkcontrôle, de melkhygiëne, de tuberculosebestrijding onder het rundvee, en daarnaast ook voor de pluimveehouderij. Ook de stalverbetering en de boerderijbouw hadden zijn aandacht.

Dr. Breen heeft voor den landbouw en voor de boeren gewerkt zolang hem dat mogelijk was.

Van de waardeering, die voor zijn werk werd gevoeld, is getuigd ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum op 1 April 1928. Er is nadien in den landbouw zeer veel veranderd. Nimmer gedachte gebeurtenissen hebben plaats gevonden en de omstandigheden, waaronder de landbouw werkt, hebben ingrijpende veranderingen ondergaan. In de crisisjaren heeft dr. Breen getracht al hetgeen bereikt was op het gebied van de verbetering van de techniek van het zuivel- en veehoudersbedrijf zoo goed mogelijk in stand te houden. Dat was niet altijd mogelijk, maar goddeels kon, hetgeen bereikt was, toch worden behouden. Zoo is er een blijvende herinnering geschapen aan zijn werk, waarvoor de landbouw in onze provincie hem steeds dankbaar zal blijven. Het is zeker aller wensch, dat zijn gezondheid hem in staat zal stellen een welverdiende rust te genieten.

Bijlage

Overijssel zuivelfabrieken op jaar

		Nieuw	1e knipsels
1883	Hellendoorn		
1884			
1885			
1886			
1887			
1888	Kuinre		
1889			
1890	Nijensbeek / Noorddeuringen / Saarlveld		
1891			
1892	Eesveen		
1893	Gramsbergen / Tubbergen / Tubbergen / Vriezenveen		
1894	Boekelo / Goor / Hellendoorn / Ootmarsum / Rijssen / Delden (Gebr. Ensing) /		
1895	Den-Ham-O / Staphorst (Tubantia) / Wierden		
1896	Enschede / Langeveen / Rossum / Windesheim (Zwolle ?)		
1897	Deventer / Olst / Ommen / Sevenum / Staphorst (de Eendracht) / Staphorst (Kingma) / Zuidveen		
1898	Genemuiden / Wanneperveen / Willemsoord (Deli) /		
1899	Deldenerbroek / Holten (Wansink) / Rouveen (v Dedum) / Vroomshoop /		
1900	Dedemsvaart / Kampen / Staphorst (Bergerslag) / Staphorst (Vrijheid) / staphorst (H-Webben) /		
1901	Rouveen (de Vlijt) / Staphorst (De Nijverheid) / Vollenhove (De Eendracht) / Vollenhove (Alg Belang) / Zenderen		
1902	Goor / Lutte / Oldenzaal / Rouveen (Helpt elkaar) / Staphorst (Helpt Elkaar)		
1903	Blokzijl / Hardenberg / Losser /		
1904	Borne / Staphorst (Ons Belang) /		
1905	Bathmen / Colmschate / Giethoorn / Steenwijkerwold /		
1906	Kampen (De IJssel) / Rouveen (De kleine Winst) / Slagharen		
1907	Holten (De Nijverheid) / Kampen (?) / Markelo / Nieuwleuzen /		
1908	Balkbrug / Haaksbergen /		
1909	Hengel-O /		
1910	Hasselt / Ommen / Weerselo / Wierden /		
1911	Almelo / Olst / Steenwijkerwold (Ons Belang) /		
1912	Heino /		

1913	Bornerbroek / Hengelo (De Volharding) / Saasveld / Zwolle (Hoop op Zegen)		
1914			
1915	Den-Ham-O (eensgezindheid) / s-Heerenbroek / Wesepe /		
1916	Albergen / Kampen (De Delta) / Raalte / Tubbergen /		
1917	Dalfsum / Denekamp / Heeten / Zwolle (De Eendracht)		
1918			
1919	Wijhe		
1920	Deventer / Ootmarsum /		
1921	Enschede (Frisia)		
1922			
1923			
1924			
1925	Hellendoorn		
1926	Almelo / Ittersum / Oldemarkt / Zwolle (Blokmelk)		
1927			
1928			
1929			
1930	Den-Oosterhuis (DGV)		1908-06-01 over sluiting
1931			
1932			
1933			
1934			
1935			
1936			
1937			
1938			
1939			
1940			
1941			
1942			
1943			
1944			
1945			

Deventer 2014-09-23

<https://nl-nl.facebook.com/HerinnerJeDeventer/posts/643089362456228>

Herinner je Deventer heeft 4 nieuwe foto's toegevoegd.

23 september 2014 ·

De zuivelfabrieken in de IJsselstreek. (bron Nijvertijd 13)

We kennen ze, de zuivelfabrieken: ze waren lange tijd niet uit dorp en stad weg te denken. Ze vormden het symbool van de vitaliteit van de landbouw en van een unieke samenwerkingsvorm die in Nederland in deze sector lange tijd heeft bestaan - en nog bestaat - de coöperatie. We kunnen onze landbouwcoöperaties als een van de kroonjuwelen van de Nederlandse economie beschouwen. Alleen het aardgas kan zich daarmee meten. Op de top 50-lijst nam melk plaats in de top 5. Die positie heeft de landbouw vooral dankzij haar oersterke netwerk van organisaties kunnen verwerven en behouden. Ook de zuivelindustrie is er in geslaagd die toppositie te handhaven. De ontwikkeling is in de jaren vijftig van de vorige eeuw in een ware stroomversnelling gekomen. Toen bestonden de dorpscoöperaties nog. In de jaren zestig gingen deze op in regionale coöperaties, die in de jaren zeventig regionale fabrieken stichtten. Thans zijn er in Nederland landelijk nog twee grote maatschappijen, die zich op zuivel en aanverwante producten richten: Campina en Friesland Coberco Dairy Foods (met het topmerk Friese Vlag). Het gaat nu om internationaal georiënteerde bedrijven met een miljardenomzet en vele medewerkers. Het is bijzonder, dat bij beide bedrijven de coöperatieve vorm is behouden. Het is een duale vorm geworden. Ze hebben naast de coöperatieve vorm werkmaatschappijen met een NV en BV structuur. Tot in de tweede helft van de negentiende eeuw werden melkproducten als boter en kaas vrijwel alleen op de boerderij gemaakt. De daarvoor benodigde room komt van nature bovendrijven in de platte houten, later koperen bakken (aden) en het afgeschepete melkvet wordt vervolgens gekarnd, waardoor het indikt: een zwaar en tijdrovend karwei. Soms zorgde een paard voor de aandrijving van de karn. Machines Een belangrijke uitvinding was dan de melkcentrifuge in 1859. De Zweedse ingenieur De Laval ontwikkelde in samenwerking met machinebouwer Alfa een "separator", die ook kleine verontreinigingen verwijderde en in combinatie met een stoomturbine efficiënt werkte. Omdat nu grote hoeveelheden room konden worden geproduceerd, bespoedigde dit de mechanisatie en de stichting van zuivelfabrieken. Louis Pasteur ontdekte midden negentiende eeuw dat er een optimale temperatuur bestaat voor levensmiddelen. Enkele decennia later werd de 'pasteur' ontwikkeld, die de melk snel op 72-78 graden Celsius brengt en weer terug koelt naar 4 graden, zodat hij geschikt blijft voor kaasbereiding. Pas vlak voor de Tweede Wereldoorlog werd pasteurisatie wettelijk verplicht. Door bovengenoemde ontwikkelingen werd in onze streek tussen 1890 en 1920 in vrijwel iedere plaats een zuivelfabriek opgericht. In het begin particuliere, maar al snel vooral coöperatieve bedrijven, omdat de boeren bij deze beheersvorm zelf betrokken bleven, het risico van mislukken gering was en zij iets terugzagen van de meeropbrengst. Eerst werkten sommige fabrieken nog met hand- of paardenkracht, maar de stoommachine werd spoedig algemeen: behalve aandrijving was ook warmte nodig bij het productieproces. Er was nog een oorzaak voor de groei: door de dalende graanprijs werd akkerland omgezet in weidegrond. Schaalvergroting en fusie. In de periode tot de Tweede Wereldoorlog gaat de mechanisatie verder met onder andere de lopende band en de melkbussen-spoelmachine. De fabrieken werden uitgebreid en gemoderniseerd. In de naoorlogse jaren zijn er grote veranderingen: de melkprijs zakt in en er ontstaat een 'boterberg'. Later komen daar de verscherpte eisen i.v.m. het milieu en de hygiëne bij. In 1950 sluiten de coöperatieve fabrieken in Wesepe ("Nieuw Leven"), in Colmschate ('de Weteringen') en in Bathmen zich aaneen tot de 'Verenigde Coöperatieve Fabrieken IJsseldal'. In 1954 werd 'Ons Belang' in Deventer opge-

kocht. Ook hier was een belangrijke ontwikkeling de specialisatie: de fabriek in Colmschate werd verbouwd met het oog op de melkpoederproductie, in Bathmen werd in 1952 een kaasmakerij geopend en in Wesepe werd het assortiment consumptie melkartikelen steeds verder uitgebreid. Aan de Boxbergerweg in Deventer, waar het hoofdkantoor gevestigd was, bevonden zich de koelcellen voor de bevoorrading van de stad. Met de bedrijven uit Wilp en Terwolde was overeengekomen dat deze van de consumptiemelk 4/9 leverde en IJsseldal 5/9. Maar het fusieproces ging verder: eind jaren'60 was Coberco ontstaan uit de coöperatieve bedrijven Comego te Zutphen, de Berkelstroom te Lochem en de Condensfabriek te Deventer. Samen met Vecomi (Veluwe) ontstond in 1972 een van de grootste zuivelcoöperaties in Nederland. Binnen en buiten deze coöperatieve zuivelreus gingen in die jaren diverse fabrieken dicht: Colmschate in 1971, Olst in 1973, Wesepe in 1981 en Bathmen in 1985. De 'Condens' nam een aparte positie in bij de Coöperatieve Condensfabriek aan de Harderwijkstraat te Deventer. Dit bedrijf is pas in 1954 gebouwd, speciaal voor gecondenseerde (ingedikte) gezoete of ongezoete melk in blik, bestemd voor de export. De melk kon per tankauto, maar ook per schip worden aangevoerd: er is een grote loskade aan de havenkant. Het Deventer bedrijf Thomassen en Drijver leverde de benodigde blikjes. Pas in 1996 sloot de fabriek zijn deuren en daarmee eindigde de zuivelproductie in onze streek. Ook bij de veehouders had mechanisatie en automatisering plaats: eerst verscheen de melkmachine, later de melkcarroussel, waar de koeien zelf in- en uitlopen en tenslotte de melkrobot. Tot 1970 was de melkbus overal nog gangbaar, de 'melkritten' naar de fabriek (eerst met paard en wagen, later de trekker) werden aanbesteed en vormden een bijverdienste voor 'kleine' boeren. De jongste ontwikkeling betreft de koeltank, waardoor de melk niet meer iedere dag hoeft te worden opgehaald. Begin jaren '80 werd in onze streek de laatste 'bussenmelk' verwerkt. Ondanks de in de vorige eeuw steeds toenemende productie hebben melkfabrieken niet veel werknemers in dienst gehad: in de beginperiode slechts enkele tientallen en in de gloriejaren had b.v. 'Nieuw Leven' in Wesepe 40 mensen op de loonlijst. De steeds verdergaande automatisering van het productieproces is daarvan de oorzaak. Een voorbeeld is de boterbereiding, waarbij de grote karntrommels werden vervangen door een 'continu boter bereidingsmachine' (wegens zijn vorm het 'boterkanon' genoemd, waar de aangezuurde melk ingaat en de boter aan de andere kant door de aangekoppelde inpakmachine in wikkels wordt afgeleverd. De fabriek in Bathmen had de Nederlandse primeur. Laatstgenoemde bedrijf was ook het enige in onze streek waaraan vanaf 1952 een kaasmakerij verbonden was. Wat is er nog over? Historische nog werkende installaties zijn alleen nog te zien in Stoomzuivelfabriek 'Freia' in het Openluchtmuseum te Arnhem. Vele gebouwen zijn geheel verdwenen zoals in 1996 de Emstermate (na brand) aan de Twelloseweg. In dit al in 1890 door de firma Lugard gestichte bedrijf werd melkpoeder gemaakt en speciale melk voor zuigelingen. Ook aan het Pothoofd had Lugard ooit een fabriek. De particuliere Stoomzuivelfabriek 'De Eikelhof' is een goed voorbeeld van optimisme: in 1897 richtte J.P.A. IJssel de Schepper aan de Bevrijdingsweg een moderne fabriek op, die in 1911 alweer gesloten werd en later is gesloopt. Ook van de Olster Zuivelfabriek aan de Schamhartstraat is niets meer te zien; alleen de (nu witte) directeurswoning staat er nog. Van sommige bedrijven zijn nog gedeelten te zien, al of niet verbouwd, zoals in Wesepe en in Colmschate. Van 'Ons Belang' te Deventer (Boxbergerweg) staat het kantoor nog overeind, nu in gebruik bij de politie (in 2004). Nog vrij ongeschonden is de voormalige fabriek in Bathmen. (2004) Tenslotte is het gebouw van de vroegere Condensfabriek een goed voorbeeld van een groot complex in kenmerkende weder- opbouwarchitectuur.
gr Norman.